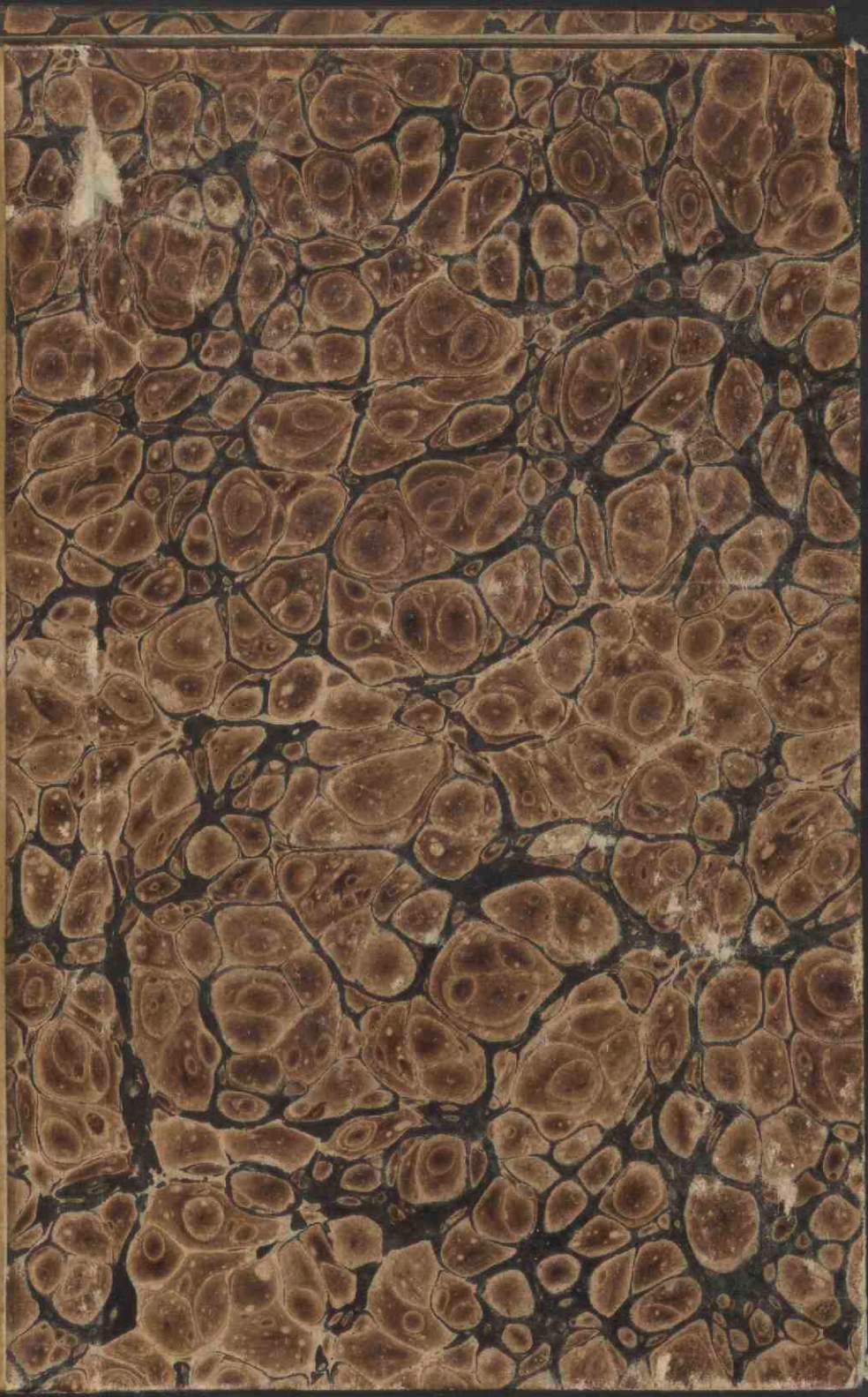

**Mundus imperiorum sive De mundi imperiis libri quatuor. :
Completes vniuersale Theatrum, omnium Regnorum &
magnorum Imperiorum totius vniuersi, cum vniuscuiusq[ue]
regni & Imperij Regali, censu, aerarij & armorum potentia,
Imperij magnitudine & Regiminis forma, Principatibusdenique
finitimis, cum populorum variorum diuersis moribus, artibus,
ingenijs, & militia studijsque, tam pacis quàm belli tempore, &
vniuscuiusque Imperii initio, incremento & conseruationis
modo.**

<https://hdl.handle.net/1874/427949>

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

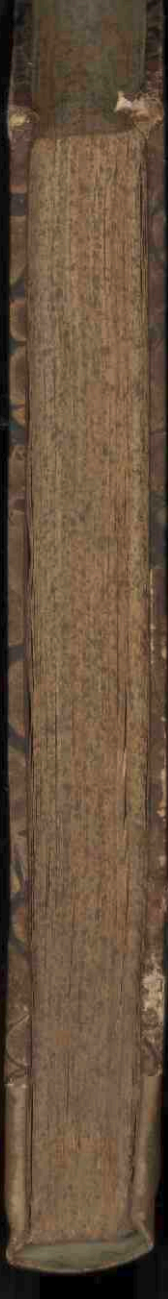
<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

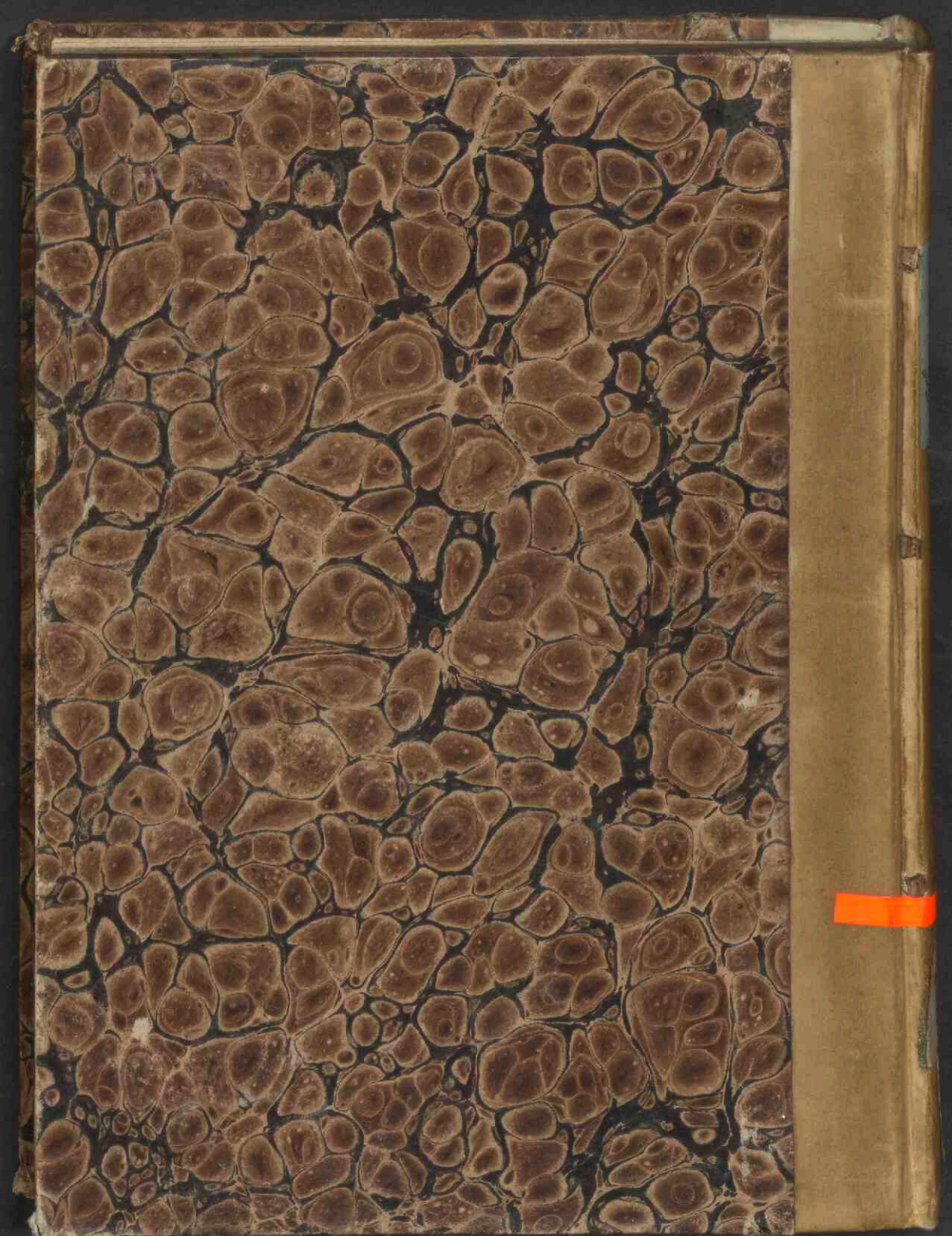
*Mammalia
imperatorium*

Historia Gentium
Quarto n°. 66m.

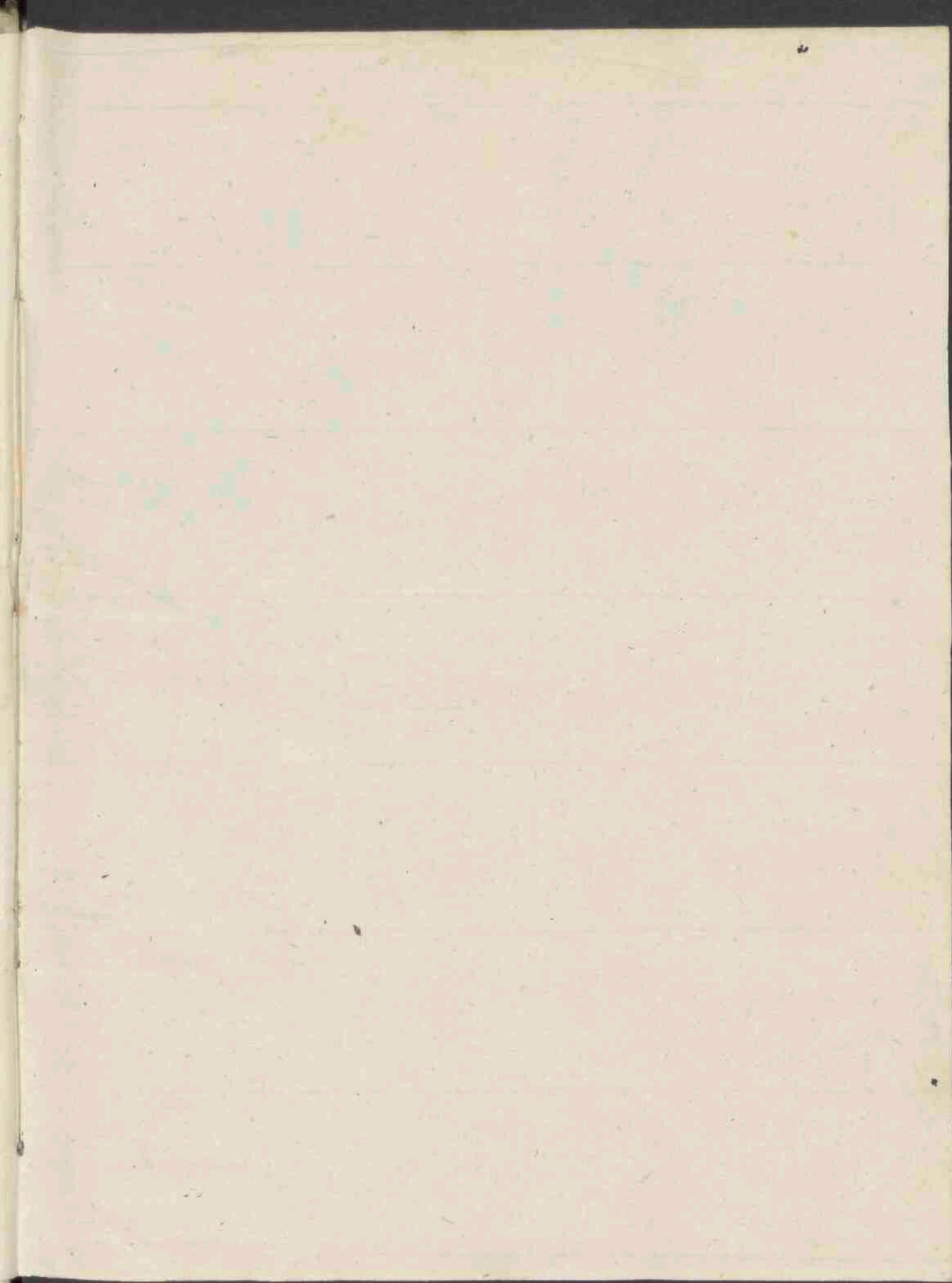

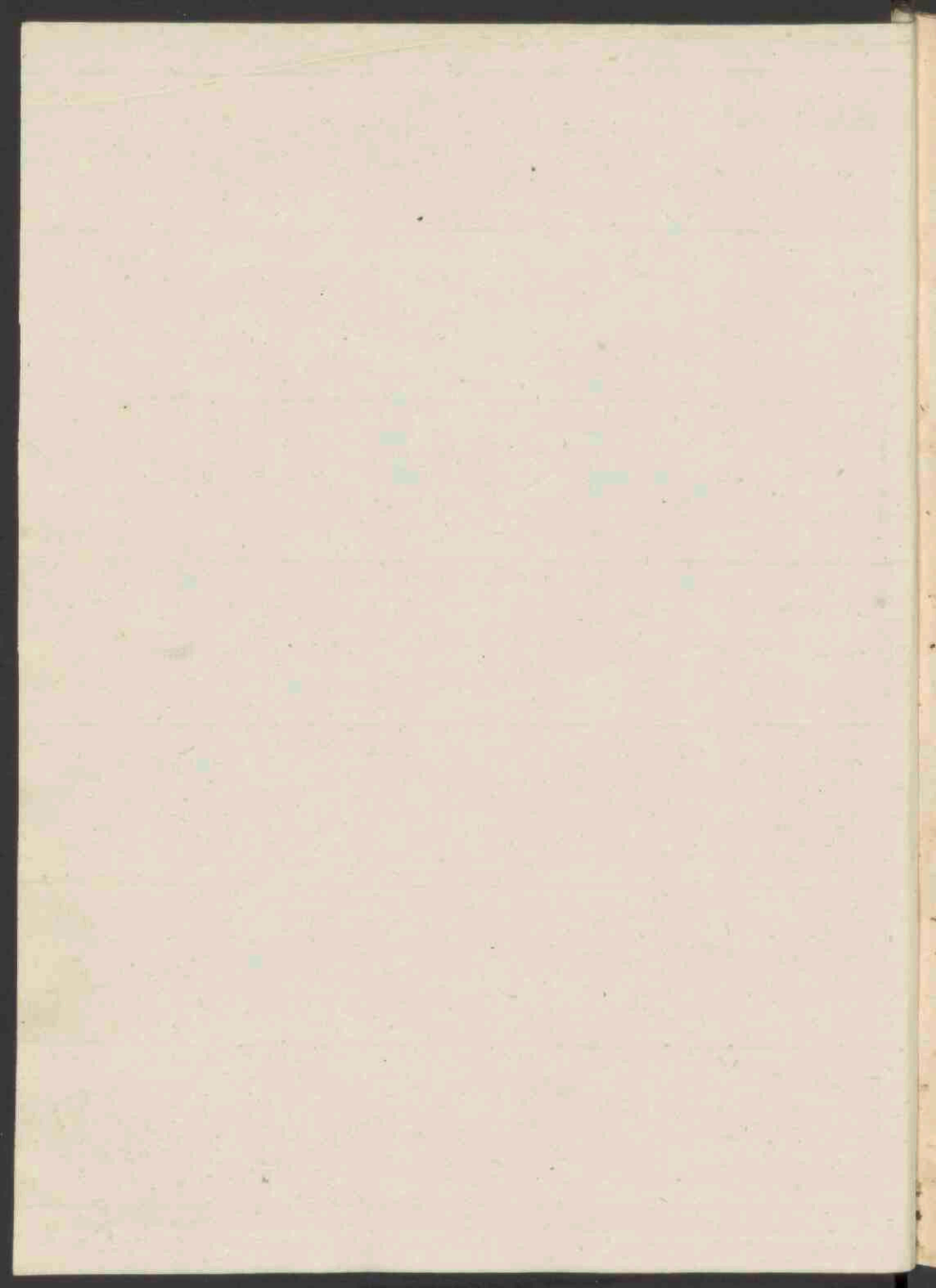

Historia Gentium.

Quarto n°. 660;

MVNDVS IMPERIO- RVM SIVE DE MVNDI IMPERIIS LIBRI QVATVOR.

Complectentes vniuersale Theatrum, omnium Regno-
rum & magnorum Imperiorum totius vniuersi, cum
vniuscuiusq; regni & Imperij Regali, censu, ærarij & ar-
morum potentia, Imperij magnitudine & Regiminis
forma, Principatibus denique finitimis, cum populo-
rum variorum diuersis moribus, artibus, ingenijs, & mi-
litia studiisque, tam pacis quàm belli tempore, & vniuf-
cuiusque Imperij initio, incremento & conseruationis
modo.

*Opus novum, in rerum novarum cupidorum & magnarum studiofo-
rum gratiam, à Guidone du Bruecqs, ex Ioannis Botteri Benefi
Italicis relationibus Latine factum: Iucundum sane futurum
lectu, & etiam utile, non modo Regibus & magnis Principibus,
sed & Dynastis & viris heroibus & equitibus, militia & rerum
publicarum amantibus & studiofis.*

COLONIAE AGRIPPINAE,
Excudebat Bertramus Buchholtz.

Anno cl. Is. xcviii.

Ex hereditate Buchholtz.

LECTORI.

LIBRI Iohannis Botteri Benesij, cui titulus *Relationes uniuersales, eam partem, in qua describit opes, vires, regimenq. Principum Europa, Asia, Africa & aliorum, quos Uniuersales dicit, quod multa scitu digna contineret, ex Italico idiomate in Latinum versum, excudi curauimus, eumq. inscripsimus: Mundus Imperiorum, siue de Mundi Imperijs, quod uniuersale Theatrum, omnium regnorum & magnorum Imperiorum, totius uniuersi cõplecteretur, quodque eorum opes, vires, formamque ea administrandi, quasi spectandã proponeret. Vale Lector tibiq. paruo ere compara, ex quo non exiguum fructum, delectationemq. haud vulgarem percipere poteris.*

INDEX PRINCIPVM QVI HOC
libro repræsentantur.

Philippus Austriacus, Indiarum Hispaniarumque Rex.
Magnus Turca.

Principes Europa.

Reges	{	Franciæ	{	Magnus Moschorum Dux.
		Angliæ		Familia Austriaca.
		Daniæ		Imperium Romanum.
		Succiæ		Pontifex Romanus.
		Poloniæ		

Principes Asia.

Magnus Cham.	Magnus Mogor.	
Reges	{	Chinæ
		Siami.
		Narsingæ.
		Calecutij.
		Persiæ.
		Japoniæ.

Principes Africa.

Presbyter Iohannes, siue Abyssinorum Imperator.
Monomotapa.
Xerifus Fesæ & Marochij Rex.

REX HISPANIÆ.

A Borbe condito nulli Imperatorum, Regum vel Prin-
 cipum maius Imperium obtigit eo, quo Philippus In-
 diarum & Hispaniarū Rex potitur, maximè cum Lu-
 sitaniæ regnum ipsi postremò sit adiectum: amplissi-
 mas enim Europæ provincias, nobilissimasque Asiæ Africæq;
 regiones complectitur: Nouum demique Orbem qui Europa
 Africaque latius patet absque rivali pacifice possidet. In Euro-
 pa Hispaniam certè tenet, quæ octingentis ab hinc annis, nul-
 li tota quam ipsius imperio paruit: Belgium, quod mille milli-
 aribus ambitur: Regnum Neapolitanum, quod mille & qua-
 dringenta miliaria circumueunt: Insubriam (quæ Mediolanen-
 sis Ducatus titulo designatur) cuius ambitus est trecentorū mi-
 liarium: Maioricam, Minoricam & Euisam insulas, quarum
 prima 300. altera 150. tertia octo miliaribus in orbem porrigi-
 tur: Siciliam, cuius circuitus est 700. miliarium: Et Sardiniam
 quæ 362. miliaribus patere dicitur. In Africa potitur magno il-
 lo portu quem incolæ Masalquvir appellant, quo portu nul-
 lus insignior, capacior, securiorque in mari Mediterraneo est:
 Habet etiam Oranum, Mellillam & Rupem Pegnionum Velez
 dictā: habet & extra fretum Herculeum Insulas Canaras duo-
 decim numero, inter quas præcipuæ sunt septem, quarum nul-
 la minus quam nonaginta miliaribus ambitur. Lusitaniæ reg-
 ni iure præclara loca Septam & Tangerum, quæ clauis Freti, im-
 mo maris Mediterranei, & Oceani Atlantici sunt: Extra Fretū
 autem Magazanum ciuitatem habet. Idem Lusitaniæ regnum
 in immenso illo Oceano, Insulas habet quæ vulgo Terzere di-
 cuntur, quæ numero sunt septem, ex ijs Angra nomine 40. mili-
 aribus ambitur, S. Michaelis plusquam 90. miliaria continet:
 habet & Portum Sactum, nec procul inde Maderam (vino præ-
 stantissimam) quæ regina insularum Oceani Atlatici est & 160.
 miliaribus cingitur: Insularū quoque Capitis viridis (Capo ver-
 de nominant) imperio claret, septemque sunt: Habet sub Æ-
 quinoctiali linea insulam Sancti Thomæ, quæ Madera ali-
 quantò maior, sacchari abunde dives est. Quin & Rex Philippus
 iste, torius oræ illius Africanæ, quæ à Capite Aguero ad illud
 quod

TYPVS ORBIS TERRARVM

Quid ei potest videri maximū in rebus humanis, cui aeternitas omnis totiusque Mundi nota sit magnitudo. Cicero

REX HISPANIAE.

quod Guardafu dicitur extenditur, Denique commerciorum, negotiationis & navigationis illius Oceani, torque insularum quas natura ibidem disseminavit, velinprimis à regione Capraria inter Promontoria Bonæ spei & Smardafuense dominus, herusque vt & est agnoscitur. Idem & in Asia, Lusitanici regni iure, potiores Oræ occidentalis partes, nempe Armuzium, Diu, Goam & Malacam possidet. Armuzium commoditate sui situs adeo dives est, vt Arabibus in proverbium abierit.

„ Si terrarum Orbis quâquâ patet, Annulus esset,

„ Illius Armuzium gemma decusque foret.

Magna Arabiæ felicis pars ad Armuzij regnum spectat; sicut & Baharem insula, regina eius Sinus insularum, tum propter magnitudinē, cui terræ fertilitas & fructuum varietas cōiunctæ sunt tum propter ditissimam Margaritarum piscationem. Diu, Cambalæ est clavis, quæ inenarrabilibus diuitijs abundat suiq; maris in quo mari Lusitani quoque possident Damainum, Bazainū, Tavaam, Goam. quæ (vt interim Ciulē, Cananorem, Cochimum & Colanum præteream) tanti momenti est ciuitas vt Regi Lusitaniæ tantum; quātum vlla Europæ regna; pendat. Denique Lusitani obtinent omnē ferè oram maritimam, quæ à Damarno ciuitate ad Melepuram urbem vsque protenditur. quæ integra maris ora ipsius est, aut eius sociorum, excepto Calcutio Zeilana sanè insula est Orbis vniuersi præcipue deliciæ: in ea habent etiam Portum & Arcem vulgò Columbo nuncupatam. Potiuntur & Malaca, quæ ijs ipsis locis Imperij sui terminus est clauisq; negotiationis & commercij Oceani Eoi, illarumque insularum; quæ tot ac tantæ sunt, vt toti Europæ, magnitudine pares putentur. Domos quin etiam potius quam Arces in Amacano, ad commercium cum Chinis exercendum. & in Tidore insula, negociationi cum Molucis & Banda exercenda habent. Res profecto stupenda est, à 12. tantum Lusitanorum millibus (nec enim plures in tanto terræ marisque tractu sunt) tot potententissimos Asiæ Reges, & populos, tanquā freno coerceri, illosque tam paucos Lusitanos maris Atlantici, Indici, & Eoi imperiū asserere, sibi seruare, actueri. Ab hinc annis 90. sese illi ijs locis muniuerunt, non solum magna cum

suaglo.

HISPANIAE REX

sua gloria, verum etiam totius orbis Christiani laude, utilitate ac fructu. Neque verò obijci potest, illis hoc facile fuisse, quòd fortasse res ipsis esset cum populis belli minus peritis: Eripuerunt enim armorum virtute regnum Armuzianū Regis Persiæ clienti: Vicerunt etiam, quassaruntque ad Diū Magni Sultani Aegyptij classē, plenā Mamaluchis, qui non minus arte militari, quàm Prætoriani Turcæ milites (qui Ianizari nuncupantur) clarebant: Diū illud aduersus Turcæ & Guzaratarum vires fortiter defenderunt: Sæpe Turcarum classes mari rubro, in fugam verterunt: Ad Armuzium classē Turcarum Anno Christi 1552. subegerunt: Cū Principibus Decān, Regibus Cambaiæ, Calecutij & Achen (qui armis & militibus Turcicis probè instructi erant) in Taprobana pugnarunt. Itaque Lusitanorum expeditiones in Cambaia, India, & in vniuerso illo Oceano & ora Asiæ, non minus admirandæ sunt quàm Macedonum, Alexandriq̃ Magni victoriæ. Eò quidem magis quanto Lusitania terræ amplitudine Macedoniæ multò minor, numerusque Lusitanorum vndique Macedonibus par non fuit. Prostrauerunt enim 19. nauibus classē Sultani Aegyptij, longè numero maiorem: Duobus virorum millibus expugnarunt Goam: Eam amissam 1500. militibus recuperarunt. Octingentis Malacam sibi subugarunt: pauloque pluribus Armuzium. Altera diuisionum Philippi Regis Catholici pars, in Nouo Orbe continetur, in quo quantum ipse velit consequitur, eò præcipue quòd sine socio vel rivali illi regnet. Diuiditur autem Nouus Orbis in Continentem & insulas. Maris septentrionalis tot sunt Insulæ vt earum numerus (Lucaic tantum excedunt quadringentas) nondum cognitus sit: Earumque nonnullæ tam amplè opulenteque sunt, vt vel earum quæq; grandi regno constituendo sufficiat. Boriq̃uena longa est 300 miliaribus, lata 60: Iamiaca paulò minor est: Cuba longa est trecentis, lata 20. leucis: Hispaniola in ambitu 1600. miliarium est. Quod ad Continentem spectat, Rex reapse toti maris oræ, quæ Floridam, Nouam Hispaniam, Iucatan lambit, deinde toti illi immensæ Peninsulæ Meridionali ad caput Californiæ immò ad Quivirā vsque imperat: eò enim atq; vterius Castellani nouas terra marique regiones detexerunt. Hispaniæ Nouæ ora, quæ initium ca

R E X H I S P A N A E .

pit à Sanctæ Helenæ opido, Panamam transiens ad Quiviram
 protenditur, circiter quinquies mille ducentisque miliaribus
 longa est: quibus si coniungantur Mediterranea confinia, Sep-
 tentriones versus, non minus quàm novies mille miliaria effi-
 cient. Peruvia, quæ ad Panamam incipit, habet oræ Maritimæ
 duodecies mille sexcenta miliaria, quorum tria quæ inter Ma-
 raghonem fluvium & Argenteum continentur, Brasiliam cõ-
 plectentiã, Regem Lusitanorum agnoscunt. Novi Orbis Con-
 tinens multa regna ditionesque perquam amplas complecti-
 tur, in quibus duo præcipua regna quasi Imperia sunt, nempe
 Mexicanum & Peruvianum, quorum Reges potentissimi olim
 opulentissimi que fuerunt. Rex Mexicanus non sanguinis aviti-
 iure, sed à 6. viris eligebatur, nimirum qui iuvenis, elegans, stre-
 nuus, corpore bene composito, militiaeque aptus esset, ideoque
 Regem quendam suum, quod ignavus, imbellis timidusque es-
 set, veneno necarunt. Senatus supremus apud Regem erat, qui
 ex quatuor nobilitatis & Officialium gradibus constabat, absq;
 cuius autoritate & consensu, nihil quod esset alicuius momẽ-
 ti statui decernique poterat. Nihil aequè atque rectam puerorũ
 institutionem curabant, & præcipuo apud ipsos in pretio erat
 Religio, studiumque rei militaris. Inter ipsos fuit egregius he-
 ros Tlacacllel, tantus armorum virtute, vt magnam reg-
 ni Mexicani partem sibi pararit, animi adeo excelsi, vt obla-
 tum sibi regnum constanter recusarit, dicens ex vsu Reipub. esse
 vt alius Rex, ipse verò minister eius esset, humeros regno impa-
 res esse, addens se pro Reipub. non minus sedulo laboraturum
 quàm si Rex esset. Rex cum maiestate vivebat, magnificeque
 habitabat, maximoque clientum satellitio stipatus incedebat.
 Regni pomocria, Religionem, linguamque ab vno latere ad
 Teguan-tepecum, quod Mexico 200. leucis distat, extendit: Ab
 alio latere ad Guatimalam, quæ 300. leucis abest: quin etiã reg-
 ni fines ad Mare Septentrionale & Meridionale protulit: Me-
 cioacan, Tlascalam & Ierpeacam debellare non potuit. In-
 micitiæ quæ Mexicanis cum Tlascalano opido erant, Hispanis
 ianuam in Mexicanum regnum aperuerunt, reddideruntque
 adipiscendo imperio Mexicano faciliorem, quod anno Christi
 318. contigit. Mexicani in septem tribus diuisi, ex regione Sep-
trionali,

R E X - H I S P A N I A E .

septentrionali, in hæc regna venere, in qua Septentrionali plaga
 superioribus annis, Hispani ditissimam prouinciam populosi-
 simamque detexere, quam Nouum Mexicum nuncuparunt.
 Præcipuus honos in armis, quibus homines nobilitabantur, si-
 tus erat. Motezuma vltimus Mexicanus Rex, aliquot ordines
 equitum instituit, quorum alij Principes, leones, quidam Aquilæ,
 nonnulli Pardi dicebantur. Ijs aurum, argentum que gestare
 & xylo vel gossipio (quod Barbari & Arabes cotum & bomba-
 cem appellant) vestiri, calceatis incedere, inaurata pictaque
 vascula habere (quibus omnibus plebi ignobilibusque interd-
 cebatur) licebat Imperij Peruvie cuius Rex Inga dicebatur cõdi-
 cio statusque; aliquando multò maior fuit: Dum summè floreret,
 se à Pasto Chile vsque porrigebat, amplitudine mille leuca-
 rum, Latitudine verò centum leucarum erat, nempe ab Occa-
 no Meridionali ad partem Orientalem Andi vsque. Immensa
 aquarum copia partim viua & decurrens, partim mortua & qui-
 escens obstitit quò minus vltèr progredierentur. Prætextus
 bellum alijs inferendi fuit, quòd in diluvio in ipsis Ingis serua-
 tus mundus esset, & quòd ipsi soli haberent veram religionem
 eamque alios ipsi docere tenerentur. Præcipuus illorum Deus
 erat Viracoca, hoc est vniuersi creator; alter verò Deus illis
 Sol erat. Inga Pacacuti, qui maiorem superstitionũ (quibus ad-
 dicti erant) partem repperit: quum aliorum deorum templis
 prædia redditusque attribuisset, nullos Viracocæ assignauit, quòd
 quum ille, inqueiebat, creator omnium esset, eis non indigeret.
 Inter alias res memorabiles per ipsum institutas pro regioni-
 bus acquisitis vna erat, quòd terras in tres partes diuidebat: Pri-
 ma Religioni & dijs dedicabatur. Altera Ingæ decidebatur, qua
 se ipsum, Curiam, Parentes, Barones & præsidia sustentabat,
 eratque ea pars ceteris maior: Tertia pars populo cedebat. Ne-
 mo rem propriã habebat, sed Ingæ beneficio, nec ea res ad he-
 redes transibat. Agri, qui populi & communitatis erant, quotan-
 nis partiebantur, assignabaturque vnicuique tantum terræ,
 quantum ad sui & familiæ sustentationem opus esset, eratque
 ea portio aliquando maior, interdum minor: deque ea tribu-
 tum non pendeat: Eius autem loco colebant terras Deorum
 & Ingæ: recondabant fructus in amplissima horrea, ad id desti-
 nata: vnde

R E X H I S P A N I A E.

nata, vnde quum sterilitas ingrueret sumebantur pro populis. Idē fiebat de animalibus quæ per capita dividebantur. Hac in re videntur mihi longè superasse diuisiones terræ quas Lycurgus fecit, ac leges Agrarias Romanorū. Ex Nova Hispania & Peruvia (præter merces) opes inexhaustæ auri & argenti trahuntur: Earum opum ordinariè duas partes Peruvia, tertiam Noua Hispania suppeditat, quæ mercimonijs ditior est Mexico. Inter alia dat Cocinigliam maximi sanè pretij mercem. dat & Anir & coria vaccarum infinita. Eius autem in insulæ vberimā copiam coriorum, Xyli, sacchari cannæ fistulæ, sandarachæ, & margaritarum mittunt. Inter thesauros Peruviæ duo sanè admirandi sunt: Vnus est fodinarum argenti quæ Potosij Anno 1545 detectæ fuerunt, vnde effossa fuit, effoditurque tanta argenti vis, vt quinta pars, quæ Regi cedit 40 annorum spatio ad centum & vndecim Pesorum milliones accesserit: Vnus autem Peso tredecim numos Regales (Reales vocāt) eiusque quartam partem valore exæquat. Nec tamen duæ tertiz partes penderunt quintū Regi debitū. Ea argenti copia expurgatur in 52 machinnis (quæ instrumēta vocāt) in flumine vicino exstructis in 22. quæ in valle Tarapaia sunt: Præter, ea organa ad huc alia sunt quæ ab equis versantur inque gyrum aguntur. Aliæ opes consistunt in fodinis Guancaualcanis quæ argēto vivo abundant, detectæ fuere Anno 67. vnde Rex purè citraque expensas circiter quadringenta Pesorum millia percipit. Natura quæ Peruviæ tam liberaliter fodinas auri argenti quæ largita est, nihil eiusmodi Brasiliæ contulit, sed earum loco dedit aerem ventorū clementia saluberrimum, Fontes fluminaque multa, eaq; grandia, sylvarum satis. Distinxit terram in planicem & colles delicatos: vestiuit eam iugi amoenitate, dotauitque multis turissimisq; portibus. Abundat supra modum Sacharo quod eo intulerunt Lusitani, maximamque eius vim foras mittit: Novi Orbis appendices ferè sunt in insulæ Philippinæ: quam vis enim, si earum situm bene consideres habendæ sunt pro parte Asiæ, tamen per Novam Hispaniam primi earum cognitores ad eas penetrarunt: Earū Insularum amplius 40. suæ clientele subiecerunt, pacatasque reddiderunt Castellani. Quum itaque Regis Catholici imperium ad eò capax, ne dicam infinitum sit, diuidemus

R E X H I S P A N I A E.

demus eius Tractationem, quantum ad vires & regimen spectat in quatuor partes. Prima erit de eo quod in Europa continetur: Altera complectetur Novum Orbem: Tertia ditiones quæ in Ora occidentali & Meridionali Africæ sunt: Vltima dominia eius in India & Asia recensabit.

D E D I T I O N I B V S S E V P R O, V I N C I I S I N E V R O P A.

Dicamus itaque ditiones quas Hispaniarum Rex in Europa possidet esse ex ditissimis opulentissimisque quæ in ea sunt: Hispania enim auro argentoque ditissima Prouinciarum cognitarum tantique momenti est, vt non absque causa prima Continentis prouincia fuerit, de qua tam acriter Carthaginenses & Romani depugnarunt. Gothi Vandalique, postquam maximam Imperij Romani partem hostiliter perculassent, eam sibi pro statione, elegerunt. Trebellius Pollio, ipsam & Galliam robur & nervos Imperij Romani vocat. Constantinus cum Imperium diuideretur, pretulit Hispaniã (& nos Itali tantopere nostra, si Dijs placet admiramur) Italiã. Quum enim ei in partem obtigissent Britannia, Gallia, Hispania, Italia, ipse contentus tribus primis Prouincijs parvi fecit Italiã, eamque socio sua sponte reliquit. Regnum Neapolitanũ pulcherrima totius Italiã gēma audit, & est: Natura enim ibidem velut in compendium id omne collegisse videtur, quod propria manu per reliquã Europæ partem disseminavit. Quid autem dicemus de ditione Mediolanensi? Est ne alius ducatus, annona, frugibus, Oryza, pecudibus, lacticinij, vino linoque opulentior? Aut opificum & negotiatorum multitudine, ædificiorumque populique frequentia abundantior, situque loci commodior inter omnes Maris Mediterraneæ insulas caput effert? Sicilia, quum amplitudine, tum fertilitate, Inter regiones, vltromontanas sive terræ fecunditatem, sive opidorum magnificentiam, seu politiam, seu locorum munitionem, seu Gentis indolem & industriam (neque enim aliunde felicitiora prodeunt ingenia, nec expressiora priscae virtutis exempla:) Belgium, quod inferioris Germaniæ nomine

REX HISPANIAE.

Indigerant) citra contradictionem facile primas obtinet.

REGIMEN.

Rectio, siue regendi forma Hispaniæ regia est, & Principis, quæ duobus fundamentis nititur, quorum vnum Religio, alterum iustitia est: Illa protectio fauorque numinis, hæc amor beniuolentiæq; populi comparatur. Illa animos frenat, regitque, hæc manus ligat coercetque: denique, illa Reipub: bona spiritalla seruat, hæc pacem temporariam concordiamque tuetur. Hoc in regimine plurimum maturitatis cernere est: deliberantur enim omnia in Consilijs ad id destinatis, potiusque locum habent consilia grauiæ & lenta, & cunctatio Fabij, quàm te meritas præceptisque festinatio Marcelli. Vitantur, quoad eius fieri potest, rerum novandarum studia, consuetudinum & institutorum veterum mutationes. Quò respiciens sanctorum quatuor Cardinalis (qui post Pontifex Innocentius octavus fuit) dicere solebat Ad regimem Hispanos ita attētos vt hac in re nec hilum erroris iij committerent. Hisce modis Rex Catholicus sub suo imperio (nisi vbi Principum aduersariorum vicinitas obstat) nationes moribus, institutis & ingenijs oppidò dispares Castellanos, Arragonas, Cantabros, Lusitanos, Italos, Germanos, Orbem nostrum Novumq; subditos naturales & acquisitos Christianos & Gētiles quietè placideq; in officio cōtinet. Rationi quoq; cōsentaneum est, vt ditiones quæ Austriacæ Familiæ via quietâ & pacificâ (quales matrimonia & affinitates sunt) accessere, moderatè quieteq; administrantur: Quumque initia adeo iusta honestaque fuerunt, diutissimè durent. Quod aliqui obiiciunt hoc Imperium durare non posse, idè quòd diuisum dispersumq; sit, haud est momentosum. Præter enim argumenta à nobis adducta in disputatione de Statu, quibus contrarium evicimus, est adhuc hoc argumentum quòd dominia magna à ruina aduersus mala extrinseca, mediocria autem aduersus intestina melius conseruantur. Cæterum in Imperio ita diuiso, sunt amplitudo & mediocritas simul unitæ: Amplitudo in toto corpore ex membris distinctis composito consistit: Mediocritas autem in maiori membrorum parte. Quum enim aliqua eius Imperij membra, nem-

R E X H I S P A N I A E

bra (nempe Hispania, Peruvia, Mexicum) per se magna sint, omnia illa bona habent, quæ tum amplitudo tum mediocritas suppeditare potest, nempe magnam potentiã aduersus hostes externos, & securitatem aduersus corruptelas domesticas. Adde his, quod viribus maritimis omnia Imperij (de quo loquimur) membra vniri possunt. Quemadmodum enim Cæsar Augustus vna classe, quam Rauennæ tenebat, & alia quæ Misseni erat, totum Imperiũ Romanũ securũ reddebat, ita & Rex Catholicus, duabus quas teneret, classib. vnam in nostro Mari, alterã in Oceano, omnia Imperij sui membra, tam quæ in Europa sunt, quàm quæ in Novo Orbe habet, vnire posset. Bonus itaque Myoparonum & nauigiorum bellicorum numerus, quem in Mari Atlantico teneret, non solum oram Maritimam Hispaniæ & Americæ, classis que quæ sursum deorsumque nauigant securas redderet, sed & Angliam adeo Zeloty pam (vt ita dicã) faceret, vt Regem Belgio pacatè frui sineret. Quod ad classem maris Mediterranei attinet, ea ditiones eas ita coniunget, vt earum vires semper in ea sint, sicut videmus Lusitanos viribus Maritimis ditiones quas, in Persia, Cãbaia, Decan & in reliquo Indiæ habent ab hinc 90. annis & amplius, gloriose sibi conseruasse. Quidam egregij præstantesque viri in deliberationibus super id habitis opposuerunt rivalitatem sive æmulationem Turcæ, dicuntque, quod si Rex vt parcat expensis immodicis, quas in Arces facit, ea impensa classem 150. aut plurium Triremium instruere velit (quod ei factu facile est) incitabit Turcam (cuius classis 130. Triremium numerum non excedit) vt Rege superior sit, earum ducentas instruat, vnde suæ Maiestati, expensæ faciundæ erunt, nec tamen aliquid ad eius potentiam accedet. Ea subtilitas, ne arguta dicam versutia, excedit modum. In rebus quoque practicis nihil infelicius quàm nimium ingenij acumen succedit. Non sufficit enim dicere, quod Turca viribus Maritimis Rege superior esse velit, sed videndum est, num id in eius potestate situm sit. Quamuis eum Turca plus oræ Mari, vna quàm Rex habeat, non tamen plus nervorum habet, nec gentis machinationibus navalibus apræ. In tota enim Africa ora non habet, exceptis Algeriæ & Tripoli, locum, vbi aut fabricare, aut tenere par Triremium possit. Idem de Ponto Euxina dicimus

REX HISPANIAE.

dici mus, vbi nihil magni momenti est præter Capham & Trapezuntem. Idem dici posset de tota quasi ora Asia. Non satis est enim est habere multum oræ Maritimæ, pluribus opus est: Populo inquam qui arte marina delectetur: Qui labores & incommoda maris tolerare possit: Cui cordi sit nauigatio & negociatio in Mari: Cui ligni & Cannabis sit: Qui minis ventorum & horrore tempestatum non exanimetur: Qui vitam periculis exponere & in ijs versari audeat: Qui mortem inter Scyllam & Charybdin prouocare non extimescat. In dimidia parte Imperij Turcici populus mari assuetus non est, nec qui comparari vel opponi Catalanis, Cantabris, Lusitanis, Genuibus, (hos nomino propter multa officia que Regi Catholico in suis classibus præstât) possit. Duabus deniq; rebus Rex Catholicus Turcæ præualet: Vnâ quod quamvis Turca sub sùo imperio plus populorum quàm Rex habeat, eistamen quod maxima eorum pars Christiani sint, contra nos fidere non potest: Altera, quod oræ Maritimæ Regis magis vnité sunt quam quas Turca habet, eoque nomine coniungi Regis vires facilius possunt. Compertum est etiam classes Orientales plerumq; ab occidentalis, Meridionales à Septentrionalibus, Carthaginenses à Romanis Asiaticas à Græcis superatas fuisse. Cæsar Octavius classibus Italicis fregit Aegyptias: nostro tēpore Christiani Turcicas. Ipsi Turcæ fatentur suas Triremes nostris virtute cedere, timentque earum impetum. Quoties Karolus quintus voluit classes armare, tantas vires coniunxit vt Turca se loco mouere nō sustinuerit: Duxit enim Karolus, in expeditionem Algeranam quingentas naves. In Tunetanam plus quam sexcentas. Andreas Auria tantas copias duxit in Græciam, vt Turca se loco mouere non audente ceperit Patras & Coronem

ἡ ταῦτα ἰδοὺ δὴ ταῦτα.

Nihil dixi de viribus Maritimis, quas Rex habet in Oceano Germanico propter motus Belgij. Verū enim vero quæ Europæ regio habet maiorē naviū hominumq; excellentiū qui cū impetuosi maris tempestatibus certare valeant quam vel Hollandia vel Zelandia copiam habet? Ecqui portus magis frequentantur quàm qui vulgò Rammekēs vel potius Zepyrgū dicitur Antvverpia & Amstelredamū. Nihil dicani de concursu nau-

REX HISPANIAE.

um omnis generis Hispali, quo appellantur classes Nouæ Hispaniæ & Peruij, quibus semper maximus Nauarcharum & Nautarum numerus exercetur. Meū non est loqui de virtute Cantabrorum in re maritima, quā tum in arte militari, tum nautica excellentes evadunt, pari que ferocia hosti armato & vndistremendis Oceani obuiam eunt. Demonstravimus ferè præter institutum vires Maritimas. Dicamus nūc paucis de terrestribus. Eæ consistunt in Peditatu & Equitatu; Ad illum quod attinet, optimus miles pedestris Germaniæ est is qui vulgò VValon dicitur: De Hispano non est meum dicere, quòd hæc natio ab omni ævo ex bellicosissimis totius Orbis gentibus extiterit. Galli nouem annorum spacio, à Romanis domiti subiugatiq; fuere: Hispani bella ad ducentos annos duxerunt. Domandis Cantabris Augusti Cæsaris potentia & persona necessariæ fuerunt. Hispani suam patriam Mauris eripuerunt, statimque ea expeditione defuncti inuaserunt Africam, ceperuntque præcipua eius loca. Lusitani inuaserunt Mauritiam: imposuerunt frena oræ Guineæ, Aethiopiæ & Cafrariæ: cōquisiuerunt Indiam, Malacam, & insulas Moluccas. Castellani nāvigando Oceanum Atlanticum Novi Orbis dominiū sibi subiecerunt, in quo tot regna, prouinciæ, populi que linguis, vestitu, moribus differentes sunt: expuleruntque Francos Neapoli & Mediolano. Hispanorū virtus in sagacitate sita est, nulla enim alia gens melius nouit quid in bello conducat aut quid obsit: In diligentia, nihil enim per socordiam elabi sinentes, *πανούς γάρ εἰσι καὶ δοῦτε ἀνθρώποι πρῦμασι χεῖν δαί,* vti foro norunt: In vnione concordiaque, nunquā enim extra patriā inter se manus cōseruerunt: Denique in tollerantia famis, sitis, æstus, frigoris, incommodorū laborisque quā omnes alias nationes defatigant. His virtutibus ab hostibus preclaras victorias reportarunt. Quamvis autē aliquando victi fuerunt, eos nihilominus à quibus victi fuerāt vicerunt, sicut accidit ad Ravennam. Nec vnquam insigni claudit affecti fuere, quamvis aduersos fortunæ casus subierunt in expeditione Algeriana & Anglicana. Tria aut quatuor Hispanorum millia sursum deorsumque verfarunt nobiliorem Germanie partem, perruperuntque vndiq; per medios hostes. De Peditatu Italico qui Regi Catholico paret, non est meum dice

R E X H I S P A N I A E.

re: Notum est enim robur militare Marforū, Pelignorum, Her-
nicorum, Samnitum, Lucanorum. Quod ad equitatum attinet
Hispaniæ Rex generosissimam equorum Europe stirpem habet,
nempe Asturcones hispanicos, qui vulgò Giannetti dicun-
tur: maiores Neapolitanos quos vulgus Corsieri (quasi equos
ad cursum, vt Varronis verbo vtar, idoneos dicas) appellat: Se-
quanicos qui inter Francicos antecellunt, & Belgicos qui Ger-
manicis prævalent. Hos populos natura suos armasse videtur
ferro fodinarum Biscaix & Guipuscuę, & Molina: Temperatu-
ra que sit Baionæ, Bilbili, Tolosettæ, Calatajurt: Officinis ar-
morum Mediolani, Neapolis, & Buscoducis. instruxisse eos
annonæ comætu & horreis inexhaustis Apuliæ, Siciliæ, Sar-
dinia, Artesiæ, Castiliæ, Andalusia: Eis quoque largita est co-
piam vini, nempe Somæ, Calabrię, San. Martini, Aïmontis a-
liorumque locorum infinitorum. Abundat denique Rex Ca-
tholicus auro & argento, quo quantum vult equitatus pedita-
tusque Italici & Germanici (ne gens hispanica tot in partibus
diuersis que expeditionibus intricata consumatur) conducit.

P R I N C I P E S F I N I T I M I.

PRincipes, quorū regiones Regis Catholici ditionibus con-
fines sunt, & respectu viriū aliquo in pretio habentur, sunt
Veneti, Franciæ & Anglię Reges, & Turca. Apud Venetos iam
inde ab eo tempore ex quo ditio Mediolanensis penes hispa-
nos est res in summa quiete, pacatissimæque sunt, quod Veneti
tutione potius nituntur, summopereque opidorum suorum
& arcium munitioni incumbunt, quàm rerum acquirendarum
consilijs: Quum enim eorum Resp. tota ad pacem collimet nō
expedit vt res in vicinia turbent. Regi Catholico quoque tot di-
tiones sunt, vt eis contentus sit gensque hispanica tot, expeditio-
nes aduersus Turcas, Mauros aliosque hostes in Europa, Asia,
Africa, Americaque easque tam necessarias vtilesque præ ma-
nibus habet, vt in eos iram suam plenè effundat habentis: Sed
& vidimus hispanos promptè alacriterque arma in gratiam Ve-
netorum cepisse, iam tum quū eorum Respublica in maximis
difficultatibus bellorū esset, quę ei intulerunt Baiazethes, So-
limanus

R E X H I S P A N A E .

limanus Selimus secundus ad Cephalemiam, Prevesam, Lepā-
 rum: Habebant tamē habentq; Hispani ad suū latus Algerum,
 TUNETŪ & Aphrodisium, quę Hispaniæ, Siciliæ, Sardinie, Bale-
 aribus & regno Neapolitano viciniore sunt quàm Cyprus, &
 insulæ maris Ionij. Quod ad Franciam attinet, Rex Catholicus
 eam protegendam suscepit, fecitque expensas inæstimabiles in
 Langedocia, Guienna, Prouincia, Normannia, Delphinatu,
 Britannia, Lutetiæ Parisiorum alijsque in locis. Quid autē dice-
 remus si Francia cum hispania sub vna corona vniretur? Primū
 id quidem optari magis ab Hispanis quàm effectum dari posse
 dico: præterea quòd vires Francorum in impetu, Hispanorum
 autem in cunctatione consistunt, non enim aliter animi sensa
 exprimere valeo. Facilius autem est, vt cunctando impetus
 retundatur, quam vt contrarium accidat: Impetus enim facile
 prævidetur, vitaturque aut eludit eum vir constans. Magnus Ca-
 pitaneus quum se cōtulit in Barlettam, & postea substitit ad ri-
 pas fluvij Liris qui nunc vulgò il Garigliano dicitur, primò eri-
 puit Gallis possessionem regni Neapolitani, deinde spem id
 recuperandi. Iisdem artibus fatigavit Antonius Leva Regem
 Franciscum ad Ticinum: Prosper Columna autem eiecit eius
 Regis Capitaneos è ditione Medionalensi. Fateor equidem
 impetum multum in oppugnationibus urbium valere: Fateor
 quòque Francos hac in re aliquid præstitisse ad Ivosium, Mo-
 medium, Caletum, sed in summis prælijs vt plurimū victi fuere
 nempe Greuelingę, S. Quintini Siene: in his enim plus valet
 ordo & ars quàm furor: in illis autē nempe oppugnationibus
 plus efficit impetus & furor, quàm consilium. Etsi autem Hispa-
 ni, cunctando, præclaras rerum gerendarum occasiones elabi-
 siverunt, eaq; ex causâ sæpe incommoda patiantur, illa tamen
 cunctatio ipsis ferè semper, cum Gallis maximè, non solum
 in rebus bellicis, sed & in tractationibus negotiorum feliciter
 cessit. Veniamus nunc ad Angliam. Anglorum arma ad sui
 defensionem quàm alijs offendendis, aptiora sunt, idque à na-
 turâ habent Insulæ; quæ alicuius momēti & potentix sunt, aliæ
 nec ad offendendum alios, nec seipsis defendendis valent. Vi-
 dimus itaque Anglos, nihil vnquam in continente præclari fe-
 cisse nisi ab alijs suffultos: Divexarunt quidem Franciam, sed

R E X H I S P A N I A E

auxilio Ducis Burgūdiæ: Ipsi à nemine suffulti nō solūm quod in Francia acquisuerant, sed & ditiones hereditarias amiserūt, exceptis Calero & Comitatu Oyensi, quæ etiam nostrō tempore intra paucos dies, per Franciscum Ducem Guisum eis erepta sunt. Angli nunc Belgiū exagitāt, sed auxilio Belgarū in primis: sic vt natura Angliam finxisse potius ad se suo in statu conseruandam, quàm vt aliarum ditionum vicinarum accessione imperij sui pomeria proferat, videatur. Sunt itaque Angliæ vires diuexandis Regis Catholici ditionibus, quàm ijs periculo involvendis magis idoneæ. Facilitatem eas diuexandi præbet ipsarum amplitudo & opulencia, latronibus & piratis multis in locis exposita. Sicut autem nemo miratur Turcam ad eò potentē Principem, mare à duabus aut tribus Triremibus Sancti Iohannis, aut S. Stephani tutū reddere nō posse: ita nemini mirum videri debet piratis Anglis in immenso illo Oceano, qui Regis Catholici ditiones alluit, iter præcludi non posse.

N O V V S O R B I S.

TRansmittamus nunc Oceanū. Ditiones quas Rex Catholicus in Novo Orbe habet tam magnæ tantæque potentia sunt vt hostes non timeant. Hispani fundarunt in omnibus locis opportunis optimas colonias. Occupant ijs fauces fluminū, Portus Maris, & præcipuos transitus, omnesque Situs ad in officio continendū regiones, annona fertiles aut dites venis minerarum aptos: aut ad frenandum populos bellicosos, aut validas civitates. A Meridie nullum hæ regiones hostem habent, qui eis molestus sit: Nulla enim ibidem Insula, nec Continens ipsis ad aliquot Miliarium millia adiacet. A latere Septentrionali vexantur aliquandò à Francis, & Anglis, qui vt classes portusq; deprædentur, eò vsque excurrunt. Maximum damnum, quod passi sunt, Anno 1586, quo Franciscus Dracus, Anglus, diripuit Sancto Dominici opidum, in Insula Hispaniola, & Cartagenam in Continente: Sed ea Anglorum audacia in causa fuit vt hispani circumspectiores facti sint, meliusq; earum regionū securitati prospexerint. Eæ à Septentrionali latere à natura mirabiliter munitæ videntur: Primum tot Insulis, quæ pro Septo, aut Vallo Novæ Hispaniæ sunt: deinde frequentia brevium vadorum, fluctuumque varietate, qui ibidem cadunt. vulgus eos
correnti

R E X H I S P A N I A E .

currentes dicit: Deniq; vno fluctu rapidissimo, qui per Sinum Parix (vbi os Draconis vocatur) intrans, deinde inter Iucatan & Cubam transiens inter Cubā & Caput floridæ tam rapidè se retrorsum vertit, vt nec expansis celox velis, cum vlllo pacto superare valeat: hic fluctus, ventorum varietas, aliaq; maris pericula eos animi dubios reddet, qui portu, quò se recipiāt carēt. Porrò Rex Catholicus eo naturę beneficio vtens edificauit præclaram Arcem, in quadam Insula, Veræ Crucis opido vicina, in plaga, inquam, Mexicana sita. Extruxit & aliam munitionem Havanz in Cuba ex adverso Florida: Tollit illa hostibus oportunitatem evitandi fluctum; hæc facultatem eo vtendi: edificauit denique Arcem validam in Sancto Dominici opido, quod tam opportunè situm est, vt obtinendo eius Maris Imperio factum esse videatur. Et vt concludam: Sicut situs Italiae ad Maris Mediterranei dominium obtinendum factus, ita & Hispania ad imperium Oceani obtinendum videtur. Ipsa deniq; experientia docet, Hispanos suapte natura varijs climatum, regionumque plagis tolerandis, magis quàm ceteros esse idoneos.

D E P H I L I P P I N I S .

Philippina ad Novam Hispaniam pertinent, non quòd inter eius aut Novi Orbis fines comprehendatur, sed quòd anno 1564 detectę fuerunt per Michaelem Lopezium Legaspe, qui à Ludouico Velasqueo Nouæ Hispaniæ Prorege ad detegendum incognitas regiones missus fuit. Dictæ sunt Philippinæ in honorē gloriæq; Philippi Regis Hispaniarum cuius auspicijs ea expeditio suscepta erat. In illo Oceano qui se inter Novā Hispaniā & Taprobanam extendit, esse vndecies mille omnis generis & magnitudinis Insulas creditur. Quamvis aut Hispani eas oēs nomine Philippinarū cōprehendāt, id tamen nomē propriè ijs convenit quæ Septentrionaliores sunt: Earū hucusq; plus quàm 40 sibi acquisuerunt cū vna Myriade hominū eas inhabitantiū. Præcipua dicitur Luzon, quę ducentas leucas quidē longa, sed admodū stricta est. Ibidem ad os magni fluvij qui Manila vocatur, ædificarunt bonū opidum idq; vtrinq; mari flumineq; cingitur: Vbi fluvius in Mare se exonerat, fabricarunt Turrim robustam, ab alia autē fluvij parte civitatulā quę primum ligno & terra, deinde muro è lapide & calce cingitur.

Maiori

R E X H I S P A N I A E.

Maiori Insularum est nomen Vendenao, celebriori Tandaja, quæ, quod primū detecta fuerit, dicitur Philippina. Inter alias est illic Cebu, in qua obiit Magellanus, ambitur vndecim leucis, est in decimo gradu latitudinis. hæ & aliæ insulæ vicinæ abundant vniuersaliter venis auri & frugibus. Vendenao quoq; Cinamomo cuius multum in novam Hispaniã atque adeo in ipsam Hispaniã importatur Rex Catholicus, mādauit vt ex noua hispania in eas Insulas boves vaccæ, equi, eque ad propagationem deferrentur: Numerus Hispanorum qui illas regiones conquisierunt defenduntque accedit hodie ad mille sexcentos Milites qui inter hos, non sunt plures nongentis. Aedificarunt Arces in locis oportunis maximè in Luzon, in Pavai, & Cebu, tenentq; ibidē aliquas Triremes & Celoces. In Manila ciuitate habet domicilium Episcopus cum 18. viris Ecclesiasticis, Patribus ordinis Diui Augustini, & Societatis Iesu quorum opera studioq; ad sacram fidē circiter trecenta hominum millia conuersa sunt. Maxima difficultas quæ in eorū conuersione est consistit in polygamia, quæ cunctis gentibus communis est. Sunt heditiones momentosiores quàm quis existimet: Ultra copiam enim alimentorum & auri quod ibidem reperitur, sunt in situ percōmodo, tum ad subiugandum Insulas vicinas & conseruandum Mollyccas: Tum ad introducendam navigationem in illum Archipelagū & Novam Hispaniam; Et commercium inter Chinam & Mexicum: hæ res magni ponderis sunt: sed id quod gravitate rei vincit hæc omnia, est, quod inde tanquam freno, cœpta sunt cohiberi secta, & arma Mahumetana quæ paulatim sibi dominiū rā Insularū, quàm Oræ Asiæ parabant. Quin & Castellannis. ex noua Hispania Peruviaque expeditio quàm Arabibus ex suâ ditione facilior est. Præterquam enim quod illi viribus superiores istis sunt, compertum fuit Navem bimestri spacio ex Peruvia, ad Philippinas (quæ minus ab Apulcoa & Salisco, quàm Peruvia distāt) appulisse, quò nauis semestri, ex Arabia non pertingat: non ob id modò, quod Arabia à Philippinis longius distita sit quàm Peruvia, sed quod venti communes navigationi Castilianorum (hi enim recta illi curva navigant linea) favent impensius. Conficiunt præterea Castellani institutum iter vno tractu, Mauri autem pluribus,

mutatur

R E X H I S P A N I A E

mutatur enim eis ad caput Comorinum tempus æstivum in hibernum. Idem quoq; ferè eis accidit Malacæ ubi venti (quos vulgus Monzonos) expectandi sunt. Quod amplius est Castiliani semper vento secundo & in mari tranquillo quodq; inde Mare Pacificum dicitur, Arabes aurem in Archipelago, in quo varios improniosq; ventos experiuntur inciduntque in latrones hominesq; facinorosos navigant. Adde supradictis. quod sicuti existimatio Castilianorum opitulatur Lusitanis ob vicinitatem, Lusitanorum virtus id Castilianis abunde beneficium foenerat: ac si contingat ut hi duo populi coniungantur unianturq; nihil nõ in illo mari efficient, quod cū Chineses probe norint, prospiciunt caventq; sibi, Christianorumq; vicinitatem & arma suspecta habent.

L U S I T A N I A.

Dicamus nunc de ditionibus, ad Regem Catholicum propter coronam Lusitanicam pertinentib. Hoc regnū, quod 320. miliarib. longū, 60 autem latum est, quamvis nec regione nec terra valdè magnum, nec per se proventibus valdè dives sit, in situ tamen ad navigationes commodissimo, & faciendis acquisitionibus opportunissimo est. Inhabitur enim à populo tanti animi, ut expeditiones in Barbariam, Aethiopiam, Indiam, Brasiliamq; fecerit. Iamq; per 90. annos, dominium locorum, & portuum maioris momenti dictarum Provinciarum, & Patronatum navigationis Oceani Atlantici, & Eoi sibi vendicat. Antequam autem pergamus, opuse est, pauca dicere, de Insulis Terzeris, quæ etiam coronæ Lusitanicæ sunt. Hæ Insulæ propter earū sitū, ad eò opportuna & necessaria sunt, ut absque eis ipsis navigatio in Aethiopiam, Indiam, Brasiliã & Novum Orbem vix fieri possit. Classes enim quæ ex dictis regionibus veniunt hispalim & Olyssipponem eas vix vitare possunt, quin in eas descendant: Classes Occidentales ut ventos sequantur: Orientales autem ad comparandum sibi ventos secundos. Celebres non ita pridem factæ sunt, primū propter obstinationem incolarum, contra Regem Catholicum, iam tum quum Rex Catholicus regni Lusitanici successor factus est. Denique ob victorias, quas aduersus classes Franciæ & Angliæ Hispani circum ipsas sibi pepererunt.

REX HISPANIAE.
DE DITIONIBVS IN AFRICA
& Aethiopia.

PRæter Septam & Tanager opida, quæ Rex Catholicus ratione coronæ Lusitanicæ possidet ad Fretum Gaditanum: & Mazaganum extra Fretum 20 ab Arzilla miliaribus magis Meridiem versus, Rex Catholicus in Ora Africæ à Capite Aguero ad illud quod Guardafu dicitur vsque duo ditionum (Status vocant) genera habet: aliqua enim ipsi immediatè, alia confœderatis ipsius subsunt. Parèt eidem Insulæ Maderæ, Portus Sancti, Capitis viridis, Arguin, Sancti Thomæ, & vicinæ. Hæ dictæ Insulæ non modò se sua annona sustentant, sed & inde in Europam mittunt, imprimis Saccarum fructusq; arboreos, quibus maximè, sicut & vino, abundat Madera. Saccari maximam etiam copiam conficit Sancti Thomæ Insula. Hæ ditiones non ab alijs quàm à piratis Anglicis & Francicis qui tamen caput viridè nō transeunt infestantur. In Insulis vulgò Arguin & S. Georgij delamina: habent Lusitani duas institorias (quas fattorias vocāt) easq; ad exemplum Arcium factas domos, vnde cum gentibus vicinis Guineæ & Libyæ negotiatur, aurumq; ad se ex Mandinga locisq; finitimis trahunt. Inter Principes cōfœderatos ditissimus honoratissimusq; est Rex CONGO: possidet enim regnum quod luculentum est, aërisq; temperie opaca rerumq; copia cæteris Aethiopiæ plagis antistat. Lusitani ibidem duas colonias habent: vnam in S. Saluatoris ciuitate alterā in Insula, quam Loandam dicunt. Percipiunt ex hoc regno diversas opes, sed præcipuæ sunt plus minus quinque millium Mancipiorum, quæ illinc quotannis in iasulas & novum Orbem vehuntur, proq; vnoquoq; quod evehitur, mancipio, penditur amplum vectigal coronæ Lusitanicæ. Ex hoc regno facilè ad Presbyterum Iohannem perveniri possit: non enim longissimè illinc abesse existimatur. CONGONIS regnum adeò Elephantis, annonæ copia; omniq; alia necessaria re affluens est, vt ei expeditioni singularem commoditatem adferre possit. Est etiam Congo confinis regno Angolæ, cum cuius Principe nūc bellum gerit Paulus Diaz Lusitanorum Capitaneus: Belli verò caula primaria sunt quædā fodinæ argenti, quæ Potosianis nequitiam

REX HISPANIAE.

ti quam cedunt: tantò autem illis meliores sunt, quantò argenti puri mixto impurius præstat. Vt autè quod res est dicatur: Si Lusitani tanti res vicinas, quanti longinquas fecissent, easque vires quibus Caput Bonæ spei superant, penetraruntque in Indiam, Malacam, & Moluccas, contulissent in expeditione Africanam, facilius minorique expensa, maiores opes preperissent. Nulla enim in Orbe regio Auro argentoque ditior est regnis Mandinga, Aethiopia, Congo, Angola, Butua, Teroa, Maticuca, Boro, Quiticui, Monomotapa, cafati, Monoemugi.

- » Humana sed enim cupiditas plerumque rem
- » Pluris alienam quam suam ipsius facit,
- » Remotiusque res videtur distita
- » Propiore maior esse re.

Inter promontoria Bonæ spei & Guardafuense habent Lusitani Arces Cefala & Mozambique: illius opera negotiationis regionum circumstantium (quæ omnes auro eboreque abundant) dominium sibi seruant, huius autem beneficio navigationem, Indiam versus, faciliorem leuioremque sibi reddunt, propterea, quòd ipsorum classes interdum ibi hibernant, interdum sese ibidem refocillant. Habent in hac plagâ Regem Melindæ; sibi amicissimum, Reges Quiolæ aliarumque vicinarum Insularum tributarios. Nihil, nisi VIRI Lusitanis desunt: Præter enim alias Insulas, quæ quasi se prostituunt omnibus, est hic Insula S. Laurentij inter maiores, aut maxima totius Orbis censenda, longa est 1200, lata autem 480 miliaribus. Quamvis autem parum colatur, est tamen ob suam bonitatem omnis culturæ capax distinxitque eam natura in flumina, Portus & Sinus commodissimos. Hæ coronæ Lusitanicæ ditiones, non alias vires quam maritimas timent, quæ ex Turcis tantum constare possunt. Sed perpetuus cursus classium Lusitanicarum (quæ vltro citroque per illas oras navigant) eas prorsus securas reddit, ceperuntque Anno 1589 apud Mombazam 4 Triremes, & vnâ Navem longam Turcarum, qui eò vsque penetrare sustinuerant.

DE DITIONIBVS ASIAE.

HAE ditiones in Persia, Cambaia, India, citeriore & vltiore sunt. In Persia habent Lusitani Armuzium: in Cambaia insulam Diu, Damain & Bazain. In India citeriore possident Insulam

R E X H I S P A N I A E .

Caul, insulam Goam, cum vicinis Arcibus Cochim, Colam, & Insulam Mavar, Portum Columbo in Insula Zeilan. Sed caput est Goa, vbi Prorex vires Indiæ secum trahens habitat. Armuzium & Goa magni æstimantur propter dominium Maris & commercium Sinuum Persidos & Cambaiæ: Cochimum & Colamum propter copiam Piperis, quod inde nauibus impositum avehitur: Mavar, propter piscationem Margaritarum, quæ in illo Mari fit. Colombo, propter excellentiam & copiam Cinnamomi, vel Cinnami, quod ex ea insula exportatur. Damain & Bazain, propter fertilitatem Regionum circumiacentium: quam ob rem Iohannes tertius Lusitaniæ Rex, veteranis prædia in dictis regionibus assignavit. Goa maximi momenti est, propter situs oportunitatem, cui terræ vbertas coniuncta est. Oes hæ Indiæ regiones Gossipio palmis (vnde maxima incolarum pars se sustentat) Oryza, Pipere, Zinzibere alijsq; fructibus abundat. Habet Rex Catholicus hæc adhuc nonnullos Principes amicos, alios Tributarios. Amicorum primus ditissimusq; est Rex Cochimensis, qui primum beneficiarius Regis Calecutij fuit, nec admodum potens erat, nunc amicitia & commercio Lusitanorum tantas opes viresq; acquisiuit, vt & Regibus vicinis sit inuidendus. Rex Colami quoque eidem amicus est. In duobus hisce locis, habet Rex diuitatulas quatuorvis pretij. Sunt & ibidem nonnulli Principes tributarij.

V I R E S .

Lusitanorum in his ditionibus vires duabus in rebus sitæ sunt: Vna est situs locorum & robur: Altera numerus classium, & earum præstantia: ad situm quod attinet, Lusitani scientes, se propter exilem suorum numerum, in Mediterraneas regiones, magni momenti expeditionem suscipere non posse, nec se viribus pares esse Persis, Guzaratis, Principibus Decæ, Regi Narisingæ & alijs in hoc incubuerunt, vt eos situs, qui sibi commodi idoneiq; vibebantur, ad maris negotiationisque dominium sibi parandum, & in quibus pauci maximis copijs frõtem obvertere possent, sibi compararent. Quumque Portuum Pelagique domini sint, tantas vires maritimas commodè coniungere valent, vt nemo ipsis ibidem resistere valeat: Naviga- que eorum talia eoque modo instructa sunt, vt nec eorum vnum, tria, quatuorve alterius generis extimescat. Atque, vt ali

R E X H I S P A N I A E.

quid dicatur, ex quo, quid ipsi in India possint cognoscatur, Frāciscus Almeida cum 21 paulove pluribus navibus fudit Mama luchos in vicinia Diu opidi: Alfonso Alburquercius, cum classe 30 magnarum navium oppugnavit Calecutium: navibus 21 cepit Goam: 34 recepit eandem: 23 cepit Malacam: 26 ingressus est Mare rubrum: 22 recepit Armuzium. Deinde rebus eorum magis magisq; in valescentibus, duxit Lopezius Zuarezius in expeditionē maris rubri 37 naves magnas: Lopezius Sequeira 24 navibus (sed maiore quā vnquam antea militum copia) tentavit Gniddam ad mare rubrū: 40 Dium opidum: Hēricus Menesius 50 navibus vastavit Patane opidum. Lopezius Vazius Sampaius reliquit in Armamentario 136 navigia bellica, omni ex parte rebus necessarijs probè instructa. Nonius Acugna suscepit expeditionem in Dium 300 navibus, in quib. erāt Lusitanorum tria, Indorum quinque millia, excepto famulorum armatorum satellitio, quos secum magno numero ducere solent. Dominus Constantinus Braganza, habuit in expeditione Onorensi 60 naves velivolas, nec minorem numerū, in ea, quā in Ionefepatan suscepit.

P R I N C I P E S F I N I T I M I.

PRæter Principes confederatos & tributarios, sunt his dittonibus confines potentissimi hostes nimirum Persa, qui in Armuzium (quod sub clientela eius fuit) ius sibi vendicat: Rex Cambaia, qui D I V M (quæ Insula illi quondam paruit) aliaq; loca quæ ipsius aliquandò fuisse diximus, repetit: Nizzamalucus & Idalcamus (ita vocātur à Lusitanis duo potētissimi Principes regni Decan) Reges Calecutij & Narvingæ. Sed Reges Persæ & Narvingæ nunquam Lusitanos bello impetivēre, quod eis semper cum alijs lōgè potentioribus hostibus res fuerit. Alij quamvis ad recipiendum Dium, Chaulem, Goam aliaq; loca, omnes nervos intenderint, nihilque in eo molimine intentatum reliquerint, nullam tamen expeditionem momentosā ad felicem optatamque catastrophē perducere valuerunt: Situs enim locorum, maritimis auxilijs recipiendis commodissimi sunt. Ac quamvis hostes expeditiones hieme (vt facultatem auxilij ferendi Lusitanis eriperent) suscepissent, nihil tamen profecere,

REX HISPANIAE.

fecere: quòd navium Lusitanicarum conditio & apparatus, & feroces Lusitanorum animi quavis pericula contempserint; Dum itaque certatim operam dant, obsessi vt perdurent, & patienter vincant: Alij vt socijs obsessis succurrat, omnibus ventorum marisq; periculis se exponunt, omnes hostium conatus irritos reddiderunt. Nullus autem Lusitanis acrior formidabiliorq; hostis est ipso Turca, qui ea commoditate fretus vtenfque, quam vrbs Adena ei prabet, ex mari rubro, identidē eos India expellere conatus est, ad eam expeditionem modò à Rege Cambaia, modò ab ambitione sollicitatus. Maxima classis quam Turca instruxerit 64. navium fuit, quas adversus Diu misit: sed ea in turpem fugam acta est. Misit deinde aliã classem 22. magnarum navium in expeditionem Armuzianam, quæ classis ferè tota oppressa quassataque fuit. In zeilan nihil præter Arcem Colombo Lusitani habent: Rex enim qui eorū Tributarius erat, à Mauro, qui Singapandar dicitur, regno exutus, nunc tanquam exul vivit, sustinetq; se auxilio, quod ei suppeditant Lusitani.

DE INDIA ULTERIORE.

IN India vltiore habet Lusitana corona regnum Malacense & Insulas Molucas. Malaca Metropolis caputq; regni est, quod ad 270. miliaria patet: sed ob aëris parum salubris intemperiem à paucis inhabitatur, nec ibidem aliud opidū magni momenti, quàm ipsa vrbs Malaca conspicitur. Hæc ita sita est, vt non tantum omnia commercia, sed & itineraq; (uæ per immensum illum Oceanum à faucibus maris rubri ad Caput Liäpo fiūt vsq;) coniungat vniatq;: Eò quoque importantur opes Continentis, totq; illarum Insularum, vt omnes simul copulatæ amplitudine Europæ non cedant. Malaca quondam multò maior erat: extendebatur enim secundum maris plagã ad plus quàm tria miliaria: Sed Lusitani, (vt eius defensio faciliior & expeditior esset) in Arcem eam redegerunt, quæ supra miliare in circuitu non continet. Duos potentes hostes habet, nempè Reges Ior & Achem, quorum ille terra potens est, hîc mari potentissimus, à quibus ipsa obsessa fuit, nec semel in magnum

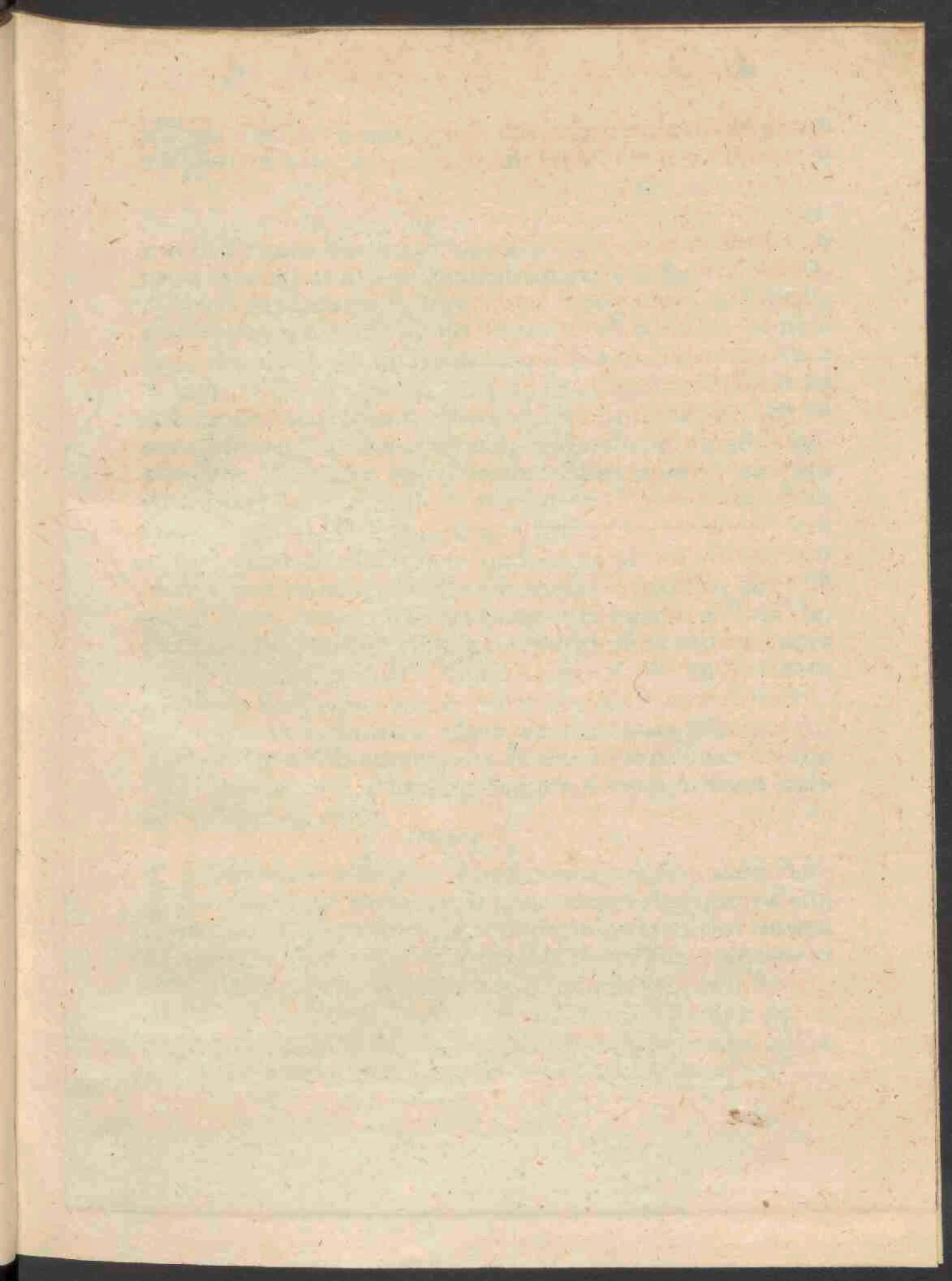
R E X H I S P A N I A E

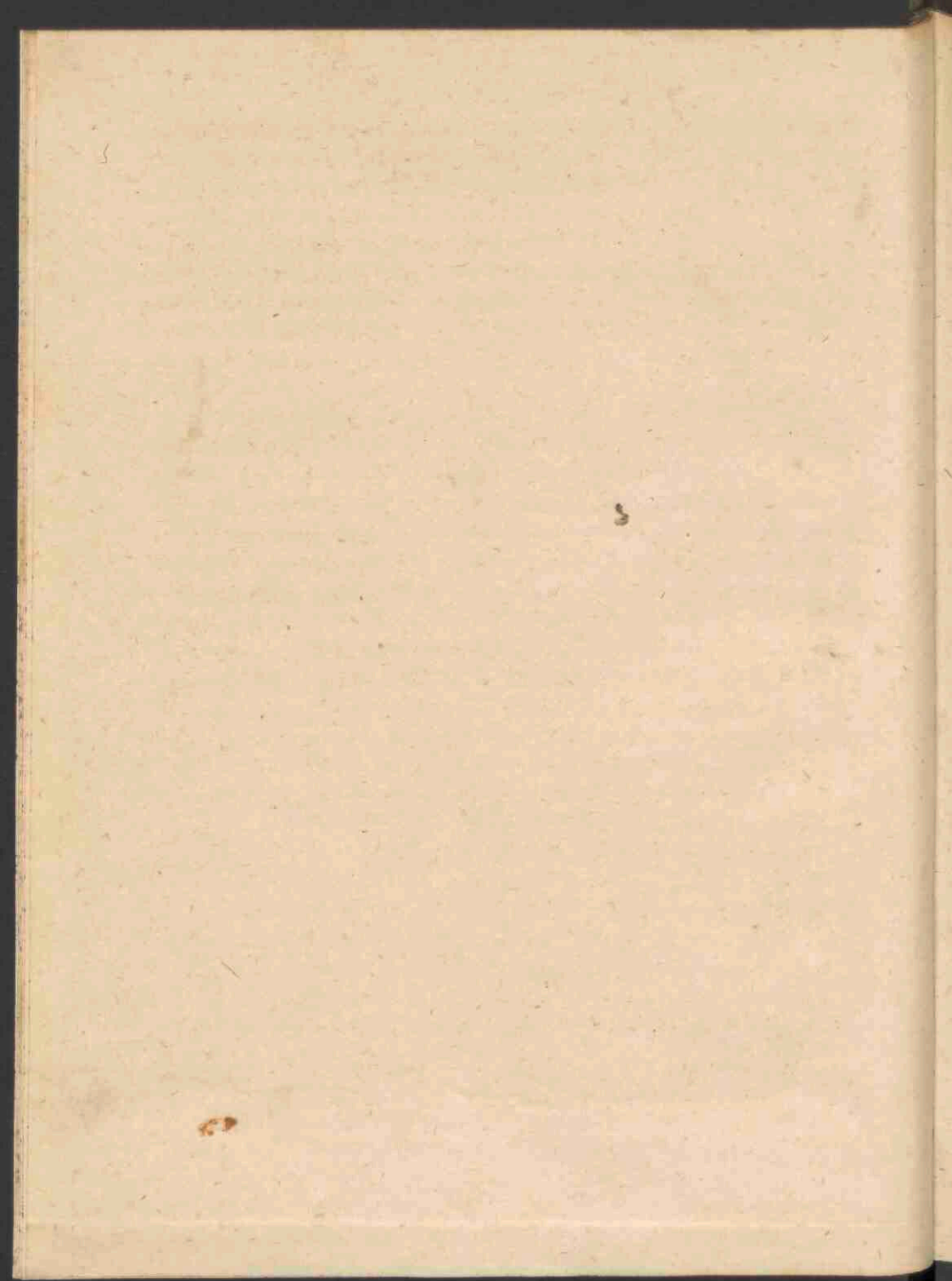
num discrimen adducta est sed auxilio quod ei ex India venit, semper cum strage & ruina hostium seruata est: Tandem Paulus Lima Regem Ior fudit, arcemq; ab ipsis in vicinia Malacæ extractam expugnauit, in qua præter alia spolia 900. tormenta bellica ærea reperta fuerunt. Hæc ditio magno periculo vel ob potentiam Regis Achem (quæ tota in eius perniciẽ se conuertit) exposita est. Ideoq; Rex Catholicus, vt ditionem Malacensem, à periculò tutam seruet, expedit Ionẽ Achemsem Matthiæ Alburquercio, (quem superioribus annis cum autoritate ingentiq; manu in Indiã misit) commississe existimatur. Reliquum est regnum Malucco, vbi Lusitani, quo sibi commercium Caryophyllorum quæ in Molucis nascuntur, & Mofchocaryorum (quæ Insulæ Bandæ peculiare sunt) securum efficerent, in Insula Ternate Arcem habebant quæ auxiliorum inopia his retroactis annis se Mahumetanis dedit. Nihilominus Lusitani qui se in Insulam Tidor receperunt, ibidem mercemoniorum artem in se transferentes remanent.

- “ In Orbe, terra quâ patet, nulla integro
- “ Regio aut ditio est, gens cuius è sit pluribus
- “ Conflata nationibus, quæ vel magis
- “ Animiq; moribusq; ritibusq; vel
- “ Sermonis inter varietate differat
- “ Se: gente sed quâ nulla constans sit minus
- “ Contra, minus sincera, fida, & candida:
- “ Hinc fit vt ibidem nulla pax vnquam, quies
- “ Nec vlla, nec sacri, vel hilum sit boni.

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mirrored and difficult to decipher but appears to contain several lines of prose.

- 1. in Ocho, terra quatuor, nulli iocato
- 2. Regio amulio, quatuordecim in plebis
- 3. Coptis, octidone, quatuordecim
- 4. An in quibus, quatuordecim
- 5. Quatuordecim, quatuordecim
- 6. Quatuordecim, quatuordecim
- 7. Quatuordecim, quatuordecim
- 8. Quatuordecim, quatuordecim

MAGNVS TVRCA

TVRCA comprehendit suo imperio præcipuas partes
trium Orbis terræ partium: Habet enim in Europa totam
tam maris Oram, quæ à finibus Epidauri, ad fauces Tama-
is vsque excurrit: Quidquid intèr Budam & Constantinopolim,
Et à Ponto Euxino ad hoc latus Savi vsque est. Eo spacio
comprehenditur melior Hungariæ pars, tota Bosnia, Seruia,
Bulgaria, Macedonia, Epirus, Græcia, Peloponnesus, Thracia,
Archipelagus cum suis insulis. Tenet in Asia & Africa id omne
quod ab opido Belis de la Gomera, ad Alexandriam Aegypti:
À Bugia ad Guargalam: Ab Alexandria ad civitatem Siene: Et
ab Heroû civitate (quam nunc Suez appellant) ad Suachen vs-
que est. Imperij huius magnitudo, comprehendi potest ex am-
plitudine aliquarum eius partium. Palus Meotis (quæ tota
est Imperij Turcici) mille Miliaribus in Orbem patet. Pon-
tus Euxinus, bismille septingentis miliaribus ambitur. Vni-
uersum Maris Mediterranei (quod ei subditum) littus, con-
tinet in circuitu octo miliariorum millia. Aegyptus, quæ tota
sua est, quingentis miliaribus longior estimatur. A Taurisio,
iter in suo facit Budam vsque, per ter mille & ducenta miliaria
Tantumdem spacij est à Derbento ad mare Caspium, Adenam
ad Sinum Arabicum vsque. A Balsera, ad Sinum Persicum.
Tremisenam in Barbaria vsque, paulò minus quàm quatuor
miliariorum millia numerantur. In Mari nobisissimas insulas
Cyprum, Eubæam, Rhodum, Samum, Chium, Lesbum & ali-
as Archipelagi habet.

O P E S.

HOc spacio continètur regiones maxime, & annona abun-
dantes. Quæ terra enim frugibus ditior Aegypto, Africa,
Syria, Asia est: Quæ opulentior omniq; bono affluètiore Hunga-
ria, Græcia, Thracia: In his ditionibus habet Turca quatuor ci-
uitates maximarum divitiarum, Constantinopolim, Alkairû,
Alepum, Taurisium. Constantinopolis omnes Europæ civita-
tes, populi frequètia, superat: estimatur enim, in ea, plus quàm
septingenta hominû millia esse. quod si ita est, duas ferè Pari-
siorum Lutetias æquaret. Alepum est maxma Syriæ civitas, &
quasi centrum, quò mercimonia Asiæ confluunt. Taurisium ma-

(.) s xima Im

occidens

occidens

septentrio

Meridies

AFRICA

PARS

TURCICI
IMPERII
DESCRPTIO

TAR TARI AE PARS

Neharium Germanica
40 80 120 160

MARE DEBACHV
MARE CASPIVM

REGNI PERSIAE
PARS QVOD HODIE
A SOPHIS GVBER
NATUR

ARABIA
DESERTA
MARE
ELCATAE

DESERTA
VASTA

MARIS PVBRI
PARS

MAGNVS TVRCA.

xima Imperij Persarum (quibus nostro æuo crepta est) ciuitas, habet plus quam ducenta hominum millia. Alkayrum, inter omnes Africæ vrbes principatum obtinet, non enim vlla alia est, quam non longo intervallo post se relinquat: tamen alij Cano urbem, ei magnitudine paræ faciunt. Alkayrû, quasi horreum, non solum Aegypti, magnæq; partis Africæ; sed & India est, cuius Theauri in mare rubrum, deindeq; dorsis Camelorum, Alkayrum deuesti, distribuuntur per regiones, quas mare Mediterraneum alluit. Imperium Turcicum à parvis initijs, in magnitudinem Principibus Christianis extimescendam excrevit per arma, quibus nostræ discordiæ ipsis percõmodæ, vtilesq; fuerunt, ansamque præbuerunt. Artes bellicæ Turcarum fuere, Semper paratum instructumq; esse ad offendendû, & præueniendû hostem: Vti in expeditionibus, celeritate admirabili: habere vires, in promptu, & quasi ad manû: Vno tempore, plura non tentare: Non diu cum aliquo belligerare, nè in armis exercitetur: Non consumere tempus & pecunias in expeditionibus parvi momenti: Non acquirere, quasi per saltû, sed pedetentim. Multum quoque profuit, quod Principes maximæ expeditionum parti præfuere. Alijs quoque artibus vsi sunt Turcæ, quibus, trecentorum annorum spacio, domus Otomanica sibi maximorum regnorum dominium paravit, idque ab Anno 1300, ad hoc tempus usque, ferè duplicavit.

R E G I M E N.

Otomanorum Regimen est planè Despoticum. Magnus enim Turca ad eò absolutè Dominus rerum omnium, intra fines sui dominijs contentarum est, vt incolæ se sua mancipia, non subditos nuncupent. Nec sui quisquam iuris est, multo que minùs domus, quam inhabitat; aut terræ, quam colit, dominus est, exceptis aliquibus familijs, in Constantinopoli, quibus præmij loco, & privilegio, id concessum, à Mahumete secundo fuit. Nec aliquis ad eò magnus est, vt de vitâ, non dico de fortunis, aut statu, in quo est, securus sit, nisi quâdiu Magno Domino id gratum est. In hoc ad eò pleno dominio, conservat se Turca, duobus medijs: Auferendo nempe subditis arma: Deinde ponendo omnia in manu Apostatarum, quos in ipsorum pueritia,

MAGNVS TVRCA.

pueritia, tãquam decimas accipit. Hac arte duo bona confe-
quitar: Primum est, quòd Prouincias flore nervoque virorum
spoliat, deliguntur enim iuvenes robustiores, armisque aptio-
res: Alterum, quòd his se ipsum armat, securumq; facit: lamiza-
ti enim gremio parentum, in pueritia crepti, huiusque aut il-
lius curã traditi, prius quàm id advertant euadunt Mahumeta-
ni, nec amplius patrem aut matrem agnoscentes dependent
prorsus à Magno domino, qui eos pascit fovetque: Expectant
itaque ab eò omnia, illaque acceptum illi ferunt.

V I R E S

Turcæ robur consistit in equitatu, peditatu, classibus cõmea-
tu, pecunijs. Quòd ad pecunias attinet, cõmuini opinione
receptum est ipsum plus minus octo Milliones aureorum or-
dinarij reditus habere, Ersi autem videri possit, ipsum ex adeo
amplo Imperio multo ampliores Reditus percipere posse,
id tamen non fit, quòd Turcæ nihil aliud in animo habeant,
nec alterius rei curam gerant quam armorum, quæ sua natura
ad excindendum destruendumque, quam ad conseruandum
ditandumque Prouincias aptiora sunt. Turcæ quoque, vt ex-
ercitus conseruent, suasque expeditiones continuent, ita spo-
liant populos, vt vix ipsorum sustentationi necessaria eis relin-
quant: Subditi itaque desperantes se commoditatibus, multo
minus opibus (quas labore industriaque sibi parare possent),
fruituros, agriculturæ commercioq; vltterius non incumbunt,
quam eis opus est, imò quam ipsa necessitas flagitat. Quid e-
nim prodesset sementem facere quam alius meteret? Metere,
quòd alius absumpturus esset? Itaq; in ditionibus domus Otto-
manicæ visuntur siluæ immensæ, omnia vbique vasta paucissi-
mæ civitates populo frequentes, potissimaque agrorum pars
deserta iacet. In nostris regionibus ex populi frequentia ori-
tur annonæ caritas, in Turcia autẽ ex hominum penuria. Max-
ima rusticorum pars moritur ducendo com meatum aliasque
res necessarias, in itineribus quoq; , per quæ tendunt exercitus:
In classibus etiam, nam ex decẽ remigum millibus qui de do-
mo sua revelluntur, vt plurimum non revertitur quarta pars?
Percunt in commodiattibus, mutationibus aëris, laboribus:
Idque tanto plus accidit, quòd quum Turcæ classes hyeme sem-

MAGNVS TVRCA.

per exarment: itaque remiges epibataq; nunquam mari eiusq; incommodis affueſcunt. Mercatura deindè omneq; fere commercijum eſt in manibus Iudæorum aut Chriſtianorum Europæ, Epidauriorum; Venerorum, Francorum, Anglorū: In tanta ditione quantam Turcæ in Europa habent, non eſt alia mercimonijſ celebris ciuitas præter Conſtantinopolim Capham, & Theſſalonicam. In Aſia, quam Alepum, Damafcus, Tripolis, Adena: In Africa Alkayrum, Alexandria, Algerium. Reditus ſuppeditat agricultura, eadem artificijs materiam præbet. Artificia mercaturam inſtruunt: deficiente autem agricultura, deficiunt omnia. Etſi autem ordinarij Turcæ reditus eò, quod diximus, maiores non ſint, extraordinarij tamè magni facièdi ſunt, præcipuè conſiſcationes & donatiua. Baſiæ enim alijque miniſtri Turcæ exſugunt tanquam harpyæ ſanguinem ſubditorum, accumulantiq; Theſauros inæſtimabiles, qui, vt plurimū, Fiſco Magni domini cedunt. Exiſtimatur Abrahamum, Baſiam, Alkeyro auexiſſe valorem ſex Millionum; multo maiorem ſummam habebat Mahumetes Viſir. Occhiali, præter alias diuitias tria mancipiorum millia poſſidebat. Sultana ſoror Selymi ſecundi, percipiebat quolibet diebis mille & quingentos Zecchinos, incepitq; ad peregrinorum cummodirarem Aque ductum ab Alcayro Mecam uſque: Opus proſectò immenſum Magni domino facile eſt occaſionem arripere vt cui uis prohibito yitam cum bonis auferat. Donaria ad magnam ſummam accedunt: Nemo enim legatus, coram ipſo comparere poteſt abſque donjs. Nemo aliquod munus, aut dignitatem ommenſoſam ſperet, niſi pecunia adſit: Nullus à proſuicia cui præſtitit, aut ab expeditione quam conſecit, uacuis manibus in conſpectum tanti Principis uenit, nec tam potenti Principi dantur Teruncij. Vaivode Moldauiæ VValachia, Tranſiluania, conſeryant ſe in ſuis Principibus vi donariuorum, mutanturq; quotidie Vaivodæ VValachia & Moldauiæ, dantur enim Principatus plus offerentibus qui vt præſtent quod obtulerunt, opprimunt populos, rediguntq; ad inopiam Proſuicias. Nihilominus uidiſmus bellum Perſicum exhauiſſe Turcæ Aeraria, & eius Theſaurus conſumpſiſſe. Annis poſtremò elapſiſti Conſtantinopoli, tum per omne Imperium Turcicum creuit ſupra quam

MAGNVS TURCA.

quam credi potest, precium Auri, ita vt Aureus duplo plus quàm prius valuerit, materiaq; auri argentique adulterata adeò fuit, vt Ianizzaris occasionem ignem civitati Constantinopolitanae iniiciendi, pavoremq; Magnodomino, nò solum alijs incutiendi præbuerit. In vrbe Alepo mutuum 60 milliũ aureorum nomine Magni domini à mercatoribus petitum fuit. Quamvis autem Turcæ Reditus non tam magni sunt, quam amplitudo Imperij & regionum fertilitas exigere videri posset, habet tamen in sua ditione fructum maioris valoris quam sunt ipsi Reditus, nempe multitudinem Timarrorum, vel Feudorum vendicant enim sibi Principes Ottomanici agros, quos bello hostibus auferunt, prioribusq; dominis talem partem, (exiguam aut nullam) pro vt ipsis visum est relinquentes, reliquum in Timarra quæ sunt tanquam Commendæ repartuntur, aut dant agros benemeritis militibus dum vivunt, ea lege atque conditione, vt aliquot equos in belli vsus paratos alant. In eo sita est omnis prudentia Turcarum, & cura quàm de cõservando Imperio habent: Nisi enim hac ratione militibus telluris colendæ, propter vtilitatem, quàm ex ea sperant, cura demandaretur, omnia vasta iacerent: Ipsimet Turcæ solent dicere, quod vbi Magni domini equus pedem ponit, ibidẽ amplius herba non crescat, his Timarris 150 millia equitum parata tenet, qui armis probe instructi, eo tendunt quo Princeps iubet, nec ipse vel Teruncium expendit. Tam magnus equitatus, minoris 14. aureorum Millionibus nutrirì non posset. Mirandum itaque, quòd aliqui Reditus Turcarum cum Christianorum Reditibus conferentes, tanti membri opum Ottomanicarum nullam faciãt mentionem. fertur Turcam, bello quod cum Persa gessit, tantum sibi terra subiecisse, vt 40. Timarrorum millia in ea erexerit, institueritque nouũ Gazophylacium Taurisij, vnde aureorum Millio ad ipsum redit Institutio Timarrorum & delectus Azomoglanorũ (ita vocant iuvenes qui educantur vt fiant Ianizari) sunt duo præcipua columina imperij Turcici. Vtrumque ad imitationem Romanorum institutum videtur: Romani enim Imperatores utebantur suis subditis ad bella, constabatque ex ijs exercitus Prætorianus, qui nunquam ab Imperatoris latere discedebat. Tacitus docet selectionem iuenuũ, quæ
ad hunc

MAGNVS TURCA.

ad hunc finem fiebat, Batavis rebellandi occasionem dedisse. In Imperio Romano dabantur Timarra militibus in Vsumfructum, & in compensationem bene & fortiter factorum, dicebanturq; Beneficia, & qui ijs fruebantur Beneficiarij. Alexander Severus concessit heredibus militum, vt ijs beneficijs frui possent, ea tamē conditione, vt militarent, aliàs nō. Constantinus Magnus, dedit suis Capitaneis de se bene meritis, hereditarios agros qui hactenus vitatenus tantum cōcedebantur. Feudā in Francia, ex tēporarijs perpetua facta sunt regnantibus vltimis Regibus Karolovingijs. Dicitur equitatus Turcicus, duos effectus valdē egregios in Imperio Turcico facit: Vnus est quod subditos tanquā freno ita cohercet, vt nō tam citō se movere possent, quin hos sicut tot Falcones, in cervicibus haberent: sunt enim in hoc per totum imperium divisi. Alius effectus est, quod vna eorū pars (dum altera ad continendos retinendosq; in officio populos domi manet) semper ad eas quæ occurrunt expeditiones parata est. Est igitur pro præsidio Imperij, ad coercēdos tumultus qui oriri possent, & pro præcipuo belli nervo. Præter eum equitatum habet Turca penes se bonū equitum numerum quibus, stipendia pendit, iij in Spachi, Vlu-fagi, Caripici dividuntur, suntque tanquam Seminaria ministrorum & Præfectorum Imperij: Indē enim ordinarie sumuntur Bassæ, Beglerbegi, Sangiaci. Præter hos sunt Alcanzi & auxiliarij Tartari, Vvalachi, Moldavi. Altera Viriū pars est pediatatus qui in Ianizzaris consistit: in ijs duo consideratur nempe natio & specialis dexteritas in armis. Quod ad nationem attinet ordinarie non inscribuntur albo Ianizzarorum ex Asia oriundi, sed ex Europa. Habent enim illos pro mollioribus, sicut semper fuere & magis pronos ad fugiendum, quàm ad strenuè pugnandum: Europæ populi autem semper pro bellatoribus pugnacibusque habiti fuere In Oriente. Asiatici milites Turcæ, nomine nationis Turcæ vocantur: Europæi autem dicuntur Rumi, id est Romani. Quod ad dexteritatem attinet, seliguntur pueri, in quibus maiora indicia roboris, agilitatis & audaciæ apparent: Hæ enim tres qualitates in milite requiruntur. Delectus quoquo tertio anno fit, nisi necessitas eum

citius

MAGNVS TVRCA.

citius fieri urgeat, sicut bello Persico accidit, quo bello, non
 solum frequentior delectus habitus est, sed etiam Azomoglan-
 nis Turcicis vsi sunt, quod nunquam antea fieri solitum erat.
 Quum ij iuvenes Constantinopolim adducti sunt, Iustratur ab
 Aga, qui nomē iuuenis, quo patre & ex qua patria sit in tabulas
 refert. Eorum deinde pars in Asiam Minorem (nunc Natolia
 dicitur) & in alias provincias mittitur, vbi linguam & legē ad-
 discendo, imbuuntur vitijs & moribus eorum, cum quibus de-
 gunt, evaduntque id non animadvertentes, Mahumetani. Alia
 pars distribuitur per Septa (quæ Turcæ Serraglia vocant) quæ
 Magnus dominus Constantinopoli & Peræ habet: Aspectu pul-
 chriores meliusq; compositi destinantur Cōsepto Magni Prin-
 cipis. Toto eo tempore quo ij iuvenes Azomogliani vocan-
 tur, non habent certum Præfectum, nec occupantur præ-
 scriptis exercitijs sed hic operam navat colendis hortis,
 ille fabricis, alius seruiijs domesticis similibusque alijs re-
 bus. Post certum tempus revocantur in Conseptā Azomo-
 glianorum (ita vocantur toto tempore donec albo Ianizza-
 rorum inscribantur) tradunturque Præfectis, qui eos ope-
 ris manuarijs laboribusque exercent, habenturque satis
 malè quo ad victum amictumque: dormiunt in spaciosis
 ædificijs, dormitorijs Religiosorum similibus in quibus
 luminaria ardentia custodēsq; sunt, sine quorum permissio-
 ne se loco movere non debent. Arcu Sclopeto que ferire dis-
 cunt, cumque in exercitiis aliquem habent vsum, adscri-
 buntur numero Ianizzarorum aut Spachiorum: Illi non mi-
 nusquàm quinque, nec amplius quàm octo Asperos mone-
 tē genus est) percipiunt: hi decem. In album Ianizzarorum
 adscripti in bella aut in præsidia eunt, aut manent ad portam
 hi vltimi habent pro sua habitatione tria loca amplissima, si-
 cut monasteria. Vivunt ibidē sub suis Præfectis classis, minore-
 que inserviunt maioribus in expendendo, cœquendo simila-
 que ministeria obeundo cum magna obedientia & silen-
 tio. Qui vnus classis sunt, vivunt in communi ad vnam
 mensam dormiunt in atrijs longissimis. Si aliquis per occa-
 sionem absque venia foris pernoctasset, sequenti vespera
egregiè

MAGNVS TVRCA.

egregiè vapulat, tanta cum disciplina, vt posteaquam vapula-
 uit suuarum more manus sui Præfecti deosculentur. Gaudent
 Ianizzari multis priuilegijs, honorantur quam vis sint insolentio-
 restimenturque ab omnibus: In profectiõibus aut itineri-
 bus depredantur casas & domos Christianorum nec vel verbo
 contra mutire licet: Dum quid emunt pretiũ pro libito rebus
 dicunt: A nullo quam ab Aga iudicari possunt, nec plectuntur
 extremo supplicio citra periculum seditionis, ideoq; id raro &
 valde secretò fit. Mille Regalia habent: Aliqui ex eorum nu-
 mero adiunguntur Legatis custodiendis: Alij dantur peregre
 proficiscentibus maximè cum sunt honestæ conditionis, vt se-
 curi sint in ditione Turcica, recipiuntque Ianizzari bonas Stre-
 nas: Eorum est electio Principis, nisi enim ipsi Magnum domi-
 num approbent aut proclament, creatus esse dici non potest,
 Vnusquisque Princeps adeptus Imperium dat eis aliquod Do-
 natium augetque stipendium. In graui bello egreditur eorum
 pars cum ipforum Aga aut suo Legato, vltimi que omniũ con-
 fligunt. Apud Turcas Munus cui plures inuideant nõ est quàm
 Agæ: Ipse & Beglerbegus Græciæ soli non eligunt legatos, sed
 Magnus dominus nominat eos Agæ Ianizzarorũ nihil ceriiori
 exitio esse potest quàm eximius Ianizzarorũ favor: Numerus
 Ianizzarorum est à duodecim ad quatuor supra decem millia.
 Hæc militia nostro tempore multum euiluit quia etiam Turcæ
 in Ianizzaros assumuntur sicut & Asiatici quum primũ non
 alij quàm Christiani Europæ; admitterentur: Deinde quia
 vxores ducunt, præter antiquum morem, nec id ipsis vetitum
 est. Propter longam moram quam Constantinopoli, (qua nõ
 alia vrbs magis est delicijs dedita) multum viluerunt segnio-
 res insolentes Immo intolerabiles euaserũt. Dicitur comuni-
 ter robur Turcicum consistere in hac militia Ianizzarorũ: sed
 alibi ostensum est hoc esse falsissimum. Præter Ianizzaros ha-
 bet Magnus dominus Azappos peditarũ vilem qui plus Ligo-
 ne quam ense vritur, magisq; ad hostes multitudine delassan-
 dos quàm ad eos virtute superandos conducit, solentq; Ianiz-
 zari Asapporũ cadaveribus fossas implere, ijsq; vti pro scalijs
 quibus hostium muros scandunt. Sicut autem Romani habe-
 bant milites legionarios & auxiliaarios (quorum illi præcipui,
nervi

MAGNVS TVRCA.

nervi suę militię, hi autem velut additamen vel auctariũ erant) ita & Turca equitatum, quem stipendiarium habet, & Timariottas pro robore exercitus estimat: Alcanzos pro accidentali: Ianizzaros tanquam Legionem prætoriam, Azappos tanquam numerum ducit. Sed tempus est vt duo verba de armatura naturali dicamus. Primò non est Princeps, qui maiorem opportunitatem habeat instruendi classes quàm Turca, siluæ cum Epiri & Ciliciæ, sed plus aliæ Nicomediæ & Arapezuntinæ tam magnę ac densæ sunt, plenęq; altis arboribus fabricandis omnis generis nauibus aptissimis vt creditu difficile sit. Imò videntur Triremes quasi iã fabricatæ sponte de siluis Nicomediæ in Pontum Euxium cadere. Nec desunt Fabri ad copiam illam lignorum elaborandam. auaritia enim trahit in sua Armætaria etiam fabros Christianos. anno sequenti, post illam cladem quã ad Echimadas acceperat, eduxit classem, quæ nostræ occurrere verita non est. Nec vnquam Turcæ bonus numerus hominum mari expertorum defuit. Ex Triremibus enim quas pro custodia in Lesbo, Rhodo, Cypro Alexandria habet: Et quod suis Portibus Tune, Bugiæ & Algeræ piratas recipit, potest exijs dum opus est, Capitaneos & robur ministrorum nauitarum & remigum suis classibus eligere. Quid præstare possit, visum est nostro tempore in classibus quas habuit ad Meliten, ad Echimadas & ad Guletam. Habet præterea apparatus bellicorum maximam copiam: Tormenta innumera sunt: Ex Hungaria abduxit quinque tormentorum bellicorum millia: Quingenta eorum acquisiuit in Cypro: Guletæ paulò minus. Turcos sunt tormenta adeo immensæ magnitudinis, vt strepitus, non ictus tantum muros demoliat. tantum commeat, pulueris pyrii & globorum habent, quantum ad Melitæ ostenderunt vbi explosa sunt plus quam 60. globorum millia: Fama auguste n. millia: Guletæ 39. dierũ spacio furore impetuque tormentorum demoliti sunt fortificationes à nostris 40. annorum spacio factas. Vltimo bello Persico, ducebat Osmanus generalis turcarum quingenta tormenta campestria. Quatiunt mœnia munitionum tot tormentis, continuantque tanto tempore tantaque cum vehementia, vt omnia solo æquent. Vbi vim nõ faciunt tormēta vtuntur Bipennibus, vbi hæ
locum

MAGNVS TVRCA.

locum non habet, impleūt fossas ligone & Battillo: Si nec hoc sufficit, implent eas cadaueribus suorum militum. Tria habent Turcæ quæ neminem non terrent: Multitudinem hominum insuperabilem, disciplinam militarem imperturbabilem, Cōmeatum copiam infinitam. Multitudo sua natura parere confusionem solet, & ordinariè cessere magni exercitus parvis. Sed multitudo frequentiaque virorum in exercitibus Turcicis tanto cum ordine graditur, vt & solo ordine minorem superet, qui tamen facilius in ordinem disponi potest, quàm exercitus inmodicus, ita vt & numero & arte vincant Turcæ. Eorū disciplina militaris adeò probè ordinata est, vt ea in re ne Romanus quidem, nedum alijs cedant. Consistit autem eorum disciplina militaris in pluribus rebus: In parsimonia, sustentant enim se modico panis sub cineribus cocti & Oryza cum puluere carnis ad solem desiccata. Prohibentur vino, sicut quondam Carthaginenses: Decem Turcæ habent in castris vnum Decurionem, cui sine refragatione obtemperant: In ipsorum castris nec vnā foeminā videre est. Est ibi silentiū mirabile. Tot enim milites reguntur signis manuum & vultus citra verba: Ne nocti strepsum faciant, patiuntur aliquādo effugere captiuos: In primis puniunt rixas & furta: Quando progrediuntur exercitus, non audent excurrere in vineas aut agros: Contemnunt mortem, creduntque eam fato inevitabili contingere. Strenuos præmia, ignauos certa pœna manet: Nunquam disponantur per vrbes, nec ijs conceditur in ijs pernoctare: Vt exercitati sint milites, solent Principes Ottomani ferè semper alicubi belligerari, vt disciplina militaris nō intermittatur. Quā autem disciplina militaris armis apparatusque bellico destituta nihil sit, gigas enim quātum vis ferrox, sed inermis à puero armato vinci posset, Turca in bella tendit tanta cum machinarum & instrumentorum bellicorum apparatu, eorumque omnium, quæ eorum tractationi vsuique necessaria sunt, vt nullius alterius rei curā habere videatur. Id cognoscet is, qui ruinas considerabit, quas eorum vires fecere, vbi eas explicuerūt.

PRINCIPES FINITIMI.

Turcæ ad ortum contermini sunt Persis, secundum lineam,
que

MAGNVS TVRCA.

imaginariè duci debet à Taurisio ad Balsaram vsq; Lusitanis
 ad Sinum Persicum: Ad Meridiem eisdem Lusitanis: Ad mare
 rubrum Presbytero Iohanni: Ad occasum Serifo, & regno Nea
 politano: ad Septentriones Polonis & Familiæ Austriacæ. Cū
 Persis belligerando absque dubio Magnus Turca superior est:
 Mahumetes enim secundus vicit Vssucassanum: Selimus pri
 mus, & deinde Solmanus eius filius in fugam egerunt Ismaelē
 & Tamasum: Amurates tertius per suos Capitaneos abstulit
 Persis totam Mediam, Armeniam maiorem, & ciuitatem Re
 giam Taurisium. Quod præualet consistit in peditatu, quo Per
 sa caret: In tormentis bellicis & munitiōibus, quorum Persa
 nec copiam nec vsum habet: Quamvis autem Persæ strenuita
 te equitatus aliquando in aperto campo Turcas superauerint;
 tamen semper terram perdiderunt: Solimanus abstulit eis Me
 sopotamiam. Amurathes Mediam. Nec Persæ solū damnū
 passi sunt, amiseruntque sua, sed & eorum socij. Selimus primus
 spoliavit Mamaluchos Aegypto & Syria: Amurathes tertius
 destruxit propè in totum Georgianos confœderatos Sophy.
 Turca cum Lusitanis belligerando multò inferior est: Ratio
 nes enim cum ipsis decertandi consistunt in viribus navalibus,
 quibus Lusitani intantum Turca superiores sunt, quantum O
 ceanus Indicus, Sinu Persico, & mari rubro maior est. Habent
 Lusitani in India loca & Portus, addam ditiones & dominia,
 ligno, commeatu, omniq; apparatu nautico referta. Nec de
 sunt eis potentes Principes auxiliares. E contrariò Turca nihil
 munitum habet in Sinu Persico præter Balsaram. Ora Arabia
 qua vti possit, non habet plus quàm quatuor opida, satis infir
 ma, & paræ æstimationis: Itaque hic sicut & in mari rubro
 classē armare valdè difficile est, quod regio prorsus ligno fa
 bricandis navibus idoneo, careat. Vnde illis paucis vicibus, qui
 bus classes in mari rubro instruxit (quum hoc in Sinu Persico
 minus facere possit) necesse habuit materiam fabricandis navi
 bus ex Portibus Bythinia & Cilicia per Nilum Alkayrum de
 vehere, vnde dorsis Camelorū Suez (quæ olim Heroū ciuitas di
 sta fuit) delata est, vbi Armamentariū habet. Quoties Turca ex
 peditiōnes aduersus Lusitanos suscepit, nihil præter dedecus &

MAGNVS TURCA.

damnum retulit, nimirum Anno 1538. ad civitatem Diurni
 Anno 1552. ad insulam Armuzium: Anno 1850. ad Mombazam, ubi quatuor triremes & vna Galeotta Turcica, quæ Favore Regis Mombazæ eo in mari manere constituerant, capte fuerunt. Lusitani in id summè incumbunt, caventque, ne Turcæ eo in mari pedem figant, & quam primùm odorati sunt, Turcas classem adornare, mox ipsos aggrediuntur, ideoque sæpè in mare rubrum absq; resistantia penetrarunt. Presbytero Iohanni in bello prevalet Turca, ducibus, militibus, armis & munitionibus. Ille siquidem Princeps, habet ditionem absque munitionibus, & milites absque armis. Barnagasso enim eius Vicarius ad mare rubrum, amisit vniuersam Oram maritimam, eoque redactus est, vt tributum Turcæ pendere promiserit, vt cum eo pacem haberet. In Africa habet quidem Turca plures regiones, quàm Serifus: occupat enim id omne, quod inter mare rubrum, & Velez de la Gomera opidum est: Sed Serifus partem meliorem, ditiorem fortioremque magisque vnitam habet. Sed nemo ipsorum, alteri bellum inferre audet propter Regis Catholici vicinitatem. Residui sunt Principes Christiani, qui Turcis contermini sunt. Primus est Polonia Rex: quid hi Principes cōtra se invicem possint, visum fuit in expeditionibus præteritis: Ab vna parte videtur Turca timere arma Polonica: diversis enim occasionebus provocatus, nēpè regnante Henrico tertio, bello quod Ivonia, Voivoda, Valachiæ cum Turcis gessit, quo bello multi equites Poloni Ivoniæ militarunt, & regnante Sigismundo tertio excursionibus Kosacorum, & in motu Iohannis Zamoischi generalis regni Poloniæ, non vindicavit, nec solita superbia vlcisci iniurias conatus est. Ab alia parte Poloni post expeditionem Regis Ladislai, non solum nullam expeditionem adversus Turcas susceperunt, sed nec Valachis, (qui federe eis iuncti erant, auxilium tulerunt, sibi que quod ad mare Euxinum habebant, eripi passi sunt: sed Regum Poloniæ potius, quam nobilium eius regni pusillanimitate id accidit. Sigismundus primus à Leone decimo ad bellum aduersus Turcas invitatus. Quid multis opus est.

MAGNVS TURCA.

est dixit. Fac Principes Christiani concordēs sint, ego pro mea parte non deero. Sigiſmundus ſecundus, mente à bello ad eò aliena fuit, vt non ſolum Turcas aggreſſus non fuerit, ſed nec à Moſcis irritatus, vindictam ſumere tentarit : Rex Stephanus potentia ſuorum vicinorum non iniquus eſtimator, iudicabat cum Turca manus conſerere, rem eſſe periculoſiſſimam : attamen cum familiaribus ſermones habens, dicebat ſe, cum 30 peditum millibus quos equitatu Polonico iungeret facile expeditionem in Turcam ſuſcepturum fuiſſe, idque meditati quodam modo videbatur, Principes Auſtriaci longiore terrarum tractu, quàm vllus alius Princeps Turcæ contermini ſunt, expenduntque in præſidia arcium (in quibus cum equitum, tum peditum plus quàm viginti millia habent) maiorem ſuorum Reddituum partem, auxilioque Germanico ſuis viribus coniuncto, magis ad defendendum ſua, quàm amiſſa recuperandū, imperiumque dilatandum attenti fuerunt. Ferdinandus Auſtriacus, maiore robore quàm ſucceſſu, expeditionem Budanam & Poſſegenſem ſuſcepit. Accidit id, non quod eius vires non ſatis firmę valideque eſſent, ſed quod agilitate dexteritateque carerent: Id volo, Eius Principis exercitus numeroſos, omnibusque rebus probè quidem inſtructos fuiſſe, ſed conſtituiſſe ex Germanis & Bohemis, gentibus tardis, lentis, parumque idoneis ad reſiſtendum Turcis, qui in factionibus bellicis expediti dextrique ſunt. Veneti ſunt quoque Turcis mari & terra, per multa centena miliaria finitimi: Tuentur ſeipſos aduerſus Turcas magis pacis quàm belli artibus, egregiè muniendo ſua loca, fugiendo pericula & expenſas belli, Commercio, Donarijs: denique, nihil non faciendo, ne ad manus veniatur ſaluis libertate & ſtatu. Dicam quod res eſt. Quamuis eis pecunia cum bellico apparatu ſufficiente ſuppeteret, deſunt tamen milites & commeatus tanto bello pares. Reliquus eſt Rex Catholicus, inter cuius & Ottomanicas vires, non eſt magnæ æſtimationis differentia. Regis Redditus (loquor de ijs quos in Europa habet) excedunt Redditus Turcæ: Accipit enim

MAGNVS TVRCA.

enim plus quã 4 Auri Milliones ex ditionibus, quas in Italia & Sicilia habet: Plus quã duos ex Lusitania: Ex Terris Novis plus minus quã tres Milliones, vnum annum pro altero æstimando. Hæ Accepti partes æquãt Redditus Turcæ: Est aut̃ illo longe superior si iis iungantur ordinarij Redditus Castiliæ, Arragoniæ Belgij: Sed quid reperies (dicit aliquis) quod Timarris opponi possit? Primum, quòd Regis Redditus Turcicos longè excedunt, suntque eis multò maiores: Deinde subsidia quæ Rex extraordinariè immo magna ex parte ordinariè (ita enim dici potest) percipit à suis populis, nempe Cruciatæ (vt vocant) quæ ipsi, quantum vnus Regni Redditus sunt, reddit: Subsidia Ecclesiæ, quibus ipse centum fortes Triremes sustinere potest: Cadiua officia, quæ in Hispania & Regno Neapolitano multò plus reddunt quam quis credere possit: Donaria ordinaria populorum & extraordinaria: Regnum Neapolitanũ dat quoquo tertio anno plus minus vno Millione, & ducenta aureorum millia, quæ summa non est parvæ considerationis, Sicilia, Sardinia, ducatus Mediolanensis, Castilia & aliæ suæ ditiones, etiam Novus Orbis, mittunt suis temporibus magnifica donaria. Quid dicemus de Cõtributionibus? Castilia anno elapso Regi contributionem octo millionum Aureorum quatuor annis persoluendã cõcessit, quæ summa, totius Imperij Turcici censum vnus anni æquat: Relinquo numerum Commendarum ordinum Montegiæ, Calatravæ, Alcantaræ, Sancto Iacobi, quæ ipsi, quã vis nihil amplius haberet, sufficere possent: Rex tanquam dictorum Ordinum magnus Magister, media habet ad suos ministros, famulos, & quos ipsi placet, remunerandos ditandosq;, ac si Rex Angliæ ac Poloniæ esset. Adde supradictis partib. magnum equitatus numerũ, quẽ ordinariè in suis ditionibus alit: In Hispania nempe tria millia: Tantundem Cataphractorũ & equitũ levis armaturæ in Belgio: In ducatu Mediolanensi 400 Cataphractus, & mille equites levioris armaturæ: In regno Neapolitano mille & quingentos equites Cataphractus, quod maius robur militiæ Italicæ est: Militiæ numerus in Sicilia est 1500. equitum: Nec parvi fieri debet obligatio, quã Feudatarij, necessitate urgente, suis expensis, defendendo personaliter ser-

MAGNVS TVRCA.

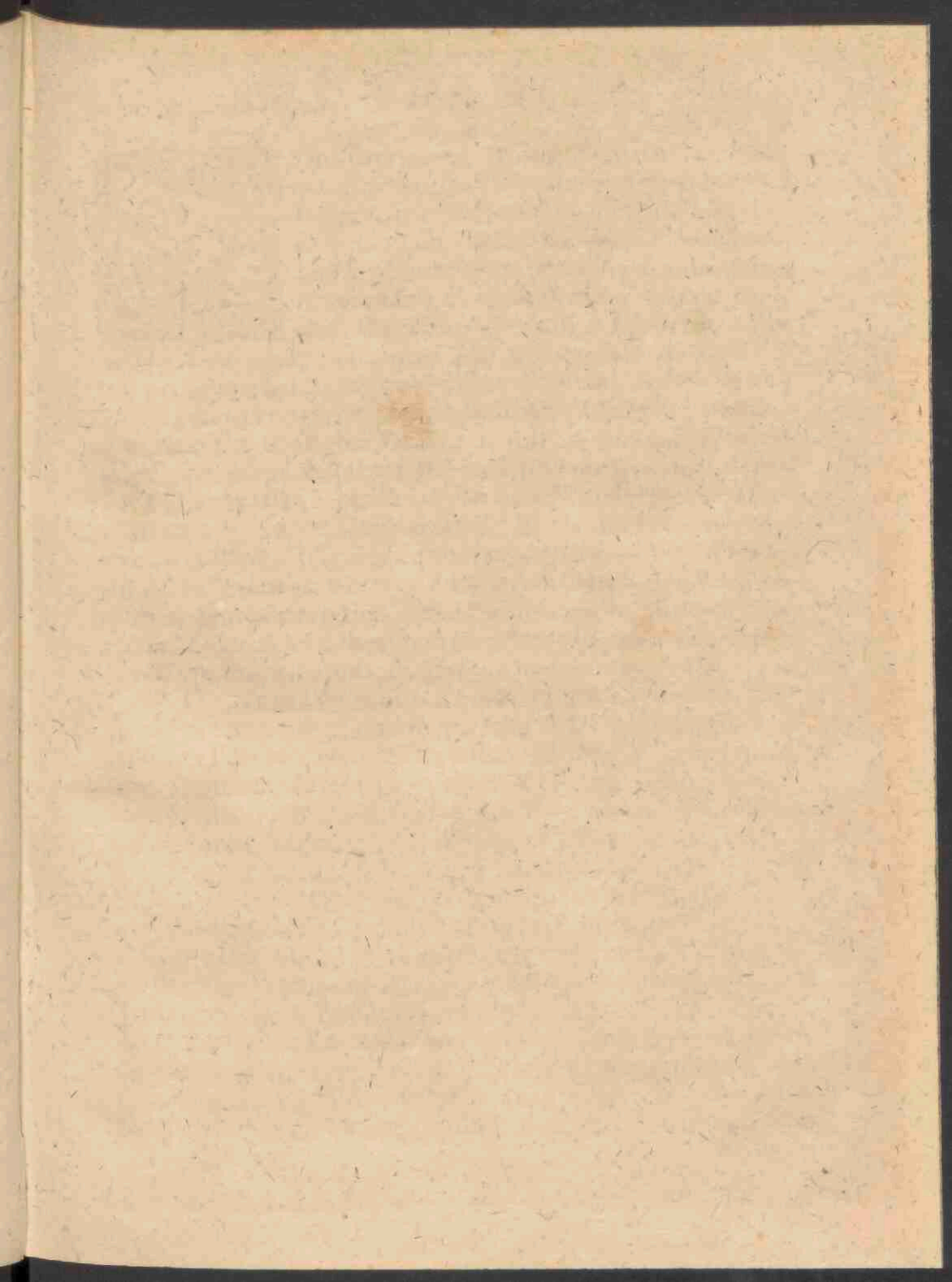
vire tenentur : maximè si consideretur magnus Feudatario-
 rum numerus & Titulosorum Hispaniæ, in qua numerantur
 23. Duces, 32. Marchiones, 49. Vicecomites, 7. Archiepiscopi
 (contribunt enim hi suam quotam, tanquàm potentes domi-
 ni) 33. Episcopi : In regno autem Neapolitano sunt 14. Princi-
 pes, 25. Duces, 37. Marchiones, 54. Comites, 448. Barones, vt ni-
 hil dicatur de Lusitania, Sicilia, Belgio, Sardinia, Mediolano.
 Prætermitti non debet, quod equitatus, cui Turca Timarra
 concessit, non tam robore quàm numero præstat : Timarra e-
 nim & commoditates villarum & prediorum ipsis concessio-
 rum, Studiumq; seipsos ditandi locupletandiq; fructibus agro-
 rum, ignaviores, viliores, pacisque & otij, plus quam belli &
 turbarum cupidos eos reddit. Aegre ab ædibus à velluntur, pro-
 ficiscunturq; in expeditiones, maiore cum desiderio domum
 redeundi, fruendi que delicijs hortorum, & fructuum suarum
 possessionum copia, quàm confugendi cum hostibus, aut se di-
 tandi ipsorum spolijs : Si aliquantulum prædæ armis partæ mi-
 lites quamvis feroces fortesque ignavos vecordesque reddit,
 quid faciet magna possessio, amœna Villa, dives prædium, v-
 xor liberique domi relictæ : Taceo quod equitatus, quem Tur-
 ca Timarris sustentat, potius populis subiugatis tanquàm fre-
 no coercendis institutus est, quàm hostibus infestandis : Subdi-
 ti enim Turcæ, vi sub eius imperio continentur, habent eum
 odio, detestanturque cum ob religionem contrariam & impe-
 rium quòd in ipsos habet : propter religionem Mauri & Ara-
 bes, qui sectis diversis addicti sunt : Propter religionem & im-
 perium simul Christiani, qui plus quàm duas tertias partes eius
 subditorum conficiunt. Ob id, illius numerosæ equitatus
 maior pars, domi maneat necesse est, nec sine Status regni pe-
 riculo domo abduci potest : Est denique is equitatus tanto re-
 gionum spacio hac illac divisus, vt magno numero, in magnâ
 expeditionem educi non possit : Nec diu in ea, longè à domo,
 perstare potest, quin in miseriam & calamitatem incidat, si a-
 liud auxilium, quam quod ab Timarris habet, non reciperet.
 Verum præteritarum experientia quandam equalitatem vi-
 rium horum Principum esse docuit : Iactura enim classis Ca-
 tholicæ

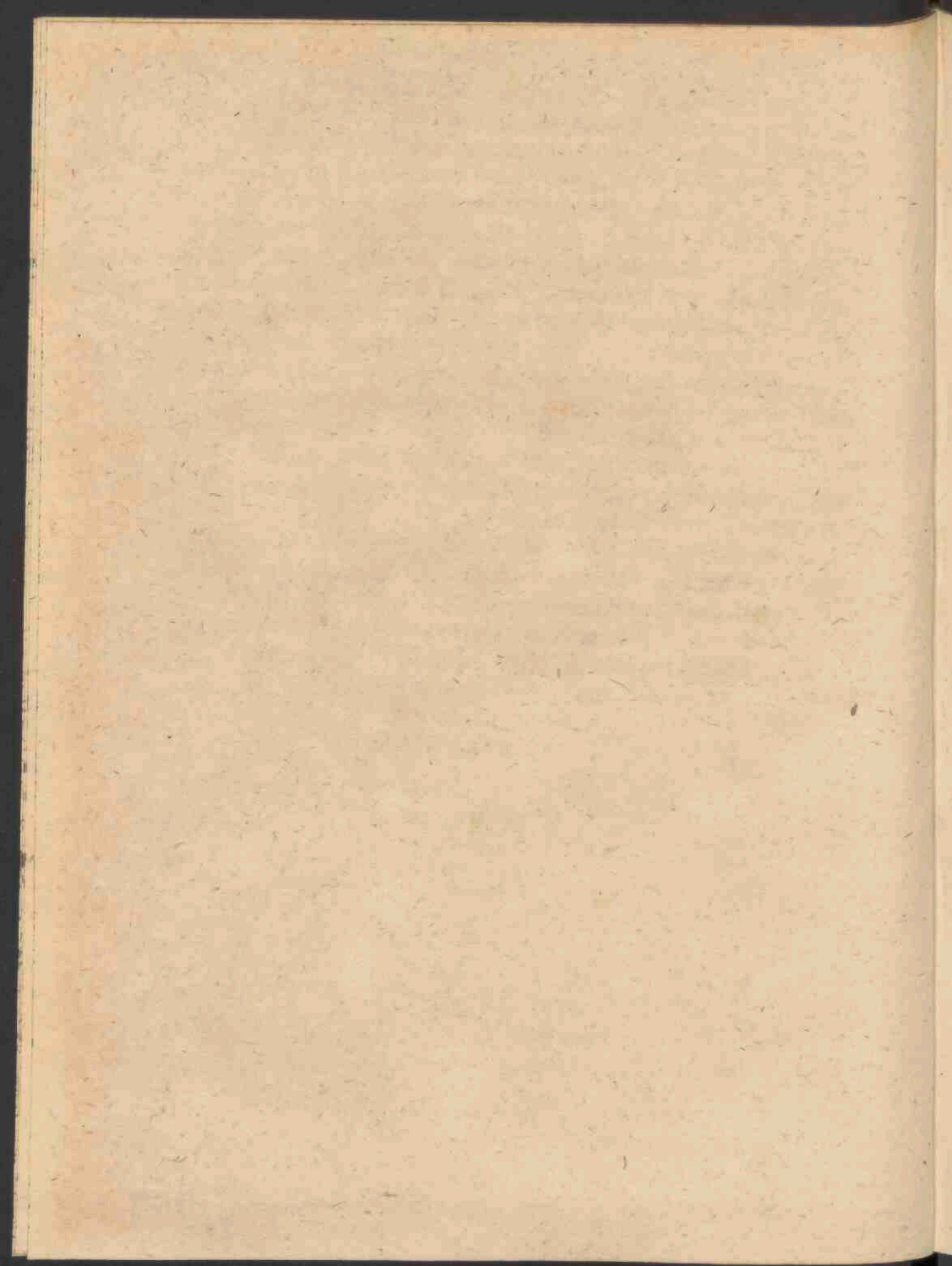
MAGNVS TVRCA.

tholicæ ad Zerbi insulam, opponitur fugæ classis Turcicæ à Melite insula: Amissio Gulettæ, opponitur expugnationi Pognoni Velez: Tunetum semper cepit is qui voluit. Rex Catholicus nullam notatū dignam expeditionē in Turcam suscepit, sed defendit se strenuē ad Meliten & Oranum. Nihil dicam de clade classis Turcicæ ad Echinades, quod ibi alij Principes partem habuerint. Tractatum fuit vtrinque de inducijs pro aliquot annis inter Regem & Turcam. Vterque ad æquē fuit occupatus. Vnus in Persia alter in Belgio, id in causa fuit, vt se invicem expeditis viribus non potuerint impetere. Bella (de quibus diximus, ambobus, propter regionum longinquitatem, extremæ impensæ fuerunt, sed magis Regi quam Turcæ. Quamvis enim Persia longe Constantinopoli (vnde maxima virium pars mittebatur) distet, est tamen contermina Mesopotamiæ & alijs Turcæ ditionibus, vnde suus exercitus com meatu & pecunijs instruebatur: Sed Belgium, ab alijs Regis ditionibus magno spacio distat. Turcæ, nisi cum Persa amicis destituto, res fuit, Regi autem vno eodemq; tempore, cum rebellibus, Francis, Anglis & Germanis (quæ nationes Persis potentia inferiores non sunt) configendum fuit:

Nec vnquam Turcam aggressus est, quin aliud bellum, nunc in Belgio, nunc alia in parte continenter gesserit.

FINIS.

REX FRANCIAE.

Considerabimus regnum Franciæ sicut erat, quando prorsus vnitum, alium præter suum Regem agnoscebat neminem. Fluctuat enim id nunc, pelagi instar, quod plures interque se contrarij venti exagitant, tumultuanturque adeo, vt eius restitutio citius optari, quam sperari possit: nisi enim bella ciuilia in ipso initio componantur, nunquam finem habent, nisi alterius partis excidio & ruina Status: Difficulus autem fieri potest, vt vna pars in Francia alteram opprimat. Vt autem ad institutum reuertamur: habet Francia de qua agimus pro terminis Alpes, qui ipsam ab Italia diuidunt: Rhodanus separat ipsam à Sabaudia: Araris à Sebusianis & Heduis: Mosella fluuius, à Lotharingia, & Ducatu Lucemburgiensi: Aa riuulus Flandriæ, à latere Occidentali est: Franciæ Ad Meridiem mare Mediterraneum est & Pyrenæi montes: Ad Occasum Oceanus: ad Septentriones, mare Britannicum. Extendit se in latere Meridionali Septentrionem versus, à Lotharingia Caletum vsque, spacio quasi 200. leucarum Francicarum, dilataturque se paulo minus inter Ortum & Occasum, à flumine Varo, ad Paurum vsque: Restringit se tamen tanto magis, quanto plus Septemtrioni accedit: Eius minima latitudo est inter Caletum & Britannia Promontorium. Figura eius inter quadratum & rotundum est, ideoque multo capacius, quam quispiam arbitretur. Continet Prouincias amplissimas, sed præcipue sunt Picardia, Normannia, Britannia, Francia, Campania, Burgundia, Aruernia, Delphinatus, Prouincia: Nec sunt tamen contemnendæ Bria, Beelsia, Turonia, Andegauensis Ducatus Santonia, Biturigum Ducatus & alia. Initium eius est in 42. gradu, experiturque talem aëris diuersitatem, vt pars quæ ad mare Mediterraneum est, (vbi sunt Languedocia, & Prouincia) producat omne fructuum genus quod dat Italia: Ea autem quæ ad Mare Britannicum est (vbi sunt Britannia, Normannia & Picardiæ pars) vinum non profert: reliquum regni abundat, plus quam credi possit, omni Europæ fructuum genere, exceptis oliuis, ficibus & similibus. Aëris

benignitas, bonitati terræ, & fluuioꝝ oportunitati coniuncta, adeo propitia commodaque est productione frugum, omnifque generis animalium, vt ea in re, Francia omnes alias Europe partes superet: Inter mōtes enim Aruernicæ, & Delphinatus & nostrum mare Aër adeo temperatus est, frigore montium, perpetua ferè niue opertorum, & leni aura marina, vt ob oculos ponat cœli benignitatem, qua gaudet ora Genuensis: Ab alia autem parte, sunt Montes Pyrenæi valli loco, aduersus frigus, quod retunditur perditque suam rigiditatem. Ipsi montes abundant vndique balneis & venis aquæ calidæ: Venti Septentrionales, qui, sicut communis opinio fert, aërem refrigerare deberent, non sunt ibi aded gelidi, sicut alijs locis. capiunt enim venti partem naturæ locorum per quæ transeunt: Si transeunt per montes niuosos, adferunt secum frigus illorum montium: Si per stagna, inficiuntur: Si per siluas, corrumpuntur: Si per regiones arena obsitas, incalescunt: Si per lacus aut mare, refrigerant Accidit hinc, vt venti Panormi in Sicilia sint extreme calidi: Antequam enim in eo perueniunt, verrunt campos Siciliæ, accipiunt eorum calorem. feruntque eum in dictam ciuitatem. Notus est frigidus Genuæ, quod antequam eo pertingat, mare transit, nec attingit terram, recipitque maris frigiditatem: Aquilo autem, qui per Franciam spirat, venit à Mari, quod sua falsitate caloris aliquid habet, nec impingens in montes glacie aut niue obductos, exerit se, curritque per campos Normanniæ, Campaniæ, Franciæ, aliarum Prouinciarum, ad montes Aruerniæ vsque: Aptior itaque est Aquilo temperandæ montium frigiditati, quam vt perdat suam temperiem. Ij montes itaque, à ventis Meridionalibus ab vno, & à ventis à septentrione flantibus, ab alio latere excalefacti, producant vndiq; optima pascua, aluntq; magnum Armentorum, & gregum numerum: herbas quoque medicinæ commodas, & simplicia perfectissima: Inter multos illorum montium ramos, est vnus, qui mons Aureus dicitur, propter herbarum copiam, & simplicium nobilitatem. Horum omnium nos Anglia certos reddit: Quamuis enim ipsa, magis ad Septentriones vergat quam Francia, quod tamen nullos montes, mare autem vndique habet, est ibi Aër satis temperatus: Multo autem temperatior

rator est Francia, quod à Polo longius absit: Docent id vites, qui in Anglia non maturefcunt: Reddunt autem Vites in Francia via perfectissima, acciditque sæpe, vt ventus marinus à Septentrione, aut ab Occasu exorsus, Hiemem in Ver mutet, vireantque campi lætis floribus, vestiantur horti, renouetur tota fere natura, ita vt habitatores Turoniæ, Pictauiæ, Insulæ Fræciæ, Limaniæ (non solum Prouinciæ, viciniquè populi) nec Lacui Benaco (qui nunc Lago di Garda dicitur) nec locis amœnioribus inuideant. Terra Franciæ tota fertilis & fructifera est: Apenninus autem occupat fere quartam Italiæ partem, est vt plurimum asper, redditque paucos fructus, sed fundus Franciæ vndiquaque omnis boni diues est. Montes Auerniæ (qui tamẽ multi non sunt) habent multa bona oppida, multa opulenta fertiliaque loca, in quibus Ars pecuaria exercetur, instruuntq; carne, butyro, & caseis excellentibus bonam regni partem. Regni fere reliquum explicatur in latos campos, feracibus colliculis, herbofisque vallibus distinctos. Vndiq; copia cum varietate: fertilitas cum delicijs, situs vtilitas, cum pulchritudine regionum contendit: In hoc absque dubio cedit Franciæ Italia. Quamuis enim in aliquo eius angulo, amœnitas singularis, & excellentia situs perspiciatur, qualis est quæ vulgo Picue Incini: Riuiera di Salo: Conrado Vicentiæ, appellantur Campania fœlix, Territorium Crotoniense, & Tarentinum, aliquarumque aliarum ciuitatum Calabriæ: Sunt ea hic singularia, in Francia communia, præcipue in Purgûdia Bria, insula Franciæ, Turonia, Andegauo, Santonia, Languedocia, vbi apparet situs à natura distinctos esse, & compartitos sua manu, aliquos Cereri alios Baccho, alias Pomone, aliquos Palladi, dicatos. Sed alia res visu & consideratione dignior in Francia nõ est, quam multitudo, & amœnitas fluuiorum nauigabilium, quorum pars eam cingit, sicut Araris, Rhodanus, Mosella, Somma: pars mediam percurrunt eam, sicut Sequana, Ligeris, Garumna. In hæc tria flumina, influunt partim ex regni extremitatibus, partim ab eius meditullio, tot alia flumina, vt totum regnum supra modum mercatile, communicationique rerum aptum reddant: Ita vt propter incredibilem commoditatem,

quam præbent vecturæ mercium, populorumque commercio, dici possit, populis illius regni omnia comunia esse. In solo Ducatu Andegauensi numerantur 40. flumina magna & parua: Vnde Catharina Medicea regina Franciæ solita erat dicere, in eo regno, plura nauigabilia flumina esse, quam in cetero Europæ: Hyperhole sane, quæ à veritate non longe discedebat. Terræ fertilitas, & commoditas, quam flumina vehendo deuehendoque merces præbent, faciunt quod tot vrbes & oppida in Francia sint, quæ vt plurimum in ripis fluiorum iacent: Quamuis Franciæ multi bonique Portus non desint, meliores tamen ciuitates, non ad mare, sed in locis Mediterraneis sitæ sunt: Ex eo colligitur, ipsarum amplitudinem, nõ extrinsecus venire, sed quasi domesticam esse: Sunt enim ciuitates maritimæ, ibi mediterraneis maiores, vbi plus auxiliij sustentaculiq; à mari, quam à terra recipiunt, vt Genua, Venetiæ, Epidaurus, quæ vulgo Raguzi dicitur: Sed vbi ciuitatũ magnitudo & amplitudo essentialiter solumque dependet à terra, ibi ciuitates Mediterraneæ excedunt Maritimas: Talis est Mediolanum, & alia Longobardiæ, Flandriæ, Germaniæ & Hungariæ oppida: Cum autem terræ oppulentia, comunis toti Franciæ, & fluiorum oportunitas generalis sit, accidit inde, vt excipiendo Lutetiam Parisiorum (cuius amplitudo, procedit à sede Regis, Curia, Academia, quibus accedit fluiorum vicinitas) ciuitates & oppida Franciæ, vt plurimũ mediocria aut parua sint, oportuna tamen, & pulchra frequentissimaque. Scribit Ioannes Bodinus, descriptione tempore Regis Henrici secundi facta (in qua non comprehensa fuit Burgundia) numeratos fuisse 27. mille pagos campanilibus instructos: Alia autem descriptione, quæ regnante Carolo nono facta est, repertum fuisse, quod habitatorum numerus, 15. milliones excederet. Sicut autem Franciæ ciuitates & oppida: fauorem fluminum experiuntur ita & Arcibus villisque nobilium priuatorum, parui lacus, stagnaque fauent. Quamuis huius Prouinciæ lacus, Italiæ & Heluetiæ lacubus conferri non possint, sunt tamen in ea tam multa stagna, optimis piscibus plena, vt eorum frequentia suppleat earum magnitudinem. Idem de syluis dici possit, quæ nõ adeo spaciøsæ, sed frequentes ibi sunt, ex quibus percipiebatur quon-

quondam bona census Regij pars, sunt autem nunc prorsus oppignorata. Habent quoque nobiles magnos redditus, ex suis syluis, propter copiam lignorum pro focis, sed multo maiores ex ligno ad fabricas faciendas : nam ob defectum calcis fit maxima ædificiorum pars ex ligno.

V I R E S.

Regnum Franciæ tantam habet com meatuum copiam, vt qualemcumq; exercitum, in campis nutrire sustentareq; possit: com meatus enim propter fluminum commoditatem, facillime ex vno loco, in alium conduci possunt. Quando Carolus quintus, ex Prouincia, & deinde ex Campania, ingressus est Franciam, sustinebat ea plus quam 150. militum millia, vltra Præsidarios. Regnante Carolo nono, & nostris temporibus, fuerunt in eo regno, 20. equitum, & 30. peditum extrancorum, 15. equitum, & centum peditum indigenarum aut naturalium millia, nec tamen regnum caritate laborauit. Sunt deinde in Francia, quatuor Magnetes. qui foris ad se pertrahunt pecuniam: rumenta quæ inde in Hispaniam & Portugalliam vehuntur: Vinum quod in Flandriam & Angliam & ad Maris Balthici accolæ mittitur: Sal, quo toti regno, & regionibus vicinis prospicitur: Prouincia quoq; sal coquit in Mari Meditæraeo, & conficit Santonia ad Brouagium, vbi Solis virtus generandi, faciendi & coquendi Sal ex aqua marina cessare, nec vltra Septentrionem versus transire apparet: Ex aqua maris dico quia vterius reperitur Sal, ex aqua fontium, vt in Lotharinga: Et ex fontibus & Mineris, in diuersis locis, Poloniæ, Angliæ, Germaniæ, ex Mineris quoq; effossum fuit in Suecia quâuis nunc cesset. Tribus dictis Mineris additur quarta, Cannabis & Telæ, quæ quanti census sint vix credi queat: Is autem de eo iudicium facere poterit, qui scit quanta eius copia, instruendis classibus. Vlyssipponensibus & Hispalensibus euehatur & quantum in vela & funes, qui ex cannabi conficiuntur, insumitur. Sunt ibi quoque glastum, crocus, aliæque res minoris momenti, quæ quamuis singulæ res supra dictas non æquent, aut rebus supra dictis pares non sint, omnes tamen simul iunctæ

ad bonam, (& que regnum ditare possint) summam, ascendunt. Propter has omnium bonorum diuitias, dicebat Ludouicus vndecimus, Franciam pratum florens esse, quod ipse metebat quoties lubebat: Maximilianus Imperator solebat dicere, Regem Franciæ esse pastorem Ouium, cum velleribus aureis, quas tondebat, quoties ei opus esset. Certum profecto est, Reges Franciæ adeo potentes fuisse, vt si ingenio, & prudentia, quantum viribus facultatibusque, valuissent, in ipsorum arbitrio, res Europæ sitæ fuissent sed raro accidit vt vires comitem habeant prudentiam: Eamque ob rem, sinxerunt poetæ Herculem furiosum: Ludouicus Ariostus, Rolandum fatuum: Virgilius Daretem insolentem canunt: Græci autem Barbaros dixerunt omnes populos, qui doctrina & artibus carerent: Homerus Achillem iracundum: Martem incautum, ipsumque reti Vulcani constringi canit. Quæ res enim plus metuenda, aut quæ potentia magis horrenda esse posset, quam Regni quod intra suos limites abunde pascit¹⁵. Hominum Myriades, tantumque adhuc commeatum habet, quantum ad pascendum, sustentandumque magnum exercitum opus est: Abundantia enim populi, & commeatum, sunt maxime cuiuscumque regni vires. Romani Tribum rusticam maximi fecere, ob hominum frequentiam, & alimentorum copiam. Quod ad Reditus attinet, Ludouicus duodecimus percipiebat ex Regno Franciæ: Myriadem & semissem Franciscus primus peruenit ad tres Myriades: Henricus secundus ad Sex: Carolus nonus ad Septem: Henricus tertius superauit decem Myriades: Ludouicus autem duodecimus reliquit regnum Auro Argentoque plenum, ideoque dictus fuit pater populi: Franciscus primus quamuis maxima bella gesserit, feceritque infinitas expensas, reliquit tamen in Thesauro Octingenta aureorum millia: Sed Hæricus secundus eius filius Carolum Imperatorem superare volens, sumensque ab vnoquoque pecunias sceneratitias ad 16. percentum, reliquit filios obligatos ære alieno, ad 30. Myriades aureorum, nec mercatores ei quadrantem credidissent. Vnde Carolus nonus, & Henricus tertius eius filij, magis tamē hic quam ille, non solum populū sed & Clerum, grauare maximis impositionibus coacti fuere: Vnde videri potest, diuitias

Principis,

Principis, non estimari debere, à magnitudine Redituum, sed à bono regimine. Franciscus enim primus, minoribus reditibus, gessit maiora bella, reliquitque fidem, apud mercatores, & paratam pecuniam filio, Econtrariò Henricus longe minoris bella gessit reliquitque regno debita & calamitatem. Dictis reditibus, aluere Reges prædecessores 1500. Lancearios, & 4500. sagittarios, quamuis nomine fuerint 4. Lanccarum & sex sagittariorum millia, perpetua stipendia merentium: Hic equitatus nervus, inter Christianos, pro vnico aut solo habendus est. Vna lancea, trahebat secum sagittarium, & semi, & ex consequenti, vna Turma lancearum, aliam Turman sagittariorum, quæ solo signo distincta erat: Eorum enim signum vulgo Guidon, dicebatur, vnus enim Capitaneus, ambabus præerat: Conficiebant itaque centum lanceæ, 250. sagittarios, præter ipsas lanceas. Impendebatur in hanc militiam, vna Myrias & trecenta aureorum millia annuatim: Lancea enim recipiebat 250. aureos, Sagittarius octoginta, Signifer ter centum, Legatus 480. Capitaneus 820. Hanc militiam ad perfectionem reduxit Carolus septimus, quid determinauit numerum, stabiliuit stipendium, disciplinauit eam exercitijs, disposuitque eam in locis Limitaneis, sub Capitaneis, Vicarijs. Signiferis, Vexillarijs, Diuisit quoque eam militiam, in Cataphractus & sagittarios: Adiunxit ei scutiferos, Designitores diuersoriorum, Diribitores, Solutores, Commissarios, eiusque militiæ curam commisit Connestabili, Marecalli, & præcipuis regni dynastis. Non multum utebantur peditatu domestico, præ metu tumultuum & rebellionum. Carolus octauus, cognoscens quam necessarius esset peditatus, instituit Phalangem quinquies mille peditum Francicorum, eum numerum Franciscus primus ad 50. millia auxit; sed ea institutio in fumum abiit propter malum regimen. Ludouicus vndecimus, vt pro libitu populum Franciæ tondere, imo excoriare posset, eum inermem reddidit, cōduxitque stipendio Heluetios, quam rem imitati sunt ipsius successores, Franciscus & Henricus, vsi sunt magno Germanorum numero: Sed fallit seipsum, qui suum populum imbellem fore sperat, si milites extraneos in suam ditionem introducit. Vsu enim armorum, & periculorum belli, paratur audacia: Vsu,

cia: Vfus & experientia autem, in suo regno militibus & populo comunis erit, fientque illi pugnaces, si se milites esse profitentur: hos defendendi necessitas bellatores faciet: Sicut enim conuersatio, cum bonis facit bonos, ita & frequentatio militum facit homines pugnaces. Sūt præterea multa negocia, quæ extraneis committi non possunt, quia nō habent locorum notitiam. Multa quoque eisdem, ob negocij pondus, credi non debent. Quare necesse est, vt populi, in quorum patria diu manet bellum, partim per necessitatem, aut suam aut Principis: partim propter vsum & experientiam rerum belli, quæ ipsis quotidie accidunt, fiant bellatores, sicut Franciæ accidit, quæ facta pace, cum Hispanis (quamuis Heluetij & Germani abiuisent remansit plena militibus Francis, qui in ea omnia sursum deorsum voluerunt. Quod ad Munitiones attinet: Non alia est regio, in qua earum maior numerus sit, quod ex pluribus causis fit: Vna est, quod cum regnum in plura dominia & Principatus diuisum erat, nempe Burgundiam, Britanniam, Andegauensem Ducatum, Normanniam, vnusquisque suos fines muniuerit. Creuit numerus munitio-
 num bellis Anglorum, qui magnæ Franciæ parti imperarunt. Situs & natura locorum, fortificationi oportunorum, nec minus diligentia & aptitudo populi ad has res, reddit faciliorem locorum munitio-
 nem: Non alia natio est magis industriosa in muniendo, & quæ labori & sumptibus minus parcat: Nec Francia minus fortis est intus, quam in extremis finibus: Bellouacum, Trece, Aurelia, Andeguum, Biturigum ciuitas, quæ vernaculè Bourges dicitur, Limogia, San Florum, Carcassona, Suesstionum, non cedunt fortitudine Caletto, Pero-

næ, Narbonæ, & alijs locis limitaneis.

Aptaq; est vnaqueq; huius regni

pars, vt reliquo regno

pro limite sit.

REX ANGLIÆ.

INter Europæ insulas, tam magnitudine, quam potentia, primum sine dubio locum obtinet illa, quam antiqui Britanniam nuncuparunt. Eius ambitus Mille & sextingentis Miliaribus patet, diuisaque est, in duo regna, quorum vnum Scotia, Alterum Anglia dicitur. Causa diuisionis, est fortitudo Scotiæ, quæ adeo aspera, montosa, impeditaque multis Lacubus, & syluis est, vt nec arma Romana eam vnquam plane domare potuerint. Imp: Seuerus amisit in ea maximam sui exercitus partem: Reges Angliæ (quamuis viribus multo superiores, & multis prælijs victores) nunquam potuerunt eam sui iuris facere. Lacus, syluæ & paludes, (quæ in planicie stagna efficiunt) vnt ei pro vallo aggereque, quibus natura eam muniuit fortemque reddidit. In verticibus montium, non desunt planicies herbidæ, pascuis pecudum commode, & densæ syluæ, feris abundantes: Hæc Regnum optime muniunt. Cum enim dicta loca scopulosa montosaq; sint, & nihilo minus pascuis & syluis copiosa, nunquam timuerunt aut impressione cogi, aut si obsiderentur, fame premi: Defendit enim eos contra vim hostium asperitas montium, & sylvarum amplitudo: In obsidionibus sustentant se armentis, & venatione, quæ nunquam deficere possunt. His accedit frequentia populi, armorum vsu & animorum ferocia præstantis: Possunt enim necessitate postulante, colligere 25, aut 30. hominum millia, vt hostibus resistent: Confisi fortitudini situs locorum, & armorum vsu, non dant operam muniendis ciuitatibus, aut portibus, qui satis frequentes sunt in hoc Regno, cum mare ibi admodum sinuosum sit, ita vt in tota Scotia, domus non exstet à Salo plus quam 20. miliaribus distans. Scotiæ Rex imperat quoque Hebudibus, quarum 42. & Orcadibus quarum 32. sunt. Cum autem nec Scotia, nec dictæ Insulæ, annonæ copia, quam eis ad victum opus est, superabundent, nec populi, multum artificijs addicti sint, commeant eo pauci mercatores, estque populus pecuniarum indigus. Reditus Regij non sunt centum aureorum millium. Anglia autem, de qua nunc incidit sermo, diuiditur in tres magnas Prouincias, Angliam, Cornubiam, Valliam. Anglia extendit se ad

mare Germanicum: Cornubia est in opposito Gallia: Vallia contra Hiberniam: Capit hoc nobilissimum Regnum duos Archiepiscopatus, Cantuariensem & Eboracensem, 20. Episcopatus, & 136. oppida. Tempore Henrici Regis, & Eduardi eius filij, fuisse recensentur 40. Parochiarum millia, quæ occupatione bonorum Ecclesiasticorum, ad eius numeri circiter dimidium redactæ sunt. Cornubia & Vallia sunt satis aspera, victitatque populus, in partibus Mediterraneis lactinijs & avena, maxime in Vallia, quamuis natura ibi locarit insulam Monam, quæ vulgo Angleseij dicitur, estque frugibus & pecudibus adeo fertilis, vt merito Valliæ mater dicatur. Cornubia quam alij Cornvalliam dicunt, est abunde diues Fodinis præcellentis Stanni, & plumbi quoque. Anglia amplitudine, diuitijs, & fertilitate, multum dictas duas Prouincias superat: Et quamuis aliquantulum Septentrionalior sit, nihilominus maris beneficio, aut occulta siderum virtute, Aër ibi benignus temperatusque est, potius densus & humidus, quam rigidus & frigidus, quod demonstrant Lauri & Rosmarini, qui virent florentque feliciter: Estque res certa, quod Flandria & Brabantia plus à frigore & glacie infestentur, quam Anglia, in qua, terra vt plurimum plana est, amœnis & fertilibus colliculis distincta, qui adeo placide & paulatim assurgunt, vt eos elonginquo intuentes, à planicie non distinguant. Præcipua huius Regni annona, sunt frumenta, pecudes & pisces, quorum abundantia, bonitas, perfectioque tanta est, vt Franciæ non inuideat, imo nec alię regioni vicinæ. Inter alias res, caro maxime porcorum & boum, pisciumque Luciorum & Osttearum, est ibi magis sapida, quam in aliqua alia Europæ parte. Anglia non producit mulos nec asinos, sed equos infinitos. Opes Angliæ consistunt in Venis nunquam deficientibus stanni & plumbi: sunt in ea quoque Venæ eris & Ferri: habet quoque maximam abundantiam Lanæ tenuissimæ. Fere in toto Regno, præcipue autem in Cornvallia effoditur stannum tantę excellentiæ, vt ipsi non multum ad qualitatem Argenti deesse videatur: Eius similiter & plumbi euehitur, ex hoc Regno, pro aliquot centum mille aureis. Lanæ habent hic suam bonitatem, propter colles, quibus regnum plenū est: In ijs assurgit herbula

parua tenuisque, qua nec irrigatur fontibus aut riuulis, nec ster-
coratur, sed ipsi hyeme Aëris vapor, estate Ros sufficit, estque
Ouibus adeo grata, vt ferant vellera singularis tenuitatis &
molliciei. Cum insula non generet Lupos, nec aliud noxium
animal, vagantur greges interdum noctuque, per colles, valles
& agros, tam priuatos, quam publicos, sine metu aut periculo.
Ex Lanis texuntur Panni delicatissimi, qui magno numero in
Germaniam, Poloniam, Daniam, Sueciam & alias regiones
euehūtur, vbi magno in precio sunt. Aestimatur quod in lanifi-
cio & Metallibus, euehitur ex regno, pro duabus Myriadibus
aureorum: Colliguntur in eo multa legumina, multum quoq;
Crocī, Multum etiam ceruisiæ ex hordeo coquitur, mittiturq;
copiose in Belgium, sicut & coria & lapides nigri faciendo ig-
ni accommodi. Situs insulæ commoditas facit, vt à mercatori-
bus, Lusitanis, Hispanis, Francis, Flandris Maris Balthici acco-
lis apprime frequentetur. Negociatio, quam angli cum Belgis
faciunt, ad summam fere inestimabilem accedit: Scribit enim
Ludouicus Guicciardinus, id commercium ante tumultum
Felgicum, estimatum fuisse ad 12. Myriades aureorum quorun-
nis. Coronę Anglicę subiacent quoque aliq̄ aliæ insulæ, præ-
cipuę autem sunt Hibernia, Vectis, Monauiā, Mona, Drydum
oīum sedes, quam Angli Angleseij dicunt, Sorlinge, Greneza-
ia & Gerzaia. Hibernia amplitudine non multum Angliæ ce-
dit, longa est enim 300. miliaria, lata 90. montosa, syluosa, palu-
dosa, pascuorum quam frugum feracior, diues lacte & melle:
Emittit magnam quantitatem butyri, coriorum & croci Mul-
tain ea flumina, piscosique lacus sunt, Duos habet Archiepis-
copatus, Armacanum & Casselensem: Locus Hiberniæ præ-
clarior celebriorque est Dublinum portum habens munitum.
Insulæ pars, quæ ad Ortum & Meridiem spectat, frequentius
inhabitur. Prouinciæ autem Ultonia, Conachia, & Mono-
nia, plus ad Occasum & Septentriones sitæ, sunt satis asperæ &
& tylostres: Ibi se aliqui Domini, beneficio lacuum & syluarū,
contra arma Anglica, tuentur. Aliæ tres Insulæ magnitudine
fere pares sunt. Mona habet optimam territorium, diciturque
mater Cambriæ, propter frugum pecudumque copiam, quam
ei suppeditat. Menauia distat Angliæ 25. miliaria: Episcopatu &

duobus Portibus gaudet, sed eius territorium parum foelix est. Vectis fere tota montibus asperis occupatur: Est in ea Abrach ciuitas optime munita: hæc insula claudit Portum, imo potius Sinum Antonnæ, qui contra eam est, inter meliores illius Canalis censetur. Anglia fortitudine sui situs, superat omne aliud regnum: habet enim per excellentiam duas illas proprietates, quas Aristoteles in situ ciuitatis requirit. Vna est, quod Hostibus accessu difficilis: Altera, vt eius exitus facilis sit, ad faciendum expeditiones: Est Anglia in Mari, cuius ea est natura, vt regnum fortificet. Mare Hibernicum enim, quod ei ad Occasum est, adeo depressum, & scopulis periculisque plenum est, vt magnis nauibus non sit vndosum. Maris Britannici (quod Angliæ ad Meridiem est) AEstus, ibi cum tanto impetu sit, vt à 12. ad 15. passus altum turgeat (Horrenda profecto hæc res est) & iterum tantum resiedat, possuntque naues difficulter appellere, nisi vento & alluione adiutæ, sed altero multo magis. Ora Maris vndequaque aspera feroxque est, præterquam aliquot locis, quæ optime munita sunt sicut Baruicum, Douuera, Totes, Dorcestria, Dermont, Bleimutum, Falmut, Milfort, Brigstouia. Vnde tota insula pro vno Munimento & castro censerii posset. Fortitudini situs adiunguntur arma maritima & terrestria Quod ad Maritimas vires attinet vltra Myoparones classis (quorum quondam centum esse solebant, non valde alti, sed longi & densi, nunc 70. aut paulo amplius sunt) habet regnum tot Portus, ijque à mercatoribus adeo inuisuntur, vt Angli dicant, numerum nauium, quæ ibi negociantur accedere ad bis mille. Sed quidquid de eo sit, certum est earum cum opus est, 400. aut plures colligi posse. Eduardus tertius, transmissit ad expeditionem Caletensem, Henricus octauus ad obsidionem Boleniensem cum mille nauigijs omnis generis. Itaque insulam aggredi, cuius Portus, propter munitiones ibi factas, accessu, non tantum introitu difficiles & periculose sunt, & quæ in sua potestate tot naues habet, arduum erit factuque haud facile. His difficultatibus accedit, quod Angliæ populus, in rebus maritimis mire dexter est. Non enim alia gens audacior, nec Mari promptior est: Ipsi nauibus leuissimis apprimæque optimis tormentis bellicis instructis (quibus regnum maxime abundat) in-

dar)intrepide tam hyeme, quam estate Oceanum fuleant: Negociantur in Moscouia, Cathaio, Alexandria Aegypti, Constantinopoli, in Liuonia, Barbaria, Guinea. Anno 1585, classe 25. nauium (in qua erāt 2500. milites) vela fecerunt in Indiam occidentalem, ceperuntque San Jacobi oppidum, San Dominici oppidum in Hispaniola, Cartagenam in Continente, quæ portum habet cōmodissimum ad mercaturam inter Hispaniam & Peru exercendam, Ciuitatem S. Augustini, ligneis ædibus constructam, quæ ab Anglis iniecto igne destructa fuit. Inestant continuo Terceram & Capitis viridis insulas, Brasiliam. Duo ipsorum Capitanei, non minori audacia, quam fortuna, circumnauigarunt totum Orbem. Est præterea in Anglia militia terrestris, magni momenti propter eius multitudinem: Cū enim regnum in 51. Comitatus partitum sit, in eorum vno, qui vulgo Lorcaffier dicitur, exercitum 70. peditum millium conscribi posse putatur: Sed vt cumque res se habet, in confesso est quod Anglia in campos educere possit centum peditum, & 20. equitum millia. Vnicuique Comitatus, præest Vicecomes, is cum opus est, delectum militum facit. In faciendo delectu, modo qui sequitur vtuntur: cogunt omnes habitatores Comitatus, qui annum sextum supra decimum attrigerunt, nec sexagesimum excefferunt, se sistere, ex quibus eos deligunt quos armis magis putant egregios. In peditum numerum abscribuntur maiores membrofioresque, diuiditurque peditatus in quatuor genera: Aliqui vtuntur Arcu & sagittis, quæ arma Anglis propria sunt. Olim enim ijs sibi acquisuerunt maximam Franciæ partem: retulerunt victorias gloriosas, fecerunt captiuum Regem Franciæ Ioannem: occuparunt Lutetiam Parisiorum, quam 16. annis tenuerunt. Romanis non tam fuerunt tremenda fuerunt sagittæ Parthorum, quam Anglorum Francis: Alij vtuntur pro armis, hastis sparo similibus, sed ferro magis solido & grauiori, quibus percutiunt & ex equis detrahunt homines: hoc armorum genus, satis diuturnum fuit militiæ Anglicanæ, & satis magnæ executionis: Duo alia addidit experientia vsusque temporum præsentium: Vnius generis sunt Sclopeta, quibus ipsos huc vsque aliquod experimentum, alicuius magni exempli dedisse nescio. Alterius sunt Sariffæ, quæ ipsorum com-

positioni quam optime conueniunt, sunt enim vt plurimum statura satis alti, neruosi, pleni & firmi. Pro militiæ equestri se- ligunt homines staturæ mediocris, sed bene compactos, dexte- ros agilesque. Eorum equi magnarum virium non sunt, nec in- cursione impulsuque boni, Flandricis aut Germanicis ninime conferendi. Præterquam enim, quod pinguedo & amœnitas terræ id non fert (boni enim equi nec terram valde crassam, nec profus siccam requirunt) nec ipsi ijs multum dediti sunt. Angliæ equitatus duorum generum est: Aliqui equites se gra- uibus armis induunt: Hi maxima ex parte nobiles sunt, Alij le- uioribus armis vtuntur. horum duo sunt genera: Vnum se Al- banensium more armat: Aliud equitibus leuis armaturæ Itali- cis similis est: Induntur thoracibus, squamis, & tela cannabi- na farcitis, aut laminis & semigalea vtuntur, gestantque lance- as graciles & longas. Quamuis autem Angli ad duo equitum cataphractorum millia, & magnum leuioris armaturæ equi- tum numerum in campos educere possint, haud tamen equita- tus Anglicus se aliquo præclaro facinore, nobilem fecit, sicut de peditatu dici potest. Rex Eduardus quartus, qui tot expedi- tiones in Franciam suscepit, totque victorias assecutus est, vt monstraret, quo militiæ generi maxime fideret, relicto equo se in pedes inter peditatum conijciebat. E contrario Franci quod nolint plebem armis assuescere ne opificia manuaria, & negociationē sperant relinquātq; ac inter arma insolescāt (in q̄ Franci proni sunt) ponūt militiæ vim in equitatu, qui ex nobili- bus fere constat. Cum autē equitatus multus esse nō possit, quod Francia equorum egregiam progeniem non habeat, eosque semper aliunde querere, res magnæ impensæ sit, ideoque gene- rosos equos sibi parare non queant, & quod peditatus multo maiori vsui, quam equitatus in bello existat, ordinariæ Franci ab Anglis superati fuere. Sed vt doceamus quantas Rex An- gliæ copias educere possit, ponemus hic exemplum: Rex Hen- ricus Octau^o, in expeditione Poloniensi, trāsmisit mare, cū exer- citu trifariam partito: In prima Acie erant 12. peditum millia, quingenti equites leuiter armati, & mille equis minoribus me- rentes, lorica & lanceis tantum instructi: Rex omnes vestiue- rat panno cyaneo limbis rubris. Postremæ Aciei, (ca enim Aci
es, post

es, post primam Mare traiecit (ductor erat Dux Norfolcius, eratque ea Acies primæ, peditum equitumque numero par, vestibusque induta, sicut primæ Aciei milites. Inter eos erant mille Hiberni, induti camisijs longis strictisque, super quas erat pallium, cetera nudi, capite quoque aperto, capillis longis: Arma eorum erant tria iacula ensis longus, & chyrotheca ferrea, in sinistro brachio, ad cubitum pertingens: In pugnis cingebat vestes alte. Expeditissimi erant in cursu. Media Acies, in qua Rex erat, ex 20. peditum, & 2. equitum millibus constabat, eorum vestes erant coloris rubri, marginibus coloris crocei distinctæ. Trahebant post se centum tormenta bellica maiora, præter minora. Super currus conuehebant centum molas, quarum unaquæque ab uno equo rotabatur, faciebatque farinam: Clibanos quoque in curribus habebant, qui progrediendo panem coquebant: Curruum multitudo tanta erat, ut castra ijs cingerent tanquam vallo. Ad trahendum currus & tormenta, vehendumque impedimenta, transmiserunt in Continentem plus quam 25. equorum millia: Præter omne genus comœtuum, aderant 15. bouum millia, & pecorum ad edulia facientium, numerus infinitus. Quanta fuerit copia scalarum, pontium, glandium, pulueris pirijs, munitioum, lignorum, aliarumque rerum, ad expeditiones militares pertinentium, non possem enumerare.

O P E S .

DEmonstratis viribus Angliæ, videndum quibus nervis reddituum & pecuniarum tractentur: Præmittendum est, Regimen regium Angliæ (in qua autoritas Parliamentorum multum potuit) nunc ad regimen Despoticum reductum esse: Maxima enim negociorum pars, quæ antea ad Parliamenta spectabant, (in quibus unusquisque, quod sibi videbatur eloqui, suasque rationes adducere poterat) deciduntur nunc in Regis consensu priuato: Parliamenta autem quæ ad moderandum & tanquam regula Regum appetitus coercendum, instituta sunt, conuocantur nunc, ut autoritatem concilient, coloremque inducant Regum voluntati. In Francia peius cecidit res: Cû enim in Anglia, saltem forma & vsus Parliamentorum remanserit, in

ferit, in Francia Rex Ludouicus vndecimus, pro crimine læsæ
maiestatis habuit, mentionem facere conuocationis Statuum
(ira vocant Dietas regni Francici, quæ in Anglia Parlamenta
dicuntur) inquit, Ego ex pedissequis & pupillo excessi. Redi-
tus ordinarij regni Anglicani, antequam Henricus octauus bo-
na ecclesiastica occupasset, accedebant ad quingenta aureorum
millia. Percipiuntur hi reditus, ex tutela pupillorum ad 21. æta-
tis eorum vsque: ij enim omnes, in quorum bonis, aliqua pars,
quantumuis exigua, coronæ regni aliquo modo affecta est,
sunt durante pupillari ætate, sub tutela Regis, qui eis tenue su-
stentaculum impertitur, seruatque sibi residuos Reditus, do-
nec pupilli 21. ætatis annum attigerint, quem ingressi, Regi cer-
ti aliquid persoluunt: Obligantur præterea, ad Tributū, quod
Regi pro nuptijs pendunt, qui se patronum matrimoniorum
dicit. Percipit præterea Rex, plus quam 80. aureorum millia,
ex Ducatibus Lancastriæ & Cornubiæ, qui coronæ coniuncti
sunt: Præter hac alia centum Aureorum millia ex vectigalibus
recipit, Mirari nemo debet, quod ea summa adeo exigua sit. ra-
tio est, quod pauca ciuitates vectigalia pendunt, & ciuitas Lon-
dinensis (quæ veluti centrum commerciorum regni est) ab one-
ribus libera facta fuit Anno 1089. ob pecuniarium auxilium,
Regi Ricardo primo, cum in expeditionem terre sanctæ profi-
cisceretur subministratum. Dictis Reditibus, tot alios adiunxit
Rex Henricus octauus: concidit enim reditus Episcopatum:
Adscripsit Fisco Abbatias, & Commendas Equitum Rhodio-
rum, aliorumque ordinum militarium: suppressit Curas (vt vo-
cant) opulentiores, vendicauitque sibi Annatas & decimas
omnium beneficiorum. Pro his rebus, ordinauit curiam aug-
mentationum & decimarum, qui Reditus omnes important
plus quam octingenta aureorum millia. Reditus itaque ordi-
narij accedunt ad summam vnius Mytiadis, & trecenta & am-
plius aureorum millia. Sunt præterea subsidia extraordinaria,
quæ duorum generum sunt: Aliquando enim toti regno impe-
rantur, tunc conuocantur Parlamenta, in ijs quid opus sit de-
terminatur, & modus ordoque qui sequendus est. Ordinarie
duorum mensium spacio, aut paulo amplius colligitur, quod
determinatum est. Aliquando petit Rex à particularibus sub-
sidium,

fidium, quod ipsi benevolentiam vocant, ea in re, conatur vnusquisque suum obsequium versus Principem præstare. Non-
 stris temporibus inuenta est alia via conflandi pecunias: Nemp-
 pe ex quinta parte, aut simili quæ coronæ penditur ab ijs, qui li-
 centiam habent prædas faciendi, in oris Maritimis Hispaniæ
 & Noui Orbis: soliti sunt idem facere, facitque id adhuc Pro-
 rex Algeræ, qui piratas recipit, cum pacto, vt partem manci-
 piorum, prædarum spoliiorumque ei dent. Sed raro accidit, vt
 male parra non male dilabantur: Eos quoque qui predantur
 excurrunt, sepe manet damnum, vendunt enim patrimonia,
 vt arment naues, sed lucrum incertum est, Hispani enim, qui
 initio ex improviso obruti fuerunt, fortificant quotidie Acces-
 sus, securasque reddunt suas classes: Hæc de viribus & Rediti-
 bus Angliæ dixisse sufficiat. Addam hoc tantum, quod in An-
 glia, nobiles loca munita non possident, nec ædificia fossis aut
 vallo clausa, nec aliquam iurisdictionem in populum habent:
 Dignitates Ducum, Marchionum, aliæque, nihil aliud quam
 puri tituli sunt, quos Rex eis confert, nec tamen ij, qui titulis
 gaudent, aliquid in locis vnde titulum sumunt, possident, sed
 se aliqua pensione ex ære Regio sustentant. E contrario gau-
 dent nobiles in Francia, mero & mixto imperio, cum titulis
 Dominorum, Baronum, Comitum Marchionum, Du-
 cum, Principum: possident magnas & bonas ciuita-
 tes, non tantum pagos, clientes quoque ha-
 bent, qui ipsis Homagium & fidem
 præstant, sed Regem & Parla-
 menta in superiorem
 agnoscunt.

C REX

REX ANGLIÆ, FRANCIE, IRELANDIÆ, & PARTIS DOMINII IN OCCIDENTALI
 & PARTI REGNI BELGICI, & CETERIS TERRIS, & CIVITATIBUS, & DOMINIIS

REX DANIAE.

Quamuis nulla Sueciæ mentio facienda videatur, quod quasi extra nostrum Orbem sit (quibuscum Suecis nihil commercij est) tamen propter eius amplitudinem, inter alia regna, de quibus in his Relationibus agitur, poni meretur. Cōtinetur illa Europæ parte, quam aliqui Scandiam, alij Scandinauiam alij Balthiam dixerunt, vnde olim Gothi Vandaliq; Imperij Romani conconsultatores egressi. Duabus coronis subdita est, Danię nempe & Suecię: Danię Rex, præter Cimbricam Chersonesum, vbi Holsatia, Theutomarsia, Ducatus Slesuicensis & Flenburgiensis, Friesa, & Iuthia regiones herbosæ, ideoq; pecoribus & feris abundantes sunt, possidet præterea alias amplas insulas, sed præcipuæ sunt eæ, quæ ad ostium Maris Balthici iacent, quarum ibi quindecim numerantur, comprehendunturq; sub Danię nomine, ear præcipua est Selandiia, quæ in longitudinem, ad 60 miliaria extenditur, latitudo est paulo minor: præstat nobilitate, propter pagorum frequentiam, aëris clementiam, & Regis in ea habitationem: Is quoq; Dominus est Gothlandię, quę è regione Gothię sita est, eius cognatorum vnus obtinet dominium Osiliæ insulæ mediocris, in magno Sinu Liuoniæ, & in fertiles regiones in ipso continēti Liuoniæ Regi Danię paret Scania, quæ regione Cimbricæ Chersonesum est, extenditurq; ab oppido Nihus Timalen vsque. eius est magnum regnum Norvvegię, quod se à confinijs Scaniæ, Septentriones versus, ad Arcem VVardhus extendit, cui adiacēt Lappones, amplius quàm permille & 300. miliaria: Regis Danię sunt quoque insulæ adiacentes (inter quas, cum amplitudine, tum vbertate primas tenet Sania) Scetlandicæ & Fariarū insulæ, quæ in alto mari sunt. Norvvegiæ populi fuere olim valde potentes, affligerunt diu Angliam, diuexarunt Franciam, obtinueruntque in ea dominium prouinciæ, quę adhuc Normannia dicitur: in Italia parauerunt sibi regna Siciliæ & Apuliæ: bello sacro autem obtinuit Boemundus Normannorum Princeps, Antiochiæ Principatum. In Oceano Septentrionali obtinet, Rex Danię dominium iam dictam Scetlandicarum & Fariarum, præter ea Freslandiæ, & oræ maritimæ Islandiæ & Gruuo.

& Gruuolandia. Orcades inſulæ quamuis Regi Scotia obedi-
ant Reges Norvvegiæ pro dominis agnouerunt. Regnum Nor-
vvegie cum electioni obnoxium factum eſſet, diſcordijs alijs-
que turbis exagitarum, peruenit ad Regem Daniæ, qui vt de co-
ſecurus ſit, tractat dure incolas, ſpoliatque eos facultatibus, nec
miſeris hominibus ſpes eſt melioris fortunæ, quod Regi om-
nes aditus & portus Maris ſint: Diuitiæ Regis Daniæ conſiſtüt
in copia pecudum & piſcium maris, quorum tanta copia eſt, vt
ex halecum captura tantum, ingens pecuniæ vis conficiatur.
Tanta piſcium, omnis generis copia hic eſt, vt vix Fretum na-
uigari poſſit: circa id, paſcua aliaque loca pecori grata ſunt. Sca-
nia frumento & paſcuſ diues eſt & incolis frequens. Norvve-
gia nullas alicuius momenti diuitias habet, præter lignorum,
fabricandis domibus & nauigijs aptorum (quæ in Hollandiam
& Flandriam euehuntur) pecudum, caſei & lactis, magnam co-
piam. Percipit quoque emolumentum, ex piſce frigore indura-
to, quem Germani *Strocfiſch* vocant: capitur menſe Ianuario
exponiturque vento, donec tanquam lignum induretur. Dein-
de in diuerſas regiones pro annona defertur. Id, ex quo Rex
Daniæ plus pecuniarum percipit, eſt fretum ſiue Porthmus, in-
ter Cronenburgum & Eltzenburgum vulgo die Sundt. eſt iſ tran-
ſitus tam anguſtus, vt nullum nauigium, niſi cum excubitorum
quos Rex ibi habet venia præternauigare poſſit: Neceſſe enim
eſt, vt naues ibi magnum veſtigal & portorium pendant: Ad
magnam pecuniæ ſummam id veſtigal accedere, colligi po-
teſt, ex multitudine nauium. Hollandiæ, Zelandiæ, Franciæ,
Angliæ, Scotiæ, Norvvegie & Maris balthici, quæ id Mare ſul-
cant, & anguſtas Porthmi fauces intrare coguntur. Populi hu-
ius regni, vini Rhenenſis, Francici, Hiſpanici, ſacchari & ſpe-
cierum aromaticarū (quæ ex Portugallia deferuntur) & fructu-
um Andaluſiæ tam ſunt indigi, quam illi cupidi ceræ, mellis,
pellium frumentiq; quæ ex Prussia, Liuonia, Moſcouia regio-
nibusque viciniſ petuntur. Quid Princeps terra poſſit, nondum
videri potuit, quod alicuius momenti expeditionem, non ſuf-
ce perit, niſi aduerſus Theutomarſos, quos Rex Valdemarus ſi-
bi obedire coegit, ſed rebelles facti, poſt varias res (quæ ab An-
no 1500. acciderunt) anno 58. ſubiugati ſunt à Rege Daniæ Fri-
derico

derico II. Antea id tempus, Ioannem, Regis Christiani primi filium prelio superauerant. Quid Rex Daniæ mari possit, estimari potest ex classibus, quas aliquot vicibus coegit. Christianus II. rogatu Regis Franciæ Henrici II. misit in Scotiam contra Anglos, classem centum nauium, in quibus decem millia militum erant. Cum tantum orę maritimæ, totque portus in Dania, Scania Norvvegia, totque insulas extra Mare Balticū possideat, verisimile est, ipsum magnum nauium numerum colligere posse, si tamen pecuniæ non desint, quibus ipsum nõ abundare existimo, cum quod suis in regnis, nullæ magni precij res nascantur (exceptis maris piscibus) tum quod in ijs nulla ciuitas mercimonio celebris sit, quæ commercia ad se trahere conseruareque possit: nihil ergo superest quam vectigal Freti: fructus aliquarum Minerarum in Scania, Equi, pecudes Cimbrica Chersonesus, ligna, piscesque Norvvegiæ & insulam. Obseruatum est, ex illis regionibus in Germaniam quinquaginta bouum millia acta fuisse, qui vectigal Gottorpi pendunt. Aliquid etiam emolumentum percipit, Daniæ Rex ex VVardhusia, nam Angli paucis ab hinc annis, inceperunt nauigare inter Norvvegiam & Grunolandiam, alij ad Colmigraff, alij Chilcheme, quod San. Nicolao vicinum est: cum Russis ibi commercia exercent, reportantque inde Seuum, Ceram, Mel, Linum: eo quoque nauigant Bergenses, Scoti, Franci. In

Maris Sinus fere medio, est insula & oppidum

VVardhus, quod Rex Daniæ Frideri-

cus II. egregie muniri curauit,

mercatores hic pendunt

vectigal suarum

mercium.

R E X

REX SVECIÆ.

Rex Sueciæ dominatur in Scandia, quæ Dania amplior est, nam à finibus Scandiæ ad Lappiam vsque, computatur iter 45, dierum: Ora autem Sinus Bodditi plus minus 400. miliaria longa est, estimaturque hæc terrarum pars, Italia & Francia maior Possidet hic Rex, in Liuonia Reualiam, Naruam, Parnouiam aliaque magnæ estimationis loca: insulam Vlandiam, & Alandes quæ vix sunt dignæ relatu, aliasque multas, sed parvæ considerationis, in Mari Sueciæ & Finlandiæ sitas. Diuiduntur hæc regiones, relinquendo Liuoniam, in tria regna Gothiæ, Sueciæ, Vandalia, quæ in vndecim Prouincias, & duodecim Comitatus partitæ sunt, inter quos non comprehenduntur Lappi, quod hi populi (qui Prouinciam Suecia maiorem, sed pauperem miseramque inhabitant, & per siluas vallesque vagantur) sub alicuius certo dominio esse, dici non possunt, qui autem aliquomodo, fixi sunt, fixasque sedes, aut domus habent, vt plurimum coronæ Sueciæ obediunt, penduntque pelles nobiles pro tributo. Trium regnorum, quæ diximus, Gothia contermina est Scania, diuiditurque in Orientalem & Occidentalem, terminanturque ambæ VVeuer lacu, in cuius medio est insula, in quam, propter eius amœnitatem, se confert & manet sepe Rex: lacum 24. fluuij influunt, ei vnus tantum exitus est, eum incolæ, eorum lingua, propter excessiuum strepitum, vocant cespitionem diaboli. Gothiæ nomen, regionem diuinam significat, id ei, propter annonæ copiam, optime quadrat, nulla enim alia regio, carne, piscibus, frumento abundantior est. Hic sunt Balmar ad mare, Viburg, Suderkope, Norkope, Tilge, Ianocopia, Vasten, Birka, Linkope, Lodhus, Schennada, Malmoge, Verdenburg, Varne, Scara, Ledekopia, Timalen. Sequitur Suecia, quæ Noruegia & Gothia simul, maior est. In Suecia, est ciuitas Vpsalia, Metropolis, & Stocholmia, in qua residet Rex, Stringa Ennecopia, Orogrundia, Arboia, Arosia. Sequitur Finlandia, sita inter Sinum Boddicum, & Finnicum, vbi Abo Metropolis est, Rangina, & Ange ambæ mercimonijs celebres, Vames, Viburg & Castelholm in

Alandis insulis. Extra ciuitates habitant rustici, (qui hic com-
mode viuunt) inter syluas, in vallibus alijsque in locis, vbi à vë-
to Septentrionali tuti sunt, & ædificandi commoditas llgno-
rumq; copia inuitat: habent suis in domibus greges pecudum
instrumētaq; conficiēdo, quidquid ad victū amictūq; necessa-
riū est, apta: inde accidit vt ciuitates, ijs in tegionibus nec fre-
quētes nec magnæ sint, sicut in Germania & in Anglia. Nume-
rātur vltra ciuitates & oppida, parēcię 1433. in quarum aliquib⁹
sunt mille rustici, vel, vt ipsi loquuntur, mille familiæ aut foci,
paucæque earum paræciarum sunt, in quibus nō ad minimum
centum familiæ sint: hinc de populi numero iudicium fieri po-
test, maxime si facunditas populi consideretur: Mulieres enim
Finlandiæ propter qualitatem ceruisię (vt aliqui putant) exi-
miè fecundę estimantur. Diu hic viuunt homines, maxime in
locis Septentrionibus expositis, nec mirum ipsis videtur, quod
aliqui, centesimū supraquadagesimū aut trigessimū attingāt:
Ea lōgæuitas multū facit ad propagationē, vbi enim minus diu
viuitur, ibi & generandi virtus citius deficit: Hanc ob causam,
Deus Dominus noster, vt in mundi initio, propagationem hu-
mani generis faciliorem redderet, dabat hominibus septin-
gentos & amplius vitę annos: generatio itaque quę nunc, prop-
ter vitę nostrę breuitatem, intra quadraginta annorum spaci-
um cessat, extendebatur tunc ad plura centenaria annorum
quam nunc ad decennaria.

D I V I T I A E.

HVius regni opes cōsistunt in copia annonę, qua summe a-
bundat, id & nomina Gothiæ, quod regionē diuinam (vt
diximus) & Finlandiæ, quod regionem bonā significat, sicut &
nomen Finmarchiæ, tndicant: Victus eorum, sunt carnes, pis-
ces recentes, sale conditi & fumo siccati, frumenta, ceruisia: ea
hic tanta copia sunt, vt vix mendicus inter ipsos reperiatur,
& hospites fere gratis hospitio excipiantur. Ex Mineris Suecic
emuntur thesauri: Minerarum enim plumbi, eris, argenti, &
aliquantulum auri adeo diues est, vt nulla Europæ regio illam
superare estimetur. Mineræ vndiquaque inueniuntur, quam u-
is rustici,

isructici, quantum in ipsis est, eas occultent tegantque, quod te-
 neantur ligna ad eas vehere, operasque præstare. Argentum
 purissimum effoditur in Comitatu Vestros, Nisi incolæ indu-
 striæ exterorum adeo inuiderent, ipsi maiores diuitias conse-
 qui possent: non enim parcere ligno, nec fumos Minerarum,
 ad colores parandos colligere norunt: nec ipsis gratum est,
 quod Venæ Minerarum deteguntur. Quod exteros auersantur,
 non ex odio, quo eos prosequantur oritur, sed à suspitione, ne
 ab ijs ludificentur, aut male habeantur: sunt enim ipsi moribus
 simplices sinceri que: ambitione non flagrant, nec stimulantur
 ab auaritia. Regis reditus consistunt in quatuor rebus, in fructi-
 bus beneficiorum ecclesiasticorum, in Mineris, in Tributis, in
 vectigalibus. Fructus beneficiorum accedunt ad bonam pecu-
 niæ summam. In his regnis erant vltra septem Ecclesias cathe-
 drales, sexaginta monasteria, partim virorum, partim mulie-
 rum, quæ amplissimis redditibus dotata erant, sed ministri here-
 seos, qui loco paupertatis in Euangelio prædicatæ, ad suam se-
 ctam protrahunt Principes, eis monstrando bona redditusque
 Ecclesiasticos, induxerunt primo Gustauum, deinde eius filiū
 Ericum, vt Altaria ornata, Ecclesias, maxima reddituum parte
 spoliarent. Minerarum aliquæ effodiuntur expensis Regis, ali-
 quæ priuatarum personarum, illarum quidquid effoditur, ha-
 bet: harum consequitur partem decimam. Trium æris fodina-
 rum decima pars, quæ Regis est, accedit ad summam triginta
 millium Dalerorum quotannis, inde iudicium de argento &
 plumbo fieri potest. Sed plus quam omnia alia reddunt Tribu-
 ta, percipit enim decimas siliginis, frumenti, hordei, piscium,
 bouum, pellium, rerumque similium: aliquando ex decima bo-
 um, eorum 18. millia habuit, ijs alit Aulam, Officiarios, clas-
 sem exercitumque, suppeditat enim victum militibus, cum bel-
 lum est, geritque id minima impensa, tam offendendo, quam
 defendendo, cum Dano & Mosco: consequitur enim à popu-
 lo sine magna difficultate, magnas contributiones comnea-
 tus. Populus filias Regis maritis collocat, datque in dotem cē-
 tum Dalerorum millia, vltra vasa argentea, aliaque. A rusticis
 alijsque, qui Tributum annonarium non pendunt, solet Rex,
 secundum facultates bonorum, quotannis quinque aut plures
 Daleros

Daleros viritim, exigere. Portoria penduntur in Portubus, eorum præcipui sunt Calmaria Lodhufij Stocholmia (vbi aliter quando 300. & plures naues onerariae visuntur) Rangina, Abo, Auge, Reualia, parnouia, Narua. Aestimatur Regem quotannis, ad sexcenta aut septingenta Dalerorum Millia, in thesauros recondere, vltra omnes expensas in Arces Reualia & Viburgi, accedunt ad centum Dalerorum millia quotannis.

V I R E S.

NVmerantur in Succia & Gothia circiter 32. Turme, quarum vnaqueque, est quingentorum aut sexcentorum militum, Sclopetos humeris gestantium ij quo occasio vocat, eunt: raro hastis aut lanceis vtuntur, propter sylvarum frequentiam, Equitatus etiam Sclopetis meret. Pediratus optimus censetur, quod vnusquisque miles, ea quibus parat conficitque ad capsulam Sclopeti vsque, quod indicat ipso facile contentari posse. Vulgus in Peruvia & regionibus vicinis, quod paruo contenti sunt, faciebat, facitque ad huc, quidquid domui, suisque personis opus est: vnusquisque fabricare, texere, vestes consuere, feminare, messem colligere, omniaque necessaria instrumenta conficere nouit. Ad res quae non adeo communes, nec necessariae sunt, sicut ad pingendum, aurum argentumque elaborandum & similia repetiuntur inter indigenas, proprii artifices, nulla re praeterquam materia opus habent. Equitatus Suecicus in 13. Turmas diuiditur: Succia & Gothia earum vndecim, Finlandia duas suppeditat, necessitate autem urgente possent multo plures colligi: solus enim Ducatus Vermelandiae, potest (sicut aliqui dicunt) plus quam decem virorum millibus, equos administrare. In Marchia, est tanta equorum copia, vt fere nihilo venduntur: Ambe hae Prouinciae, sunt in Gothia. Ipsarum equi cedunt Frisijs magnitudine, sed maxime strenui, fortes, robustique sunt, labori assueti, facileque pascuntur. Nolo silentio praeterire, duas res praclaras, quas Rex Sueciae in militum commodum facit: vna est, quod si miles ab hoste capiatur, redimitur per Regem: Altera quod si militis equus occidatur, Rex ei alium confert. Rex dat quotannis, Capitaneis, & ijs, qui equis merent, in

rent, in solutionem partis stipendij vestem, Idolim apud Romanos, in vsu erat, qui militibus sagas dabant. Quod ad res maritimas attinet, regna hæc, propter ora maritimæ longitudinem, & Portus, abundant nautis nauigijsq;, quibus Rex vti potest, sicut alij Principes, in suis Dominijs: Habet ordinarie 50. naues bellicas, quarum vnaqueque, 40. tormentis, pluribus aut paucioribus instructa est: Rex Gustauus instituit etiam Triremium vsu. In bello quod Rex Ioannes cum Rege Danicæ gessit, antequam pax) quæ Stetini tractabatur) confecta esset, habuit 70. nauigia magna, vltra alia minora, in quibus erant duodeuiginti hominum millia. Aestate Mari, hyeme terra belligerabant: tunc glacie concreti sunt lacus: Mare quoque per magnam longitudinem, secundum littus concreuit. Cum autem de tormentis aliquid dixerim, hoc adiungam: Aestimatur Regem Sueciæ habere, circiter octo Tormentorum bellicorum millia, quorum maxima pars, ex ære conflata est, ipsumque multo plura conficere posse, si maior stanni copia suppeteret. In sola Arce Stocholmensi numerantur 400.

PRINCIPES FINITIMI.

AD occasum conterminus est Rex Sueciæ, Dano, Moscovia, ad Ortum, cum quibus ei longa bella fuere. A Danis multum damni passi sunt Sueci, obsedit enim Rex Christiernus secundus Stocholmiam coegitque eam ad deditioem: exercuit in incolas inauditam crudelitatem, impleuitque ciuitatem sanguine & cadaveribus. Odiorum cause sunt ius quod Danus in Sueciam sibi competere putat: Oportunitatem eam, ad libitum diuexandi, ei tribuunt situs regionis, portusque, præcipuè Gothlandia quæ Gothiæ membrum est: ideoq; contendunt Sueci eam sui iuris esse, actionemq; in eam habent. Postquam Gustauus regnum recuperauerit, ipse eiusque filij Ericus & Ioannes, successiuè id rexerunt. Quamuis autem satis multum sanguinis, bellis inter Gustauum & Danum effusum sit, regno Sueciæ tamen suus honos mansit, ciuitasque Lubecensis (eo in mari potentissima) dum se modo huic, modò illi iungit, ita tēpetat æquatque suo pondere, illorum duorum Regum vires, vt

D

alterum

alterum iilorum exercere non sinat, ob periculū quod eo casti-
 sibi inpendere videt. Suecus cum Mosco belligerando primas
 habet, quod Finlandia (quæ Russiæ contermina est) ob lacuum
 & paludum frequentiam, aditus difficiles, periculoque plenos
 habet, acciditque plus quam semel, vt hostium exercitus, in il-
 lis glaciē concretis aquis submersi sint perierintque. Suecus ha-
 bet maximā suarū classiu partē Hyēme eo in Mari, in quo (sicut
 antedictum est, tunc bellum geritur, sicut Mari estiuo tempo-
 re. Habet Arcem Viburgum, quam optime instructam, & in fi-
 nibus Magni Ducis Moscorum Naruam, Reualian, & aliaque lo-
 ca & arces, quibus tanquam frenis ipsum constringit. Vt dicam
 quod verum est: Illæ munitiones vtilissimæ habendæ sunt, quæ
 in hostium solo iacent, faciunt enim duos effectus, defendunt
 quod tuum est, & infestant hostium ditiones: tuum tanto meli-
 us defendunt, quanto ab eo longius distant: dum enim hostis
 se circum ea torquet, sunt tua tranquilla, potesque extra strepi-
 tum, damnumque tuorum populorum redituumque, ea procu-
 rare, quæ ad ea liberanda conseruandaque pertinent: Hostem
 tanto maiori cum damno vexant, quanto ei viciniore sunt:
 huius generis erant Caletum, dum in potestate Anglorum es-
 set. Talia quoque sunt loca, quæ Lusitani & Castellani habent in
 Africa, sed castra in tua ditione exstructa, non alio seruiunt,
 quam quod tua defendunt, sed cum magno tuo incommodo,
 quotiescunque enim inuaduntur, turbis strepituque inuolui-
 eiusque partem hosti prædæ cedere. Sed vt ad Regem Sueciæ
 reuertar tantum is in defendis suis ditionibus, Mosco
 potiore est, quantum vires maritimæ terrestribus
 coniunctæ, prævalent, aduersus Princi-
 pem terrestribus tantum vi-
 ribus instructum.

31

R E X P O L O N I Æ .

Poloniæ regnum nunquam tam amplum fuit quam nunc est, quod Magnus Ducatus Lithuaniae & Liuania ei adiuncta sint: Extendit se à flumine Notes & Obra, (quæ id à Marchia diuidunt & à fluuio Odera, qui ipsum, à Silesia distinguit) ad Beresajam & Boristhenem vsque, qui ipsum à Moscouia separant: A Mari Balthico, ad flumen Niester, quod id à Moldauia distinguit: & ad montes Carpathios, qui ipsum ab Hungaria separant vsque, Occupat itaque à finibus Silesie, ad terminos Moscouiæ vsque, inter Occasum & Ortum 120. Miliaria Germanica: Nec minus ab vltima Liuaniae parte, ad fines Hungariæ vsque. Cum itaque talis sit eius forma, vt cum rotunditate participet, multo capacius est, quam quisquam credere posset: Multas amplasq; Prouincias continet: Nempe Poloniam maiorem & minorẽ, Mazouia, Prussiam, Russiã, Volhiniam, Liuania Lithuaniam. Inter eas Prouincias, Polonia, à Polonis inhabitata inuenta fuit. Prussia cum parte Pomeraniæ Podolia, Volhinia, Mazouia, Liuania armis acquisitæ sunt. Lithuania, cuius erat Samotgithia, & Russiæ pars, patrimoniales familiæ Iagelloniæ fuerunt. Anno enim 1380. Iagello, tunc dux Lithuanie duxit in vxorem Hednigim Principem, quæ familiæ Regalis Poloniæ vltima erat, factusque fuit Rex tribus conditionibus, Vna fuit vt Christianus fieret: Altera, vt suos ad idem faciendum induceret: Tertia vt suam ditionem Poloniæ vniret: Ea condicio nostris temporibus (cum familia Iagellonica defecisset) ad impleta fuit. Cum enim Reges, seditione hereditaria, cuius merum habebant imperium, priuare nollent, & eã electioni submittere, distulerunt semper adimpletionem conventionis, allegantes Proceres & populum Lithuanie id non passuros, ne illa admistione, amitterent gradum & dignitatem. Tandem tamen cum ab vna parte, viderent deficere stirpem suorum Principum (quæ quod ad masculos attinet, defecit in Rege Sigismundo Augusto) Et ab altera parte sibi metuentes à potentia Moscorum, consentierunt vt vnirentur. Liuania fuit quondam equitum Teutonicorum, qui in ea suũ.

Præfectum specialem, qui Magnus Magister dicebatur, habebant: Sed cum, Anno 1558. à Magno Moschorum duce, maxima ditionis parte spoliati essent, confugerunt ad Sigismundū Regem Poloniæ, qui eos in suam conseruationem suscepit, sed Liuania ante liberata non fuit, quam cum Anno 1582. Rex Stephanus id fecit. Regni Poloniæ pars plana est. Exceptis enim aliquibus montibus, qui in minori Polonia visuntur, & ali quibus potius collibus quam montibus, quibus à Prussia distinguitur omne reliquum, explicat se in latissimos campos. Verū quidem est, quod in eo regno, satis multæ syluæ sunt, præcipue in Lithuania, quæ ijs occupatur. Minor & maior Polonia frequentius inhabitantur quam vlla alia huius regni Prouincia: Idem dicendum fere est de Russia. Prussia & Liuania, propter oportunitatem maris, portuum, & fluminum, quæ ibi concurrunt alijs prouincijs, ciuitatibus & fabricis ornatiores, Commercij, quoque, & concursu mercatorum ditiores sunt: Cum enim ibi diu dominati sint equites Teutonici, edificarunt ciuitates in morem Germanorum: Arces quoque & loca præclara, quæ se extendunt ad longum littoris maris, amplius quam per octingenta Miliaria: habent multos & oportunos Portus, dominaturque omni mercaturæ, inter Poloniam & mare Balthicum. Est ea res magnæ consequentiæ: Fluuus enim Vistula, qui ortum habet in extremitate Silesiæ, transfluit totam Poloniam minorem, & partem maioris, Mazouiam, & Prussiam, condit se mari Balthico, infra Gedanum, quò conducit, per plusquam quadringenta miliaria nauigationis, (quo spacio recipit diuersos alios fluuios) bonam partem filiginis, frugum, mellis & ceræ regni. Ab alia parte Duina flumen nobilissimū, (quod oritur ex lacu Ruthenigo auctum aquis, findensque mediam Liuoniam) condit se mari sub Riga, ad quam urbem magnus concursus est. Sunt præterea in Prussia & Liuania multi lacus, inter quos vnus est, qui mare nouum dicitur, quia antiquus non est, ad centum miliaria in longitudinem extenditur. In Liuania est lacus Peibas, plus quam 40. miliaria longus. Ex eo flumina, quæ Pernouiam urbem ad mare, & Naruam alluunt, fluunt, faciuntque duos Portus satis celebres: Inter dictas ciuitates sita est Reualia vrbs, quæ duabus supra dictis ciuitatibus non cedit.

cedit. Samogithia alijs Prouincijs incultior est, retinetque plus barbariei: Podolia alijs magis deserta, quod terræ vitio non fit, (ea enim copiosissima est omnium rerum, quas fert clima, cui subiacet) sed culpa in Tartaros conferenda est, qui eam suis excursionibus adeo infestant, vt præ ipsorum metu, aut fugiant incolæ, aut abducantur in captiuitatem à Tartaris.

O P E S.

POLONIÆ opes consistunt, in copia frumenti, frugumq; omnis generis, quibus tanta copia abundat, vt anno elapso, qui fuit 1590 & anno præsentis, partim subuenerit necessitati Genuensium, Thuscæ & Romæ (non solum gentium, quæ vicinio res erant) vbi fame, non caritate extrema tantum laborabatur. Abundat quoque Polonia, melle & cera infinita: Cum enim omnes hæ Prouinciæ Septentrionales Polonia, Lithuania, Russia, Moscouia, à natura vino donate non sint, eius loco contulit illis mellis quantitatem incredibilem, ex quo hi populi, inter alia conficiunt potionem delicatam & sanam. Apes mellificantes partim in syluis, vbi arbores aut carie, aut hominum industria, excauatas reperiunt, aut in Aluarijs, quæ rustici in campis posuerunt, aut in terræ puteolis, omniq; in loco, vbi vel minimam oportunitatem reperiunt. Abundat quoque Lino & Cånabe, gregibus & armentis, equis quoque bonis & multis, syluestres equi quoq; satis frequentes sunt. Inter syluestria animalia est Bifons, & magna Bestia, equi indomiti, boiæ colore nigri, qui extra sylvam, quæ in Nazouia est, non viuunt. Thesauri regni consistunt in salinis Bacenæ, & Veliscæ, quæ loca in tetritorio Craçouiensi sunt. Diuitiæ Poloniæ vt plurimum inter dominos & nobiles, satis bene diuisæ sunt: nemo enim ex patrimonio, adeo diues est, vt alios præter modum superet nec maximi reditus excedunt 25 aureorum millia. Soli duces Curlandiæ & Regij Montis excedunt mediocritatem: Quamuis enim hi tanquam regni feudatarij, Regem in superiorem agnoscant, non sunt tamen viua membra regni: Non veniunt ad comitia regni, Non habent suffragia in electione Regis, Nec partem in regni, Nec pro dominis naturalibus habentur,

sed pro extraneis, sicut vere sunt, Dux Curlandię nempe ex familia Ketlerorum. Dux Regij Montis autem, ex familia Brandeburgica. Omnis Prussia fuit olim Equitum Teutonicorum qui ibi habebant (sicut ante diximus) Magnum Magistrum specialem. Qui cum viribus Polonorum resistere non posset, submitit se tanquam feudatarius, Regi Casimiro. Cum deinde Magnus Magister Albertus Brandenburgicus, Luthranismum amplexus esset, factus est ex magno Magistro dux Prussiae, quae tunc induas partesuit diuisa: In regiã nempe, quae immediate sub corona permansit, Et ducalem, quae tanquam Feudum Alberto & eius successoribus relicta est. In Regia partae sunt Marienburgum, Torouia, Culma, Varnia, Gedanum: Ducalis partis (quae reddit 120. aureorum millia annui redditus) caput est Regius Mons, quam Germani ciuitas appellant Königsberg / vbi Dux Aulam habet.

REGIMEN.

Poloniae regimen potius Reipublicae, quam regni est, quod nobiles (qui magnam autoritatem, in Comitibus regni obtinent) Regem eligunt, dantque illi autoritatem, quam volunt, tamen ipsorum potestas maior fit De electione Regis non habent legem, nec Statutum aliquod, non regulam aut formam scriptam nec traditam: Tantum hoc scitur apud Archiepiscopum Gnesensem. Inter regni tempore, supremam autoritatem esse: ipse denunciat Dietas, praesidet in Senatu, proclamat novum Regem. Et quod, cum Archiepiscopo Leopoldis, & suis Suffraganeis qui tredecim: Palatinis qui 28: Castellanis maioribus, qui 30. numero erant antequam Rex Stephanus instituisset novos Episcopos, Palatinos & Castellanos in Liuania, quam ipse acquisuerat pauci alij intersunt Regis electioni. Habent ibi quoque quandam autoritatem. Nuncios Terrestres (ita appellant, quosdam quasi Agentes Circulorum nobilitatis, qui in Prouincijs habentur): Comitiorum tempore conueniunt hi, in loco Senatui vicino, eligunt ibi duos Marescallos, per quos significant Senatui, quid desiderent, sed cum autoritate fere Tribunitia: Creuit enim paruo abhinc tempore, eorum
autho-

authoritas exstimatioque in tantum, vt authores, & capita potius, quam ministri, & participes deliberationum publicarum. regni sint, fuitque vnus, qui exemplo Clodij, renunciauit dignitati Senatoria, vt fieret Nuncius. Hi omnes simul, cum nouus Rex eligendus est, restringunt magis & magis potentiam Regis nec eam nimis excrefcere sinunt. Quamuis autem corona Poloniae, à decreto nobilitatis dependet, non tamen legitur ipsos vnquam successores Regios exclusisse, aut preterijisse, nec regnum in aliam familiam transfuisse, excepta vna nec regnum in aliam familiam transfuisse, excepta vna vice, cum Ladistaum deponentes (qui tamen postea fuit restitutus) elegerunt VVenceslaum Bohemum. Filiarum Regum quoque semper ratio habita est, sicut olim Hednigis, quæ Iagelloni ab ipsis collocata fuit, & nostra ætate, Anna, quæ Regi Stephano, in vxorem data. Sigismundo tertio non parum profuit, natum fuisse Catharina, Sigismundi Augusti, & Annæ sorore, vt coronam Poloniae adipisceretur. Etsi autem Regis autoritas ita ab electione dependeat, eius autoritas tamen, cum electus est, in multis rebus absoluta est. Ipsius muneris est conuocare dietas assignare tempus, & locum vt ipsi placet: Eligit consiliarios laicos: nominat Episcopos qui deinde manent Consiliarij. Est absolute patronus redituum coronæ, & dominus eorum qui ei immediate subsunt: in nobilium subditos nullum eius. Est absolutus executor decretorum in Dietis factorum: Est supremus Iudex nobilium, in causis criminalibus. Habet in manu omnes modos remunerandi beneficioque afficiendi, quos ipsi placet. Vt finem faciam. tantum potest Rex, quantum ipse dexterritate & prudentia valet: Propter rationes supra dictas, viuunt nobiles in Polonia, in magna libertate, faciuntque quod ipsis placet. Decreta Regis (sicut ipsimet dicunt) non durant plus quam tres dies: Versantur cum Rege, non tantum, tanquam cognati (quod faciunt Franci) sed vt fratres. Sicut Rex cum plena auctoritate, eos qui ipsi immediate subsunt regit, Ita & nobiles disponunt in dependenter, de suis vassallis, in quos, ipsorum vnusquisque, imperium plus quam Regium est, habentque ipsos fere pro mancipijs. Stabiliendo suo Imperio, fecerunt Poloniae Reges, rem notatu admodum dignam:

Sicut

Sicut enim Romani suas vires amplitudinemque auerunt, comunicando Ius Latij, & ciuitatis Romanæ, alijs ciuitatibus; immo integris Prouincijs: Ita & Reges Poloniæ extenderunt; vniuerunt; firmaruntque suū Statum, participes faciendo priuilegiolorum nobilitati Poloniæe propriorum, Prouincias armis aut alia via acquisitas, ipsarumque nobilitatem, Poloniæ nobilitati æqualem faciendo: Rex Ladislaus, hoc modo aggregauit immo vniuit Poloniæ Russiam & Podoliam: Sigismundus Augustus Lithuaniam. Stephanus Liuoniam. Aequalitatem enim, in commoditatibus, & honore, reddit animos vnitos in necessitatibus & periculis.

V I R E S .

H Vius regni vires, sicut & aliorum, consistunt in comæatu, pecunijs, peditatu, equitatu, armis & munitioibus. De comæatu diximus supra: Pecunijs quidem non admodū diues est: Excipiendo enim Portum Gedanensem non habet, Emporium alicuius existimationis: Merces aut quæ ex Portibus Prussiæ & Liuoniæ euehuntur, non ditant regnum pecunia, imo, vix pannis, seryco & lanæ, quæ ex Flandria & Anglia: Vino, Saccharo, Aromatibus, fructibus, quæ ex Hispania, & Lusitania aduehuntur, sufficiunt. Eo vsque ab alia parte quoque deseritur Vinum Maluaticum siue Creticum, cuius dolium 70. aureis venit. Cum denique regnum mercaturæ addictum non sit, nec ciuitates mercimonijs deditæ sint, Nec populi industria polleant: Nobilitas autem magnanima sit, profusa in expendendo, Et in victu & vestitu plus quam in reditu habet, cõsumit: Et quod condimenta ciborum (absument enim Poloni plus aromatatum, quam vlla alia natio) vinum, panni è seryco, & potissima pars lanearum ipsis ab extraneis adferuntur, fieri non potest, vt regnum Auro & Argento diues sit. Opes enim vniuscuiusque regni consistunt in eo vt multæ merces inde euehantur, pauca inferantur: Vt exuentia pecunias exteras eo trahant, illata non efferant. Ea in re consistunt opes regni Neapolitani & ducatus Mediolanensis: Illud emittit maximam frugum Vini, Olei, seryci, croci, equorum, fructuum, & aliarum rerum quantitatem,

titatē, quę maximā externarū pecuniarū vim eo pertrahit: Hęc suppeditat multis regionib. frumenta, Oryzā, pānos ferramēta & merces omnis generis, recepitq; parūrērū. Si regnū Neapolitanū & Regnū Siciliae, ita abūdarent operis artificiose factis, sicut fructibus & bonis, quę natura largitur, diuites sunt, nulla alia Regna eis possent cōparari. Sed vt ad Poloniā reuertamur eius Reditus nō sunt adeo tennes sicut aliqui existimāt. Reditus enim Regni, qui ex Mineris Salis, & Argēti percipiūtur accedūt ad sexcēta Aureorū millia quotānis. Verū quidē est, Sigismundū Augustū, redituū partē oppignorasse, Rex quoq; Henricus, vno ante fugā mēse, vt sibi vnā nobilitatis partā obligaret, ex Reditibus plus quā pro trecentis Aureorum millibus quoquo anno alienauit. Rex quoque potest, applicando coronę bona caduca, quę Reges priuatis personis concedere solent, sibi magnos Reditus parare Dictorum Redituum, magnā partem potest Rex, sibi seruare, sumptibusq; parcere: Eos enim faciunt Lithuani, quando Rex cum Aula in Lithuania degit, idem quoque fit in maxima Poloniae parte. Hoc parui non facitis, qui perpendet Scotiae, Nauarrae Sardiniae regnorum reditus, non excedere centum Aureorum millia quotannis: Nec regna Aragoniae, quoquo triennio, plusq; centū millia aureorū pendere. Reditus Regis Angliae antequam vsurpauit bona ecclesiasticorum, non excedebant sexcenta aureorum millia quotannis. Rex Poloniae multo plus redituum haberet, si erga suos Palatinos & Castellanos, tanta liberalitate non vteretur. Concedit enim vt plurimum duas partes tertias & fere semper omnes reditus, quos in ipsorum gubernationibus habet. Sed in necessitatibus bellicis & arduis expeditionibus (facto decreto in Comitibus regni) grauat. Rex populum magnis impositionibus, aut tributis quę ex territorijs percipiuntur, aut ex vestigali ceruisiæ ascendantque ea tributa ad talem pecuniarum summam, vt ea Rex Stephanus sustinuerit onera grauissimi triennalis belli, quod cum Magno Moscorum duce gessit. Sed illud maximum est, quod nobiles proprijs expensis, pro defensione regni, Regi seruire obligati sunt. Seruiunt hi equi, armis instructi partim sicut nostri cataphracti equites, partim aliquanto leuioribus, partim sicut Tartari, dicuntur hi Cosachi horum

chi horum ars est furari, depopulari, omnia vastare pessunda-
reque. Eunt in bella pompose ornati sagis & vestibus, quæ Au-
ro, Argento, milleq; varijs coloribus discriminantur. Ornant
se quoq; pennis & alis Aquilarum, exuijs Leopardorum & vr-
forum, vexillis Labarisque multis varijsque. Hæc aliaque orna-
menta ipsos suis visendos, hostibus terribiles faciunt suosque
animos ad feritatem ferociamque incitare possunt. Ipsorum
equi mediocres sunt, sed agiles, & Germanicis longe animosio-
res. Aestimatur Poloniam, necessitate exigente cætum, Lithua-
niam 70. equitum millia colligere posse, sed tantum circiter cæ-
tum equitum millia, educi posse existimant aliqui. Verum qui-
dem est, quod equi Lithuanici Polonicis longe inferiores sunt.
Fidunt Poloni tantum magno numero sui equitatus, vt non ve-
rentes vllius hostis vires, parum de Munitionibus extruendis
solliciti sint, eumque in locis apertis, aduersus hostes, pro pa-
tria, liberis, libertate, omnibusque suis bonis, magno animo
pugnatos credunt. Hostibus se nunquam, etiam in quacum-
que fortuna, terga obuertere profitentur. Sigismundus Angu-
stus tentauit, vt in Comitijs regni, deliberaretur de munienda
Cracouia, propter Cæsaris viciniam, sed eis id persuadere
nūnquā potuit, tum quod nolint Regibus medio præsidiorum
commoditatem dare, inuadendi merum Imperium & absolu-
ram dominationem: tum quod dicunt, sua pectora defenden-
do regno sufficere. Pedestrē militiam non habent, quod om-
nis Regni populus diuisus sit in mercatores, & artifices (qui op-
pida incolunt) rusticos, & villicos, qui ruri: in tali subiectione
(sicut dictum est) degunt: Sunt itaque arma in manibus nobili-
um tantum, qui pedibus non militant. In necessitate peditibus
Germanicis & Hungaricis vsi sunt, habuitque Rex Stephanus,
in expeditione Liuonica, sub signis, plus minus 16. peditum
Germanorum & Hungarorum millia. Ducendis tormentis
bellicis, cuniculariorum & fossorum loco vtuntur Tartaris &
suis rusticis. Quod ad tormenta bellica, eorumque apparatus
spectat, Regnum ijs satis instructum est: Tum quod nobiles il-
lorum satis in suis Arcibus habent, Tum quod illorum indigen-
tiam pati non possit, ob Germaniæ viciniam, quæ Metallo-
rum ferax est, habetq; multos magistros fundendi tractandiq;
tormenta,

tormenta, & id omne, quod ad vsum armorum facit. Tanto quoque tormentis instructior est Rex Poloniae, quanto minorem Arcium numerum habet. Sunt tamen non paruae considerationis Arces Leopoldis, & Camrentzy in Russia, Arx Cracouie sis in minori Polonia, Poloscensis in finibus Moscouiae, Mariemburgi & aliquorum opidorum in Prussia, & in Lituonia, quae oppida non à Polonis, sed ab Equitibus Teutonicis (qui earum domini erant) munita sunt. Poloniae vires, quas commemorauimus, sunt & numero & natura tales vt pauca Europae regna eas aequent, non superent. Vna res eis deest, nempe agilitas: Sed ad firmitatem cuiuscumque Status quatuor res requiruntur, nempe vt vires sibi propriae, numerosae, validae, & agiles sint: Propria, quia aegre ei credi potest, quod alterius est: Numerosae, vt in rebus aduersis, & incommodis, semper aliqua supersint: Validae, quia numerus, absque fortitudine parum iuuat, immo potius molestiam, quam auxilium adfert: Agiles vt facile colligi possint, impellique quod exigat necessitas. Polonis deest dictarum quatuor qualitatum vltima, agilitas nempe: quae à rebus duabus dependet: Vna est Principis authoritas; Altera, prompta pecunia. Rex potestatem non habet in Polonia aliquid decernendi, bellum indicendi, onera ad constandum pecuniam imponendi, absque consensu Comitiorum. Sed Comititia & consultationes, quibus multos interesse opus est, similes sunt Machinis ex pluribus partibus multisque Instrumentis constantibus, quae progressum alicuius momenti, non nisi longo tempore faciunt: Sed in rebus bellicis sunt ij Principes expeditissimi, qui soli imperare possunt: qui pecunias in promptu habent: Alioquin, in indicendis disponendisque Comititijs, vt decreta propositioni respondeant, deinde exequendo, colligendoque pecunias, tanti temporis iactura fit, vt ad expeditionem parum supersit, fugiatque occasio. Barones & nobiles Poloni tam magnos sumptus faciunt in uiuendo Comititia, herentes degentesque in ijs, vt ad bellum vires non supersint. Fieri posset vt ad defensionem Status promptior expeditiorque resolutio inueniretur; quod imminens periculum omnibus pauorem incuriat: sed ad aliquid acquirendum credo ibi futuram magnam tarditatem: Spes enim boni non adeo afficit, quam

timor mali: Vidimus tamen Moscum abstulisse Sigismundo Augusto Statum Poloscensem & Smolocensem nec hic tamen persentijt & vindicauit, sicut tanto Regi regnoque conueniebat. Idem Moscus absque obstaculo iuuasit Liuonam quæ se sub vmbra, & protectione Sigismundi Augusti contulerat. Tempore quoque Henrici Andegauenſis Regis Poloniae, Ioannes Moldauiae Princeps (qui magno animo & claris victorijs, per aliquod tempus bella aduersus Turcas gessit) à Polonis præter pacta foederis, inter ipsum & Sigismundum Augustum, desertus fuit: Dicamus tamen vires Poloniae, per se numerosas independētes & validas, tantum agilitatis & præpitudinis, habituras, quantum in Rege valoris, roboris & efficaciae erit. Eius rei fidem fecit Stephanus Bathoreus cuius tempore Polonia non solum conseruauit sibi nomen & existimationem regni quod se à viribus extraneis defendere queat: sed quod etiam magni momenti acquisitiones de potentibus hostibus facere valeat. Cum autem dixerimus de agilitate, quæ res, viribus cuiuscumque Status necessaria est, non præter institutum erit, causas ipsius agilitatis adiungere. Præcipuæ sunt (sicut diximus) autoritas Principis, qui motum dat, & vis pecuniæ quæ ipsum conseruat: Vidimus enim potentissimos exercitus, propter raritatem corporeamque capitum, tempus inutiliter triuisse: & præclarissimas victorias, nullum fructum peperisse aut fecisse propter pecuniarum penuriã sine qua moueri non potuerunt milites. Multum quoque ad rem facit militum qualitas: Negari enim non potest, peditum Germanum & Bohemum ab agilitate, laudari non posse, quæ laus absque dubio, Italo, Hispano & Franco debetur, non ob id solum quod corpore melius constituti sint, sed quod plus est, quod in bello, minori contenti sint: Quamuis enim vnum non habeant, non pauent: nec cadunt tamen sic carnes, desunt, & quomodocumque cadat, ferunt diutius inopiam & incommoditates. Leuis equitatus magis agilis est, quàm Cataphracti. Et tractatio Sclopetorum, quam lancearum. Id considerantes Franci, vltimis billis lancearum vsus, in quibus ipsorum militaris gloria consistebat reliquerunt, vt vnturque carum vice Sclopetis, sicut Equites Germani ense. Sed quo iudicio id secerint excutiet alius, Hic non dico, equitem leuioris ar-

maturæ,

maturæ, in rebus bellicis absolute cataphracto esse meliorem id dico, quod expeditior, promptiorque sit. Multum quoque facit genus equorum: Flandrici multum superant Physicos & Germanicos: nec minus præstant Hungarici Polonicis. Asturco, Turcicus, Barbaricus predictis sunt velociores inter utrosque sunt equi Neapolitani, qui vernacule Corsieri appellatur. Quamuis enim Asturconi velocitate pares non sunt, perdurat in labore, ferunt melius pondus armorum, nec tardi sunt. Ut quod verum est dicatur: Experientia docet equitatum Germanicum propter eorum tarditatem aptum non esse ad insequendum fugientes, nec ad effugendum hostes. Si enim Valacchici, Hungarici, Polonici, Turici, Mauria Barbarici equites Germanicos fuderunt, non possunt effugere, si illi autem rupti sunt, non possunt equi Germanici illos insequi. Falconum enim instar aggrediuntur hostes rursusque auolant longissime. In expeditionibus Maritimis, agiliste parum valent naues, destituta enim vento moueri non possunt neque verti, Aliquantulum, sed parum amplius faciunt magnæ actuariæ naues, sed velocitate præstant maxime Triremes, quas Galeres vocant. Vidimus itaque classes Christianorum, quorum vires in nauibus sitæ sunt, bonam estatis partem temporisque expeditioni comodi, in progrediendo, triuisse: Turcicas autem classes, cito institutum cursum effecisse. Nulla autem res Turcis in sua agilitate plus comodi contra nos adfert, quam ipsorum parsimonia, & nostra ingluuies Vinum enim, similesque deliciae sunt nostris exercitibus tanto impedimento, quanto Turcis commeatus simul Mirum itaque non est, quod ipsi omnes expeditiones eant, quam optime instructi, tormentis globis puluere sulphureo & omni, commeatu: (ijs enim rebus curus terra, Triremes Mari onerant) non vino, pullis, similibusque non necessarijs rebus, Eunt denique in bella ut pugnent, non, ut crapulae indulgeant.

MAGNVS DVX
MOSCORVM.

Magnus Dux Moscorum dominus est amplissimæ regionis, inter cuius fines comprehenduntur multæ ditio- nes. Septentriones versus pertingit eius ditio ad Oceanum Sep- tentrionalem, protenditurque à Sinu Graduico, ad Obij flu- uium: à Meridie continuatur eius imperium, secundum cur- sum fluuij Volgæ, ad mare Caspium vsque: ad Occasum attingit fines Liunionæ, habetque ferè pro termino Boristhenem, si- cut ab Ortu Volgam. Dicunt aliqui totum hoc imperium in longitudinem protendi ad tria miliarium millia, in latitudi- nem ad mille, quingenta, quo spacio continentur 15. Ducatus. 16. prouinciæ, & duo regna. Mosci quondam Tartaris subditi erant, nam Roido eorum Princeps Anno 1140. subiugauit to- tam Moscouiam, sed Ioannes primus Magnus Dux cõsensus discordijs Tartarorum, qui se mutuo vexabant, negauit eis Tri- butum. Progressu temporis, cum à Tartaris Precopësisibus supe- ratus esset Ammetes, vltimus successor Boidi, qui mortuus est Vilnæ, adiunxit Magnus Dux suæ ditioni Permiam, Veatiam & Iugriam, quæ Ammeti subditæ erant. Crescentibus itaque semper Magnorum ducum viribus, cepit Basilius Cazan, & Io- annes secundus Citrahan Prouincias, quæ nomina regnorum habent. Vt dicatur quod verum est: Magni Duces valde dilata- runt suum imperium: Ceperunt magnum ducatum Seuerien- sem & Smolocensem, Bielschientsem, Prescouiensem, Nouo- guardiensem, Iaroslaiensem, Roscouiensem, partim à Polo- nis, partim ab alijs Principibus. Occuparunt magnam Liunionę partem, feceruntque se terribiles vicinis. Principes & prima- riæ ciuitates harum prouinciarum sunt Mosqua, vbi Metro- polita habitat: Roscouia & Nouoguardia sedes Archiepiscopo- rum: Cortisa, Resania, Columna, Susdelia, Casanum, Vologda, Tueria, Smolenczo, quæ Episcopatus sunt; Deinde Plescouia, Porcouia, Staricia, Sloboda, Iaroslauia, Volodometia (vnde Imperij sedes translata est, per Ioannem 2. in ciuitatem Mos- quam) Mosaico, San Nicolaus, Sugana, Vstiud, Cargapolia.
Princeps

Princeps habitat in ciuitate Mosqua, quæ nomen sumit à Mosco flumine, quod 90. miliaria altius oritur. Fuit ciuitas Mosqua quondam maior, quam nunc est, habebatque in circuitu nouè miliaria, sed postquam Anno 1370. direpta, flammisque tradita fuit à Tartaris Precopensibus, non habet nunc in ambitu vltra quinque miliaria, stabulanturque in ea cum hominum 30. millibus, boues aliaque talia pecora, secundum Relationem, quã Possuinus, non minus iudicio bonus, quam diligens scriptor fecit. Nouoguardia cognomen magnæ habet, & tamen idem scriptor ei non attribuit vltra 20. habitatorum millia, sicut & Smolêzo & Plefcouix: Quod mihi difficile creditu videtur, si verum est, quod alij scribunt, scilicet, quod cum Plefcouia obsideretur à Stephano Rege Poloniæ, in ea fuisse 50. peditum, & 7. equitum millia: Is numerus adeo magnus est, vt quamuis totus ex indigenis compositus non fuisset, requirit tamen frequentiam hominum supra dicta maiorem: Vbi enim Princeps intrudit implicatque 57. pugnatorum millia, necesse est, vt ordinarius inhabitatorum numerus multo maior sit. Volunt quidam hanc regionem, præteritis temporibus, frequentius inhabitatam fuisse, sed quod postea, tribus de causis habitatoribus insequentior facta sit. Prima fuit pestis, (res noua in Moscouia) quæ multa hominum millia abstulit: altera Principum crudelitas, qui multos, potissimum nobiles occiderunt: Tertia excursiones, & depredationes Tartarorum Precopitarum, & Nagai, qui nunquam quiescunt, nec vicinos quietos sinunt: Non depredantur solum agros, sed & abducunt totos populos, quos postea vendunt Turcis alijsque gentibus. Vt vno verbi dicam Magnorum Ducum irruptiones in longin quas regiones magnam fecerunt vastitatem. Nulla in re melius perspicitur Principis prudentia, quam in bene dispiciendo, quæ expeditio suo Statui sit futura damnosa aut vtilis, & dum duci se non patitur vana specie amplitudinis arripiendæ, quæ non sit ei futura firma & stabilis, sed securitatem suam turbatura: Is enim, qui ea spe ductus, vt statum suum amplificet, eum aut populo, aut opibus eneruat, mihi similis esse videtur illi, qui vt muros & tecta suæ domus altius tollat, conscindit fundamenta ædificij: Totius dignitatis caput est conseruare, sed acquisitiones illæ, quæ fi-

nt di-

unt diminuēdo vires proprias, illi Legi aduersantur: Et cum ac-
 queſtiones ſint tanquam inſitiones, conditionem imperij me-
 liorē, non deteriorē facere debent: Sicut enim fiūt inſitiones,
 aut ad nobilitandam, aut ad domeſticam reddendam arborē
 ſilueſtrem: aut ad plantam infrugi feram emendandam,
 & vt fertilis ſit faciendum, ita & expeditiones Principum, ta-
 les eſſe debent, vt commoda & beneficia referant, alias ſunt in-
 utiles labores, qui plus deſtruunt, quam ædificant, & plus per-
 turbationis quam ſecuritatis reddunt. Eiuſmodi ſunt ordina-
 rie bella, quæ mouentur ad acquirendum regiones longe diſti-
 tas, quæ nihil contigui cum noſtris habent: & cum tam procul
 abſunt, requirunt maiora præſidia, quam noſtræ facultates vt
 eas conſeruemus, ferunt. Omnis itaque deliberatio expeditio-
 nis, tribus capitibus inniti debet: Prima eſt cauſæ æquitas: Alte-
 ra facilitas vincendi: Tertia fructus victoriæ: Bella autem quæ
 ſuſcipiuntur, ſine ſpe alicuius fructus, ſunt meræ amentię Mag-
 ni Duces, ſepe terminos ſui imperij dilatarunt, ſed potentiam
 non auxerunt. Nemo expeditiones longinquoſas, maiorum-
 que expenſarum fecit, quam Magnus Dux Ioannes. Cepit enim
 regna Cazā ad Volgam, & Aſtrachan ad mare Caſpiū: ſubiuga-
 uit bonam partem Liuoniæ: In quibus expeditionibus periit
 magnus hominum numerus, in itineribus, in prælijs ad ſultibus
 ferro, morbo, fame, alijsque incommodis. Poſtquam ea acqui-
 ſiuit, opus ei fuit: ibi habere magna præſidia, deducendo eo, to-
 tas colonias: Cum itaque homines eſſent longe à domibus,
 implicati aut in acquirendo alieno, aut in conſeruando parte,
 manſerunt domi vxores, quaſi viduæ abſque prole. Cum itaq;
 homines in extremis regni finibus conſumebantur, reman-
 ſit regni mediuſtium tanquam cor exanguē, priuatum ali-
 mento. Cumque ab Stephano Rege Poloniæ impeteretur, de-
 fuere ipſi domi vires, ad reſiſtendum, amiſit itaque Poloniā
 aliaque magni momenti loca, quæ ei erepta fuere, ac neceſſe
 habuit cedere Poloniſ totam Liuoniā. Vt ad noſtrum inſti-
 tutum reuertamur: Moſcouia magna ex parte, eſt occupata ſyl-
 uis immenſis, & Lacubus: Siluæ ſunt tami Herciniæ, quæ ſe per
 totum Septentrionem diffundit, ſed plus forſitan in hac pro-
 uincia, quam in alia. Hic arbores immenſæ magnitudinis vidē-
 tur, ſunt.

tur, suntque propter earum spissitudinem solis radijs impene-
trabiles: Ex ijs arboribus incredibilis Resinæ & picis quantitas
effluit: Hic producitur copia mellis & ceræ inexhausta: Apes
enim absque cura humana, faciunt Aluearia in corticibus & ca-
uitatibus arborum. Hic est copia omnis pecoris & ferarum: Vr
si, Martures, Zibellini, Lupi, ex quorum pellibus fit diues mer-
catura. Ex his syluis excinditur fere omnis materia, tam do-
mibus quam munitionibus fabricandis apta: muri enim ciuita-
tum fiunt ex trabibus simul coniunctis in quadrante, implen-
tes vacuum gléba, & terra: Faciunt quoque ex eisdem trabibus
turres, tantæ altitudinis & crassitudinis, vt omne tormentum
bellicum quantumuis magnum ferant. Cito flammis corrip-
untur, sed non tam cito cedunt quassationi quæ fit tormētis bel-
licis. Disputant aliqui quales munitiones meliores sint, num
ex lapide, aut ex calce, aut ex terra: Pro vltima sententia addu-
cunt tales causas, quod citius fiant, & minori expensa, melius-
que resistent quassationi, & quamuis facile destruuntur, refici-
antur quoque breui tempore si faciliusque mutatur (si casus &
occafio necessitasque requirit) latus ex terra constructum, quã
ex lapide. Sed his non obstantibus debent præferri munitiones
quæ muros ex lapide habent: Cum enim quatuor modi offen-
dendi munitionem sint, Tormenta, Cuniculi, Ignis, Excisio
(quæ ligone & sarculo fit): Murus ex lapide, forte minus resistē-
do, quam terra cedendo tormentis bellicis præstabit, sed ad-
uersus cuniculos, ignem, & excisionem, longè excellit murus
ex lapide. Et adiungendum muro quod in munitionibus, ex
ligno & terra constructis, boni est, eriguntur Aggeres intrinse-
ci. De Aquis nihil opus est dicere. Moscouia enim est mater flu-
uiorum & lacuum: Diuine, Borysthenis, Volgæ, Desuæ, Onegæ,
Mosæ, Voliscæ, & fama celeberrimi Tanis: Lacus Inæ, ad quem
est Magna Nouegardia: Voloppo multorūq; aliorum. Aquarū
abundantia reddit aërem magis frigidū, quam generationi ani-
malium, & propagationi plantarum requiritur, et si frigus calo-
re salubrius esse æstimatur. Pecudes paruæ sunt, & segetes ali-
quando non perueniunt ad maturitatem, Terra fere ab aquis
absorpta, vt plurimum leuis est, & arenosa ideoque & siccitas
& pluuia immoderata facile consumunt fruges. Hyems durat

nouem mentes paulo plus aut minus, & tamen hic copia est frugum, hordei & pascuorum, & ex consequenti carniū, tam ferinarum quam mansuetarum. Mosconia producit Poma, Nuce, Corylos. aliorum fructuum vix habent noticiam Mosci. Ex piscibus faciunt magnum lucrum, eorum siquidem maximam abundantiam habent. Indurant eos, frigore & vento, sicut fit in Norvvegia, alijsque in locis Septentrionalibus, seruantque eos pro bona annona, tam in praesidijs muaritionum quam in domibus priuatorum. Regio non est multum mercaturae dedita, quia indigenae suapte natura non sunt admodum industrii. Nec possunt ibi esse multa mercimonia vbi non florent artes & artificia: Tum quod Moscis non licet ditione sui Principis excedere. Ob has causas non habent vllum vsu maris. Commutant tantum ea quae Regio fert, nempe Pelles Resinam certam cum panno, alijsque qua Armeni perferunt in Astrachan ad mare Caspium, & Angli ad Fanum Nicolai ad Sinum Gradicum.

REGIMEN.

Magnus dux Moscorum regit suos populos magis Despotice, quam vllus alius Princeps, quem nouimus: disponit enim absolute de personis subditorum, & ipsorum rebus: Ideo dicebat Mahumetes Vesirus, quod Moscus & Turca, soli inter Principes essent domini suorum Dominiorum, eaque de causa putabat, expeditionem Stephani Regis Polonorum, plenam difficultatibus fore. Vt in sua potentia & authoritate, se Magnus dux conseruet, vtitur artificio & industria incredibili Primo non licet cuiquam suorum vassallorum, exire regni fines, sub pena mortis: Hac de causa nemo suorum subditorum nauigat, immo ne cum Legato loqui potest, nec vti opera externi medici, in suis morbis, nisi cum venia. Vtitur apparatu inestimabili in vestitu, & addens ornatum Pontificium cum maiestate Regis, fert capite Mytram, Margaritis & gemmis preciosissimis nitentem, si eam capite non gerit, habet eam coram se in suo Throno, mutatque eam ad ostentandam amplitudinem multis vicibus, In sinistra manu tenet Pastorale ducifimum,

simum, idutus veste, aut tunica longa, illi non absimili, quam
 Papa gerit ingrediens sacrarium: digitos annulis aureis refer-
 ros habet, Imago Christi ad dexteram, & sanctissima Matris
 Virginis super cathedram in qua sedet, est. Regia & proregia
 camera plena est viris, vestibus auro depictis, vsque ad talos in-
 dutis. In ceremonijs ad Religionem spectantibus vtitur exqui-
 sita sagacitate solertiaque. Cum assidet mensæ, quoties mutan-
 tur patinæ, aut vult bibere, multa signa Crucis edit. In ieiu-
 nijs exhibet singularem venerationem & in templo præ deu-
 tione frõte terrâ percutit sicut & alij Ne alius, plus ipso scire pos-
 sit nulla ibi scholæ præterquã in quibus docetur legere & scribe-
 re. Nihil legunt præter Euangelia, & aliquam historiam, aut de-
 scriptionem vitarum Sanctorum, aut homeliam Sancti Ioan-
 nis Chrysostomi aut alterius, haberetque eum suspectum, qui
 demonstrationem faceret, se velle, in litteris maiorem pro-
 gressum facere, nec impure ferret: Id sapit, ne aliquis, plus ipso,
 aut quantum ipse faciat: Indeque accidit vt Scribæ, nec ipsi-
 met Antiscribæ ordinarie, non scribant nec respondeant Lega-
 tis Principum externorum, nisi in quantum Magnus dux eis di-
 cat. Cum negociantur, nũquam Magnus dux nominatur, quin
 omnes assurgant in pedes, cum magna veneratione: Idem etiã
 ad mensam sit, quando ipse, ad bibendum inuitat, aut partici-
 pem facit suæ patinæ quemcumque id sit in mille alijs simi-
 libus occasionibus. Docentur a pueris credere & loqui de ipso-
 rum Principe, sicut de Deo: Deus solus (dicunt) & Magnus do-
 minus scit hoc: magnus noster dominus, scit omnes res. Omne
 quidquid habemus, sanitatis & commodi, procedit à Mag-
 no Domino. Accidit inde, vt sui subditi, videntes tantam am-
 plitudinem maiestatemque, in suo Principe, nec aliarum quã
 eius rerum, noticiam habentes, reuerentur ipsum, obediuntque
 ei, non sicut subditi, sed tanquam mancipia, habentque eum pro
 Deo potius, quam pro Principe. Non habet sub se dominos ti-
 tulus insignes sicut inter nos sunt Duces, & Barones: Si ipse ali-
 cui pagum aut prædium concedit, non transit ad heredes, nisi
 id ipse confirmet. Etsi ipse alijs ea concesserit, villici tamen per-
 solunt ei portionem fructuum, debentque ei operas: Id in cau-
 sa est, vt vnusquisque à nutu Magni ducis dependeat, & quanto

aliquis ditior sit, tanto ei plus debeat. Ut obuiet seditionibus, transfert integras familias, ex vno loco in alium mittitq; hos & illos, in præsidia longe à domo tanquam in exilium.

DIVITIAE.

EX ijs, quæ dicta sunt, fieri potest Iudiciū de eius diuitijs opibusq;: Cum itaque ipse adeo absolute omnium rerū dominus sit, vtitur opera subditorum pro libitu, & tali parte ipsorum bonorum, sicut ipsi placet. Arrogat sibi ex ferarū exuiijs talem portionem ac vult, & ex piscibus omnis generis, quātum vult: pellicea vendit aut dat dono, prout libet: Pisces vento siccati seruantur pro munitione. In foro nemo sua vendere potest, nisi Principis primum vendita sint. Mineræ Auri aut Argenti nullas habet. Ciuitates mercimonijs celebriores, vnde ipse maximam redituum partem percipit, sunt Astrachan ad mare Caspium quo deferuntur merces Persiæ & Armeniæ: & Fanum Nicolai ad Sinum Graducum, quò appellunt naues Anglorum & Hollandorum oneratae ære alijsque mercibus quæ inde Vologdam ducuntur. Vbi sui Legati domum sunt reuersi, aufert eis Lautia, quæ à Principibus acceperunt, dando aliquid in illorum vicem, & aliquando nihil. Ut finem faciam sibi metit, capitq;, quidquid in sua ditione aut boni aut preciosi est. Putatur ipsum aliquē thesaurū habere, in Arcibus Mosq;, Iaroslauia & lacus Albi, quod verisimile est. Magnus enim dux Ioannes spoliauit calicibus, reliquijs, crucibus, & argento totam fere Liuoniam, nec concedit Aurum & Argentum sua ditione efferri, nisi in redemptionem bello captiuorum, aliorumque, qui in captiuitatem abducti sunt. Verum quidem est, quod amissioni Liuoniæ, quam Anno 1582. cessit Stephano Regi Polonię priuatus fuit ea regni parte, quę erat ditissima, propter commercium Maris Baltici, & meliori ditione quam habebat, in qua erant 34. Arces.

V I R E S.

MVnimentum regionis consistit, & in pluralitate paludum fluminumque, & in densitate nemorum. In usu habent Mosci, loca hostibus proxima depopulari, ut densae sylvae ibi crescant, quod & fit ob terrae humiditatem, suntque ea civitatibus, non secus ac Sepes ac Vallae inmunitionem. Multum laboris id Polonis attulit ut enim sibi iter ad oppida hostium pararent, necesse eis fuit excindere sylvas & magni temporis iacturam facere. Habet aliquas Munitiones, quae partim ex lapidibus, partim ex lateribus, Italico more constructae sunt, sed absque lateribus & arte aedificatoria: tales sunt Arces Mosquae, Nonoguardiae, Pescouiae, Porcouiae, Stariciae, Slobodae, Alexandri partim ex gleba viminibus contexta & probe calcata, qualis est Smolenczo. Sed ordinarie exstruuntur muri locorum fortium ex magnis trabibus, inter quas constipant terram, relinquendo ad defensionem foramina pro Pyrobolarijs. Talis edificatio comoda est defensionem, contra tormenta bellica, sed non resistit igni. Subditi Magni ducis inseruiunt suo Principi, in bello, sicut ante de suo Regimine agentes diximus, sed se potius timere poenam (si se non strenue gesserint) quam promptitudinem alacritatemque monstrant: Capitaneis ad nutum sunt, patiuntur omnem incommoditatem, non curant frigus nec pluias, patiunturque incredibiter in ediam famemque, paruo sunt contenti: Aestimantur itaque aptiores defendendis Castris, quam praелиjs campestribus: Illic enim multum valet patientia & tolerantia, Hic autem requiritur audacia animusque. Poloni sunt meliores conflictibus campestribus, quam propugnandis Arcibus. Magnus Moscouiae dux Ioannes. experientia edoctus de suorum iguauia, in velitationibus & praелиjs & de Polonorum audacia animisque, dicebat suos opus habere calcaribus quibus impellerentur, Polonos freno quo retinerentur, Vires praecipuae huius Principis consistunt in equitatu, sed quem equorum numerum educere possit difficile dictum est. Nec tamen credo ipsum trecenta millia armis instruere posse (sicut aliqui dicunt) habet enim ditionem vastam, & pro maiori parte incultam.

Ab Cassano enim Astrachanum vsq; vix inuenitur pagus quāuis inter ea opida, aliquot dierum, iter sit. Bello quod ei intulit Stephanus Rex Poloniae (qui tamen non vltra 60. millia tum equitum tum peditum habebat) ipse tantum militum colligere non potuit, quo nō dico, se ei aperto Marte obijceret: sed nec potuit ipsum diuertere ab oppugnationibus Poloniae, Vili-coluci aliorumq; locorū nec aut ab obfidione Plescouiae, Anno 1570. penetrauit Princeps Tartarorum Praecopitarum, cum 80. equorum millibus, vsque viscera sui Imperij, tradiditque flammis ipsam Mosquam urbem Regalem. Sed ij qui dicunt Magnum Ducem 300. & Regem Poloniae 200. equorum millia educere posse, potius numerant capita equorū, quam equitum. Etsi enim tot equorū millia sint, non tamen omnis equus bello bonus est, nec vnicuique equitandi ars aut se armandi facultas est: Vni deest animus, alteri opes non suppetunt, alteri vires corporis opus suppetunt, alteri animi fortitudo que desunt. Quamuis in Moscouia, tot equorum hominum que millia essent, quot illi dicunt, admodum difficile tamen esset, (immo vix possibile) eos in vnum locum cogere, nec Principi, in hoc suppetere pecuniae, nec comitatus sufficerent: Ducenti enim equi preliatores requirerent in Moscouia ter centum cli tellarios, ac alios totidem ministros, quibus omnibus oporteret sufficere comitatus, sicut & Annonarijs, Mercatoribus, Artificibus, Famulis, qui in bello requiruntur. Necessē itaq; esset totam Moscouiam, in vnum cogi ac tum verendum, ne in tanto itinere ab vna parte regni, in regionem directo contrariam & hominum & iumentorum vires labascerent. Quamuis etiā possibile esset, tantum numerum (sicut dictum est) equorum colligere, id tamen Statui non expediret. Necessē enim esset denudare confinia praesidijs, Prouincias neruis, ciuitates Magistratibus, campos agricolis: Inde clare apparet, Principem cuius Status 150. millia equitum cogere posset, abunde prestare, si tertiam eorum partem, in exercitum Regalem educat. lo. quor debellis, non excursionibus Scribunt aliqui, qui in affirmando magis moderati sunt, Moscum cogere posse 150. equorum millia, si necessitas se defendi id requireret, & quod Ioannes tertius eduxit in expeditionem Astrachanensem, 120. equitum

& 20. peditum millia. Idem adortus est Liuoniam, tempore Regis Alexandri, magnis exercitibus, retinuitque ad huc alium ad Regni sui fines. Equitatu addidit Magnus dux Ioannes aliquot millia Pyrobolariorum quos ipse instituit, inter quos erant multi externi milites, qui ipsi prestituerunt egregiam operam, in defensione suarum urbium. Quoquo secundo aut tertio anno, describit per Regiones bello aptos: In commentariis referuntur filij nobilium & numerus famulorum equorumque. Equites, ditiores precipue vtuntur thoracibus æneis, galais & laminis subtilibus & tenuibus, quæ ex Persia adferuntur & lanceis. Alij gestant thoraces gossypio quam optime farctos, qui sagittis resistunt: Hi vtuntur Arcu, multorum Sclopeto, omnes ense & pugione. Et inserviunt quoque Germani in bellis & Itali in fortificandis locis.

PRINCIPES FINITIMI.

Magno Moscorū Duci iunguntur Præcopus, Princeps Tartarorum, Tauricæ, Chersonesi, Circassi, quinque mōtium (inhabitant hi regionem quæ se ad 7. dierum iter extendit regunturque à septem ducibus Heluetiorum modo) Tartarus Nogay: Reges succiæ & Polonia. A Præcopo recipit multum damni, nec ei spes est de sumenda vindicta, quod cum Turca confoederatus est Præcopus, instruiturque, à Turca Sclopetis tormentisque bellicis, habetque in sua ditione loca fortia cum præsidio Turcico, itaque eum inuadere difficile factumque esset: Concitaret enim in se potentiam illius. Præcopo commodum est (sicut & pluries fecit) subitam excursionem facere in Prouincias Magni ducis, sicut & potest facere in Prouincias Regis Polonia diripereque obuia. Si magnus Dux subiugauit Tartaros Cassanenses, & Astrachanenses, accidit id beneficio tormentorum bellicorum quibus illi carebant. Duxit hic inter alia contra Cassanenses aliquas huiusmodi machinas. Temoni plaustrorum affigebat tabulam latam & crassam, cum multo foramine, traijciendo Sclopeto & Mosqueto inuentum: Cum itaque ipsi grauiter ferirent hostes (qui sagittis tantum utebantur quibus Mosci lædi non poterant) non fuit difficile

difficile, eos vincere subiugareque. Sed Præcopus habet vsum Sclopetorum, & quod amplius est amicitiam, & protectionem Turcæ: Is vt sibi iter aperiret in Moscouiam, aut in Mare Caspium, tentauit annis iam elapsis ducere fossam à Tanai ad Volgam, (hoc molimen altioris erat animi, quam Turcæ plerumque faciunt) sed eius milites fugati fuere à Moscis, in hoc adiuti à Tartaris, qui verebantur, ne planè à Turcis pessundarentur, si illud opus eis successisset. Nec solum ruperunt classem Turcicam cepèruntque eius partem, sed & exitio dederunt exercitum terrestrem, in quo numerabatur 80 Tartarorum, & 25. Turcarum millia, inter quos erant ter mille Ianizari. Circassi Viuunt (sicut diximus) more Helueticorum; non nituntur vt sibi aliquid acquirant, sed tanquam mercenarij milites militant Turcæ, Persæ, Mosco, à quo tam longè distiti sunt, vt non habeant occasionem sibi timendi ab eius viribus. Tartari Nagai magis formidandi sunt, propter subitum impetum & excursionem, quam propter iustam potentiam, quæ eis sit, ad suscipiendas expedições Regias. Annis retrò elapsis, cum se mouissent, vt Mosco damnum inferrent, rétrogressi sunt placati donis quæ eis missa fuere. Cum hi, sicut & Arabes, dediti sunt latrocinij s & grassati omnibus, facilius est ipsos auertere donis, quàm pugnando: Quod plus est, cum ipsi nec ciuitatem, nec munitionem habeant, qua expugnata & in dominium hostis redacta deprimi & tanquam freno cohiberi possint, bellum ipsis inferre, est expensas facere sine lucro. Aduersus hostem tenet Magnus dux magnum equitatus numerum, in Citrachan, Casan, & Viatca: habet quoque præsidium in Culugan contra Tanam, vt resistent Præcopitis. Cum Rege Suecix iungit fines Moscus, præcipuè ad partem Finlandiæ vbi Suecus (cum quo diu bellum gessit) paucis retrò annis, ei eripuit munitiones Serenosco, Pernauam maiorem & minorem in Lïnonia, aliaque loca, cum Moscus impeteretur à Rege Stehano. Tenet Suecus in extremitate Sinus Finlandiæ munitionem Viburgum, magno præsidio & expensa, vt resistat Russis & Magno Duci: Habet quoque in illo Mari & Portu bus vicinis, suas naues bellicas, tum vt obuiet omni tentamento Magni Ducis, tum vt impediatur, ne ex Germania in Moscotiam vehantur arma & apparatus, bellici: nec alia naues quam

suæ, ad illas oras appellere possunt, nisi permissiõne, propria Regis manusignata: Hoc præcommodum classis, & potentia naualis fecit Regem Sueciæ, Mosco ijs locis vbi (hanc vim armorum explicare potest) superiorem, cepitque hæc via, ab hoste, multa loca in ora Liuoniæ locisque vicinis. Sed vbi equitatus duci, frequentiaque populi vsui esse potest, nempe in campis apertis, & in locis longe à mari Balthico distitis, videtur Magnum ducem potiores quodammodo partes habuisse. Semper enim fere inuasit Succum. Non possunt tamẽ sibi inuicem multum damni inferre, propter asperitatem montium, frigus, glacies, niuesque. Superest Poloniæ Rex inter quem & Magnũ ducem, est hæc differentia, quod Moscus plus regionum habet, sed Poloni melius inhabitatas ciuilioresque: Illi plures subditi obedientioresque sunt: Huic autem audaciores & animosiores: Illi ad resistendum quam aggrediendum sunt aptiores. Hi adiuuandum. Illi ad defendendum munitiones: Hi ad aperto prelio pugnandũ. Illi magis iuncti vnitiq; sunt, Hi magis deliberati ad factionẽ expeditionẽq;: Illi timent minus inediã & incõmoditates. hi mortem & ferrũ. Sed vtriq; tantum valẽt, quantum eorum Princeps virtute & fortitudine præstat: Magnus enim dux Basilius cepit Magnum Ducatum Smolenscensem, & Poloscensem, & amplissimam dititionem in Liuonia. Econtrario Stephanus Poloniæ Rex eripuit vltimo bello Iohanni Magno duci, filio Basilij, Polosco aliaque diuersa magni momenti loca: obsedit ciuitatem Plescouiensem, coegitque tandem Moscum, tota Liuonia decedere. Inde videtur populum tantum valere, quantum ingenio animoque valet Rex.

G FAMILIA

FAMILIA AVSTRIACA.

CVm longo iam tempore Imperium in Serenissima familia Austriaca permanferit (habuit enim fœliciffima continuata nec interrupta fucceffione feptem Imperatores) non erit præter inffitutum noftrum de ea aliquot verba facere. Hæc sereniffima familia celebris effe, fama que inclarefcere cœpit, eodem ferè tempore, quo familia Othomannica, excitata que à Deo videtur vt fuæ Ecclefiæ contra Turcas & hæreticos pro vallo & propugnaculo effet. Duos habet palmites, qui à duob. Philippi I. Regis Hispaniarum, Archiducis Austria, &c. filijs Carolo V. & Ferdinando I. Rom. Imperatoribus prognati funt. Illi (Carolo Imp.) Belgium, Hispania que cum ijs quæ independent ceflit, quæ filio fuo digniffimo, Regi Hispaniarum Philippo II. reliquit: de eius ditionibus alias fuo loco. Ferdinando ditiones in Germania obtigère, Austria nempe Bohemia Tyrolenfis Comitatus, aliæ que Prouinciæ, quibus per Annam eius vxorem, Hungariæ regnum acceffit. Is (Ferdinandus) poft fe, tres filios reliquit, qui quamuis ditiones patrimoniales in partes tres diuiferint, rexerunt tamen regunt que ad huceas, ipforum fucceffores, tanquam vnam Rempublicam, ijsdem confilijs, animis, inffitutis que, ponunt que nobis ob oculos in effectu, antiquum Geryonem: omnes enim ad defenfionem communis Status, (quamuis prouinciæ alterius fint ditionis non aliter adcurrunt, quam fi ad vnum folum omnes pertinerent. Sunt hi Status tam amplii, tantique momenti vt ni fi tanto terrarum fpacio, quantum à montibus Carpathijs ad Segniam vfque eft, Turcæ adiacerent (qui eos vigilare & femper magnas expenfas fubire cogit) non populorum frequentia, nec opibus thefauris que nec ciuitatum magnificentia, nec viribus, maximis Orbis Chriftiani regnis cederent. Facile id percipere poterit is, qui confiderarit diftantiam, à Tergefto ad vltimos Lufatiæ terminos, à Tibifco ad Nabum, & à Caniffia, Conftantiam ad lacum Podamicum vfque. ijs finibus continentur, Lufatia, Silefia, Bohemia, Morauia, Austria, & magna Hungariæ pars, (hæ Prouinciæ ampliffimæ, populo frequentes,

commeatu

com meatu opibusque abundantes sunt) præterea Styria, Carinthia, Carniola, Comitatus Gorintia, Tyrolis, Cilia, & Principatus Suevia, Alfatia, Brisgouia, Constantia. Inter has Prouincias Bohemia se in longitudinem, ad 140. milliaria extendit, diciturque ea continere 780. tum Arces, tum opida muris cincta, & 32. pagorum millia. Morauia, Silesia, Lusatia, & earum vnaquæque, de amplitudine, cum Bohemia contendunt, sed ab ea potentia populi que frequentia vincuntur. Tres hæ Prouincia in longitudinem ad 400. in latitudinem ad 120. milliaria protenduntur. Optimo peditatu, equitatuque abundant. Lusatia milites (quorum 20. millia, qui apti bello sint, facillime conscribi possent) inter optimos pedites censentur. Styria, que Minæris argenti ferri que diues est in longitudinem ad 60. in latitudinem ad 110. milliaria excurrit. Carinthia (hæc maxima sui parte montuosa syluis que plena est) in longitudine 75. in latitudine autem 55. milliaria continet. Carniola cum ditionibus vicinis Tergestum vsque, extendit se per 150. milliaria, latitudo autem earum est 45. milliarium. Frugibus, vino, carne, ligno abundant. Comitatus Tyrolensis minæris argenti salinis que diues est, longus latus que 18. miliaribus Germanicis. Præter ditiones in Sueuia, Alfatia, Rhetia (familia Austriaca in hac 18. communitates sub sua iurisdictione habet) Hæ Prouincia omnes, plus minus, duas Myriades & semissem ordinarij redditus, tantum que extraordinariè pendunt: incolis frequentes adeo sunt, vt necessitate vrgente, centum peditum, & plus quam 30. equitum millia conscribere possent. Non scio an ex aliquo Europæ regno maior militum numerus educi queat. itaque non tam impotens Princeps est, quam aliqui ipsum, Imperator ex ignorantia imperiorum existimant, putant se ipsius dominium, arctis finibus circumscriptum, & com meatus inopem esse pecuniæ penuria laborare, populo que infrequens videri: est enim eius dominium amplissimum, fertilissimum, ditissimum, populo que frequentissimum: sed Turca conterminus (cui ipse à montibus Carpathijs ad mare Adriaticum vsque adiacet) posset vel potentioris Principis neruos elidere. Nullum Principem putarim, cuius fines

Turcarum finibus terra iungantur, qui non solū belli tempore, sumptibus exhauriatur, sed & pacis tempore. Faciendæ sunt enim immensæ expensæ in extruendis munitionibus earumq; præsijs. Turca enim magnis viribus, ijsq; fortibus, alacribus, omnique tempore promptis præstat, estque pacis tempore armis instructior, quam quisquam aliorum Principum, dum bellum maximè viget. Necessè itaque est, vt is, qui Turcæ cōterminus est, ob suspicionem metumq; ad eò præpotentis hostis, semper sibi caueat, & sumptus faciat, sicut Imperator stipendia largitur, plus minus 20. militum millibus, in cōfinijs Hungariæ excubantibus. Hæ sunt magnæ expensæ, nec minus munitionibus locorum impendendum est, vltra alias expensas, in arcanis negocijs, quæ huius instituti non est commemorare. Cùm itaque videmus Turcam, insatiabilis Draconis instar, tot nobilissimas Prouincias, tot florentissima regna deuorasse, suæ subiecisse tyrannidi tot ciuitates, quæ extra omne periculum esse putabantur, totque loca, quæ capi non posse putabantur, expugnasse ne dormiamus in vtramq; aurem, & cum ad scapulas lateraque nostra sit, ne existimemus cum longè abesse.

IMPERIVM

IMPERIVM ROMANVM.

Imperium Romanum, quod imperante Traiano erat amplissimum extendebatur enim ab Oceano Hibernico, vltra Tigrim; Oceano Athlantico, ad Sinum Persicum: Ab Athlante ad syluam Calidoniam vsque pertingebat ad flumen Albi intransibatque Danubium primum labi cœpit bellis ciuilibus Galbæ, Othonis, Vitellij: ijs enim temporibus exercitus, qui in magna Brittania, pro præsidio erat, traiecit in Continentem: Hollandia & vicinæ regiones rebellarunt, paucique temporis progressu, Imperij finibus præsidio destitutis transierunt Sarmatæ Danubium: Alani superarunt fauces Caspias: Persæ acquisuerunt nomen & potentiam: Gothi peruagati sunt Moesiam & Macedoniam: Franci ingressi sunt Gallias. Constantinus Imp: restituit imperium antiquo splendore, sopiuit bella domestica, frenauit Tyrannos, Barbaros, & gentes hostiles: Sed duo fuerunt quæ Imperium multum debilitarunt: Primum fuit translatio sedis Imperialis Roma Constantinopolim, quod factum dispoliauit Romam, & debilitauit Imperium: Luce enim clarius est, quod sicut plantæ, ex natiuo solo in regiones climate & qualitate diuersas transplantatæ, parum retinent virtutis naturalis: Ita & res humanæ, præcipuè autem dominia & Status, magnis illis mutationibus perdunt suum vigorem & stabilitatem. Eam ob causam Senatus Romanus nunquam plebi consentire voluit, vt Roma Veiam commigraret, quæ ciuitas multo gratior, & magis commoda erat, quam Roma, maximè postquam à Gallis ruinæ tradita fuerat. Locus in quo Constantinopolis sita est, adeo amœnus commodus & fertilis est, vt sit difficillimum, vt virtus ibi altas radices agat: Non enim toto Orbe terrarum ciuitas est, quam terra & mare maiore fauore prosequantur: Illa enim nunc se in fertilissimos campos extēdendo; nunc in deliciosas valles se demittēdo, rursusque leniter in fructiferos colles assurgendo; nunc se flexibus in mare insinuando, rursusque se retrorsum vertendo, abundè incolis omne deliciarum genus, non solum frumenta & vina confert. Diceres ibi Bacchum cum Cerere, Pomonam cum Flora, pulchritu.

pulchritudinem cum fœcunditate certare. Postquam Mare minimo spacio, plurimos gratos Sinus & tranquillos Portus fecit, quorum in solo Bosphoro (nec ista tamen plus quam 25. miliaria longus est) triginta numerantur, benigno aspectu quasi blanditur ciuitati & regioni, ducitque eo magnis classibus, hinc annonam Syrię & Aegypti; Inde diuitias Trapezuntinas Caphæ. Nunquam ibi fructus, nec messes, nunc Thraciæ, tunc Asiæ defunt: Eodem que tendit tanta optimorum piscium copia, qui gyros agendo & ludendo, fere domus ciuitatis subeunt, vt qui id non viderit, incredibile iudicet: Pisces enim nunc fugiendo frigus Hyemis, transeunt ex Ponto Euxino, in aspectu ciuitatis Constantinopolitanæ, Propontidem versus; Nunc vitantes æstatis feruorem, redeunt eadem via, qua digressi erant. Duabus itaque anni tempestatibus, eorum infinita copia summa delectatione, cui commodum par est, capitur. Sunt ibi præterea Cidari & Barbisa summe amœni & iucundi fluij, qui ambo celebrem hunc Sinum influunt, qui inter Constantinopolim & Perã dilataturq; dicitur, à scriptoribus cornu aureũ. Vt si nem faciam; Non est locus rerum affluentia, eneruadæ virtuti aptior, nec ad virtutẽ voluptatibus corrupendam comodior: Id apertè demonstrat segnities & mollities maioris partis Imp: Græcorum, ipsorumque exercituum. Si amœnitas oræ Tarentinæ, & delicia regionis Sibaritarum, potuit ignauos facere, & corrumpere mores istorum pupulorum; Si delicia Capuanæ potuerunt emollire, & extinguere ferociam virtutemq; Hannibalis suorumque militum; Si Plato disciplinæ incapaces Cyreneos æstimauit, propter suam prosperitatem: quid statuendũ erit de loco Constantinopolitano, dulci & oportuno supra omnes, qui in Orbe terrarum sunt? In summa, Cum nullæ res magis perniciosæ sint Reipublicæ, quàm magnæ nouitates, Quæ res maiori damno. ne dicam exitio potuit contingere Imperio Romano, quam adeo ingens ac subita, præter omnium expectationem immutatio? Non plus minusue fecit bonus ille Imperator, quam si quis ad dandum animali meliorem formam, cerebrum ad genua, aut cor è suo loco, ad cubitum transferret. Secundum erratum Constantini, fuit diuisio Imperij suis filijs facta in tres partes, quod contigit Anno Domini 341.

quæ ex magno Imperio tria fecit, cum notabili diminutione
 authoritatis & viriû: Cû enim eius filij inter se armis decerta-
 tarēt, taliter se inuicē cōsumpserunt, vt Imperiû quasi exangue
 corpus remāserit. Quâuis aut Imperiû aliquod vicibus sub vno
 Principe coaluerit diuisioni tamē adeo aptû remāsit, vt raro ac-
 ciderit, quin in Oriētale & Occidētale nō fuerit partitû, vsq; dū
 Odoacer Herulorû & Turingorû Rex, magno cû exercitu, Ita-
 liā ingressus, in tā magnas augustias cōiecit Augustulû, vt præ-
 desperatione se imperio Occidētali abdicarit, q̄ accidit Anno
 476. Hūni iā antea Danubiû transmiserāt; Alaricus Vandalorû
 Rex Romā ceperat; Vandali primû Andalusîā, & postea Afri-
 cā; Alani Lusitaniā; Gothi maiorē Hispaniæ partē; Angli Britā-
 niām; Burgundiones Prouinciā occupant; Iustianianus Imp:
 res aliquantulû in melius restituit, nā per suos Capitaneos, exe-
 git Vandalos Africa & Gothos Italia, Anno 556, Sed paruo tan-
 tû tempore id durauit, nā Anno 713. cœperunt Oriētale Impe-
 rium vexare, arma & hæresis Mahumetana, breuiq; tēpore fuē-
 re à Saracenis oppre, s̄ præter Syriā, Aegyptû & Archipelagû,
 Africa, Sicilia & Hispania. Anno 738. occuparunt quoq; Sarace-
 ni Narbonē, Auenionē, Tolosam, Burdegalā & regiones vici-
 nas. Imperiû itaq; Occidētale paulatim prorsus in direptionē
 abiit: Orientale aut adeò inualidû remansit, vt vix aliquot vi-
 cibus, ciuitatē Constātinopolitanā cōtra Saracenorû arma de-
 fēdere, multo minus Occidēti auxiliû potuerit. Anno aut Chri-
 sti 800. titulos Occidentales imperij adeptus est Carolus Mag-
 nus Francorû Rex, q̄ rē recēset Ado Viemæ Archiepiscop⁹ ver-
 bis sequētib⁹: In die sancta natiuitatis Domini ante cōfessionē
 Beati Apostoli, cû gloriosus Rex Carolus ab oratione surrexif-
 set, Leo Pōtifex capiti eius coronā imposuit, sicq; ab vniuerso
 populo acclamatû est: Carolo Augusto, à Deo coronato Mag-
 no, Pacifico, Imperatori Romanorum, vita & victoria. Diui-
 sum itaque fuit Occidentale Imperium ab Orientali, hoc
 modo, vt Neapoli & Siponto Orientem versus, cum Sicilia
 Gæcorum esset, Bencuentum Longobardis remaneret, Ve-
 neti neutri parti adscripti essent, Status Ecclesiæ liber, reliquum
 Carolo Magno cederet. Blondus vult Irenem Imperatricem
 primum in cam diuisionem consensisse, deinde à Nicephoro
 confirma-

confirmatam esse. Habuit itaq; diuisio Imperij initium à trans-
 latione sedis Imperialis Roma Constantinopolim; creuit di-
 stractione in plures Principes; peruenit ad perfectione ma-
 sumptione Caroli Magni. Ante cum erat modus regimi-
 nis, Leges. Magistratus, & consilia communia, tendebant
 que ad bonum commodumque vtriusque Imperij, tanquam
 membrorum eiusdem corporis: Et si vnus Imperatorum mo-
 riebatur absque filijs, totum Imperium manebat alteri; sed Ca-
 rolo Magno in Imperatorem Occidentis electo, nulla ampli-
 us fuit habita ratio Imperij Orientis, nec Imperator Orientis
 vnquam successit in imperium Occidentis, nec eius Imperator
 in Orientis imperium. Permansit autem imperium Occiden-
 tis in familia Caroli Magni paulo minus, quam centum annis;
 defecit autem ea familia in Arnolpho. Anno Christi 1002. ab-
 scripto omni iure Hæreditatis creatio Imperatoris in libera
 electione Septem Principum, qui Electores nuncupantur, posi-
 ta fuit. Ratio faciendi imperium electiuum, quod eo vsque fa-
 milia Caroli Magni Hæreditarium extiterat, fuit, quod Imp:
 Otho tertius filios non habuit: Et vt dignitate personę quę eli-
 geretur, Imperium firmiter redderetur, Imperium Occi-
 dentis tunc valdè coarctatum & concisum erat, nihil enim
 ei quam Germania & Italia pars supererat: Pontifex siqui-
 dem Romanus bonam Italia partem possidebat: Vene-
 ti in medio, vtriusque Imperij positi viuebant in plena li-
 bertate, cum Dominio annexo suo Statui: Regna Nea-
 polis & Sicilia quę Normanni Græcis eriperant, Ecclesia Ro-
 manæ Feudataria facta erant, primum sub Clemente Antipa-
 pa, deinde sub Nicolao secundo, & eius successoribus, qui Anti-
 papæ factum propter e molumentum approbarunt: Lombar-
 dia & Thuscia, partim propter dissidia Imperatorum, Henrici
 quarti & quinti, Friderici primi & secundi, cum Pontificibus
 Romanis; partim propter populorum ferociam, Imperatoribus
 plus laboris & impensæ, quam commodi attulerant. Ru-
 dolpho Imp. itaque non solum in Italiam proficisci, curæ non
 fuit, (quod cum infortunia, aduersæque res suorum antecesso-
 rum terrerent) sed & populis Italia libertatem paruo precio
 vendidit. Lucensibus non constitit libertas plus quam decem
 aureorum

aureorum millibus: Florentini eam sex aureorum millibus redemerunt, Dificientibus itaq; cum reputatione, viribus Imperij, Ei in Italia, præter nomem, nihil ferè remansit. Vicecomites Mediolanenses, & successinè alij Domini, alijs locis raperunt sibi dominia, quæ potuerunt absque vlllo Imperatoris respectu, tantum quæ petebant inuescituram suorum Statuum. Sed Franciscus, cum sibi armis Statum Mediolanensem parasset, parui fecit Inuescituram, existimans se posse se ipsum conseruare in eius possessione, ijsdem artibus, quibus eum sibi comparauerat. Ultra montes substraxerunt se Imperio multi Principes, ita vt Imperium præsentis tempore ferè in Germania conclusum sit. Sed quod dominia in Germania vniformia non sunt, describam illa vt sequitur. Aliqua dominia sunt quasi membra Imperij, sed separata; quamuis enim Imperij sint, non id agnoscunt, nec agnoscere volunt, sicut Reges Daniæ & Sueciæ, Dux Prussiæ, Heluetiæ, Rheti: Alia agnoscunt quidem Imperatorem, pro supremo Principe, sed dietas Imperij non inuisunt, nec contribuunt feruntque onera Imperij, sicut Duces Sabaudix, Lotharingiæ, & Principes Italiæ: Alia inuisunt dietas feruntque onera, sicut Principes & ciuitates Germaniæ; sed Rex Bohemiæ à Carolo quarto Imp: à contributionibus exemptus est. Alia dominia non solum pendunt communes contributiones Imperij, sed quod plus est, soluunt Imperatori tributum particulare; eæ sunt illæ ciuitates, quæ Imperiales nuncupantur. Aliqui Principes Germaniæ non solum interfunt Comitibus Imperij, sed & electioni Imperatoris: Hi sunt sex Electores, tres Ecclesiastici & tres Laici, quibus iungitur si vota imparia sunt, Rex Bohemiæ, qui non venit ad conuocationem, (quæ Dieta dicitur) nihilominus calculum in electione habet. Sed loquendo strictè: Ciuitates & Principes Imperij propriè dicuntur, qui Dietis interfunt, & tanquam membra vnus corporis, participant bona & mala emolumenta & onera. Hi viuunt ferè modo Reipublicæ simul vnitæ, ad defensionem comunè, habent Imperatorem pro capite, qui non regit absolutè, sed per Comitria, nec tamen indicit illa absque præcedenti consensu maximæ partis Electorum. Deliberationum Decreta, quæ edicuntur, irrita fieri non possunt, nisi per aliam Dietam; sed

Imperator habet plenam auctoritatem mandandi executioni decreta. Imperator itaque quod ad dignitatem & præeminẽtiam spectat, est primus Christianorum Princeps, tanquam is, in quem cessere iura Reipublicæ & Imperij Romani: Eius est protegere Ecclesiam Dei, defendere fidem, procurareque pacem, & bonum Reipublicæ Christiana.

V I R E S.

CVM Vires Imperij sitæ sint in Germania, necesse est, vt duo verba dicamus de hac amplissima nobilissimaque Prouincia. Iacet ferè inter Oderan & Mosam: Inter Vistulæ & fluuiolum Aa, qui apud Grauelingam fluit: Et inter Oceanum Germanicum & Balthicũ & Alpes: Eius figura quadrata est, lōgitudine ferè & latitudine æqualis, 650. Miliarium quæquaversũ. Maximè abundat frugibus, pecudibus, piscibus, Id experientia compertum sèpè fuit: Carolus enim quintus, vt Turcis resisteret, habuit sub signis ad Viennam 90. peditum & 35. equitum millia: Maximilianus secundus ferè centum peditum, & 35 equitum millia ad Iauarinum contra eosdem Turcas, nec tamen caritas ibi experta fuit. Bello inter Carolum quintum, & Protestantem per aliquot menses abundè se sustinuerunt in campis, ferè 150. militum millia: Diues quoque est Mineris Auri, Argenti omnisque generis Metallis, superatque alias Europæ Prouincias Natura quoque largita est ei, in regionibus longissimè à mari distitis fontes & puteos aquæ salis, ex quibus excoquitur sal perfectum. Nec minus mercatrix est, quàm fertilis: Indigeni enim plus quam vlla alia natio, vacant opificijs, faciuntque artificia miratu digna, estque Germania tam probè à natura dotata, ornataque magnis fluminibus, quæ vbi que nauigantur, vt comæatus, & merces faciliter ex vno loco, in alium deuehantur. Fluuiorum omnium maximus est Danubius, ab ille Rhenus, qui Germaniã à Meridie ad Septentrionẽ transgreditur, sicut Danubius ab Occasu, ad Ortum: Albis oritur in Bohemia, lambit Misniã, Saxoniam, Marchiam Antiquam Odera oritur in Morauia, lauat Silesiam, duas Marchias Pomeraniam. VVesara, Neccarus, Mosæ, Mosella, Isara, Oenus, Varta, Moenus

Moenus (Hic Germaniam in superiorem & inferiorem diuidit Superior est, quæ à Moeno ad Alpes vsque se extendit, Inferior quæ à Moeno, Oceanum versus excurrit. Germania in plures Prouincias diuisa est, sed præcipuæ sunt (loquor de ijs, quæ viua mēbra imperij sunt) Alsatia, Sueuia, Bauaria, Austria, Bohemia (quæuis hæc multis prouilegijs gaudeat, quæ eam ab oneribus eximūt) Morauia, Silesia, Lusatia, duæ Marchiæ, Saxonia, Misnia, Thuringia, Franconia, Hassia, Vestphalia, Cluiua, Megapolis, Pomerania. In dictis Germaniæ Prouincijs cum ijs non computando Belgium & Heluetiam, æstimatur esse circiter decem Hominum myriades. Diuiditur populus in quatuor hominum munera aut status; rusticos nempe, qui nullo in numero sunt, ciuitatum incolas, Barones, Prælatos. Vltima tria genera conueniunt, faciuntque Status Imperij. Inter Prælatos obtinent primū locum Archiepiscopi Electores: Inter Hos Moguntinus est Cancellarius Germaniæ, sequitur Colonien-sis; deinde Treuirensis, Cancellarij; ille Italiæ; hic Franciæ. Sequitur Archiepiscopus Saltzburgen-sis, maximus & dignitate & diuitijs. Episcopus Magdeburgen-sis se Primatem Germaniæ inscribit. Bremensis & Hamburgensis quoque multas iurisdictiones habuerunt. Sequuntur deinde plus quam 40. Episcopi, & Magnus Magister Ordinis Teutonici & Magister Equitum Hierosolymitarum. Sunt quoque septem Abbates, ijque Imperij Principes. Inter Principes sæculares obtinent primum locum Rex Bohemiæ, qui est supremus Dapifer; Dux Saxonie Marecallus; Marchio Brandeburgensis Camerarius; Comes Palatinus Architriclinus Imperij: Præter Hos Principes sunt 34. alij Duces, inter quos habent primum locum Archiduces Austriæ, inter Duces Imperij quoque numerantur Rex Daniæ propter Ducatum Holsatiæ. Sunt deinde Marchiones, Langrauij, Comites, Barones innumeri. Ciuitates liberæ (quarum 96. esse solebant nunc sunt circiter 60. quæ omnes se ipsas proprijs legibus regunt) Vterius obligatæ non sunt, quam quod duas quintas partes, eius quod in Cōuentu cōsentitur, cōtribuant. Earum aliq; Imperiales dicuntur (sicut diximus) quod censum Imperatori soluant, qui cēsus in totum ad 15. florenorum millia accedit; Habent ciuitates satis amplos redditus, qui vt

plurimum onera excedunt. Aestimatur Imperium in totum habere plus quam septem Myriades in redditibus, quod pro re parui momenti habendum non est. Cum enim populi grauati non sint, vt in Italia, dant præter ordinarium, suis Principibus maxima subsidia, quãdo id requirit necessitas. Imperium obligatum est, saltem ex consuetudine, præstare Imperatori, quãdo Romam vadit vt coronetur, 20. peditum & 4. equitum millia, spacio octo mensum, diciturq; ideo subsidium Romanum. Reditus ciuitatum & Principum laicorum, valdè creuere, tum vsurpatione bonorum Ecclesiasticorum tum varijs Impositionibus populo impositis, quæ cum in Italia ortum habuerint, facillè se diffuderunt (exèplum enim malum crescit semper) per Franciam & Germaniam. Necessitate exigente, contribuit Imperium maximas pecuniarum summas, colligunturque extraordinariè: Vt ex contributiones facilius colligi possint, est Germania in decem circulos diuisa, in quibus fiunt Conuentus particulares, pro executione Ediètorum, quæ in Dietis Imperij facta sunt, & alijs similibus incidentibus. Vires Germaniæ sunt absque dubio maximæ: Copia enim commeatuum inexhausta est. Reditus ordinarij & extraordinarij permagni, & modus colligendi commeatu facillimus est, propter fluuiorum oportunitatem. Quod ad populum attinet, aestimatur totum Imperium in exercitum educere posse, tum equitum, cum peditum ducenta millia, cuius experimentum factum fuit bellis, quæ supra commemorauimus, docet id quoque experientia. Ab anno enim 1566. permultum belligeratum est in Francia, & in Belgio militibus Germanis, quorum factæ sunt, fiuntque adhuc quotidie conscriptiones non minus frequentes, quàm magnæ, cum peditum, tum equitum: Vno eodemque tempore VVolfgangus Dux Bipontinus duxit in Franciam 12. peditum & 8. equitum Germanorum millia, pro Huguenotis, erãtque in ea (Francia) ad huc alia quinque equitum millia quibus præerat Comes Mansfeldius pro Catholicis. Guilelmus Nassauus habebat in Belgio & finibus Franciæ octo equitum, & 10. peditum millia dictæ nationis, & dux Albanus tria millia. Taceo de numero Germanorum, qui Flandriam ingressi sunt Duce Casimiro, & Franciam eodem Duce Anno 1578; Et eos quorũ pars
 anno præ-

anno præfenti eam ingreſſa eſt in auxilium Regis Franciæ; pars
 vt auxilio eſſet Foederi Catholicorum Franciæ. Vt extremam
 manum imponam: Cum continuò belligeretur, in diuerſis Eu-
 ropæ partibus, natio Germanica adeo numeroſa eſt, vt abſque
 ea nullæ ferè fiant expeditiones. Non loquor hic de Flandris,
 qui aliquot vicibus, exercitus 80. millium virorum college-
 runt, inque reſtiterunt potentiæ Francorum: Aut de Heluetijs,
 quos 120 peditum millia, ad ſui deſenſionem poſſe cogere æſti-
 matur: Eorum aliquando plus quam 30. millia extra ditionem
 miſerunt in deſenſionem. Status Mediolanēſis aduerſus Fran-
 ciſcum primum Franciæ Regem. Sed vt ad inſtitutum reuertamur:
 Inter Germaniæ pedites meliores cenſentur Tyrolenſes,
 Sueni, & VVeſtphali: Inter equites Brunſuicenſes, maxime au-
 tem Cliuēſes & Franconienſes: Inter arma melius tractant
 Germani Enſem & Sariffam quam Sclopeta. Valent Germani
 ſatis prælijs campeſtribus, tam ad conſligendum cum Hoſtibus
 quam ad ijs reſiſtendum: Multum enim facit ordo, qui ipſis
 quaſi naturalis eſt, inceſſus grauis & firmus, armaque quibus
 vtuntur deſenſioni apta: parum valent ad deſenſionem muni-
 tionum, & propter corporum grauitatem, & quod vt plurimū
 ventricoli ſunt, oppugnationibus inepti habentur. Sunt itaque
 Germani potius conſtantes, quam audaces, feroces, quam ſtre-
 nuū: Non enim tentant res, in quibus magnanimitas eluceat: In
 victoria occidunt ſine exceptione ætatis & ſexus. in quoſcunq;
 incurrunt: Si bellum in longum ducitur, aut obſidentur, dedūt
 ſe præſegnitie: Si in caſtris degunt, moram patienter non ferūt
 nec ſciunt vincere cunſtando: Si prima molimina non ſucce-
 dunt ex ſententia, ſtant attoniti caduntq; animis: In fugam ſe-
 mel coniecti nunquam amplius recolliguntur: In eo præſtant
 Hiſpani omnibus nationibus: In Germanorum militia magni
 ſumptus faciendi ſunt, multæ quoque moleſtiæ eſt, quod vxo-
 res ſecum in bella ducant, tantumque abſumunt com meatus,
 vt eum conuhere difficile, cōſeruare quaſi impoſſibile ſit: abſ-
 que com meatu autem nihil boni ſperandum eſt. Equi Germa-
 nici potius fortes quam animoſi ſunt, & cum ex decem, qui in
 bellum ducuntur, octo ab aratro ſummuntur, parum proſunt:
 videntesque ſanguinem vileſcunt: contrarium accidit Aſtur-

conibus,ijs enim crescit audacia. Concludendo rem;Peditatus Germanicus in suo genere equitatu potior est. Vires maritima terrestribus minores non sunt. Quamuis ea nō adeo in vsu sint, sicut terrestres. Ciuitates enim Hamburgum, Lubeca, Rosochium & alia, habent hæc centum, hæc 150. naues, quibus æquant vires Regum Dania & Suecia. His viribus adeo fortis potentique est Germania vt vnita nullum hostem timeat. Viribus quas diximus Germaniæ, iunguntur (cum opus est) auxilia Principum Italiæ, Sabaudia, Lotharingia: Hi enim Principes in necessitate nunquam defuere Imperio. Bello enim Zigethano misit Emmanuel Dux Sabaudia sexcentos equites Sclopetarios; Cosmus Florentia Dux tria peditum millia, quibus ipse stipendia dabat: Alfonso 2. Ferrariæ Dux ipse profectus est, cum mille & quingentis equitibus adeo probe instructis, vt in castris melior equitatus non esset. Eo se quoque contulit Guilielmus Mantua Dux, cum instructissima cohorte virorum. Henricus Lotharingus, Guisæ Dux, ei expeditioni interfuit, cum trecentis nobilitate claris viris. Cum his militibus & alijs quos adiuxit Papa Pius quintus, habuit Maximilianus secundus sub signis centum peditum & 35. equitum millia: Ordines Imperij ei in Comitijs Anno 1566. Augustæ Vindelicorum habitis, concesserat 40. peditum & 8. equitum millia in 8. menses & 20. peditum & 4. equitum millia in tres annos subsequentes.

PONTI-

PONTIFEX ROMANVS.

Pontificis Romani amplitudo est duorum generum: Vna consistit in dominio quod habet: Altera in autoritate spiritali. Dominiū tēporale est duorū generū. Vnū est vtile, nisi velimus dicere immediatum: Alterū est directum & mediatū. Quod ad dominiū vtile spectat, Papa bonā Italiae partē possidet nēpe omnino id quod inter fluyū quæ vulgo Fiore dicitur & Caietam, inter Primaro & fauces Truentij (excepto Ducatu Urbini) est. Eo spacio comprehenduntur Prouinciæ, Bononiensis, Romādiola, Marchia, Vmbria, Ducatus Spoletanus, Patrimoniu Sancti Petri, Latiu. Hic Status est ex præcipuis Italię, tū propter sitū (est enim quasi in eius centro, extenditurque a mari Adriatico ad Tyrrhenū); tū etiā propter summā annonæ copiā, frugū præcipue, olei & vini. Romādiola enim nō tantū sibi, sed etiam vicinis, oleū vinūq; producit, mittitq; eorū magnā copiā Venetis, & in Illyricū, conficit quoq; Ceruiæ, sibi & alijs Sal. Marchia aliquid vicibus suppeditauit Venetis, vsq; ad centū Stare (mensuræ genus est frumenti millia, magnāq; olei quantitatē. Quāuis Vmbria tantū frugū nō habet: vt eas foris emittere possit, alieni tamē ipsa nō indiget: Vinū fere vndiq; in ea crescit, habetq; pecudes, multis quoq; locis satis croci. Patrimoniu & Latium plus q̄ semel frugibus adiuuerunt Genuā, ali quibus quoq; vicibus Neapolim. Hic Status gēte audace bellicosaq; plenus est, estimaturq; ipsum, in eo excedere omnes alios Italię Status: Possent colligi ex Bononiensi, Romandiola, & Marchia, plus q̄ 20. peditū millia, ex reliquo tantundē. Tēpore Papę Clemētis sola Marchia suppeditauit militū millia in eius dē auxilium. Ciuitates præcipue sunt Roma Orbis caput, in qua centū hominū millia numerari possent: Bononia, quæ plus q̄ 80 millia ytriusq; sexus suppeditare posset, Perugia, Ancena, Rauenna, Ariminū, Cesenna, Forū Iulij, Fauēria, Imola, Macerata, Macerata, Firmū, Ascalū, Camerinū, Spolotum, Norcia, Rierū, Tarnia, Naruit, Ornietū, Viterbū, Assisiū, Folignū Todi & forte 30. aliæ. Nec desunt Arces munitæ: Inter eas est Castellū, & Burgus Romæ (si perficiatur) ciuitas Oruietū, q̄ natura muro cinxit; Terracina, Ciuitas Castelli, Fanū. Possēt muniri multæ ciuitates,

ra ciuitates, quæ loci & situs cōmoditate excellunt, nēpe Aqua
pēdens, Mons Phaliscorū, Viterbū, Anconā Spoletum, Narni
Portus & Ciuitas vetus. Multū splēdoris & amplitudinis etiā
huic ditioni Statuq; Ecclesiastico, addit multitudo familiarū
tā pacis, q̄ belli artibus illustriū, quæ in hac ditione sunt, quod
in causa est, cur Reges & Principes Christianis exercitibus &
factionibus, Duces inde petāt. Si Princeps huius Status nō esset
Ecclesiasticus sed civilis siue vt vulgo loquimur secularis, Pro-
uincia Romanorū nullo Principi Italiae frequētia populi aut
potētia cederet. Habet Pōtifex, p̄ter hæc, Statū Auenionensē in
Frācia, in quo quatuor ciuitates, & 80. oppida muris cincta sunt
Habet in regno Neapolitano, Beneuentū. Quantū ad dominiū
directum spectat, Papa est Patronus Regni Neapolitani, & Sici-
liae, quæ Feuda alia omnia nobilitate superant, præterea Duca-
tuū Urbini Ferrariæ Parmę Messerani & aliorum. Insula Hiber-
uia & regnum Angliæ iuris Ecclesiæ Romanæ, eique tributaria
fuere: Habet ius supremū in omnium ordinum Religii & in Cle-
rum cōfert quoq; beneficiones Habet itaq; Mille remunerādi-
modos, & sicut dicebat Xystus quartus, Papę nō deerunt pecu-
niæ quādiu ipsi manus erūt calamus. Pius quartus habuit à Reli-
gionibus, quadringenta aureorū millia, & si renunciationes be-
neficiorum, cum regressibus, & cōpositiones admittere voluis-
set, sicut ei consulebatur, aureorum Myriadē recipere poterat.
Paulus tertius, cum Imperatore & Venetis fœdus aduersus Tur-
cas fecit, tulitque sextam impensarum partem, misit Carolo
quinto, in auxilium belli, contra Lutheranos, 12. peditum mil-
lia & quingentos equites, suis stipendijs militantes, cuexitque
suam familiam, in eam amplitudinem, in qua est. Pius quintus,
misit quatuor peditum millia, & mille equites, in auxilium Ca-
roli noni Regis Franciæ. Sixtus quintus, quinque annis &

semis, sui pontificatus collegit quinque aureo-

rum Milliones, impenditque magnam

pecunię vim in Aquēductibus,

Fontibus, Pyrami-

dibus, Palatijs,

Templis.

MAGNI

61

MAGNI CHAM TAR- TARI IMPERIVM.

SICVT veteribus ignotę fuerunt Regiones ad Oc-
tum Maris Caspij sitę (quod Oceani partem esse pu-
tarunt) Ita & adhuc parum nobis constat de populis
omnibus, qui vltra id Mare & montes qui vulgo Da-
languer & Vssonte dicuntur habitant. Marcus Paulus Venetus
primus omnium, earum regionum satis amplam descriptio-
nem edidit, & ab eo accepimus, quicquid nobis de Tartaris
innouit. Longinquitas enim regionum in causa est, quo mi-
nus cognita fuere regiones, tum etiam difficultas itinerum; si-
tusq; locorum: Magnus enim Moscorum Dux (per cuius ditio-
nes ad illas regiones ire possemus) non concedit exteris aditū
profectionemq; per suas ditiones. Mare Caspium quoq;, quod
itineri oportunum esse posset, non frequentatur. Offerunt se
deserta denique loca, montesque infiniti, qui Vartariam à Per-
sia diuidunt. His etiam accedit, quod nec magnus Cham, sicut
nec Rex Chinę, nec magnus Dux Moscorum, suis populis per-
egrinari, nec exteris sua regna ingredi concedunt, (nisi ij Lega-
torum munere fungantur quibus tamē liberē versari non per-
mittitur). Tartari hic sub diuersis Principibus degunt: præci-
pui sunt qui viridia insignia in capite gestant: ij Samarchandū
ciuitatem inhabitant, perpetuas cum Sopho alunt inimicitias
Bacaranus, qui Mahumetanus est: Mogori, de quorum Impe-
perio alio loco actum est: Cathainus, de quo nunc agere ordi-
mur. Nulla in Orbe Gens est, quę maius Imperium habuit, aut
maiores expeditiones suscepit vtinam suorum gestorum scripto-
res habuissent Scribit dictus Marcus Paulus, hos populos, quō-
dam Giurzam & Bargam, Prouincias, ad Oceanum Scythicum
incoluisse, absque domibus, non dico ciuitatibus castellisque,
sed sicut Arabes, nunc in hoc, tunc in alio loco, secundum pas-
cuorum oportunitatem, vagos vixisse: Recognoscebant tamē
in supremum Dominum Vncham (quem aliqui Presbyterum
Ioannem interpretantur) cui decimas pecudum suorum da-
bant. Pro-

bant. Progressu temporis adeo multiplicati (sicut Iudæi in Aegypto) sunt, vt Vnchā eos suspectos habens eorum numerum viresque minuere cœperit, eos nunc huc, nunc illuc, secū dum oportunitates, in expeditiones periculosas longinquasque amandādo. Ipsi autem id animaduertentes, coniunxerunt se, cōcluseruntque solum patrium relinquere, quod & fecerunt, sunt que tam procul à ditione Vnchami profecti, vt sibi, ab eo, non amplius timerent. Post aliquot annos sibi elegerunt in Regem Chingin, cui propter victoriarum & expeditionum amplitudinem, cognomen Magni datum est: Regione enim sua Anno 1162. egressus, cum terribili exercitu subiugauit cum viribus tū estimatione, nouem Prouinciās. Cum denique ab Vncham vnā ex filiabus sibi in vxorē dari poposcisset, nec id obtinere possisset, ei bellum indixit prælioque superatum eiecit ex regno suo. Post Chingis mortem, eius successores Europam affligerunt: Anno enim 1212. expulerunt Polosofchos ex confinijis Ponti Euxini 1228. inuaserunt deprædatiq; sunt Russiam & 1241. exciderunt Kiouiam Ruthenorum Metropolim: Battusq; ipsorum Capitaneus diripuit Poloniam, Silesiam, Morauiam, Hungariam. Hac de causa perterrefacta Europa, Innocentius 4. Papa Anno, 1242. ad Aulam Magni Chami, aliquos patres ordinis diuorum Dominici, & Francisci misit, vt pacem Christianis impetrarent. Sextus à Chingi (qui se Cublai nuncupauit) regnum est auspicatus anno 1256. & 60. annorum spacio quo præfuit, Imperium per vniuersum fere Orbem deduxit. Subiugauit enim Anno 1269. Chinam, quam Marcus Paulus Mangi vocat: Anno 1272. occupauit regna Mein & Bengalæ, quæ ditissima erant, præcipue Bengalæ, quod se iuxta maritima, fere ad 120. leucas extendit, tantumdemque in Mediterraneis dilatatur: Fluuius nobilissimus Ganges, secatur ipsum medium: Metropolis eius est Gouro, 4. leucas longa sed non valde larga, ad fluuium sita. Sed cum dixerim Paulum, Chinam nuncupasse Mangi, necessarium mihi videtur id probare, quod factu difficile non est. Ciuitates enim Panghin & Nanghin, quas Marcus Paulus, in Mangi ponit ponuntur adhuc hodie, ab omnibus, qui de ijs aliquid retulerunt, in China: & quod ipse scribit, in Mangi 1200. ciuitates numeratas fuisse, satis conuenit cum recentioribus

tioribus Relationibus de China. Facit quoque multum ad rem quod incolæ insulæ Cipanghi (quam aliqui Iaponiam esse putant) Mangi, tunc adhuc dabant nomen Cin. Vna tantum difficultas superest, quod Paulus & aliqui patres, qui ibi circa Innocentij quarti tempora fuere, pro primaria regni Mangi, ponant esse fama celebrem ciuitatem Quinzai, vbi decies sexies, centies mille familiæ numerabantur, de qua ciuitate tamen nullam mentionem faciunt Lusitani, nec patres Iesuitæ, nec alij, qui aliquam cognitionem regni Chinæ nobis dederunt: Id & mihi admirandum videtur, vel ob id, quod Paulus qui in Mangi ponit portum Zaiton (quem omnes recentiores locant in China, inter ciuitatem Cantan & Caput Liampo (asserat, quod fluuius qui se in eum Pontum exonerat, ramus sit illius, qui Quinzai perlabitur. His difficultatibus responderi potest, quod ciuitas Quinzai, hodierna die sita est extra Chinam, ad Septentrionem illius admirandi muri, de quo diximus. Verisimile quoque est, Quinzai in Tartarorum potestate mansisse, postquam Chinam sibi subiugarunt, tanquam magnæ æstimationis ciuitatem, & quæ propter sui situs fortitudinem, satis facile defendi posset, talemque eam vidimus in aliquibus Mappis, quæ in illis Regionibus exaratae sunt. Alij ipsam excisam dicunt. Cum enim tanti momenti tantique nominis ciuitas sit, incredibile ipsis videtur, nostris temporibus (quibus plus quam vnquam Orbis detectus est) de ea nullam mentionem factam esse: adeo magnæ autem ciuitatis excidium res incredibilis videri non debet: Magnæ enim ciuitates vt plurimum sentiunt damna, ad uersaque quæ bella adferunt: China etiam terremotibus adeo impetuosis, vehementibusque obnoxia est, vt ijs ciuitates integræ euertantur excindanturque. Legitur quoque in aliquibus literis Lusitanorum, magnas ciuitates, igne de coelo delapso absumptas esse: sed necesse non est, vt quod ciuitatem Quinzai, intra terminos Chinæ non reperimus, eam dicamus excisam: verisimilius est, terminos illius Prouinciæ mutatos confusosque esse (sicut bello & irruptione Barbarorum, aliunde factum est) quam vt talis ciuitas nunc in nihilum redacta

fit Amplitudo imperij Magni Cham Cathaiensis temporibus supra notatis, extendit se ab extrema Asiæ parte, in Armeniam, & à Bengala ad Volgam vsque, vt nihil dicam de Tartarorum excursionibus, ad Nilum & ad Danubium vsque. Inde percipitur Alexandri Magni & Romanorum Imperium, cum illorum dominio conferri non posse. Sed cum per Regiones supradictas Tartari vagati essent, armaque modo huc, modo illuc circumtulissent, seque omnibus formidandos tremendosque ostendissent, videntur vltra montem Caucasum sedes fixisse. Quamuis autem eorum dominium in multos Principatus diuisum sit, nominis tamen amplitudo, & Imperij maiestas mansit penes Magnum Chamum qui à Magno Chingi originem ducere existimatur. Eius Imperium extendit se à deserto Lop, ab vno latere & à lacu Kitaia ab altero ad murum vsq; qui ductus est, inter 43. & 45. gradum ciuitatis Ochioi (quæ inter duos montes Sita est) ad alium montem vsque, qui ad Oceanum finem habet, diuiditq; Tartaros, à Chinenfibus: Et ab Oceano Scithico ad confinia Tipuræ regionesque vicinas vsque.

O P E S.

Conscripto spacio comprehenduntur multa magnaque Regna, multæ amplæque Prouinciæ: Tangut nempe, in qua sunt ciuitates Succuir & Campion ex lapidibus more Italico factæ, Ergimul, Carazan Tebet, Caidu ciuitates regnorum Metropolitanæ. In medio Imperij, est Tenduch ciuitas, quæ Pa uli tempore, erat Presbyteri Ioannis, sed magno Cham subdita, potissima quoque populi pars credebat in Christum, sed Zizaniæ & Idololatriæ multum admixtum erat. multi quoque erant Mahumetani. Illic est ciuitas Cambalu Imperij caput, continet in ambitu. 28. milliaria: & vicina Taiduch, ad lacum sita, habet in circuitu. 24. milliaria: Xaidu vbi Palatium Magni Chami est, figura quadratum. Eius vnaqueque facies, octo miliaria longa est, continetque quator portas: In eo circuitu, aliud est Palatium, quod in vno quadrato sex miliarium est, in cuius medio sunt tres Portæ ad Meridiem totidemque ad Septentrionem spectantes: in vno quoque angulorum, & in medio vnus cuiusque faciei, spectatur magnum Palatium

Palatium. In hoc est præterea alter circuitus vnus Miliaris, in quadro, sex Portas, instar earum, de quibus supra dictum est habens, totidemque Palatia. Inter vtrumque murum visuntur prata syluaque, In hoc circuitu est Palatium magni Chami, de cuius commoditatibus, ornatu, magnificentia meum non est dicere, sicut nec de venationibus, aucupio, piscationibus. Tota hæc regio vt plurimum, plena est ciuitatibus populisque diuitibus, ciuilibusque: Cum quod Tartari quisibi cam in habitationem patriamque elegerunt, eò totius Asiæ Chinæ, & partis Europæ (quam peruagati deprædatique erant spolia detulerint, (quæ nunquam inde exportata fuere): Tum quod regio, consuetudini & commercio vnus ciuitatis, cum altera, maxime commoda sit: Procedit id, partim ex natura planicie locorum & amplitudine lacuum, inter quos est ille, qui Cazaia dicitur (cuius aquæ salæ sunt) & qui Guiam, Dangu, Xandu, Catacora dicuntur: Partim ex latitudine fluiorum, qui cursu longissimo has regiones præterlabuntur nempe Curato, Polifango, Zaiton, Mecon, (quem Paulus Qui non nuncupat) Multum quoque facit varietas fructuum, qui nascuntur: Abundat enim vt plurimum frugibus, Oryza lana, serico, canaberrharbaro, Musco, Camelotis excellentibus, ex pilis camelorum confectis. Idem Paulus scribit, Caidu producere Zinziber, Cinamonum, Garyophila, quod tamen mihi creditu difficile videtur. Multa flumina trahunt secum, auri. Moneta quæ ibi pensilis est, vnus nummi aut valoris non est. In Cathaio expenditur nummus, ex quadam charta nigra, quæ ex illa arborum pellicula conficitur, quæ inter arboris truncum, & eius corticem conficitur, quæ inter arboris truncum, & eius corticem reperitur: Ea pellicula cum trita, contusa, temperata quæ glutine fuerit, signatur deinde impressione Magni Chami: In regnis Caiacan & Carazan, expendunt Conchylia marina, quæ aliqui Porelette vocant. Id nummi genus, in vsu est in multis Indiæ & Aethiopiæ locis. Hac ratione trahunt Principes ad se omne Aurum Argentumque Prouinciarum, curant quæ id fundi conseruant quæ in locis securis, nec inde vnquam aliquid sumunt. Opinantur itaque multi ipsum thesauros immensos habere. Simili arte Presbyter Ioannes, dum grana sal-

lis piperisque expendi iubet tanquam nummos, magnos quoque thesauros accumulatur. Potum nobilem conficiunt ex Orijsa, & aromatibus, inebriaturque plusquam vinum: lacte acido (sicut & Arabes) delectantur: Lacte quoque sublimato quod multum ad inebriandum valet.

VIRE S.

Magni Chami potentia consistit primum in situ, quem munitissimum esse demonstrauimus: In amplitudine regionum: In magnitudine ciuitatum: In abundantia comestus: In copia reddituum. Percipit inter alias res, decimas ex Lana, serico, canabe, frugibus, pecudibus, estque absolute Dominus rerum omnium: sed potentiae eius nerui consistunt in militia, quam semper armatam habet. Milites degunt semper in campis, quatuor aut amplius miliaribus procul ab urbibus. Ultra stipendium, quod à Principe recipiunt, faciunt etiam compendium ex suis pecudibus, lacte, & lana. Cum Magnus Cham militibus opus habet, vocat ad se partem illius militiae, quae ad formam regionum Romanarum, per Prouincias disposita est. Tartari ut plurimum non pugnant peditibus praeterquam Varcheni, qui Magno Cham non subiiciuntur. Praecipua eorum arma sunt Arcus, & sagittae, quibus non minus fugiendo, quam aggrediendo nocent. In bello valde expediti sunt: eorum tentoria sunt ex lana coacta, quibus se tempore pluuio cooperiunt. Viunt ut plurimum lacte, quod ad solem exsiccant, postquam butirum ex eo segregarunt; & sanguine equorum, dum urget necessitas. In praelijs non congregiuntur cominus cum hoste, sed nunc à fronte, nunc à latere, verum perpetua sagittarum grandine, ad modum Parthorum obruant hostes. Qui se strenue gesserunt, remunerantur largiter, honoranturque altioribus gradibus priuilegiisque, Donarijs quoque. Excubant Magno Cham duodecim equitum millia, aestimaturque ipsum colligere posse multo maiorem equitum numerum, quam vllus alius Princeps.

Princeps. Eius vires duas singulares considerationes habent Vna est multitudo copiarum, quæ ex amplitudinè ditionis ipsius colligi potest: Altera est promptitudo earum: perpetuo enim eos in ære habet, quæ res magni compendij est. Sicut enim in milite spectanda est agilitas, potius quam robur, ita in exercitibus pluris faciendi sunt prompti expeditique, quam prægrandes & numerosi. Illi autem Principes fortes, potentissimi quæ habendi sunt, qui vires magnas expeditaque habent. Sunt enim hi tanquam Aquilæ, Tigrides, Leones, aut Pardi, quæ quidem animalia in ter alia Principatum obtinent, non ob aliud, quam propter agilitatem, robori corporis adiunctam, sunt quæ ijs duabus patribus Equis, Tauris, Bubalis etiam Elephantes quamuis multo maioribus superiores.

REGIMEN.

Vltra ea quæ scribit Marcus Paulus, aliqui Angli, qui per mare Moscouiticum, regionesque vicinas in Cathaiana penetrarunt, referunt res memorabiles de potentia maiestatisque illius Principis, quem Mosci Cæsarem Cathaia, Turcæ Vlu Cham, id est magnum Principem vocant: Palatio- rum siquidem magnificentia, amplitudine ditionis, opulentia thesaurorum, numeroque militum superat omnes Asiae Principes, regnatque tanta cum maiestate, ut subditi cum Spirituum umbram, etiam filium dei immortalis ineptè dicant. Eius solum verbum eis pro lege, in quo stat illorum vita & mors est. Tuetur iustitiam rigore notabili: criminis enim Rei, excepta prima vice, qua virgis acriter ceduntur, ob omne genus delicti, dissecantur per medium. Videtur quod in eo sequantur opinionem Stoicorum de æqualitate criminum. Fur quoque priuatur vita, nisi nonuplum persoluat, tam pro obolo quam pro aureo. In Imperium succedit primogenitus, hac cum ceremonia, Præcipui ipsorum septem generationum aut Tribuum, induti albo, quo colore in luctu

in luctu vtuntur (qui & Giaponensibus mos est) Principem sede
 re faciunt super pannum nigrum, ex lana coacta, in terra stra-
 tū, dicuntq; ei vt Solē intueatur reuereaturq; Deū im mortālē,
 quod si faciat, id ei in cælo copiosius quā in terra remuneratū
 iri. alias ei vix pannum nigrum, ex lana coacta, relictum iri, su-
 per quem in campis recubet, euique mille calamitatibus af-
 flictum iri. Imponunt ei deinde coronam, Magnatesque deof-
 culantur ei pedem, iurant, ei fidem, honorantque eum mune-
 ribus ditissimis. Scribitur deinde eius nomen literis aureis, re-
 poniturque in templis maioribus, vrbs Metropolitana. Duos
 Senatus habet, vnum bellicum duodecim prudentum, alterū
 Statuum totidem Consiliariorum. Hi tractant omnia, quæ ad
 gubernationem spectant, curam gerunt eorum omnium, quæ
 ad pœnas & præmia pertinent: Non vtuntur minori diligentia
 curaque, in remuneranda fortitudine officijsque præstitis Im-
 peratori, tam in pace quam in bello quam in castigandis puni-
 endisque ijs, qui se malè, aut negligenter gesserunt. Ijs duabus,
 in rebus, neimpe in remunerando & puniendo, consistit tanta
 vis regiminis, vt dici possit, maximam Principum barbarorū
 partem, ijs solis suam amplitudinem retinere. Quam enim ali-
 am regendi formam habent Turca. Seriffus, Mogor, Persa aliq-
 que? Non vtuntur eo quam in rebus bellicis (paucos enim ali-
 os remunerantur quam milites & Capitaneos) imo nec ponūt
 fundamentum forum dominiorum in alia re, nec collimant
 in pacem & quietem, sed in victoriam & potentiam aut ampli-
 tudinem: Nulla vtuntur mensura, nec in puniendo ignauos ab-
 iecto sique, nec in remunerando fortes audacesque. Nunquam
 fuit Respublica, aut Principatus, vbi robori militari, maiora
 emolumenta, præmiaque proposita fuerint, quam inter hos
 Barbaros. Sed magis inter Turcas, quam alibi: Tartari quidem
 Arabes, Persæque, habent nobilitatem in aliquâ æstimatione
 precioque: Turcæ autem deiiciunt destruuntque nobilium do-
 mos, nec aliud magni faciunt quam audaciam & fortitudinem
 ponuntque in manus mancipiorum, & gentis vilissimæ sanguis
 spectetur (si tantum curent vt idonei inueniantur capacesque
 præclaræ fortunæ) omne suum Imperium. Sed redeundo ad
 Tartaros, & ipsorum ritum regendi gubernandique populos:

Astrologi

Astrologi illis regionibus magno in pretio esse videntur, scribitque Paulus, eorum in ciuitate Cambalu reperiri quinquies mille, & cum Cublai Cham ex illis cognouisset, illam ciuitatē rebellem futuram, curauit ædificari aliam, cui nomen est Taindu illi vicinā, quæ in ambitu 24. miliaria continet, præter suburbia: Quodque in Palatio, quod in Xaindu habet, multi Astrologi & Nicromantici sint. Astrologia iudiciaria in China quoque magno in pretio habetur. Persiæ Rex Ismael, paucas res magnas aggrediebatur, nisi consilio Astrologorum, nec mirum est (cum ea ars, in illis regionibus inter Assyrios & Chaldeos inuenta sit) ipsam ibi adhuc florere. Turcæ eam parui faciunt. Imperatores Romani eam sunt execrati & plus quam semel, ei cum suis professoribus indixerunt exilium. Utinam ex Dei ecclesia exularet: nihil enim aliud est quam Stolo gentilitatis. Sed vt aliquid de qualitate populorum magno Cham subditorum dicamus: Tartari sunt vniuersaliter statura mediocri, humeris & pectoribus longi, facie lati, naso fimo, colore squalidi, compositione robusti, aduersorum incommodorū que patientes, equis exercitati, vsu arcuum dexterrimi. Sicut autem Arabum pars ciuitates incolit, dicunturque Mauri, pars aut in cāpis degit, vocanturque Baduini: ita & Tartarorū pars habitat ciuitates, tales sunt Cathaienses, Bocarenenses, Samarchandenses: pars in campis vagando oberrat, dicunturque campestres, diuiduntur in Hordas, quarum sunt quinque: Zauolenhses, Cossanenses, Præcopiti, Nagai, Cossachi, quamuis vna horum pars oppida incolit.

K MAGNVS

MAGNVS MOGOR.

Regio quæ inter Gangem & Indum est, semper magnis Monarchis subdita fuisse videtur: vt enim vetera taceamus, ciciter annū domini 1300. fuit in regno Delij Princeps Arabs, secta Mahumetanus, cui nomen erat Sanofaradin (vt scribit Ioannes Barros). Tantum ei erat potentia & roboris, vt sibi dominium Asiæ parare tentarit. Relictis itaque illis regionibus, in quibus Indus & Ganges oriuntur cum prægrandi exercitu, paulatim illos Principes populosq; denicit, qui se sibi opponebant, donec attigit regnum Canaræ, quod super Caul ad fluuiū Bate incipit, extenditurq; inter Gate & Sinum Bengalicum, ad Caput Comorinum vsque. Cum itaq; tam præclarum dominium sibi parasset, cogitauit conclusitq; in regnum Delij reuerti, in Canara, qui suas vices tueretur, relinquens abdessam: hic victorijs sui Regis fretus, suaque industria confisus eripuit Gentilibus maximam Canaræ partem, collegitque numerosissimum exercitum, in quo erant Mahumetani, Gentiles, Christiani, mortuusq; est, cum ei omnia prosperè cederent, durauitque ea prosperitas ad annos 20. reliquitque post se filium Mamudzam, quem Rex obire munus paternum passus est, ea lege, vt ei quotannis tributū penderet: Hic nec de pendendo Tributo sollicitus fuit, nec Regi alijs in rebus obedire curauit. Accidit vt Sanofaradinus in bello, quod in Persia gerebat, moreretur, filium tam parū fortem relinquens, vt Mamudza se Regem Canaræ inscribere, ausus fuerit, vocauitque eam Decan & populus, Decainos; quod nothos significat. Instituit deinde 18. Capitaneos, diuisitque inter eos suum dominium, dans vnicuique eius partem, cum condicione, vt certum equitum, peditumq; numerum, semper præsto tenerent. Vt hi autem occasio nē rebellandi nō haberēt nō elegit in Capitaneos, qui nataliū splendore clari erant, sed ex mancipiorū saorū numero: Quod plus est voluit vt eorum vnusquisque, in sua ciuitate Regia Bider, pro sua habitatione Palatium ædificaret, in quo sui liberi manerent,

manerent, & vt singulis annis, sæpius ad suam Aulam commearent. Cum autem omnis authoritas, quæ proprijs viribus, & suorum immediatè subiectorum obseruantia non innitur, parum diuturna est: Ita huic etiam accidit, vt mancipia, auctoritatem sui domini, sibi vendicantia, ipsum negligerent, & non secus, ac statuum ipsum obseruantes, omni respectu & auctoritate caderet, nullamque iurisdictionem reliquam retineret, quàm ciuitatem Bider, cum suo districtu. Vnusquisque enim armis, sibi arripuit iurisdictionem eius regionis, cui vicario nomine, præerat. Facti sunt itaque ex Capitaneis, Principes, & qui potentia plus valebant, oppressores eorum, qui minus. Redijt itaque res ad paucos, quorum duo fama celebres sunt: Vnus eorum pertingit ad Cambaiæ fines: Alter Narsingæ conterminus est: Ille Lusitanis Nissamalucco, Hic Idalcane vocatur. Vterque eorum adeò potens est, vt anno 1571. Idalcane, Goam cum 35. equorum, 60. elephantorum millibus, & 250. tormentis bellicis, obsidione cinxerit: Nissamalucco autè, obsedit Caul, cum minoribus viribus, sed feliciore exitu: Quamuis enim hunc locum non expugnarit, cum tamen ad extremam necessitatem redegit, amisitque in ea obsidione 12. Maurorum milia. In iisdem Regionibus, in quibus Sanosaradinus Imperij sui fines protulit, ab hinc quinquaginta annis, dilatauit suum Imperium Princeps potentissimus, quem Orientales populi vocant Magnum Mogorum, eo modo, quo nos Magnum Turcam vocamus. Sicut autem Rex Barmæ (de quo alias diximus) temporibus nostris, valde mutauit res regni Pegu & Siam, regionumque vicinarum: Ita & Mogr. confudit, pessum deditque Status ab hoc Gangis latere. Communis opinio est, Mogoros Tartaria oriundos esse, prodijseque ex ea regione, quã antiqui Massagetæ inhabitauerunt, qui inuicti roboris in armis fuerunt: Nã cum nunquã sub alieno imperio fuerint, ipsi amplissimorum regnorum domini sibi parauerunt: Contermini sunt Persis ad flumen Oxū, contenduntque, vt plurimū, cū ipsis, bello, tum de religione, tum de Imperio: Eorum ciuitas Metropolis est, Samarcanda, vnde magnus Tamerlanes prodijt, ex cuius sanguine se Princeps Mogorum, gloriatur oriundum. Mogorū Principis, qui nunc ad clauum sedet, prædesessor, nomen suum in

Oriente illuſtrauit Anno 1536. cum ſolicitatus à Rege Mandao (cui Badurius Cambaiæ Rex ditionem eripuerat), ex ſeptentrionalibus partibus, ei auxilio venit: Duxiſſe ſecum Bellatorum infinitum numerum fertur, percipiſque id poteſt ex eo, quod Maffeus ſcribit de exercitu Regis Badurij, nempe hunc Regem, ſub ſignis habuiſſe 150. equitum millia, quorum 35. millia, phaleratierant: peditum numerus erat quigentorum millium, Inter hos erant 15. externorum militum millia, & inter eos 80. Chriſtiani, partim Franci, partim Luſitani, qui viâ & modo, mihi incognitis illuc peruenerant: Nauis illorum quæ dicebatur Dobriga, paſſa fuerat naufragium in plaga Cambaiæ. Apparatus belli com meatuſque tanti erant, vt ſi iuxta Europæ vires cenſeantur, credi non poſſit. Sed ſuprà demonſtrauimus cauſas, quare Principes in Oriente, & in Meridie, exercitus noſtris multo maiores educere poſſint, eadem quoque valent, vt quæ de bellici apparatus incredibili copia dicuntur, credibilia fiant: Sicut enim illi Myriades hominum armis inſtruere poſſunt, quod ad eos paſcendos, armandoſque non multo opus habent, ita etiam inſtimabilem com meatuum, machinarum quæ bellicarum copiam, accumulare poſſunt: nihil enim ducunt ſecum, quàm quod bello neceſſarium eſt: Copia vini, diuerſa edulia, aliaque ſimilia. quæ niſi magnis impenſis, labore, & moleſtiâ, vehi poſſunt, ab ipſis omittuntur: Omnes ipſorum res ad belli vſus, ordinatæ ſunt: Aes, ferrum, chalybs, ſtannum ad fundendas machinas, tormenta que bellica; Ferrum & plumbum fundēdis ſpherulis; Ferrū & chalybs fabricandis enſibus; Boues elephātoſque; trahēdis tormentis; Cōmeatus nutriendis exercitibus Metalla ijs armandis; Venæ Minærarum Redituſque; ijs conſeruandis. Omnes illi Principes Tyrāni ſunt, & vt ſua dominia conſeruent, auguſtioraque; faciant, premunt populum, traduntque omnia in manus militum. Vtque hi ſibi fidi ſint, faciunt eos rerum omnium dominos. Principes Mahumetani ſuis ſolis mancipijs fauent, eorumque fidei committunt Arces, expeditioneſque; magni momenti. Ij ſiūt autē ſepe ſuis patronis rebelles, eripiuntque ipſis ſuas ditiones: Vt earum poſſeſſionem retineant, exponunt prædæ populos. Neceſſarium enim eſt, vt Principum potentiâ, aut beneuolentiâ ſubditorum, aut aliorum in-

nitatur,

nitatur, (qui enim ab omnibus timetur, diu in suo Statu persistere non potest.) Tyranni autem, cum nihil boni sibi de suis subditis (quos non tanquam subditos sed vt mancipia tractant) polliceri possint, necesse est, vt militibus innitantur, demereantur eorum animos, promittendo libertatem, dandoque eis in prædâ facultates subditorum. Turca fulcit se Ianizaris, quinon aliud non dico patronum, sed nec patrem norunt ab, ijs diligi studet, concedendo eis omnia. Multi Principes Malauares habent populos loco pecudum. stabiliuntque sua regna super Naires. Reges Ormuzij, Cambaia, Decan & Achen rerum summam, Mancipijs committunt. Vt finem faciam: Sicut legitimus Princeps iustusque curat vt à suo populo diligatur, quo ab eo suffultus aduersus externos hostes, munitus sit: Econtrario, Tyranni scientes se à populo odio haberi, curant vt à suis mancipijs, & à militibus diligantur, quorum armis vtuntur, tam ad deprimentos vassallos, quam ad procul arcendum hostes: Cum itaque stabilimentum suæ amplitudinis, super milites Naires, Ianizuros, liberos aut seruos, indigenas aut extraneos, quales illi sint constituent, necesse est, vt sola militie ipsis finis scopusque omnium rerum sit, & vt se ipsos militibus, & apparatu bellico instructos conseruent, nulli rei parcant. Vt ad regem Baduriū reuertamur: ducebat cū numero militum, (quæ diximus, mille Tormenta bellica, & inter illa quatuor. Basiliscos, quos trahebant, tantundem bouum centenaria: Quingentos currus, puluere pyrio, & spherulis onustos: ducentos elephantos armatos: Ultra hæc, quingenta dolia auro & argento plena, soluendo stipendia exercitui, multi Principes dominique, cum eorum aulicis & sequela, Mercatores, Annonarij, Artifices, famuli innumeri: Duobus tamen prælijs Mahumedio victus fuit: Vnum prælium in vicinia ciuitatis Doce factum est: Alterum apud Mandao, ex quo mutata veste vt salutis suæ consulere, in Diu aufugit: Cū se à metu recollegisset, misit legatos ad Solimannum Turcarum Regem. cū dono, quod sexcentis aureorum millibus æstimatum fuit, ab eo petens auxiliū. Postea secum animo reputans, res suas magis prompto auxilio opus habere, iniit fœdus cum Lusitanis, qui ipsi magis vicini erant: Vtque eos amicos, sociosque belli haberet, permisit, vt in insula Diu Arcem

ædificarēt Sed vt ad Marhumedium reuertamur: Eius fortuna,
 multū Tamelans sui antecessoris, similis fuit: Sicut enī hic Per
 sia Asiaq; tremorē incussit, nihilo minores turbas excitauit il-
 le in India, & in Oriēte: Si ille prælio superauit Barazetē Regē
 Turcarū, vicit hic Baduriū Cambaia Regē qui exercitū multo
 ipsius maiorē, aduersus eū eduxit. ambo sibi Magni cognomen
 pararūt. Cū Mogori abundātiā Indię cognouissent, percepif-
 sentq; eius fertilitatē, occupauerunt paucis annis, & perpetuo
 victoriarū cursu ferē id omne, quod inter montē Caucasum &
 Mare Hangē & Indū iacet. Cōtinentur eo spacio 47. regna: Ad-
 abar enī Marhumedij successor, cepit Madabar, cū potiori Cā
 baia parte. Quanti momenti sit hæc Prouincia, in qua sunt fama
 celebres ciuitates, Madabar Cāpane (hæc ciuitas sita est in mōte
 qui in media planicie attollitur) & Cābaia, quę suum nomē Pro-
 uincię communicat (hæc ciuitas vt scribunt instruit 130. focorū
 millia) potest cōprehendi ex ijs, quæ de exercitu Regis Badurij
 & de eius apparatib⁹ bellicis diximus, ex quibus, & de eius ferti-
 litate fieri potest iudiciū. Nō est enim in Orbē terrarū Prouin-
 cia abūdantior, ditiorq; omniū rerū: nēpe Oryza, frugibus, le-
 guminibus, saccharo, bobus, pecudibus modestis omnis gene-
 ris, seryco, diciturq; in ea esse sexaginta millia municipiorum,
 qui numerus profectō per magnus est, Scribit Guicciardinus in
 Germania inferiori (quæ in 17. Prouincias diuisa est) 208. opida
 muris cincta, & 150. municipia esse, quæ ciuiū iure & priuilegio
 gaudeāt. Et præterea 6300. pagos cāpanilia habētes. In Regno
 Neapolitano sunt 1800. partī oppida partī Castra: In Bohemia
 sunt 780 partī Arces, partī oppida & 32. pagorū millia. Frācia, vt
 scribit Ioanes Bodinus, numerātur 27. municipiorū millia, quę
 habēt cāpanilia, vltra ea, quæ in Burgundia sunt, quæ eo tēpore,
 cum alijs Prouincijs descripta nō fuit. Quamuis ex alicuius reg-
 ni numero, de eiusdem potentia, iudicium absolutē faciendū
 non sit, sed id ex eorum amplitudine fieri debeat, eorum tamē
 numerus multum etiam ad rem facit: Cambaia autem prop-
 ter virūque pro regno amplissimo habendum est. Acabar ac
 qui sinit sibi quoque regnum Bengalæ, quod ditissimum est: vn-
 de in illa Orientis parte dici solet: ¹⁵ tres Reges esse: Vnum in
 Cambaia, Alterum in Narsinga, Tertium in Bēgala: Et vt quod
 verum

verum est dicatur, Cambaia & Bengala, præstant omnibus alijs Prouincijs, territorij fertilitate. & concursu mercatorum: Ambæ saccharo, gossipio, pecudibus, elephantis, equis, eximiè abundant. In Bengala quoque crescit piper longum & zinziber. Illam interfecat Indus fluuius nobilissimus; Hanc Ganges totius Orbis celebriorum fluminum vnus, habetque duo emporia famâ celebria, Satiganum nempe & Catiganum. Possidet quoque Mogor regna Citor, Mandao, & Delly, vbi ipse habitat. Magnum habet Elephantorum, Equorum, dromedariorū numerum, magnamq; tormentorum, & bellici apparatus copiam, quibus se toti Orienti formidabilem tremendumque fecit. Scribitur (vt summatim dicam) ipsum in campos educere trecenta equorum millia, & quod in suis ditionibus habeat quinquagesies mille Elefantos. Rogabit aliquis vnde accidat, cum hic Princeps adeo potens sit, vicini autem ferè inermes, quod sibi non parat dominiū reliquæ Indiæ & totius Orientis? Obstant multa: Vnum est, quod sicut ingenium, & ars hominis in continuo labore, & motu esse non possunt, (nam perpetuò se mouere posse, solius Dei, & naturæ est) ita & conatibus humanis cursus continuus dari non potest: Et quamuis magna Imperia à viribus externis non infestentur, ipsa tamen, sua mole ruunt. Rebus magnis concessum non est, in suo culmine stare diu, minus perpetuo: Crescunt, sed ea conditione, vt tandem decrescant: Attolluntur in altum, sed ea lege, vt certus casus succedat: In se magna ruunt. Quanto autem magis crescit dominium, tanto plus procliuatati & agilitati decedit: Et quamuis vires euadant maiores, sunt tamen tractationi, ne dicam vibrationi minus aptæ: Non mouent se nisi lente. Velocitas autem bello summè necessaria est. Conquistorum magnitudo fert secum inuidiam, curamque ea conseruandi, securaque reddendi, & vt res conquistæ bene stabiliantur, tempore opus est: Interim armant se vicini, prouidentque suis rebus, cum occasione autem fugit auolatque vincendi commoditas. Qui hostes vicit, timet, vt plurimum socios & participes victoriæ, & vt victor, se de ijs securum reddat, opus est, vt expeditionem interrumpat, & vt in medio cursu receptui canat. Ultra hæc: Victoriæ reddunt Capitaneos insolentiores, milites contumaces, & cum

ces & cum illi vltra progredi iubent, recusant. Accidit id Alex-
 andro Magno & Lucullo. Nec debet prætermitti, quod mag-
 na molimina ad optatum finē perducta indicent quidē quo-
 dam particulares, sed euacuant, vt pluri mum, Principis The-
 fauros, qui faciunt, vt exercitus sub signis coadunatus maneat,
 redduntque animos paratos factionibus bellicis. Progredia-
 mur. Tam numerosus exercitus, quem Mahumedius duxit ad-
 uersus Regem Cambalæ, non solum vastauit regiones quas per-
 transiuit, & in quibus moram traxit, sed præcidit sibi ipsi media
 se sustinendi conseruandique. Magni itaque exercitus quam-
 uis ab hoste non possigantur, consumuntur fame, quam comi-
 tatur pestilentia. Videmus itaque inundationes Attilæ Tamer-
 lanis, similiaque populorum, exiguo tempore durasse: Ecō-
 trario autē, Græcos, Macedones, Carthaginenses, Romanos, &
 Hispanos, exercitibus potius exiguis, quam magnis, magnos
 progressus fecisse, Res enim moderatæ durant, fluuiorum in-
 star, qui quod vno anno non conficiunt, duobus aut amplius
 annis perficiunt. Immodicę res, similes sunt torrentibus, qui
 plus strepitus fragorisque, quam effectus faciunt, præcipitantur
 quidem, sed suo impetu dissipantur. Itaq; aduersus numerosos
 exercitus, non aliud salubrius consilium est, quam tempus ex-
 trahere, sui que defensionis tantum incumbere. Certum enim
 est illos non diu subsistere posse, necesseque esse, vt breui com-
 meatuum & pecuniæ defectu, aut propter infectionē aeris, aut
 morbos dissoluantur. Quod plus est: Res prosperæ excæcāt ho-
 mines: Aduersæ autem reddunt eos cautiore. Fiunt itaque res
 victoris deteriores, victoriam autem meliores. Id quoque est
 perpendendum, quod successu temporis parantur victoriæ
 quo tempore senium contrahit Princeps: Corpus autem affli-
 ctum, delassatumque extinguit animi vigorem, qui ad expedi-
 tiones bellicas summè necessarius est. Huius rei fidem faciunt,
 Julius Cesar, & Imperator Carolus quintus. Obstat quoque pro-
 gressibus Mogori locorum natura. Caucasus enim diffundit se
 in illis cōfinijs, mille ramis quorum aliqui, terminant regna:
 Alijs non sufficit terminare, sed & eingunt ea, muri instar: Alij
 concludunt ea prorsus: Alij autem reddunt transitus difficiles.
 Magis nocetæ difficultates Mogoris, quam alijs, quod nerui,
 roburque

roburque ipsorum militum in equitatu consistit, qui sicut in campis valet dominaturque, ita est exigui momenti in montibus. Huius qualitatis sunt confinia Persiæ, inter alia regnum Sablestan, quod vndequaquè circum est, illa Caucasii parte, quam Græci Paropanifum dixerunt. Nec minus ambitur montibus Sigestan, Ita ut fluuius Ilmêto per eam vix viam inueniat. In ipsa Cambaia, vbi Mogori adeo potentes sunt, non ipsos timent Resbuti, qui se in montibus munierunt. Sunt hi reliquæ nobilium Gentilium, qui se in montes inter Cambaiam & Diu contulerunt, cum Cambaia primum à Mahumetanis occupata fuit, conseruantque armata manu suam libertatē, inferuntque sæpe planiciei damnum. Sunt ibi adhuc aliæ regiones steriles, omniumque rerum, non aquæ solùm, indigæ. Eius generis est Dolcinda, ad fines Cambaiæ, per quam exercitus duci non possunt. His adiungitur temporis iactura, quam Principes (quibus magnum dominium est, voluntque suscipere expeditiones) necessario faciunt in itineribus. Aestas enim elabatur antequàm eò, quò tendunt, cum equis semienecatis, exercituque hominum numero multum diminuto, viribusque valdè debilitato, peruenerint, ingruitque hyems, quæ ipsis aduersa, hostibus comoda est: Ille enim in campis inter lutum & glaciem castrametatur: Hic autem degit sub tecto, commodeque se habet. Inde accidit, ut omnes Principes, qui magnas expeditiones faciendas susceperunt, propter incommoda, quæ occurrunt ducendo magnos exercitus, ex vna regione in aliam, coacti sint classes instruere, & fluminibus aut mari uti. Huius rei dedit præclarissimum exemplum Cæsar Germanicus in bello Germanico: Videns enim tempore, (quod consumebatur mouendo exercitum) incommodis, laboribusque, & itinerum longuinitate quoque, viros equosque absumi resque nimis in longum protrahi conclusit instruere classem. Mogoro autem nullæ profus nauales vires sunt: Ab vna parte, nullos portus habet: Ab alia, ei sunt vicini Lusitani, qui duabus maximi momenti Arcibus, quarum vna est Diu, altera Daman obstruunt totum Cambaiæ Sinum. Vltima causa, quæ illorum Tartarorum progressibus obstitit, est finitimorum potentia, que impedit ne se Orientem versus extendant. Regem Barmæ habet ibi vicinum, qui

nec potentia nec viribus ipsi cedit: In tot enim regna, regiones que dominium obtinet, imperatque populo adeò feroci pugnacique, tantumque eorum numerum in campos potest educere, vt vicinorum neminem timeat. Si autem Mogor extendit sui Imperij terminos, intra Gangem & Indum non minus dilatauit hic suos terminos inter Gangem & Siam. Denique crescentibus ingenijs, quibus hostes offenduntur, crescunt consequenter modi, quibus se defendunt, ingeniumque humanū modulo maius fit. Ducitur enim pronius à natura ad defendendum, quam ad offendendum: Nature enim magis curæ est conseruare, quàm destruere. Imò nec permittit quidem aliquid corrumpi, nisi vt conseruet. Dici non possit quantum homo subtilitate, industriaque valet, vt se resq; suas defendat. Vtiturenim ad defensionem, non solùm eo, quod sibi proprium est, sed & omni eo, quod ad offendendum pertinet: nec posset reperiri aliquod instrumentum offensionis aptum, quo non etiam ad defensionem vti possit: Illæ itaque Arces, quæ nimis copertæ tectæque sunt, inter meliores non censentur. Tollunt enim defensori commoditatem offendendi vexandique hostem faciendi excursiones, vtendi tormentis bellicis, igne artificioso, alijq; eius generis inuentionibus. Sed quæ res est magis admiratione digna, quam ingenium fortificandi? Quid magis subtile, quam sermo qui de fortificatione habetur, nempe Cortinis Propugnaculis, lateribus, Vallis, Fossis, Contramuris, Cuniculis, Aggeribus intrinsecis, Calemattis, Contraminis, Diuerticulus similibusque inuentionibus? Est ne res aliqua quæ exactissime excussa non sit? Hec Ars efficit vt pauci multis resistere possint, & vt exiguus locus, sed munitus, vires, & thesauros potentissimi Regis consumat, Parua bellica Arx, potentiam magni Imperij fatiget, debilemque reddat. Hac arte octingenti Lusitani ante aliquot annos, eluserunt conatus, impetumque Magni Mogori, ad Daman in ora Cambaiæ, qui locus illorū est. Paucis ab hinc annis, per celeres equos ab Emmanuele Sosa Cotigna, Prorege Indiæ, Regi Catholico nuciatū fuit quod Magnus Mogor, 60. Idolorum templa excidi iussit, dicensea (idola) nullius esse efficaciam, accersuissetq; concionatores, qui ipsum instruerent, baptizarentq; & quod modo duo eius filij baptizati essent.

R E X C H I N Æ.

Regni Chinæ Imperiū olim multo latius fuit quā nunc est Deprehēditur enim ex historijs ipsorum (quibus memoriam rerum ibi factarum, per bis mille, & amplius ter centum annos conseruarunt) & alijs eorum scriptis, proprio idiomate editis. (quorum adhuc fragmenta supersunt) Reges eorum, dominos fuisse, fere totius oræ Maritimæ Asiæ, à Fretò Aniano, ad regnum Pegu vsque, & regnorum Melitaj. Bacam, Chalan, Baragu, (quæ ad Septentrionale latus Pegu sunt) vicinorumq; illorum, vbi adhuc eorum opera, cum epitaphijs & alijs eorum monumentis reperiuntur. In dictis omnibus regionibus, adhuc reliquæ ceremoniarum veteris religionis obseruantur, quibus tradebatur scientia rerum Mathematicarum, vt est anni in menses diuisio, Zodiaci in 12. signa & aliarum huiusmodi rerum, quæ monumenta sui Imperij sunt. Nec adhuc longum tempus præterijt, cum omnia illa regna, Regem Chinæ, pro Monarcha habebant, ei quoquo triennio, mittentes Legatos cum donis: Legati ad minimum quatuor esse debebant, nam antequam ad Aulam, quo mittebantur peruenissent, ob locorum distantiam, difficultatem audientiæ, & moram in expeditione moriebantur duo & quamuis morbus ipsos non confecisset, Chineses mortem eis veneno, (quod in aliquo publico epulo ipsis dabatur) accelerabāt ponebētq; eis sūptuosa sepulchra, quibus nomē Legati, & à quo missi erant, inscribebatur: Id omne fiebat ab ipsis, vt memoriam sui Imperij potentiæque æternam redderent. Nec minus protulerunt suam potentiam, in vasto illo Oceano, quam in Continenti: Chineses enim primi in Insulas Orientis dominium obtinuerunt: Post eos Giavi illarum dominium sibi pararunt: Deinde Malacenses & Mauri. Tandem Lusitani & Castellani adepti sunt illarum Insularum partem. Sed nulla illarum nationum, potentiam Chinesibus parem habuit. Ipsi enim præter Insulas Chinæ vicinas quæ cum propter multitudinem, tum propter magnitudinem & fertilitatem, magni æstimandæ sunt, obtinuerunt dominium

in maximam partem Insularum, illius immensi Archipelagi, ad Zeilan vsque, vbi idioma Chingallum reliquerunt, sicut & in terra Continenti ei opposita. Legitur quoque in aliquibus Relationibus Patrum Iesuitarum, in vna parte Insularum Diui Laurentij, inueniri populum album, quem à populis Chinæ originem trahere dicunt. Chineses primi Insulas Molucas detexerunt dedereque nomen Garyophilis, deduxeruntque colonias, in multas Insulas, quæ adhuc nomen seruant, nempe Battachina à Muar: Batta China, Mauri. Bate enim oppidum, Batta China opidum Chinesium significat. Aestimatur quoque habitatores Iauæ, ab ijs originem traxisse. Vt quod verum est dicatur: Videtur magna similitudo in ipsorum viuendi, vestiendi, ædificandi ritu, industria mercaturæ, & artificiorum ingenio. Cum autem Chineses, in Freto Zeilano classis 80. nauium iacturam fecissent, vltra alia infortunia: Perpendentes similes expeditiones, suis rebus damnosas esse, concluderunt eas prorsus missas facere, regredi que in suos fines: Vt hæc conclusio rata esset, penam capitis statuerunt in eos, qui in illas partes nauigarent. Reges Chinæ bello, alios offendere, prorsus abstinent. Vt verum dicatur: Cum ipsi fœlicissima regione potiantur, vbi terræ fertilitas, cum hominum inestimabili industria certat, cui nihil deest, multaq; eorum vsibus abundant cur consumerent suas opes, in faciendis acquisitionibus, suo Statui parum profuturis? Cur absumerent proprias vires, & substantiam vt acquirerent aliena? Quid piscarentur Reti aureo? Carthaginenses sicut scribit Polibius, simili fere modo exonerarunt se, vna parte rerum prius partarum: Romani cum secundo bello Punico, iacturam fecissent maximarum classum, præ desperatione | valedixerunt Mari. Postea autem videntes, quod qui Mari dominarentur, quoque terra præualerent, rursus nouas classes instruxerunt, quibus tandem hostibus superiores fuerunt. Quamuis hæc Chinesium resolutio hodie prudentiæ non ascriberetur, tamen pro maxima sapientia habenda est. Cum enim maior fatuitas non sit, quam tua perdere, vt rapias aliena: destruere fines proprii Regni, vt inuadas alieni: profundere sanguinem vitæ necessarium vt haurias alienum, Regium magis, & Principis opere dignius est, conseruare, (sicut ali
bi dixi-

bi diximus) quam dilatare: Conseruatio enim Statuum dat eis essentiam, ampliatio autem eo spectat vt eis bene sit. Ad quem finem autem se macerabit aliquis, vt sua ampliora reddat, si ampliatio Statuum non solum non efficit, vt bene commode que eis sit, sed destruit id, quod antebene erat; Ad quid expendet proprium pro alieno? Rem que iam subsistit, pro incerta & que accidere posset? Necessarium pro vtili? quare debilitabit suam personam, vt maior fiat? Princeps sapiens debet alienus esse ab ijs expeditionibus, que ipsum securum non faciunt, aut insigne commodum secum ferunt: Securitas enim Status, est vna Basis, in qua subsistit: quod studet acquirere est vt securior sit: Securitatem autem adferunt acquisitiones Angustiarum, claustrorum, viarum, rerumque oportunarum, vt hostem longe à te submoueas: Vtilitatem commodumque adferunt eę regiones, que pecunijs ditant, aut commeatibus apparatuque bellico, rebusque talibus instruunt. Sed vt ad Chineses reuertamur. Quando illud sapientię plenum decretum fecerunt, liberos dimisere populos, qui eis subiecti erant. Aliqui tamen eorum, mansere feudatarij, & sub illorum vmbra, inter quos fuere Reges Coreę, Lequij, Caucinchinę, Siam. Quamuis autē (vt diximus) se inter suos terminos finesque Chineses reduxerint contulerintque, possident tamen regionem paulo minore quam Europa est: Extendit se enī à Septentrione Meridiē versus, à 17. gradu ad 52. vsque, quo spacio cōtinentur 35. gradus: Ab Ortū, ad occasū, sunt gradus 22. Pacquin in qua degit Rex, est in 48. gradu nostri Poli. Diuiditur China, in 15. Prouincias, harū sex sunt nempe, Maritimę Cētan, Foquiē, Chiqueuā, Pantora, Naquij, Quincij: Mediterraneę, Quichiu, Iuana, Quancij, Sniuiam, Fugquam, Cansij, Xianxij, Nonam, Sancij Prouincię Quinci Cantanor Foquem, à Mediterraneis diuise sunt monte, nostris Alpibus simili, nec plus quam duo itinera ibi reperiuntur, quibus ad se mutuo meant. Tomas Perezius Legatus Regis Lusitanie Emmanuelis, à Cantan ad Nanquij consumpsit quator menses, Septentrionem versus semper tendens: Attamen Nanquin ad Septentriones magis est. Ad amplitudinem confinium supra dictam, accedit fundi fertilitas incomparabilis: Producit enim quidquid ad delicias & delectamenta non ad necessitatem

solum, & ad vsu humanum facit. Multæ plantæ bis aut ter in anno fructus reddunt Ad i& facit fluuiorum frequentia, aquarumque copia, quæ totam regionem, non solum nauigabilem facit, sed & ita irrigat eam, vt amœnissimus hortus videatur. Ea fertilitas geminatur duplici via: Vna, quod Rex nullis sumptibus parcat, vt tota Regio vndique irrigari possit, in partes duas secando asperrimos montes, vt fluminibus transitus pateat Aequando profundas valles Corruando aquas lacuum & fluminum multis modis: Cum itaque nullo loco deficiat calidū, quod tota fere regio intra Zonam temperatam contineatur, nec humidum (quo natura benigna, & hominū industria eam irrigant) luxuriant omnia, plus quam credi posset. Nullus alibi locus est vbi propagatio plantarum & pecudum, maiores, progressus faciat: Altera fertilitatis causa est quod nec seges seuerissime castigantur, nec hic prorsus tolerantur, vnusquisque aliquid facere cogitur, nec relinquitur palmus terræ, qui non colatur, nec dragma materiæ quæ non formetur. In Cantan, inter alias res notata dignas, numerantur quatuor cetorum millia, qui terendis frugibus, & Oriiza occupantur. In China habet vnusquisque quod agat, secundum eius vires hic manu, ille pede, oculo, lingua aliquid agit: ijs solum in Protodochijs publicis locus est, qui prorsus membrorum omnium impotentes sunt, nec affines habent, qui eis succurere possent. Stercus humanum (taceo alia) hic venditur. Vt se nemo excusare possit, quod nihil agere norit, vnusquisque artem paternam exercere cogitur. Cum itaque filij in artibus paternis quodammodo nascantur, obligatique sint eas exercere, addiscunt fere eas antequam id perceperint, idque perfectissime. Qui sibi in terra vitum non potest parare, facit id mari, id enim non minus frequenter habitatur, quam illa. viuuntque infinitæ familiæ in fluminibus, in cymbis, nec post longum tempus in terram descendunt. Horum aliqui vehedo, aut traiciendo personas, mercesque merent: Alij officinas sibi parant: Alij hospitio excipiunt iter facientes: In medio fluuiorum reperitur quidquid ad amictum aliasque commoditates vitæ ciuilibis facit, non ad cibum alimenta que solum. Multi nutriunt in nauibus, magnum pullorum numerum præcipue Anatarum Ad fouendum oua, excluden-

De China

excludendosque pipiones, matribus non vtuntur, sed temperati ignis, fere sicut in Aegypto, singulariter autem Alcairi fit: Tenyt has aues noctu in cymbis, mane in campos Oryza semi natos emittunt, cumque se magno rusticorum commodo herbis noxijs pauerint, vbi nox ingruit, ad sonitum cymbali aut tympani ad suas caueas redeunt. Multi viuunt vehendo pisces fluuitatiles & marinos, in Prouincias Mediterraneas: Vere enim dum turgent flumina, ob aquam pluuiam & niuem liquefactam, confluit piscium marinorum incomparabilis copia ad ostia fluuiorum, vbi piscatores eorum incredibilem copiam capiunt: Eos nauicularij fluminum, paruo emunt à piscatoribus, conuertuntque (in quibusdam vasis ad id idoneis pascendo illos, ac sepe recenti aqua reficiendo) in regiones longissime ab Oceano distitas. Ibi venudantur, mittunturque, in latas ciuitatum fossas, & in viuaria, in quibus toto anno perdurant, seruiuntque Chinesium mensarum delicijs: Pascunt pisces stercore bubulo aut columbino. Vt finem faciam: Cum ciuibus vetitum sit, finibus excedere, nisi cum venia (que pro certo tantum tempore permittitur) necesse est vt crescente quotidie progenie, innumeri incolarum coetus excrescant: Ab ipsis obseruatum est, vice quinq; morientur, ad nasci septem. Adde, In his regionibus tantam esse caeli benignitatem, aerisque salubritatem, vt non meminerint, ibi aliquando pestem vniuersalem fuisse. Ne autem aliquis existimet, bonum aliquod alicubi inueniri, cui non tantumdem calamitatis, rerumque aduersarum rependatur. Accidunt in China terremotus, qui plus damni quam pestis faciunt: Absorbent enim integras ciuitates, desertas reddunt regiones. Condunt antiqua flumina, & recondunt noua. Montes solo æquant, faciunt miserandam stragem illius populi. Anno 1555. erupit eterræ visceribus tanta aquarum copia, vt 180. miliaria inundauerit, diglutiuitque ciuitates cum earum villis. Qui aquas euaserant, illos ignis celestis consumpsit. Numerantur in China 150. ciuitates, 235. magna oppida, 1154. castella, 420. vrbes absque muris, in quibus milites degunt. Villarum Pagorumque quorum aliqui habentes mille focos, numerus iniri non posset: tantum enim vndiquaque populi est, vt vniuersa China vna ciuitas videatur. In ea sunt duæ Metropolitanæ ciuitates Nanking & Peking: In hac (&
Regia

Regia Septētrionalis interpretatur, inunc habitat Rex: Istiquæ subsunt 7. Prouinciæ; huic octo. Ambæ adeo amplæ sunt vt vno integro die equites, priusquam ab vno capite ad aliud peruenias. De numero habitatorum Chinæ nihil affirmari potest, secundum autem quod ex Relationibus manu scriptis extat, & ore refertur, colligitur 70. Milliones animarum excedere. Hęc profecto res magna est, nec creditu facilis illi, qui cum regnis Christianitatis illum numerum conferre, & ex illis æstimationem facere velit. Italia non accedit ad nouem Milliones. Nec Germania (excludendo Heluetios & Belgas) ad plus quàm decem, nec additis duabus dictis Prouincijs excedit quindecim Milliones, quem numerum forte conficiet Francia. Hispania populo infrequētior est Italia. Sicilia habet vnum Millionem & tertiā hominum millia: Anglia tres Milliones. Tantundem numerantur in Belgio quamuis belli diurnitate numerus Belgarum, multum immunitus sit. Non tamen incredibilis ille numerus (quem habitatores Chinæ conficere diximus) videbitur si considerentur ipsius amplitudo, fertilitas & loci habitati: Ea enim Prouincia adeo ampla, & tot habitatoribus frequens est, vt minus incolarum ei tribuendum non sit. Tot habet vrbes, & tam amplas, aliasque ciuitates, vt tantum numerum capere & excipere possit. Est quoque adeo copiosa, rerumque omnium copia, partim naturę beneficio, partim hominum industria abundans, vt tantum numerum pascere possit. Nos Itali nobis ipsis egrēgię imponere solemus cum opinamur Italiam omnibus vniuersi Orbis regionibus præstare, nobis que persuademus nullam Prouinciam, nec opulentiorem esse nec frequentius habitari. Nec perpendimus Italiam longam angustamque esse Prouinciam, non spaciosam nec capaceam, Nec quod duæ tertię partes flumen nauigabile non habent, qui defectus admodum prægnans est: Nec quod quartam partem occupat Apenninus, qui mons, vt plurimū asper & parū frugifer est. Quod ad fertilitatem Italię attinet, eius parti, cedit Francia copia frugū & pecudū? Aut Anglia frugibus, pecudibus lana, piscibus & metallis; Aut Belgium multitudine & amplitudine ciuitatum, varietate artificiorum, opibus & mercatura; Aut Græcia pulchritudine &

tudine & oportunitate situs, & maris Portubus aut regionibus dulcibus? Aut Hūgaria, pecore, equis, vino, frumento, piscibus, Minæris, omni denique bono? Sed nolo in his enarrandis me detinere diutius quam necesse est. Longobardia tertiam tantum Italiæ partem occupat: Sed cum explicetur pulcherri-
 mis planiciebus, irrigeturque amœnis fluminibus, nec montes asperos, nec campos arenosos habeat, tantum populi, quantum dimidium Italiæ habet: Quid autem dicemus de Francia, Austria, Germania inferiori, Pannonijs, alijsque quæ omnifariam planæ, opimæ, extremeque delitiosæ sunt? Concludamus ergo: Cum China non minus amplum spaciosumque regnum sit, quam vnitum, sibi iunctum, plenum populo, annona & opibus, pro vno maximorum Imperiorum, quæ vnquam fuere habendum est.

R E G I M E N.

CHinæ regimē Despoticum plurimum refert: In tota China, nullus est alius dominus præter Regem. Ignorant quid Comes: quid Marchio, quid Dux sit. Nulli alteri tributum aut vestigal penditur quam Regi: Confert is omnes Magistratus, etiā nobilitatem: Dat eis quo se sustentant, nec aliud ponderosum faciunt, cuius ipse certior non fiat. Non sicut Regi tantum ei obeditur, sed & veneratur sicut numen. In vna quaque Pro-
 uincia est Regis effigies aurea, quæ velo operitur, præterquam, nonilonijs: Tunc detegitur, visitaturque à Magistratibus, inflectuntque genua coram ea, tanquam Rege ipso. Nec solus Rex reueretur, sed & Præsides, ipsique indices ita honorantur, vt eis nemo loquatur, nisi genibus insidens. Hac re vilescunt admodum animi populorum, facitque eos mancipia potius quam subditos Principis. Exteri (quod eorum conuersatio consuetudoque aliquam mutationem, aut aliquid noui in regimine introducere posset) non admittuntur in regnum: Concedunt eis autem aliquid commercij, in oris maritimis, vt distrahant di-
 uendantque annonam, & opificia quæ ipsi feceré, Mercatores

M

qui hic

qui hic versantur, mercaturamque terrâ exercent, multi se coadunant, vnumque inter ipsos Principem constituunt, cui titulum Legati dant. Hac cautela intrant regnum, sed Officiarij & ministri Regis, nunquam discedunt ab eis. Indigenæ non possunt regione excedere, nisi permissu, nec conceditur permissio, nisi ad certum tempus: Vt de reditu securi sint, non dant facultatem exeundi, nisi exercendæ mercaturæ gratia, nauigando in nauibus 150. vasorum capacibus, suspiciantur enim eos multo longius nauigaturos, si maiores naues concederentur. Vt finē faciam. Huius regni lex est, vt ad nihil aliud, quam ad pacem & conseruationē Reipublicæ colliment: Ideo floret hic Iusticia quietis mater, deinde Politia magistra legum, deniq; industria pacis filia. Nō aliud regnum, nec dominium antiquum nec nouum illo magis politicum est. Plus quam bis mille annis (sicut ipsi suis historijs docent) regitur China iisdē legibus. Nos miramur Rempublicam Venetam constitisse iam 1100. annis, regnum Franciæ autem iam sepe 1200. annos conseruasse. Circiter ducenti iam anni sunt, cum China à Tartaris oppressa pertulit eorum dominium circiter 90. annis. Chineses seipso magni faciunt in rebus ciuilibus & politicis, quibus prorsus inuigilant. Solent dicere se habere duos oculos, Europæ populos vnum, ceteros nullum. Ita honorifice de nobis loquuntur, quod ipsis noti sint Lusitani, cum quibus mercimonia exercent in Macao, & alijs locis, & propter famam Castellanorum, qui ab ipsis non longe absunt, in Philippinis insulis nempe.

V I R E S.

EX frequentia populū (quam docuimus) fieri potest iudicium virium Chinæ: In ea enim consistunt omnes aliæ vires. Sed vt aliquid in particulari de ijs dicamus: Potentia Regis Chinæ (quod suo contentus, omnem inuasionē abhorret) defensionī magis, quam offensionī prona est, & aptior, vt sua conseruet, quam vt ea augmentet. Ciuitates vt plurimum ad flumina nauigabilia sita sunt, habentque fossas profundas largasque,
muri ca.

muri earum tum è lapide fossili tum costili sunt, adeo firmi
 solidique, vt credi vix possit. Turres non desunt, nec propugna-
 cula quam optime instructa. Ad fines Tartariæ vt securi essent
 aduersus potētiam talium hostium, qui quondam Chinam in-
 ingressi eam subiugarunt, fabricarunt murum (qui initium ha-
 bens, ad ciuitatem Ochioi (inter duos altissimos montes posi-
 tam) extendit se ad sexcenta miliaria Ortum versus, donec ei
 alius mons occurrit, qui ad Oceanum vsque protenditur. Ad
 regni fines videntur frequentes, sed paruæ Arces, eę erectæ sunt,
 vt hostem sistant, donec concurrant vicina præsidia, & deinde
 Regius exercitus. In quadringentis magnis pagis, magnum po-
 puli numerum, quotidie stipendia merentium habet Rex: Hi
 ad minimum indicium, in eam partem, qua necessarium est,
 tendunt. Vnaqueque ciuitas suos Præsidarios, & suam custodi-
 am ad portas habet, eaque non clauduntur solum, sed & suo
 tempore obsignantur, nec aperiuntur antequam sigillum dili-
 genter recognitum sit. Eorum militia, cum equestris, tum pe-
 destris, tum terrestris, quam Maritima numerosa potius, pro-
 beque instructa apparatus bellico rebusque necessarijs, & quod
 maximum est, probe ordinata est, quam fortis & vegeta. Indi-
 genæ enim cum propter nimiam mollitiem regionis, tū propter
 formam regiminis, quæ ipsos viles, timidos, abiectosq; red-
 dit, audaciæ animique parum habent: Externo subsidio non
 vtuntur, præterquam illos quos bello ceperunt, quos in cite-
 riores regiones mittunt, vbi signum gestantes, (quod ipsos ab
 alijs distinguit) seruiunt, sed animo mancipiorum potius quàm
 militum, stipendia certa eis persoluuntur, nec præmia virtuti,
 nec pœna ignauitatis desunt, quod magnę efficacitatis est. Qui militia
 adscripti non sunt, arma habere non possunt. Maritimæ vires
 terrestribus non sunt inferiores: Nam præter classes ordinarias
 custodia & securitati oræ meritimæ destinatas: (cum China flu-
 minibus nauigabilibus totę abundet, oraque maritima Portu-
 bus intulisque instructa sit) facile est, cum vrget necessitas, colli-
 gere à quingentis ad mille magna nauigia, quæ ipsi Giunchi vo-
 cant. Non desunt stipendio persoluendo pecuniæ, nec ad de-
 lectus faciendos, retinendumque maiorem, quam credi possent
 numerum nauium militumque: Asserunt enim multi, Reditus

Regales ad 120. aureorum Milliones accedere, qui numerus quamuis incredibilis videri posset, qui ex Statibus Europa, Chinæ estimationem facere velit, fidem tamen facile inueniet apud illos qui cōsiderabunt sequentia, nempe amplitudinem & naturam Prouinciæ, quæ Europa paulo minor est: Frequentiam habitatorum, quam consequitur inestimabilis opulentia: Diuersitatem & diuitias Minerarum Auri, Argenti, Ferri aliorumq; metallorū: Inexplicabilem copiam mercimoniorum quibus (mercimonijs) mire fauent tot flumina nauibus perua, Tot Sius & brachia maris, Emporia, Portus maritimi: Telsonia: Vestigalia mercium: Tributa personalia & similia: Percipit inter alia decimam omnium, quæ terra producit, vt sunt omnis generis frumēta, hordeum, Oryza, Oliua, Vux (sed non premunt vuas vt vinum extorqueant.) Gossipium, Linum, Lana, Serycum infinitum, metallorum omne genus, germina infinita, pecudes, Saccharum, Mel, Rheubarbarum, Camphora, Cinnabaris, Glastum Odoramentorum multa genera, & interea Muschum. Vestigal solum salis ciuitatis Canton, (quæ nec ex maximis, nec multi commercij est) reddit aureorum 180. millia. Decima Oryzæ vnus mediocris opidi iurisdictionis supra dictæ ciuitatis reddit plus quam centum aureorum millia: Inde aliarum rerum estimatio fieri potest. Percipit Tributum ex lucro meretricum: Subditis nihil præter victum & amictum relinquit. Nullos sub se Comites, aut dominos alterius generis habet, nec priuatas personas, qui opulenti sint. Cū itaque regnum immensum sit, reditusque fere omnes, in Regis manu sint, mirum non est, si ipse inde aureorum numerum incredibilem percipit. Duæ præterea res hanc summam reddituum credibiliorem reddunt: Vna est, quod non omnia soluantur in pecunia, sed pars in rebus nempe Fœno, Oryza, frugibus, palea, Seryco, Gossypio: Altera, causa est, quod Reges 120. Millionum, quas percipiunt, tres partes expendant: Dum itaque e manibus Regis exit, quod à populo percepit, nemini mirum videri debet, quod populus ipsi, id quotannis reddere possit. Sicut enim aqua tantum descendit, quantum se in altum extulit, ita & Tributa, facile tantum inferre possunt quantum Regi in sustentaculum suorum expendendum est, ipseque populus tantum,

tantum Regi pendere potest, quantum ipse in regno expendit: In regno dico, si enim extra regnum expenderet Angariæ dupliciter consumerent populum, nam ex eius manibus elaberentur pecuniæ facultatesque, neque spes superesset alicuius emolumenti, aut fructus alicuius. Sed hac de re satis diximus in rationibus Status.

PRINCIPES FINITIMI.

NVllius Principis potentia Regi Chinæ terra timenda est, præter quam Magni Chami Tartari: Omnes enim alij, ipsum pro supremo domino agnoscunt: Aduersus hunc hostem curarunt Reges præteriti, strui stupendum illum murum, A maris latere Rex Chinæ conterminus est Iaponibus & Castellanis. Iaponia varie distat à China, à Goto Iaponiæ insula, ad ciuitatem Liampo, numerantur 60. Leucæ, A Cantone 297. Iaponenses diuexant oras Maritimas Chinesium incursionibus, in terram descendentes, vt deprædentur regionem, ita vt magis atrocinia exerceant, quam quod quid bello agant: Cum enim Iaponia in plures insulas, & in varios Principatus inter se ferre dissentientes, diuisa sit, non nisi inualide contra regnum Chinæ mouere se potest. Iaponenses animis armisque Chinesibus præstantiores sunt: Dicitur Nabunangam, qui se hodie, pro domino magnæ partis Iaponiæ gerit, in animû habere in Chinam expeditionem suscipere. Ab alia parte iungunt Chineses fines cum insulis Philippinis quas possident Hispani, qui Chinesibus admodum suspecti sunt, nec id abs re: Sunt enim Philippinæ situ valde commodo, ad vexandum Chinam: Hispanis quoq; probe notum est, quam diues sit illud regnum. Rex Hispaniarum Philippus, omnes vias tentat, vt tranquille recipiatur Euangelium, videturque dominum Deum nostrum, amodo aliquam portam aperuisse: Quamuis enim Chineses, in suam ditionem exteros non admittant, sicut alibi diximus, attamen aliqui Patres Iesuitæ, moti intenso desiderio gloriæ Dei, & ampliacionis suæ sanctæ legis, in campo adeo spaciofo, qualis il-

qualis ille est magna arte, nec minori patientia regnum Chinæ sunt ingressi, comparataque sibi aliquorum Magistratum beneuolentia, obtinuerunt priuilegium naturalitatis, præcipue Pater Michael Rogerius: Venit hic in Europam anno 1590. vt referret, quid illic ageretur. Dum ego hæc scriberem, allatae sunt Significationes, à duobus Patribus, quin in regno Chinæ remanserant, quibus significabant, se diuersas persecutiones passos, tandemque coactos fuisse, ciuitate in qua habitauerant aliquosque conuerterant excedere & maritima versus, se conferre. Lusitani ipsis quoque aliquantulum suspecti sunt ij mercimonia in illo mari exercendo, primum fidem sibi conciliarunt, auspicijs Ferdinandi Andrada, propter significationem iustitiæ, & moderationis, quam de se, in insula Tamo dederat. Hic primus omnium Lusitanorum, in ciuitatem Cantam venit exposuitq; in terram Thomam Petreium Legatum Emanuelis Regis Lusitaniæ, Sed eo postea delati alij Capitanei prauis suis actionibus moribusq; occasionem dedere, vt Legatus pro exploratore captus fuerit, & in carcere detentus vbi miserabiliter suos dies finiuit, cum alijs autem, tanquam cum hostibus actum fuit: Tandem post multos annos concessum fuit Lusitanis, vt sedes figerēt (mercimonijs gratia) in parua insula Macao, in qua fere coloniam fundarunt, sed parum firmam, quod penitus subiecti sint arbitrio Chinesium, qui ipsos ob ingenia, & strenuitatem suspectos habent: Eos quoque non fugit amicitia, collu-

sio & consensus qui ipsos cum Castellanis intercedit. ideo

que restringunt quotidie libertatem commercio

rum, conanturque ita se gerere, vt Lu-

sitani sua sponte, Macao re-

linquant repetant-

que Indiam.

REX

R E X S I A M.

AD limites Chinæ, relinquentes regnum Caucinchinæ (de quo, quod huic operi inseratur, dignum nihil habemus) sequitur regnum Siam, quod inter magna Asiæ regna habetur. Nomen à Siam ciuitate, ad ostia fluuij Menam traxit dicitur quoque regnum Gornao. Extenditur ab Ortu Occasum versus, à ciuitate Campaa, ad ciuitatem Tauai vsque, quo spacio quingentæ leucæ secus oram Maritimam comprehenduntur. Interim verum est, Arabes eius regionis, vltra ducentas leucas vsurpasse, cum opidis Patane, Paam, Ior, Malacca (quam postea Lusitani his eripuerunt) Perca: A Meridie Septentriones versus, extendit se à Sincapura, quæ in medio gradu est, ad populos qui vernacule Gueoni dicuntur, qui ad 29. gradus sunt. Lacus Chiamai qui sexcentis miliaribus à mari distat Regis Siã est in locis mediterraneis, dilatatur à finib⁹ Caucinchinæ vltra Auã fluuiũ, vbi regnũ Cencrã possidet. Sunt itaq; ipsius simul cũ lacu Chiamai, flumina Menon (quod Capitaneũ aquarũ sonat) Menam, Caipumõ, Aua, quæ omnes illas regiones plus quam credi queat, omni annonæ genere fertiles reddunt. Potissima regionis pars, vndique montibus Auæ, Bremæ, Iangomæ cincta, situ plana est satisque Aegypto similis Abundat, Elephantis, Equis, Pipere, Auro, Stanno. In regni parte Occidentali, habet sylvas immensas, Tigridibus, Leonibus, Lyncibus & hyenis plenas. Cõtinet regna Cãbojẽ, Siami, Muantai, Bremæ, Caipumo & Chencran. Regi Siami obediunt Populi Lai, qui ad Septentrionem regnorum Muãtai & Caumua sunt, in tria regna (vt alibi diximus) diuisi: Primum est Iangomæ, secundum Cucrai, tertium Lancaã, Caucinchinæ vicinum: In habitant regionem planam & opulentam in quam, ex montibus descendentes Gueoni (Marcus Paulus Venerus appellat eorum regionem Can-gigu) appetitu carnis humanæ, faciunt eorum horribilem

Lanienam. Ab his sibi timentes Lai, agnoscunt

Regem Siami in superiorem dominum,

sed: ei parum obediunt, sepeq;

ei rebelles fiunt.

D I V I T I A E.

HVIVS regni opes, ex eius fertilitate percipi possunt: cum enim in planicie sit, quæ à nobilissimis maximisque fluminibus, oportuna inundatione Nili instar irrigatur, dici non potest quantum rerum omnium copia affluat. Producit Oryzam, frugesque innumeras, Equos, Elephantes, pecoraque infinita Aurum quoque Stannum, Metalla. Argentum à populis Lai eo defertur: Hæc terræ fertilitas in causa est ut populus se valde delicijs & voluptatibus obruat. Agriculturam exercent, sed artibus non admodum delectantur, eamque ob rem regnū exigui cōmercij est. Inter alias ciuitates tres admodū celebres sunt, nimirū Cambaia, ad flumen Meicon aut Menon sita, quod in China oritur & in decursu adeo fluminibus & aquis augetur, ut ei sius alueus non sufficiat: & propter aquarū vim se mutuo protrudentium rumpit discinditque terram, plusquam in mille partes, efformatque lacum quasi alterum Meotidem, plusquam sexaginta miliaria longum: Meicon Capitanicum: Menon matrem aquarum significat. Altera ciuitas est Siam, cuius amplitudo toti regno nomen dat: maxima ciuitas est, cōmercioque admirabilis, id inde colligi potest, quod quidam Pater Iesuita scribit, vltra Indigenas incolas, plusquam triginta millia Arabicarum familiarum in ea esse:

Tertia ciuitas Vdia nomine, Siana adhuc maior est, diciturque in ea esse quadraginta incolarum millia,

& quod in flumine Caipumo (ad quod

sira est) discurrant ducenta

cymbarum millia:

VIRE.S.

VIRE S.

Rex Siami magnifice viuit, sex excubitorum millia habet, & ducentos Elephantes, ostentandę suę amplitudini: Eorum Elephantorum 30. millia habet, quorum tria millia bello idonei sunt. Et res pro maxima habenda ea, si eorum precium, & impensę in ea animalia faciendę, considerentur. Regis Siami administratio plus despota refert quam Regiam gubernationem: omnium enim sui regni terrarum dominus est, easque locat colonis, aut dat eas sui Baronibus, ad ipsorum sustentaculum, ad certum tempus, aut quamdiu viuunt, sed nunquam iure hereditario: dat quoque iisdem Baronibus ciuitates oppidaque, cum iurisdictione ad tempus præfinitum, vel etiam ad vitam, sed ea condicione, vt ei in bellis, certo cum peditum numero, Equis & Elephantis inseruiant. Hoc modo 20. equitum & 250. peditum millia (quibus nulla stipendia largitur) habet, nec regno hoc oneri est. Si maiores vires coadunare vellet, multo maiorem numerum conficeret: Regnum enim amplum est, ciuitates oppidaque populo frequentia sunt: Sola enim ciuitas Vdia (quę regni Siami caput sedesque regia est) emisit 50. hominum millia, Quamuis Rex Siami nouem regnorum dominus sit, non alijs tamen, quam Siamitis, in bellis vititur, qui duo regna, Siami nempe (quod ipsi, Chaumua vocant) & Muantai (in quo ciuitas Vdia est) inhabitant. Sequuntur tria Maiorũ regna, duoq; alia ad mare sita nempe Como & Camboia. Ad Occasum est Caidoco regnum, & Septentriones versus Brema, quod alij Barma, alij Brama dicunt, sicut in barbaris nominibus euenire solet. Cum spes parandi opes, & acquirendę amplitudinis, in hoc regno ab armis dependeat, vigente etiam pace, sunt exercitia bellica; & in aliquibus ludis, quos Rex quotannis Vdię exhibet, referuntur omnia, ad exercitia militaria. Vni sũt in flumine Menam, vbi plus quam tria Paraorum (genus nauigij est) millia, in duas classes diuisa, conflugunt: congregiuntur quoque equis & elephantis: pedites quoque, ense parmaque instructi: exercentur quoque in venationibus ferarum. Vitę quod super est impenditur delicijs & vitijs.

PRINCIPES VICINI.

Siamensium fines ad Ortum Caucinchinam attingunt, in-
 ster quam & ipsos sunt silvæ immensæ, Leonibus, Tigridi-
 bus Lyncibus, Hyenis, Elephantis plenæ eē impediunt, ne se in-
 uicem bello infestent. Cum autem ambo hæc regna Regi Chi-
 næ subdita sint, (cui quotannis Legatos mittunt) pacem inter
 se colunt. Chiamai lacum versus contermini sunt Siamenses
 Chinenſibus. Ad mare iunguntur Arabibus, & locis quæ Lusita-
 ni occuparunt: illi Patane, Paam, Ior, Peram: hi Malaccam to-
 tumque eius regnum rapuerunt, ita vt regi Siam ad ducenta ter-
 ræ miliaria ademerint: Sed cum ora maritima contenti, lati-
 us in interiorem regionem, iurisdictionem non exerant, reci-
 piantque ex inuectis & euectis mercibus, magnos Reditus, nec
 viribus, ad Mediterranea inuadendum, satis firmis instructi
 sint, pacem cum Rege Siam colunt. Regnum Pegu ad occasum
 est regno Siam, mediæ Lunę instar, iacet inter montes, quos
 Brami & Iangomei incolunt, extendit se secundum mare, à ci-
 uitate Rei (quæ ad mare in 14. gradu, & eius parte tertia est) ad
 Sedoch vsque, quæ in decimo octauo gradu ad oram maris est,
 per spatium 90. leucarum, paulo minus in Mediterraneis latū
 est. Fluius Pegu regionem mediam interfecat, & certis tempori-
 bus intumescens, diffundit dilatatque se per illos amœnos cā-
 pos, idque tam egregie, vt magnum Sinum, tibi ob oculos po-
 nat. Is triginta leucas latus est: Vbi autem fluius decreuit & in
 suum alueum reflexit, crescunt ibi omnia, quæ illud clima fert,
 tam abunde, vt Pegu Aegypto no inuideat. Regni Pegu Por-
 tus præcipui sunt Pegu ad eiusdem nominis fluium: Tauai, Ma-
 tabane, Colmin. Siamensibus ad Septentriones vicini sunt
 Gueoni, asperriorū montiū incolæ, inter quos & Siam sunt
 Lai qui eam à Septentrionali & Orientali & latere prorsus cir-
 cum cingunt secundum flumen Mecon: fines denique iungunt
 China, Campa & Camboia. Lai parent Regi Siam, quod metu-
 ant Gueoni, à quibus illos Rex Siam tuetur, nisi id faceret, iam
 dudum ab illis excisi essent. Ante 40. annos, eos aggressus est
 Rex Siam, cum 20. equorum millibus (qui quamuis parui sint,
 ferunt

ferrunt tamen egregie labores) habebat præter eos 250. peditū & decem elephantorum millia: pars prælio bona erat, pars gestabat impedimenta. Non aliud regnum est quod maiorem Elephantorum copiam habeat, ijsque plus vratur. Trahebat quoque post se bouum bubalorumque clitellariorum ingentem numerum, quos deficiente commeatu mactabant.

MVTATIO REGNORVM SIAM ET PEGV.

HVc vsque diximus de regnis Siam & Pegu, sicut erant, quādo Lusitani Indiam sunt ingressi, sed ab eo tempore, res valde mutatae fuere, modo qui sequitur. Regi Pegu obediebant quondam aliqua Bramorum regna, secundum flumen, Chiamai lacum versus, vbi suos Legatos habebat. Sexaginta ab hinc annis quidam Legatus, quem regno Tangu præfecerat, confusus asseclis, quorum multos habebat, & autoritate, quā sibi virtute parauerat, rebellis Regi factus est, rapuitque sibi regnum, occisis viris primarijs: Quod plus est, cepit ciuitates, & regna Prom, Melintai, Calam, Mirandu & Ana quæ omnia Bramis inhabitata erant. Ea Septentriones versus, plus quā ad 150. leucas extenduntur: Tentauit quoque occupare Siam, venit que in conspectum Vdiæ Metropolis ciuitatis regni Muantaij vsque, sed nihil efficere potuit. Susceperat illam expeditionē, cum trecentis peditum millibus, consum sitque plus quam tres menses in aperiendis vijs, per montes alperrimos, syluas vastas, & loca inaccessibilia, in quibus amisit 120. hominū millia cepitque Siamensium ducēta millia. Domum reuersus, aggressus est ipsum regnum Pegu, quod & expugnauit: Postea, anno nimirum 1507. reuersus est ad expeditionem Siam vicitque Regem qui sibi veneno mortem consciuit, eius filios autem cepit occupauitque eius regni magnam partem. Hic & eius successores, quod eorum potentia incoeperit, occupatione regnorum Bramorum, vocantur à neotericis Historicis, Reges Bramæ, aut vt alij dicunt, Reges Barmæ: Lusitani autem à nobiliori, &

magis cognita, occupatorum parte, vocant eos Reges Pegu. Tentauit postea aliquoties, cum vno virorum Millione & amplius ciuitatē Vdiam: Sed vt quod de magno numero diximus fabulosum non videatur (quod res alibi dicendę similes sunt) non erit ab instituto nostro alienum, si hic demonstremus, vnde accidit, vt hic, alijsque in regionibus, tam numerosi exercitus colligi educique possint. Primo itaque dicimus, quod cum bella, tuis in finibus, aut procul ab ijs geruntur, magnos exercitus, longo tempore alere non potest is, cui maximi Reditus, copiaque paratę pecunię non suppetit: Sicut enim nostri corporis membra sine neruis moueri, & absque ijs, motus continuari non potest: ita nec exercitus colligi, nec quo opus est du ei, nec vniti in expeditione retineri possunt, nisi prompta pecunia, quę ipsos oportuno tempore reficiat, trahatque post ipsos, arma, com meatum, annonam aliasque res vitę necessarias, vsuique armorum commodas. Cum autem Principum reditus, sicut priuatorum hominum facultates, (vnde Principes suos thesauros instruunt) certis finibus consistant, efferendoque vno aut duobus annis, ex tuis prouincijs pecunias, ijs eas denudabis, omneque aurum & argentum ita ex hauries, vt ijs postea inanes remaneant, consequitur quod bella longinqua, nec suscipi, multo minus continuari possint, nisi à Principibus, qui à longo tempore thesauros accumularint, aut habeant fodinas inexhaustas, & nunquam deficientes: Thesauri autem, quantumuis maximi, consumuntur paruo temporis spacio: Id enim quod in pace, parcè colligitur, in bello, prodige expendendum est. Vnus siquidē annus quo bellum geritur, fructus multorum annorum pace conquistorum absumit. Quare quidam Capitanus Lusitanus, magna cum causa dixit Lusitanię Regi Sebastiano, cum de expeditione in Barbariam suscipienda ageretur ad id bellum tres torrentes requiri: vnum virorum, alterum com meatuum; tertium pecuniarum. Ille quoque egregie dixit, qui ad belligerandum pecunia infinita opus esse dixit. Cum autem in omni bello multum expendendum sit, id tamen quod procul à domo sit, infinitas, & quę omnium opiniones superent, pecunias requirit. Magnus Turca id expertus est in bello Persico, quo adeo potens Princeps suas facultates & thesauros tali modo

modo, consumpsit, vt ei valorem auri argentiq̄ue diminuere, illorum precium ad duplum augere, patriq̄ue monetarum falsificationem milleq̄ue tales res, necesse fuerit. Qua de causa Ianizari plus quā semel seditionem & turbas concitarunt, ciuitatem Constantinopolim furiose peruagati flammam iniecerunt suntq̄ue eius magnam partem deprædati. Rex Catholicus onera tot bellorum, in tam longinquis Prouincijs, tantoq̄ue tempore ferendo, facultatibus tantum Hispaniæ suffultus non sufficeret, nisi dominus Deus ei dedisset alium Orbem, Mineris inexhaustis argenti plenum, venisq̄ue & fluminibus auriferis scatentem, qui ipsum quotannis nouis thesauris (qui ad ipsum classibus deferuntur) reficit: Pecunia ea est, quæ militibus com meatum & apparatus dat, illos in vnum locum coire facit, & eos modo huc, modo illuc ducit, sicut occasiones necessitateq̄; expeditionum exigunt. Tanti momenti est pecunia vt Ioannes Iacobus Triuultius, magni nominis Capitaneus, rogatus, quæ res in bello necessariæ essent, tres requiri responderit: Pecunias, Pecunias, Pecunias. Hæc intelligenda sunt, cum impensa ex tua ditione capiendæ sunt. accidit enim aliquando vt expeditio bellica se ipsam alat, subministretq̄; ipsa vires Hunni, Vandali, Gothi, Arabes, & nostrorū auorū tēpore, Magnus Tamerlanes, maximos exercitus foris eduxerūt. Prouincias enim nullis viribus instructas, sine magna resistantia & obstaculo intrantes, dabant in prædam & direptionem: ciuitates ruraquealebant conseruabantq̄ue se spolijs & ruina regionum. Idem nostris temporibus Lusitanis in India Orientali, & Castellanis in India Occidentali, sed plus his, quam illis accidit. Nulla enim vnquam natio in Orbe fuit, quæ nullo fere proprio sumptu tantum acquisuerit, quantum Hispani in Noua Hispania & Peruvia. Sed id hoc tempore factu adeo facile non est, sicut olim fuit, minusq̄ue in Europa, quam in Asia, aut Africa, propter tormentorum bellicorum vsum & Arces, quæ pluribus mensibus, immo annis, sustinere, imo defatigare hostem præpotentem possunt. Turcæ hoc ad Zigethum experti sunt, paruum id in Hungaria castrum est, quod anno 1566. Solimannus Turcarum Rex, cum tercentum bellatorum millibus, aggressus tandem expugnauit, sed cum tanta suorum strage, vt tãti exercitus pars

tertia domos non reuiferit. Fuit itaque acquisitio, tanto con-
 tui longè inferior Lusitani initio suæ expeditionis Indicæ,
 cum paucis militibus modicoque tempore magni momen-
 ti acquisitiones fecere: Sed cum illi populi tormenta bel-
 lica sibi parassent, architectos nacti Arces extruxissent, I-
 dem classesque instruxissent, non vltra progressi sunt Lusita-
 ni. Hispanis in nouo Orbe accidit. Repererunt enim post primas
 illas victorias, in noua Hispania Chichimechios, & in Peruuia
 Pilcossonios, Ciriguanios, & Cuchos: vt 27. annorū spacio nō
 latū pedē terræ potuerint suo imperio addere, & in valle Arau-
 co, Tecapel, in regno Chile, vbi cū illæ gentes vidissent Hispanos
 in cibus sagittarū armisq; interfici, nō habuerūt eos ampli-
 us in ea existimatione, qua ipsos habuerant, cū pro cæli filijs &
 gente immortalī ipsos æstimabant: experientia autē praxique
 edocti non amplius timēt equos nec Sclopetos: Sed si bellū nō
 procul domo geritur, non est difficile paucō tēpore magnos ex-
 ercitus colligere: Sicut legimus de Crotoniatis & Sibaritis. Et
 ne exēpla adeo antiqua adducamus, legitur Ganpauenses Flan-
 drię populū se aliquādo potētia Regū Franciæ cū 80. bellatorū
 millib. opposuisse. Cū enim eorū Regio abūdāns populo esset
 bellisq; in finibus gereretur, currebat in id vnusquisq; cōmeatu
 (qui in aliquot dies sibi sufficeret) instructus: sed diu in expeditio-
 ne subsistere nō poterāt, quod pecunia & annona deficerēt: con-
 stringebanturq; omnes: hic ad aratrū, ille ad officinā, tertius ad
 tabernā, vnde se sustinebāt, reuerti. Scoti, qui præ defectu pecu-
 niæ nunquā præclarā expeditionē extra Insulā susceperunt, ne-
 cessitate patriæ id exigente, aliquando modico tēporis spacio,
 magnū hominū numerū collegerūt, eoq; aut hostes aggressi sūt
 aut defenderunt fines, sicut & faciebāt Romani, qui per aliquot
 sæcula, dum cum vicinis Romæ populis belligerarent, priuatis
 stipendijs arma tulerunt Egredebantur enim domo cibus in vi-
 nū aut duos dies, alijsq; rebus necessarijs instructi, vnoq; prælio
 paucis horis bellū finiebāt. Sed cū expeditio in Veios suscepata
 diutius protraheretur, Senatus coactus fuit populo stipēdia pa-
 rare. Exercitus ad expeditiones vicinas colligere in regioni-
 bus Orientalibus, & in Africa, longe facilius est, quam in Euro-
 pa: eius rei multę sunt causę. Prima est, quod regiones vt pluri-

mum abundantiores copiosioresque rebus vitæ humanæ necessarijs ibi sunt: deinde quod populi Meridionales & Orientales, vt plurimum minori quem nos contenti viuunt: sunt ciborum parci simplicesque: Europæ autem populi non solū vt se nutriant, edunt bibuntque, sed vt frigus à se arceant: illi autem à cibo nihil, præter nutrimentum recipiunt. Vinum, quod apud nos pane carius est, apud ipsos non reperitur: Ipsorumque aquæ sunt nostris meliores. Ars culinaria non apud ipsos tam exquisita, est quam apud nos, nec eorum stomachus, affluuit adeo opiparis delicijs. Turcæ finiunt conuiuia Oryza & carne veruicina, nec Orientales insumunt, tantum in vestes quantum nos. Eunt seminudi in bella, nec præter pudenda aliquid cooperiunt. Inde accidit quod apud ipsos, non tanta artium artificumque frequentia sit, quanta apud nos est, vbi maior elaboratarum rerum pars ad vestes, & ad personarum ornatum pertinet, tot generis panni, lanci serycei, varietas vestium colorum venustas, pompa vestimentorum, aliæque tales. Apud illos populos fiunt fere omnes expensæ in panniculo ex gossypio, qui eos ab umbilico ad genua vsque tegit. Has ob causas facilius illic quadraginta quam apud nos decem militum millia sustentari possent. His adiunge expensas, quæ in tormenta bellica & in eorum apparatus in com meatum, equos, homines, aliasque res, quæ ad gerenda bella requiruntur, faciendæ sunt, inestimabiles esse, quas ignorat maxima populorum Orientalium pars, ij maxime, quibus cum Arabibus & Lusitanis nihil negocij est, & qui prouincias Mediterraneas inhabitant. Sed parui momenti non est, quod supra dicti populi in bella eant, nullis armis defensionis aptis instructi, absque thoracibus, galeis, squamis æreis & laminis, quibus multum impenditur, nec ea, ex vno loco in alium absque impensis vehi possunt. Multum hac in re differimus à Romanis, qui in bella euntes tam defensionis quam offensionis apta arma & sæpe com meatum in decem & plures dies ferebant: quare Virgilius hoc onus, iniustum fasces canit, quod præter modum esse videtur. Cum itaque illi populi commoditatibus fruatur nepe foecunditate regionum, facilitate paradisi victus, amictus, armorum, facile est, vt virgæ necessitate exercitum multo maiorem, quam nos, colligant, qui rebus infinitis indigemus, quas ipsi ne quidem norunt Legi

mus res maximas de exercitibus Assyriorum, Aethiopum, Belii, Nini, Semiramidis, Cambisis, Ciri, Darij, Sesostris, Sefaci, & temporibus minus antiquis Arabum, Tartarorum, Mogororum aliorumq; Et ne exempla tantum longinqua adducamus, & vt ex ijs, quæ recens acciderunt, rebus antiquis fides concilietur, eaque fiant credibilia: Literis patrum Iesuitarum & Capitaneorum Lusitanorum celebratur res illa, quæ accidit anno 1584. in Angola (ea nobilis diuesque prouincia est Aethiopiae Occidentalis, regno Congo vicina). In ea Paulus diazius Capitaneus Lusitanus, secunda Februarij die obuiam habuit exercitum, vnus Millionis, & ducentorū Aethiopum milliū, quem aduersus ipsum eduxerat Angolæ Rex, qui ab illo, incredibili felicitate, non armorum vi, sed Dei benignitate dissipatus & in fugam actus fuit. Huius rei certio rem me fecit literis Eduardus Lopezius Lusitanus, qui eo tempore erat cū Rege Congo. Certum itaque est, quod adeo numerosi exercitus parum durent, & torrentibus quam fluminibus, nimbis quam pluuijs similiores sint: quamuis enim colligi possint, non tamen diutius conseruantur quam com meatus, quem secum domo attulerūt durāt. Accidit inde vt intra paucos dies dissoluantur valedicantq; expeditioni, nō cum ea in medio cursu est, sed cum incipit moueri: non habent enim secum rem quæ mercatores, & epulatores cum rebus conseruationi vitæ humanæ vtilibus, & ad bellū necessarijs, post eos trahit. Quod plus est vt Milliōni militum, de rebus necessarijs prospiciatur, opus esset alio hominū Milliōne, curribus, iumentis clitellarijs, famulis, mercatoribus & epulatoribus qui illos sequantur: Tantæ multitudini autē nec flumina aquam, nec campi fruges, nec terra hospitia suppeditare posset: necesse itaq; esset vt sua mole rueret & in nihilum redigeretur. Reges illi Oriētales, qui exercitus solito maiores collegerunt, eaq; in bella, & longinquas regiones duxerunt, ea quæ diximus bene perpendentes, primum maximam pecuniarum, com meatuum, aliarumq; necessariorum apparatus copiam compararunt. Inter alios, Xerxes, qui maiore exercitum, tam mari quam terra (de quo memoria sit) collegit consumpsit septem annos, in apparandis ijs, quæ ad expeditionem necessaria erant. Sed reuertendo ad Regem Barmæ, cepit is paucis elapsis annis

annis Port. Martabane & Ternaseri, armaq; deinde, nūcad Sep-
tētriones nūcad Occasū versus circūagendo, diuexauit Princi-
pes Caor & Tipuræ, cepit regnū Aracan, Macin & duxitq; in eam
expeditionem ter centū millia, & quadragesies mille Elephan-
tos. Aracan, regnum, montibus obsitum & vndiquaq; fere syl-
uis spaciolis cinctum est, suntq; eæ regno pro muro valloq;: Ci-
uitas magistra, quæ regno dat nomen, sita est ad fluiuium, distat
que quindecim leucis à mari, 35. à Catigan. Macin, regnum est
diues Aloe: id lignum (quod Arabes dicunt Calambuco alij lig-
num Aquilæ) propter odorem suauissimum, æstimatur ab om-
nibus illis populis Orientalibus Argenti pondere. Utuntur eo
in India & Cambaia, in exequijs magnorum Principum, in bal-
neis, & in similibus delicijs: Nascitur vt plurimum, in asperio-
ribus montibus Campe, Cambosæ Macin: quod in nostras re-
giones defertur, nullo in precio apud illos est, Intellego in reg-
nis Congo, & Angolæ, regionibusq; vicinis laudatum pro-
būmque reperiri, & quod indigenæ eo vtuntur pro remedio &
medicina variorum morborum, quibus laborant. Sed si id ve-
rum est, miror, quod Lusitani ex eo lucrum non captent.

R E X N A R S I N G Æ.

Potentiorum Principum qui inter Indum Gangemq; sunt,
vnus est Rex Narsingæ: eius enim dominio quicquid est in
ter montem Gate & Sinum Bengalicum, inter Promontoria
Guadavernum & Comorinum, quod spaciū 200. leucas con-
tinet, abundantia & copia rerū cum alijs Indiæ regionibus cer-
tare potest. Aquæ à montibus cadentes nunc à fluminibus, alibi
riuulis, alias lacubus stagnisq; receptæ, mirificè terram refrige-
rant, adaquant humectantq;. Ea aquarum copia, solis calore ad-
iuta, miras res propagandis frugibus pecudibusq; facit. Oryza
varij generis, auibus, feris, domesticis animalibus præcipue Bu-
balis, Elephantis, Minæris gemmarum & metallorum, mirifi-
ce luxuriat regio. Equos bello aptos non producit, sed à merca-
toribus

toribus ex Arabia & Persia, magno numero adducuntur, id quoque quadam emulatione Principes Decan faciunt, Inter supra dictos regni Narsingæ fines, habitant quinque nationes, lingua inter se differentes. plura quoque loca ad Oceanum Indicum habet munita Narsingæ Rex: Eius enim dicto audiens est Provincia Canara aut Cocam, vbi sunt oppida & portus Mangalor Mayandel, Batticala, Onor, sed Lusitani vestigal Batticalæ recipiunt, & ante aliquot annos occuparunt Onor. In Narsingæ regno sunt duæ ciuitates regiæ, vna earum Narsinga, altera Bisnagar nuncupatur, vnde hic Princeps aliquando Rex Bisnagaris, aliquando Rex Narsingæ vocatur.

VIRE S.

Po re certa habetur, Regem Narsingæ 12. Ducatorum Milliones quotannis recipere quodque eorum tres, aut duo & semis ipsi manent, omne residuum impendere in magnum corpus militiæ, nempe 40. Nairorum & 20. equitum millia, quibus pacis bellicque tempore stipendia largitur: Necessitate urgente multo maiorem exercitum educere potest: eius enim stipendia merentur 200. Capitanei, quibus territoria suæ ditionis confert, sub obligatione, vt certum equitum, peditum, Elephantorumq; numerum semper ad manû paratumq; habeant. Amplitudinis redituum regni, argumento esse potest, quod Capiteanorum aliqui a Rege Millionem ducatorû consequuntur. Sed pro re incredibili habendû minime est, quod hic, sicut in maiori Orientis parte, omnes terræ syluæ, mineræ, etiã aqua ipsa aliquorû fluminû, ad Principes spectant: Nemo eni a qua fluminis Gangis quod regnû Bengalæ perlabitur, nec Gangæ quod per Orissæ regnû fluit, se lauare potest, nisi Regibus vestigal Telonumq; persoluat. Ipse quoq; Narsingæ Rex aquã iã dictorû fluitiorum emere cogitur, eã enim è longinquo ad se deferri iubet, vt in ea balneetur, aut quadã superstitione se ea purget lustretque. Rex omnium fundorû suæ ditionis dominus est, populo aut præter brachia & laborẽ nihil relinquitur, quidquid è reditibus regni percipitur, id inter ipsum & Capitaneos diuiditur: ipsi enim Regi pars tertia redituum, Capitaneis duæ residuæ partes cedunt. Cum itaq; maxima Principum Orientalium pars sibi nõ pacẽ aut iusticiam pro scopo, in quẽ colliment, proponant: sed victoriam

riam, amplitudinēque, collocant omnes facultates in militiā, nec aliud eis cura est: Indeque consequitur, ut equitum peditumque numerum, nobis vix credibile tenere alereque possint. Sed ut ipsorum potentia credibilis fiat, opere precium fecisse videbimur, si ob oculos ponamus, quid Princeps Christianę professionis (qui Dominus esset omnium fundorum territoriorumque suę ditionis) efficere posset. Aestimatur id omne quod è territorio Franciæ percipitur, ad 15. Milliones ascendere. in Francia aut nec auri minaræ nec argenti sunt. Sex Milliones percipit Clerus Regni; vna Myrias & semis Regis Domainij, ut vocant, reliquū aliorū est, qui redditus habēt: nihilo tamē minus rustici eo in regno laute viuunt. (ij in Oriente in India præcipue, in Polonia & Lithuanias mancipijs prohabētur) Principes itaque Orientales, multo maiores redditus è Francia perciperent. Ultra ea quæ dicta sunt, habet Rex Christianissimus, plus minus, octo Milliones ordinarij redditus, ex vestigalibus datijsque; quāto autē esset potentior, si ultra hæc (in quibus sua potentia consistit) Dominus fundorū territoriorumque; totius regni esset, illaque; (sicut Rex Narsinge facit) in milites impenderet? certe sicut quando Francia in flore erat, vix expensis in 4. cataphractorum & 6. sagittariorum millia faciendi, sufficiebat, si quæ iam dicta sunt, alijs eius redditibus accederent, 150. equitum millia posset tenere. Sed ut Narsingam redeamus, hic Rex ut suos Capitaneos sedulos diligentesque; reddat, instituit quotannis lustrationē, in qua omnes se sistere tenentur: Ea lustratione peracta, gradu mouet eos, qui minus militum quam debebant, aut armis non probe instructos adduxerūt: eos autem qui plenum numerum riteque instructum secum traxerunt, complectitur benigne, melioremque reddit eorum condicionem. Sed quæ vires ex tantæ amplitudinis regno, modoque quo dictum est instructo, educi possint, inde colligi potest, quod Ioannes Barros scribit, de exercitu quem Rex Chrismarao, aduersus Idalcanem, in expeditionem Raciolensem eduxit: quod ut melius intelligatur, præter meum institutum recitabo punctuatim quidquid is dicit. In plura membra sub suis Capitaneis diuisus erat exercitus, in prima acie erat Camaraique cum mille equis, 17 elephātis, & 30. peditum millibus: Tjarabicare cum duobus equorum millibus,

millibus, 20. Elephantis, & 30. peditum millibus, post eum erat Timapanaique, cum tribus equorum millibus & quingentis & 60 peditum millibus: Hadapanaique, qui eum sequebatur, ducebat 5. equorum millia, 50. Elephantes, & cētum peditum millia. Condomara 6. millia equorum, 60. Elephantes, 120. peditum millia; Comara 250. equos, 40. Elephantes, & 80. peditum millia, Gendraio mille equos, decem elephantes, & 30. peditum millia. Post hunc ibant duo Enochi Cegi familiares, cum mille equis, 15. Elephantis, & 40. peditū millibus, Pedissequus Betel ducebat 200. equos, 20. Elephantes, & 15. peditum millia Comaberra 400. equos, 20. Elephantes, 8. militum millia, sequebatur Rex, cum ijs, quibus sui corporis custodiam credebat, nempe 6. equitum millibus, 300. | Elephantis, & 40. peditum millibus: Ad eorum latus ibat Gubernator ciuitatis Bengapor, cum diuersis Capitaneis: sub quorum signis erāt 4200. equi 25. Elephantes, & 60. hominum millia, pedibus merentium. Ultra hanc gentem ad huc erant duo equorum, & centum hominum millia, in exiguas turmas diuisa, qui cursorum instar, vndique, ante, retro, & à lateribus regionem, tali cum ordine percurtabantur, vt vno tractu, quidquid accidisset, cognosci posset. hos comitabantur 12. aquatorum, & 20. meretricum millia, famuli mercatores, artifices lixæ (quos ipsi Maniati dicunt) boum bubalorumq; clitellariorum numerus iniri non poterat. Dum flumen transmitteret exercitus. eius frequentia, ex eo cognosci potuit, quod aqua quæ ad dimidium cruris eorum, qui primi transierant peruenisset, vix vltimis ad bibendum sufficeret. An tequam Rex ad hanc expeditionem egrederetur, nouem dierū spacio 20736. capita animalium, tum aëreorum, tum terrestriū sacrificauit, eorum carnes in honorem Idoli, eui sacrificabantur in egenos distribuæ sunt. Milites vestibus ex gossypio, tam firmis solidisque induti erant, vt lanceis non minus quam laminæ ferreæ resisterent: Gossypio quoque coperti erant Elephantes, quorum quilibet gestabat castellum, in quo quatuor armis instructi viri, erant, Elephantorum dentibus, prælongi latique enses alligati erant, quibus omnia dissecabant: Peditatus in arcus, frameas, enses, scutaq; gerentes, diuisus erat: quod autem horum vltimi, scutis pergrandibus vterentur, vt ijs com-
mode

mode corpus tegere possent, arma offensiva nulla gestabant. Silentio prætereundum non est, quod cum Idalcane, tormentis bellicis, Regis Narsingæ exercitum valde afflixisset, hic suum (suorumque animos excitans in hæc verba (Principe digna) prorupisse fertur; malle se vt Idalcane de se occiso, quam deuicto gloriaretur, seque inter primos ostendens, addidit suis animos, fecitque ex agnis leones, dissipauit hostem, egitque eum in fugam. Inter alia spolia, quatuor equorum Arabicorum millia, centum Elephantes, 400. tormenta bellica maiora, præter alia minora, inuenta fuere; bouum, bubalorum, tentoriorum captiuorumque numerus iniri non poterat. Cum Idalcane his in bellis fuere 40. Lusitani, cum Rege Narsingæ 20. vt ab ijs quæ supra dicta sunt, habemus. Huic Regi, nostro æuo rebelles facti sunt duo Capitanei, quorum vnus Virapanai que nomine, residet in Negapatam; alter cui Veneapatir nomē est, dominium locorum vicinorum Malipuro sibi rapuit.

REX CALICVT.

IN Indiæ parte nobilissima, quæ inter Gate montem, Occanumque Indicum sita est, extenditurque à promontorio Comorino, ad fluuium Cangierecor vsque, spacio 300. milliariorum, nullus Rex est, qui viribus potentiaque, cum ijs, quos hucusque nominauimus, conferri possit: regio enim tot in partibus, nunc Sinubus maris, nunc fluminibus, aliquando lacubus stagnisque ita discinditur, vt eam natura in plures diuississe videatur nempe Trauancor, Colam, Cochin, Crāganor, Calicut, Tauro, Caranor: Ante septingentos annos, præfuit his regionibus Percimal, Rex totius Malabaris, qui cum factus esset Mahumetanus, Mecam profecturus, vt ibi dum viueret, moram traheret, suum Regnum (vt alias diximus) in plures partes diuisit, voluit tamen, vt maiestas superioritasque esset apud Regem Calicutij, cum titulo Samorini (quod Imperatorem significat) Quāuis potentia huius Regis, multum decesserit, tum quod Lusitani commercia à suis portibus auerterint, tum quod auctoritatem Samorini diminuerint, eius emulos subditosque (quales erant Reges Tauro & Cochin) sustinendo: nihilominus suam

maiestatem tam egregie adhuc tuetur, vti inter alios, à nobis celebrari mereatur, vel propter id solum, ne nobilis illa India pars, à nobis transeat, nulla facta mentione eius Principum. Calicutij regnum ad 25. Leucas in longitudinem protenditur. Malabar vbi latissima est, decem leucas non excedit. Ciuitas Calicut (quæ regno nomen dedit) ad maris oram sita est, secundum quam, se fere ad tria milliaria extendit, sed pauca in ea domus, nec ea magni precij sunt, nempe 10. 15. 20. aureorum ordinarij redditus, quod & comune precium est, maxime partis ædificiorum nouorum Orientis, quibus Arabes aut Lusitani manus non admouerunt. Sustentant se incolæ Oryza, palmetis, pecore, piscibus. Diuitiæ consistunt in Zinzibere & Pipere, quorû mercatura magnos thesauros in illius regni portu trahit. Primo enim Arabes) qui multis seculis huius commercij domini fuere) deinde Lusitani, indicibilia pericula tam immensæ navigationis spernentes, ab hinc 90. annis venerunt illuc, vehuntq; adhuc suas opes, quas commutant cum Pipere alijsque rebus. Sicut autem Lusitani Cochin oppidum diues & opulentum reddiderunt, ita etiam Arabes Calicutium, & eius Regem locupletarunt. commercium enim illud, tanti est momenti, vt non solum Principes vestigalibus datijsque ditet, sed & mercatoribus tantę inde opes accrescant, vt eorum aliqui, cum aliquibus Europæducibus & Africæ Regibus conferri possint.

V I R E S.

IN Malabar comuniter in prælijs equis non vtuntur, non ob id solum quod equos regio non generet (magno enim numero ex Persia & Arabia eò ducuntur); sed quod regio id nõ ferat: sicut enim in Suecia pedites hastis, equites lanceis non vtuntur ob sylvarum frequentiam, quæ earum vsum impediunt easq; inutiles reddunt; ita & in Malabar raro equis vtuntur, propter regionis angustiam, & quod mille in locis hic fluminibus; illic maris Sinibus, aliquando lacubus rumpitur: vires itaque in peditatu & armis naualibus consistunt. Peditatus his in regionibus, ad militiam adeò probè instructus est, vt id credito difficile sit. Milites om-

lites omnes nobiles sunt, dicunturq; Nairi: cum hi septimū a
 tis annū attigerunt, ducuntur in scholas militiae, vbi eorum ner-
 ti iuncturæque, per homines excellentes distenduntur, frequen-
 ti vnctione olei Sefami, consequunturque ea inunctione agili-
 tatem ferè incredibilem, vertunt, inclinantq; mēbra facillimè
 in omnem partem, quasi in ijs nulla essent ossa, saltātq; antror-
 sum retrorsumq; ad miraculum vsque. Semper exercent se ar-
 mis, existimantq; neminem pluribus in rebus excellere posse.
 norunt. Arma eorum quondam fuere hastæ, arcus, enses, sed
 postquam Lusitani in eas regiones penetrarunt, adeo exactè ip-
 si artem metalla temperandi, & fundendi tormenta bellica, ijs
 que vti didicerunt, vt ipsorum Sclopeti puluisque pyrius, no-
 stra longè superent. In bella (præterquam infra vmbilicum)
 nudi eunt, nec thoracibus ferreis vtuntur, vnde accidit vt in
 prælijs, omnique alia militari actione, mira agilitate leuitate-
 que polleant, & falconum instar, aduersarium aggrediantur &
 effugiant: quando eos longe abesse putas, vno momento eos ti-
 bi immminere vides, ita vt difficillimum sit eos effugere, &
 persequi; pedibus enim instar Pardorum valent: Nec minus
 timenda est eorum fuga quam aggressio. Si cominus pugnan-
 dum (quod nisi necessitate coacti aut occasione ipsis comoda
 non faciunt) cuspidē feriunt fere semper. Laminas æreas aut
 argenteas, manubrijs ensium adligatas gestant, earum sonitus,
 ipsi tubarum, aut tympanorum loco est, quod eos ad prælia ac-
 cendant Scutis setam probe tegunt, vt nullum ferendi locum
 hosti relinquunt. Inter Nairios vnus ordo militum est, (Amo-
 chi dicuntur) hi grauissimis execrationibus se ipsos, familiam, &
 posteros execrantur, nisi iniurias socijs factas vlciscantur: Si
 Rex occiditur, tanto cum furore, ad eius necem vindicandam
 currunt, vt nec ignis, nec præsentissimum periculum eos
 remoretur: quo igitur maior minorue Amochiorum nume-
 rus Regibus Indiæ est, eo potentiores debilioresue censentur.
 Nairis animos audaciamque in periculis addit augetque, quod
 vxorati non sunt. Ante aliquot secula, harum regionum
 Princeps

Princeps (huic forte notaerat Respublica) mulierum inter eos comunitatem introduxit: his accedit maxima libertas, vel potius elatio & superbia, non enim plebeo licet Nairo appropinquare, nisi male tractari velit, ipsique seruos suos, in diuerticula viarum præmittunt, qui ipsos venire indicent, vt ijs via cedant vel alio se conferant. Si verum est Gianizaros ad bella audaces animososque reddi libertate, que ipsis pacis tempore conceditur quidquid lubet agendi multo audaciores elatioresque redduntur Nairi, qui se ab infimæ sortis hominibus, conspici non sinunt: ordinariæ ciuitates non inhabitant, sed domus ipsorum terra, densis sepibus, syluulisque cinguntur, viæ ad eas adedò inter se intricatae sunt vt Labyrinthi videantur. Quantas copias educere possit Calicutij Rex, cognosci potest expeditio ne, quam in Lusitanos suscepit: Anno 1503. coadunauit 60. bellatorum millia, contra Eduardum paciecum Regis Lusitaniæ Emanuelis Capitaneum, (istunc Cochim eiusque Regem tuebatur) & 200. nauigia bellica, substititque in ea expeditione totos quinque menses: Anno 1529. Arcem quam Lusitani in Calicutio excitarat & Ioannes Lima defendebat, cinxit obfidione cum exercitu centum hominum millium, perstititq; in obfidione per totam hiemem, & quamuis Lusitani in propugnanda Arce, se strenue gessissent, potentiam tamen Regis perpendentes, eam suis manibus demoliti sunt. Idem Rex Anno 1561. cum exercitu 90. militum millium, obsedit Arcem Ciale, venitque in eius manus, dedente eam Capitano Lusitano qui in ea erat. Quid viribus maritimis possit, plus quam semel ostendit, Cum enim multorum portuum, in quos multæ naues appellant, dominus sit, quando cumque placet, magnum nauigiorum numerum armis instruit. Fatendum est omnes Indiæ vires maritimas, hodie Lusitanicis inferiores esse, ob nauium qualitatem, militumque præstantiam: eos terra marique superiores facit usus armorum defensionum: & (vt dicatur quod verum est) raro fit vt nudus ferrum non timeat, & armatus audacior nudo non sit. Accidere inde videmus, populos armis defensionis tantum instructos, in bellis agilitate magis, quam viribus se tueri, fugiendoque plus, quam pedem pedi conferendo pugnare quod
 plus spei

plus spei in numero, quam in robore ponant, destituunturque sepe ea re, quæ exercitus reddit, formidabiles, nempe bono ordine.

REX PERSIÆ.

Persia Persarumque nomen, aliquanto tempore suppressum fuit, primum ab Arabibus (qui Persis subiugatis, ut eos ignavos redderent, lege sanxerunt, ne amplius Persæ sed Sarraceni dicerentur) deinde à Tartaris, primo ducto Chingis, postea Tamereanis. Sed paulo ante nostra secula, pristinae gloriæ restituta est Persia, virtute Ismaelis Sophi, de cuius origine, aliqua tradere, abs re non erit, quod ad consequendam noticiam Status regni que Persiæ facere videntur. Cum Mahumetes (à quo secta Mahumetana nomē habet) apud Arabes, divitijs suæ domine (à qua hæres institutus erat) & novo dogmate (quod in vulgus spargere incipiebat) nomen sibi parasset, duxit in secundam uxorem Aissam, cuiusdam Bubaci viri prædiuitis, & magnæ existimationis filiam: illiusque & Omari & Ottomari, eius parentum favore, collegit magnum Arabum numerum, cepitque titulo & prætextu religionis, multa oppida, que ei vicina erant, deditque eo tempore, Hali suo cognato, in uxorem Fatimam filiam, ex priore uxore, viraque decedens, anno suæ ætatis 63. reliquit ei suam ditionem, constituitque eum caput suæ sectæ cum titulo Caliphæ. Bubacus egre ferens, quod Mahumetes sibi (cuius favore magnus factus erat) ætate maturo, iuvenem prætulisset, eiecit eum ditione, auxilio Omari & Ottomari, qui ipsum Calipham malebant, tum quod eorum consanguineus esset, tum quod eius ætas iam grandior provecior que spem ipsi cito succedendi faciebat, quod accidit, nam Bubaco successere ordine, dicti Omar & Ottomar. Omar à mancipio occisus fuit: Ottomaro in quadam rixa neci tradito, rediit Calipham ad Halim, sed eum quiete possidere non potuit, nam cepit contra eum arma Mauia, sub prætextu quod mortis

sui patroni Ottomari, cōsciū fuisse: curauitq; eū occidi Cufæ, hecciuitas est in decursu Euphratis, infra Bagdet, diciturq; ob id ad huc Massadal, quod est domus Hali, qui ibi sepultus fuit, Hali mortuo dixerunt incolæ Cufæ, Calipham Ocen filium Fatimæ, sed & hic loco deturbatus, & veneno necatus est à Mauia, qui se Calipham absolute dixit, successitque ei Iazit filius. Océ reliquit post se duodecim filios, quorū vnus Mahumetes Mahad in fuit, eum Mauri non mortuū esse aiūt, sed eum expectantes, dicunt quod ad conuertendum Orbem, reuersurus sit: hanc ob rem in Massadalla, in qua secundum eorum stultitiam, conuersionis initium futurum est, equus semper paratus est, qui magna cum pompa in templum quod illi Moscheam dicunt, ducitur offerturque. Ex controuersijs quæ Hali cum Bubaco, Omaro, Ottomaro & Mauia intercessere, remansere grauissimæ contentiones cum armorum, tum opinionum: volunt enim Persæ, Halim ex testamento Mahumetis, verum Calipham; fuisse sed Arabes fauore tres primos prosequuntur. Cum circiter annum 1363. Mauri nullum Calipham haberent, quod ij finem habuissent anno 1258. in Mustacen Mumbila (quem Allacu Tartarorum Rex occidit) surrexit in Persia quidam Baro, cui nomen erat Sophi, dominus oppidi Ardeuel, qui se sanguine Hali, per Musam Ceresin, eius nepotem (vnum, ex duodecim filijs Ocen) genitum gloriabatur, in cuius memoriam mutauit formam **Turbantis** (gestamen capitis id est) adiunxitque duodecim acies, conciliauitque suæ sectæ nomen & estimationem: huic successit Guine filius, Adar, cui Assambee in Siria & Persa, potentia celeberrimus princeps, in vxorem dedit suam filiam: sed eius filius Iacob beg, auctoritatem estimationemque Aidar veritus, curauit eum occidi, deditque duos eius filios, Ismaelem & Solimannum, Capitaneo suo Amazaro, ei iniungens vt eos poneret in Zaliga (is montibus munitus locus est) sed Amanzar, sui domini crudelitatem detestatus, detulit pueros in suam domum, curauitque eos cum suis filijs liberaliter educari, cumque in lethalem morbum incidisset, veritus ne adolescentes in discrimē venirent, dedit eis ducētos aureos, & equos, consuluitq; vt se ad domum matris conferrent. Ismael qui natu maximus erat, domum reuersus, statim se patris

se patris necem vindicare velle professus est, & post aliquos felices successus, assumpsit titulum protectoris rerum Hali, à quo ipse originem ducebat, fecit Turbantem altiorem, misitque legatos ad omnes Principes Mahumetanos Orientis, hortatusque est eos, vt & vnà sectam, & insignia reciperent: hac via, armorumq; felicitate, fecit se toti Orienti formidabilem, occiditque Ocen, qui se, tunc Persiæ Regem inscribebat, & decem eius fratres, solus Marabecus elapsus, implorauit in auxilium Selimum primum Regem Turcarum. Vicit Ismael magno prælio ad lacum Vay Regem Tartarorum Zagataiorum, volentique persequi victoriam, transmittereque cum exercitu fluuium Abbiano, dissuasum id fuit ab Astrologo, cui multum fidebat, qui ei dixit, se quidem felices successus in progrediendo videre, sed nullum iter ad regrediendum apparere. Reliquit Ismael filijs amplissimum dominium, quod Mari Caspio, Sinu Persico, lacu Siocco, fluminibus Tigri & Oxo (ni malimus dicere Abiano) & regno Cambaiæ comprehenditur, quod spacium, est plus quam 20. graduum, ab Ortum ad Occasum & 18. à Septentrione ad Meridiem. continentur hoc spacio multa ampla que regna, quæ quamuis non omnia sub eius dominio immediate essent, agnoscebant tamen eum pro supremo Principe, nempe Reges Macram, Patani, Guadel, Ormuzij, (cui Ormuzo nunc Lusitani dominantur) Georgiani sequebantur eius insignia: Ismaelis erant multæ amplæ que ciuitates & nationes: Media quæ nunc Seruan: Diarbecca quondam Mesopotamia: Cusistan quam inhabitauerunt Sussiani: Farsistan Persarum patria: Straua quæ quondam dicta fuit Hircania: Parthia quæ hodie Arac: Carmania nunc Chermain: Sigestan, Carassan, Sablestan, Istigias, quarum antiqua nomina sunt Drangiana, Bactriana, Parapomissus, Margiana. Harum regionum aliarum que, quarum nomina non edo, ea pars quæ Sinui Persico vicina est, affluit omniũ rerum vtiliũ copia, propter flumina, quæ ipsas intersecat: Inter ea flumina, nobilissimus est Bindimirus, cuius aquis multũ vtuntur illi populi, ducunt enim illas fossis alijsq; quibusdã instrumētis, in suas possessiones, suo magno vsui & cōmodo. Prouinciæ Mari Caspio vicinæ, tũ ob fluuiorũ oportunitatẽ tum propter aëris temperiem, sunt eiusdem fertilitatis participes, qualis

pes. qualis est illa pars, quam fluvius Pulimalon perlabitur (is se in Lacum Burgianum condit) reliqua regionis pars sicca est, quare nec oppida, nec pagi ibi frequentes sunt. nisi ijs locis, quæ fluij aut lacus alicuius beneficium experiuntur. Ampliores ditioresq; ciuitates imperij Persici sunt Istigias, caput Bactrianæ, quæ inter amoeniores Oriētis cēsentur: Indiō caput Margianæ, in territorio tā vberi latoq; , vt Antiochus Soter eā muro cingi fecerit Candahar, caput Parapomisi, multiq; cōmercij propter concursum mercatorū Indiæ & Cathaiæ, qui harum regionū opes eō ferunt: Eri caput Prouinciæ Ariæ, quæ rosistā copiosa est, vt ab ijs nomen ceperit: Barbarus dicit eam 13. miliaribus ambiri: Ispaam caput Parthiæ, eam aliqui illam esse volunt, quam antiqui historici Ecatompylas dixere, tanti momenti est, vt Persæ de ea hyperbolice dicant eam medium Orbē esse: Chirmain est Metropolis Caramaniæ, celebris propter excellentiā Pannorum aureorum argenteorumq;, qui illic conficiuntur: Eor quoq; nobilis ciuitas est, nec ei inferior Cuftra Susiana caput. Sed omnes cedunt genuaque quodammodo deosculantur (quo ad pulchritudinem) ciuitati Siras, ad fluum Bindi mirum: fuit ea quondam Metropolis Persarum (vt aliqui volunt) dicebaturque Persopolis: Alexander Magnus instinctu sui scorti, tradidit eam flammis: cum autem seipsum postea, sui fere puderet, fecit eam restaurari: Quamuis hodie non sit tantæ amplitudinis, quantæ olim fuit, estimatur tamen, eam maximarum ciuitatum Orientis vnam esse, circuit cum suburbijs plus minus 20: miliaria, instruitque 60. focorum millia: Persis in prouerbio est. Quando Suras erat Siras, tum Cairus erat eius pagus: non habent tamen eam, pro valde antiqua, nec accedūt eorum sententiæ, qui eam Metropolim Persarum faciunt.

Taurisium & Casbin sunt quoque ciuitates nobiles,
& præter amplitudinem, ostentant se
propter Aulam regiam.

REGI.

REGIMEN.

Forma Reipublicæ, horum populorum, non est equalis, alicui alteri populo Mahumetano, nec vlllo loco inter hos, ea politica regendi forma viget, quæ apud Persas, Aliæ omnes excindunt fere omnem nobilitatem, vtunturque opera mancipiorum, occidunt fratres, aut excecant eos, sed apud Persas habetur nobilitas in precio: Reges tractant humaniter fratres, habent in sua ditione, multos potentes, opibusque claros Principes, quæ omnia Ottomani in suo imperio non ferunt. Equitatus apud Persas in precio est, & ingenuitas: musica & bonis literis delectantur, student pœsi, euaduntque sua lingua excellentes: Astrologia quoque laudatur apud ipsos: hæc omnia cõtemnunt Turcæ. Mercatura manuaris que artes florent in Persia: vt concludam, Turcas superant ciuilitate & humanitate.

VIRE S.

Huius regni vires consistunt potius in virtute quam numero. Sunt ibi tria militum genera: vnum eorum est, quos Rex semper habet stipendiarios & apud se: alterum est Timariottrorum (habet enim Rex magnum equitum numerum, quibus stipendiorum loca, certa terræ loca attribuit (quod & Turca facit): Tertium est auxiliariorum, qui ære suo merent: Conscribuntur ex Georgianis & Tartaris. Sed loquendo de duobus primis generibus (quæ regno Regique propria sunt) duo hæc militum genera sunt equites: vbi enim arma sunt in manibus nobilium, ibi peditatus vix vlla est ratio: ex eadem causa sequitur, quod Persæ viribus maritimis instructi non sunt: Et quamuis Mare Caspium ab vno latere, Sinus, vero Persicus ab alio sit, nunquam tamen classibus nec in vno, nec in alio Mari vsi sunt. Mare Caspium quoque (quamuis octingenta miliaria longum sit, latumque sexcenta) non transmittitur aut nauigatur, nisi iuxta littora. Lusitani imperant Mari Persico, suis classibus, quas semper in insula Ormuz habent. Et si Persia abundat me-

tallis, temperatura excellentibus, præcipue Prouincia Carazā: bellicorum tamen tormentorum nullum fere vsum habent, sicut nec muniendi, oppugnandi, obsidendi, seruandi, defendendique loca, quod hæ militiæ partes peditatui magis propriæ sunt, sicut equitatuui proprium est, in patentibus campis iustis prælijs conflagere, in quibus Persas multum valere, negari non potest. Ultra militiæ necessarias res laborat militia Persica adhuc alio graui malo, nempe discordia, quæ duabus ex rebus oriri solet: vna est Principum potentia, cuius plurimum superbia & contumacia coniuncta esse solet: alia est itinerum, & ducendi exercitus difficultas, quæ ex aquæ fluuiorumque nauigabilium penuria nascitur. Flumina enim Persiæ non nauigantur, aut tam parum nauigantur, vt quod præstant, nullius fere momenti sit: omnes in Sinum Persicum influunt, aut in Mare Caspiū, vt regiones quæ in medio iacent, relinquuntur aridæ & aquæ inopes: quam ob rem vires regni iungi non possunt: regni enim dimidium siccum est, nec flumen aliquod hic est, quod toti regno seruiat, sicut Ligeris Franciæ: Padus Longobardiæ: Vistula Poloniæ: Scaldis Flandriæ, alijsque alijs regnis faciunt. Terræ desertæ quoque hic sunt, quæ Prouincias à se inuicem disiungunt: montes etiam, qui eas à se inuicem separant. Has ob res mihi hoc regnum, Hispaniæ simile videtur, vbi nec fluuij commercio vtilis sunt, præterquam in finibus prouinciarum: & mōtes ac regiones, propter ariditatem, incultæ sunt. Sed natura vt commercia adiunaret, commoditatique vitæ humanæ, in locis aqua nauigabili indigis prospiceret, dotauit Persiam, regionesque vicinas Camelis, qui ibi commodissimi sunt: ferunt enim onera grauiora, quam equi aut muli ferre possent, perdurantque diu in labore: ferunt onus mille pondo, continuabunt iter 40. & pluribus diebus: & in locis siccis fabulosisque: sicut sunt Lybia, Arabia, Persia, in quibus aqua & pascua desunt, bibunt tantum quinto die semel, & si opus sit, ferēt sitim, per decem & plures dies: quod ad pabulum attinet, onere leuatis datur pro pabulo modicum herbe, spinæ, aut rami arborum. Non itaque vllum animal est, quod laborem diutius ferat, minorisque sit impensæ: propter has condiciones, accommodatissimum est regionibus aridis & siccis, Asiæ & Africæ, in quibus

in quibus homines summa inopia aquæ & ciborum laborant: Cum enim camelo parum sufficiat, potest tamen in aliorum vsu, magnam com meatuum quantitatem ferre. Tria sunt eorum genera, minoribus insident homines: mediocres duos gibbos habent, ferendisq; mercibus valent: maiores crassioresq; onera mille pondo ferunt: Hæc de Camelis dixisse, sufficiat: Quem equitum numerum Rex Persiæ educere possit, visum fuit bellis inter Ismaelem & Selimum, primum Regem Turcarum: Inter Ismaelem & Solimannum, & inter Codabendam & Amuratem tertium gestis; nemo horum Regum habuit vlllo in loco, contra Turcas, vltra 30. equitum millia, sed armis a deo instructos equites vt multo maioris exercitus impetum non timerint: Equites Persiæ, quibus suppetit res, quique ditiores inter ipsos sunt, armât se fere in modum nostrorum cataphractorū, alij (qui duas ac tertias equitatus partes conficiunt) contenti sunt galea, lorica, scutoque: vtunturque lancea arcuque alternatiue. Sed dicamus pauca de Reditibus, quibus auxiliarios cōducere possit. Profiteor me præcise non scire, ad quam summam eius Reditus accedant, duo enim, qui dedita opera, eo profecti sunt, vt explorarent, quæ Regis Persiæ opes sint, sinter sedissent, diuersaque loqui audiui: vnus tres, alius quinque aureorū Milliones annui reditus ei attribuit: hoc autē dico, ex duobus argumentis colligi posse, ipsum opulentum esse: vnū est, quod Tamafus, eius qui nunc regnat, pater toto suo regno sustulit vectigalia omnium exportatarū & importatarū mercium. Id vectigal reddebat 60. Tomanorū millia, quæ conficiunt Millionē, & octingenta aureorum millia; vnus enim Tomanus valet 20. aureos. vt autē id faceret, induci non potuisset, nisi alij eius reditus ei animos dedissent: Aliud argumentum est, quod Status Persiæ in septem Prouincias diuisi sunt, quarum ea quæ Ispaam dicitur, reddit septingenta aureorum millia: tantundem dat Siras, nec tamen inter ditiores censentur hæc duæ & eas enim longe superant Corassan & Diargument, quarum illa fodinis Cyrneorum, metallorumque, hæc seryci prædiues est. Sed vnde percipit suos reditus, si se vectigalibus, inuectarum & euectarum mercium spoliavit? Ex territorijs sui dominij: ex decimis fructuum ex fructibus minararum: ex officii-

ex officinis, vnusquisque enim officinam, aut tabernam quarumcumque rerum ponere volens, certi quiddam Regi quotannis pendere debet ex donis quoque particularium, & donationibus comunitatum: confiscationibus, alijsque rebus talibus: Adferunt quoque aliquid tributa Principum, coronæ subditorum, quales sunt Principes Far & Candaar, alijsque quos supra nominauimus.

PRINCIPES FINITIMI.

AB ortu Mogororum, à Septentrione Zagataiorum fines attingit Sophi: ab occasu longissimo tractu, Persiæ terminus est Turca, ad Meridiem habet regnum Ormuzi (cui corona Lusitanica dominatur.) Cum Mogoris, nihil fere negotij Persiæ Regi est, propter causas alias deductas: sicut enim Hispania & Francia, se mutuo offendere non possunt, propter itinerum angustias & asperitatem situum ad limites, quæ commeatum (qui exercituum sustentatio est) transuehi non sinunt, ita & inter confinia Indiæ & Cambaiæ (à Mogoris occupata) & ditiones Persarum, se interponunt montes, & deserta, quæ non permittunt, vt iustis viribus se inuicem hi Principes impetant. Pro maximò quoque obstaculo habendum est, quod equitatus in quo amborum vires sitæ sunt, in talibus locorum angustijs explicari non potest: petunt tamen se inuicem bello, ad fines regnorum Cabul & Sablestam, quorum aliqui Principes Mogororum sibi dominium pararunt. Sophi immediate Magni Cham fines non attingit, quod aliqui Principes, & deinde magna deserta inter ipsos sint. Videtur ipsum pro termino sui Imperij, sibi statuisse flumen Oxum, quod alij Abianum dicunt, id in Sablestam subtus montem Dalanguer, post longum cursum in quò multum protenditur, propter frequentiam & amplitudinē fluminū quæ recipit, condit se in mare Caspiū, diuiditq; à parte Seprètrionali Sophū à Zagatai. Soph' nunquā ausus fuit hoc flumem transmittere, & cum Saba Rex Zagataiorum id transgressus esset, magno prælio ab Ismaele victus fuit. Cyrus Rex Persarum, construxit pontem in hoc flumine, transduxitque exercitum, aduersus Tomirim, Scytharum reginam, quæ
ipsum

ipsum cum omnibus suis concidit. Turcæ conterminus est Sophi, per totam imperij sui longitudinem occidentalem, nempe, à mari Caspio, ad Sinum Sauracensem vsque, spacio fere 15 graduum. Vt verum fatear non habet Persa hostem, à quo plus ei periculi timendum sit, cuiusque vires ei plus metuenda sint: quoties enim arma cum eo contulerunt Persæ, fere semper aliquid perdidit: Muhumetes 2. vicit Vssuncassanum, eripuitque imperium Trapezuntinum Dauidi, qui se sub eius vmbra protectione contulerat. Selimus primus, superavit in locis campestribus Ismaelem, eripuitque ei Caramit (ciuitatem amplissimam fortissimamque) Orsam, Merdim totamque regionem quam ipsi Alech nuncupant: Solimannus egit in fugam Tamasum spoliavitque eum Bagdeto, & tota Mesopotamia. Aetate nostra, occupauit Amurathes, id omne quod inter Derbentum & Taurisium iacet, quo in spacio est Georgia (cuius populorum pars maxima, sequebatur partes Sophi) Seruan: & munitis Arcibus (quas in Tiflis, Sumachia & Eres magnis ciuitatibus, & in Transitibus Cars, Tomanis & Lori ædificari fecit) reddidit paulatim sibi iter securum, ab Ezechia ad Orontem fluuium vsque, qui trium dierum itinere, vltra Taurisium est, in qua ciuitate (Taurisio) curauit ædificare magnam Arcem, nec cogitat eam relinquere, sicut primū Selimus & deinde Solimannus fecere, sed vult ea Arce Taurisium tanquam freno constrictam, in perpetuū retinere. Eo bello, quod ab anno 1597. in 91. annum vsque durauit, mutarunt Turcæ suum belligerandi modum: cum enim huc vsque suæ multitudini, virtuti que, sui equitatus, peditatus, copia tormentorum bellicorum, apparatusque bellico confisi non curarint Arces, munitionesque extruere, sed vt plurimum quidquid ceperant exciderint, nec magni fecerint quod retinuerant (quod vt verum dicatur, in cāpis fortis esse non possit, qui vires in loca munita dispartitur) hoc bello Persico necessitas coegit Turcas, (vt euitarent errores, in quos impegerant Selimus, & Solimannus) se paulatim munire, fecerunt itaque castella, in locis oportunis: ædificarunt ciuitatulas, in præcipuis ciuitatibus, instruxeruntque eas magno tormentorum bellicorum & militum numero, consteteruntque

Q

tibus, mul-

tibus, multa hominum millia, in frustra dissecuerit, multaq; eorum millia fame incommodisq; perierint, tantum tamen terræ amissit, tum suæ propriæ tum amicorum, quantum iam dictum est, & inter alia suam ciuitatē regiam Taurisum. Aestimatur que Turcam, in ditione, quam sibi bello parauit, instituisse 40. Timarrorum millia, & quod ei adhuc auri Millio ex redbibus eius superfit. Persa non potest resistere Turcæ in prælijs campetribus, ei enim peditatu, tormētis, & apparatu bellico & (quod summum est) obedientia populi conferri non potest. Solimus primus, Solimannus & Amurathes tertius, nunquam contra Persas arma mouerunt, nisi aut à rebellibus, aut ipsorum discordijs inuitari: Solimus ab Marabecho, filio Ocen, Principe in Persia potentissimo, in auxilium vocatus fuit: Solimannus auxilio venit Elcaso Tamasi fratri, cui ex ambitione, aut suspitione erat infensissimus: Turca itaq; suo cōmodo vsus est beneuolentia, qua Elcasus apud populū valebat, eiusq; autoritate: Amurathes non ante arma cepit, aduersus Persas, quā ex literis Vstaff Basse Vani ciuitatis, & aliorum intellexisset, omnia contentionibus flagitare apud Sultanos Persiæ, qui inter se de Rege dissidebant: quidam enim Ismaelem, alij Ayner (qui ambo Tamasi filij erant) volebant, & Periacocna, occidit suum fratrem Ismaelem, exclusoque Aynere, consequutus est coronam Mahumetes Codabanda. Exortæ sunt postea discordiæ, inter Codabandam & filium, & inter Turcamonos (familiam inter Persas potentissimam) & Regem, quæ Persis non minus nocuerūt quam arma Turcica. Nullum negocium est Regi Persarum cum Lusitanis Ormuzij, quod ipsi nec vires maritimæ (sine quibus id regnum recuperari non posset) sint, nec Lusitanis satis virium est, vt in mediterraneis regionibus, sibi aliquid acquirere possint. Tamasus ipse, cum aliquando instigaretur, vt expeditio nem, in Ormuzium susciperet, rogauit, quid ea in Insula cresceret, nū frumentū, fruges, fructus, aut quid aliud boni: cumq; intellexisset fundum Insulæ sterilem, omniumq; rerum esse inopem, sed commercio valde conducere insulam, ideoque magni momenti esse, neglexit, irrisitque eos, dicens se suis populis remisisse nonaginta Tomanorum millia, talis redditus.

REX IAPONIÆ.

Iaponia dicitur multarum variarumq; insularū diuersæ magnitudinis corpus, quæ insulæ sicut à cetero Orbe terrarū situ distinctæ sunt; ità à populo multum ab alijs, moribus ritibusq; dissimili incoluntur. Hæ Insulæ parum à se inuicem distant, instar Maldiuarum in Mari. Indico, Hebridarum, & Orcadum in Oceano Septentrionali. In ijs sunt 66. regna, quæ in principales partes tres diuiduntur, quarum pars vna nouem; altera quatuor; tertia 53. regna complectitur: inter ea, quinque regna Coquinai, nobiliora & illustriora sunt, in quibus est fama celebris ciuitas Meaco, acceditque plerumque, vt qui eorum quinque regnorū dominium sibi parauerit, aspiret ad imperium totius Iaponiæ, quæ à Noua Hispania 150. à China 60. leucis distat. Pro sterili potius, quam fertili habenda est Iaponia. Capaci ingenio præditi sunt incolæ, & in aduersis incredibili patientia præstâtes puerulos recēs natos in fluminibus lauāt, & cū ablactati sunt, remouēt eos à matrum aspectu, exercitantq; venatione. Nudi capite, viri & mulieres incedūt, tam cælo pluuio quā sereno: gloriæ honorisq; cupidi sunt: paupertas nobilitati sanguinis nihil detrahit: minimā iniuriā inultam nō sinunt: honorāt se mutuo multis cæremonijs. graues simul, animoq; sedato sunt sicut Hispani: cauēt diligenter ne in factis dictisque se timidos aut abiectos animis monstrent: infortuniorū calamitarumq; suarum neminem consciū faciunt. Animalia tam fera quam mansueta eadem, quæ nos, habent; sed vix alia, quā ferarum venatione captarum carne vescuntur. Verum quidem est, quod carnē nō multum delectentur, sed plurimum herbis, piscibus, hordeo, oryza viuunt, suntq; hæc præcipua eorū alimēta: vinū quoque ex ijs faciunt. aquam, cui puluis pretiosus valdè, admixtus est, in delitijs habent. hunc potū vocant Chia. Aedificia ipsorū vt plurimum ex ligno sunt compacta, tum quidem quod Regionēs mediterraneæ plerumque lapidum inopes esse soleant; tum verò etiam quod arboribus, ad ædificandum maximè aptis, (inter quas Cedrus in admirabilē incredibilemque altitudinem

diniem crassitudinemque excrevit) abundant & quod Iaponia terrę motibus valde obnoxia sit. Principi qui nuncupabatur, paruit quondam tota Iaponia; hunc summa obedientia, reuerentiaque colebant incolę quod magna cum grauitate maiestateque regeret, durauitque id plus minus 1600. annos. Sed quingentis ab hinc annis insurrexerunt in eum duo eius præcipui ministri, turbaruntque totum Imperium, nam eorum vnusquisque, tot regnorum Dominium, sibi armis arripuit, quot potuit, spoliavitque; ijs Dairi. Creuit deinde ambitio, cum modo hic, modo ille rebellis fieret raperentque sibi, hic vnā, alius aliam Imperij partem: cum titulo tamen Iucatai (quod Regem sonat) reliquerunt ipsi Dairi nomen, quod est Domini vniuersalis Iaponię sed sine iurisdictione, aut dominio vllō; imo vix in dapes & cultum aliquid ei pendebatur ab illis Principibus, qui Meaco vicinas ditiones habebant: ita vt ymbra tantū veteris amplitudinis & Monarchię Iaponię penes eum manserit. Ab hinc quingentis annis se Dairi loco Imperatorem, aut Regem Iaponię dicit ille, qui sibi dominium Coquinai arripuit (vocat se quoque Dominum Tenzē) vbi illa quinque regna ciuitati Meaco vicina sunt. Talis fuit nostro æuo Nabunanga, nunc autem Fassiha, qui dominij amplitudine potentiaque, omnes suos prædecessores superat: Nabunanga, qui præ alijs excelluit, non plus quam 36. regna sibi comparauerat, sed Fassiha vt minimum 50. eorum sub iugum egit.

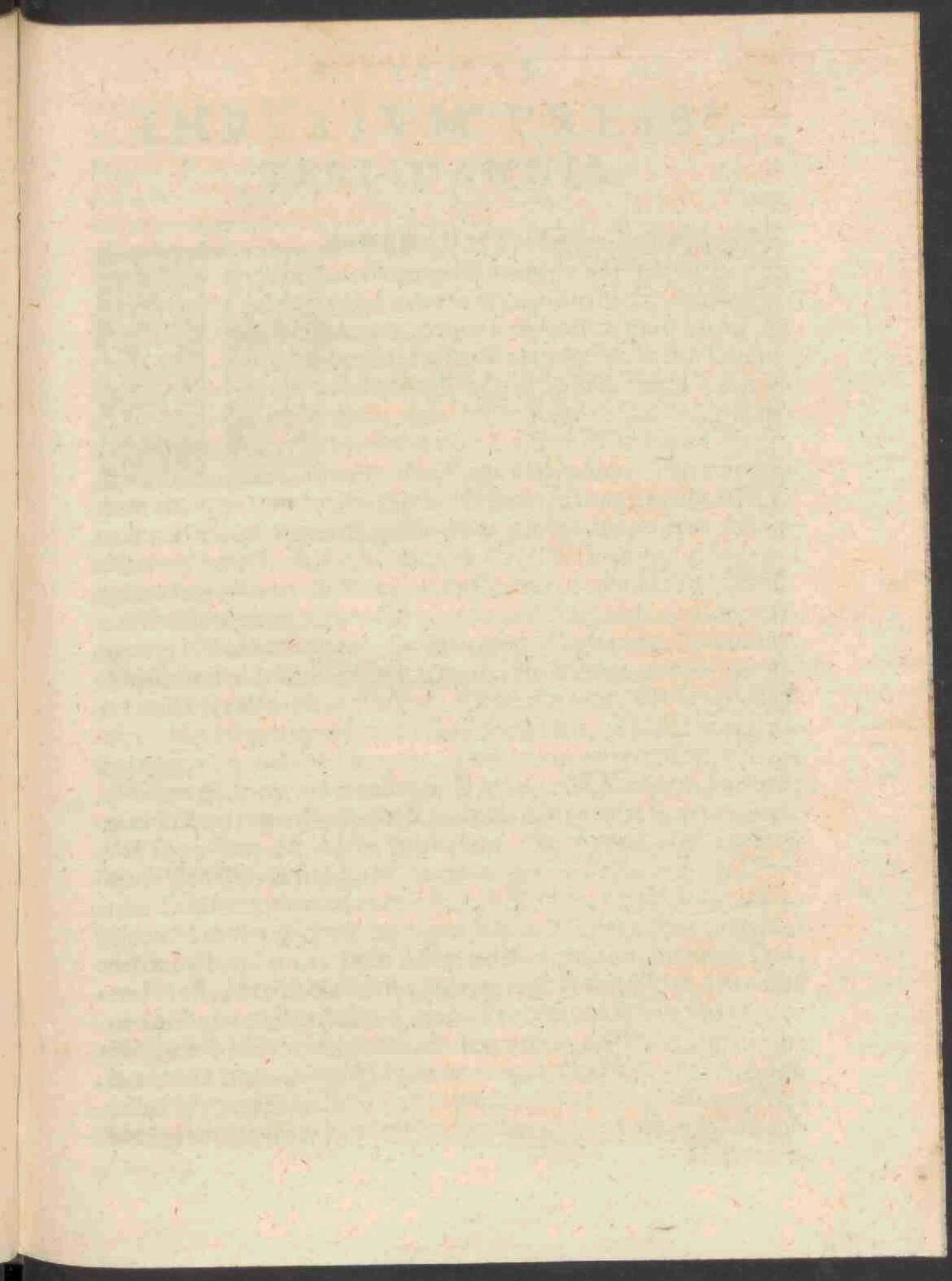
REGIMEN.

Iaponiæ regimen differt plurimum ab eo regendi modo, qui in Europa, in vsum est. Potentia Principis Iaponię, non consistit in redditibus ordinarijs, aut in benevolentia populi; sed in autoritate imperioque: nam vbi primum vnā, aut plures ditiones sibi comparauit, diuidit regna, partiturque ditiones inter amicos, & sibi fidos, qui ei se suis sumptibus, tam pacis quam belli temporibus obligant cum certo hominum numero inseruire. Hi rursus eas ditiones inter sibi fidos subdiuidunt, vt ad eorum obsequia parati sint, aliquid sibi suęque do-

mus vsu-

mus vsibus referuantes, ita vt omnes Iaponiæ opes, tam priuatæ quam publicæ à paucis dominis, hi pauci autem ab vno, nempe Tenzæ Domino, dependeant, qui pro libidine, dat aufertque, quod vult, premit, extollit, fauet, reducitque ad inopiam Principes, cumque eorum vni ditio eripitur, mutantur omnes nobiles militesque eius ditionis, manentque tantum artifices, & agricolæ. Ea regiminis forma conuersiones perpetuas, mutationesque imperiorum secum trahit: nam Dairi (quamuis ei nec potentia, nec imperium sit, est tamen apud populum in dignitate, ac reuerentia) facit vt Dominus Tenzæ alijque Principes Tyranni, alienarum rerum vsurpatores, cuersores Monarchiæ, hostesque amplitudinis Iaponicæ videantur, quod sanè & eorum æstimationem tollit, & animos populorum auertit: inde accidit vt facile se moueant, capiantque arma, sperantes se ampliores facere, deprimendo socios. Cum itaque Principes quotidie mutantur, non possunt à populo, tanquam Domini naturales amari, ijque cum incerti sint de dominio, vni ditioni, quàm alteri addictiores non sunt; sed sperantes eadem facilitate, quã vnã nacti sunt, se aliam meliorem nancisci posse, exponunt periculo hanc pro illa, sicut in lusu chartæ & alex fit: nunc per se, rursus cum alijs coniuncti, tentant diuersa, detinentque ijs modis omnes illas in perperuis bellis. Fassiha vt sibi absolutum Dominium, aut potius tyrannidem paret, solet Principes ex vna regione, in aliam sæpe transferre: vt Domini suis dominijs deturbati, degentesque inter externos vassallos, impotentiores sint, nec aduersus ipsum adsurgere, aut rebellare possint: & vt id minus possint, diuidit regna, ditionesque ita vt Domini non habeant ditiones vnitas. Nunquam deest illis causa dissidij bellorumque, quod fines ditionum angustæ sunt. Vult quoque Fassiha, vt in his Statuum vicissitudinibus, tam ij quorum conditio potior, quam ij quorum res deterior facta est, reuerentiam homagiumque (vt dicitur) faciant, seque ipsi quotannis, quam opulentissimè sistant: qua re potissimam diuitiarum Iaponiæ partem ad se trahit. Populos occupatos tenet, in ædificandis Palatijs admirabilibus, tēplis amplissimis, in fabricandis Arcibus & ciuitatibus, quibus nulla alia similes sunt: in ijs substructionibus plus quam centum operariorum millia, ip-

forum expensis, diuersis in locis labori incumbendum habet, Inter alia nunc templum ædificari curat, cui omne Iaponiæ fer-
 rum infumere vult: præcepit enim omnibus mercatoribus, po-
 puloque, vt arma omnia in certum locum comportent, vt illi
 fabricæ impendantur: exuit hoc opere populum armis facitq;
 paruo temporis spacio opera magnifica, habet enim duabustā-
 tum in partibus laboratorum, suis expensis opera facientium,
 plus quam centum millia. Vltra obligationem, qua Reges &
 Principes, tam pacis quam belli tempore, se sistere eiq; in serui-
 re tenentur, percipit duos Milliones ex redditibus Oryzæ, quæ ex
 possessionibus quas sibi retinuit, colligitur. Proposuit vbi con-
 fecerit ea, quæ in Iaponia facere constituit, Chinam aggredi, vt
 eā suo Imperio addat; ad hoc præcepit scindi ligna duobus nau-
 giorum millibus sufficiētia, vt ijs exercitum transmittat. Tam
 amplis substructionibus, magno molimine, tanta ditiosis am-
 plitudine, adiectione que regnorum sub Imperio, sperat se im-
 mortalem reddendum futurumque vt pro Deo colatur, sicut ij
 omnes fecēre, qui apud Iaponenses deorū nomina adepti sunt
 Amida enim, Xaca, Canis & Fotoque nihil aliud quam Domi-
 ni Iaponiæ fuēre, qui belli gloria, aut pacis artibus sibi in Iapo-
 nia opinionem diuinitatis pararunt; sicut olim Hercules & Bac-
 chus in Græcia; Saturnus & Ianus in Italia: nec minus fabularū
 nugarumque de his, quam de illis narratur. Fassi ha autem vidēs
 lege Christi, non probari alium Deum, præter eum qui cælum
 & terram ex nihilo creauit, & ex consequenti detestari omnes
 deitates stultè fabricatas, proposuerat in exilium agere omnes
 patres Iesuitas, qui eam concionabantur, euellereque nouam
 vineam, quæ in illis regionibus altas radices agere incipiebat.
 Superbiæ profecto exemplum memorabile hoc est: Romani
 enim Imperatores, omnibus viribus se prædicationi S. Crucis
 & Euangelij opposuerūt, vt sua Idola tuerentur & cōseruarent
 quæ omnia lex Dei dæmonia vanitatemque esse docet, At hic
 mouet bellum fidei Christianæ, vt sibi deitatem arroget, quod
 extremæ est ambitionis, & amentix dū se pro Deo haberi vult.
 Sed inter tam vastas & immensas cogitationes suscitauit ei De-
 us nouū hostem, qui ab Oriētalibus Iaponiæ partibus, se mouet
 aduersus ipsum, quod ex literis anni nuper elapsi intelligitur.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

IMPERIVM PRESBY- TERI IOANNIS.

IMPERIVM Presbyteri Ioannis, quam-
uis sit amplissimum, in effectu tamen non
respondet famæ opinionique, quam vul-
gus potiorque scriptorum pars de ipso ha-
bet. Horatius Malaguccius, in suo Discursu
de amplitudine dominiorum huius tē-
poris, vult ipsum habere dominium lati-
us, quam vllum alium Principem, excep-
to tamen Rege Catholico. Fateor equi-
dem antiquis temporibus, ipsius ditione se longè extendisse. vt
ex multitudine regnorū, quibus suos titulos amplificat, quoq;
restimari potest. Inscribit se enim Regem Goïame (quod reg-
num vltra Nilum est) Vangue, & Damur, quæ vltra Zairi flui-
um sita sunt; cum tamen hodie pro certo sciatur, eius Imperi-
um vix Nilum attingere. Scribit quoque Iohannes Barrozius,
Abissiones eius fluij exiguam noticiam habere, propter mon-
tes qui inter illos, & hunc sunt. Centrum eius ditionis est Bar-
cena: ab Ortū enim extendit se, à Suaquem, ad Ostia maris ru-
bri vsque: quod spacium 122. Leucas comprehendit. verum
quidem est, intra mare rubrum, & ipsum esse Aciem montium,
quod Mauri incolunt, qui & in locis maritimis dominantur.
Ad Occasum est Acies montium, secundum Nili cursum
Iquos Gentiles inhabitant, penduntque ei Tributum, Ad Sep-
tem Triones, termini ei constituendi, sunt. linea imaginaria,
iquæ à Suaquen ducatur, ad caput Insulæ Meroe vsque extenda-
turque ad 125. leucas. Inde Arcus non admodum incuruus faci-
endus est, Meridiem versus, ad regnum Adæ vsque, (in cuius
montibus nascitur flumen, quod Ptolemæus Ratto vocat, po-
nitque sub Meliuda) spacio 250. leucarum, ad fines Gentilium:
hic verte lineam imaginariam facque finem in regno Adel-
cuius Metropolis est Arar, in altitudine nouem graduum. Ha-
bet ita totum hoc regnum, in circuitu, plus minus 672. Leucas.

Hæc regio distincta est in amplissimas planicies, lætos colles, altos montes, sed culturæ aptos, frequenterque inhabitatos, & cum frumento non abundet, hordeum & Milium & semen quoddam bonum durabileque producit. Est ibi satis Milij, Zaburri (quod nos frumentum Indiæ dicimus) omneque leguminum nostratum genus: sunt & ibi adhuc alia, sed nobis incognita: Vua eis non deest, sed inde vinum non exprimunt, nisi in Principis & Patriarchæ adibus. Vini loco cõficiunt potio- nis genus, ex fructib. Tamarindi, qui acer est. Medicæ, Citreæ Cedri abores nascuntur sua sponte. Exprimunt oleum ex certo fructu, quem ipsi Zena dicunt; id aurei coloris est, sed inodoratum. Apes mellificant etiam in domibus, vnde ceræ & mellis incredibilis copia ibi est. Omnes ipsorum panni sunt ex Gossypio contexti: ditiores vestiuntur pellibus veruecum, honoratiores autem exuvijs Leonum, Tygridum, Lincium. diuites Incolæ sunt bouum, caprarum, ouium, mulorum, asinorum, camelorum, equorum, quantumuis paruorum; sed ex Arabia & Aegypto eorum magna copia adducitur. quando equæ pepererunt, eis pullos non ultra tres dies relinquunt, deinde eos vaccis subiiciunt quæ eos ablaçant. Habent etiam talia animalia, qualia nos habemus, etiam gallinas, anferes similia que, nempe vaccas, porcos syluestres magna copia, ceruos, capreolos, lepores, sed nullos cuniculos. Præter hæc habent Pantheras, Leones, Elephantos, Lynces. Vt finem faciam, non est alia regio generationi multiplicationique, rum plantarum, tum animalium hæc aptior: sed parum adiuuatur industria incolarum; eo quod natura ingenioque tardi sint lentique: habent enim in primis linum; sed non texunt telam: Cannæ, mel- lis; sed saccharum inde deducere non norunt: Ferrum; sed eius vsum ignorant, habentque fabros pro Nigromanticis: Sunt ibi flumina & aquæ nec tamen ijs agros irrigant, nec reddunt eos fertiliores. Quid venatio & piscatio sit, vix intelligunt: itaque campi a iibus animalibusque syluestribus; flumina & lacus piscibus scatent. Altera causa est, quod plebs à primarijs male tractetur: Pauperes itaque videntes sibi auferri quod habent, non faciunt plus sementis, quam necessitas exigit. Loquendi regulas non habent, & ad epistolam conscribendâ, copia ho-
minum,

minum, multisque diebus opus esset. In comedendo non vtuntur Mappis, mantilibus nec mensis. Medicamentorum nullū vsum habent. Nobiles, ciues, plebei habitant distincte, possuntque nobilitatem facto aliquo egregio acquirere. Primo geniti ex Assē heredes sunt. In tota Abissinia non est opidum, quod plus quā 1600. focos habeat, suntq; valde pauca eius amplitudinis: Nulla ibi Arx, nec locus munitus est, æstimātq; Spartanorū more, quod regio conseruari, defendiq; brachijs debeat, non propugnaculis ex terra aut lapide. Vt plurimum in pagis dispersi habitant. Mercimonia ipsorum sunt permutatione rei vnius cum alia, supplentq; iustum precium frumento & sale: Piper, Thus & Myrrham & Sal auro appendunt. Aurum pondere quoque expenditur: Argentum ordinariē in vsu non est. Maior cœtus conuentusque est Aula Principis, quæ nunquam fixa manet, sed modo huc, modo illuc commigrat, habitatq; Princeps in campis, sub tentorijs: Hæc Aula occupat decem & plura milliaria

REGIMEN.

Forma regiminis Presbyteri Ioannis satis refert Despotici; deprimi enim valde vassallos, tū potetēs, tum pauperes tractatq; eos potius tanquā mancipia quam subditos: Quo hoc tutius faciat, ita se gerit vt ab eis tanquam diuinus sacerque colatur. Ad nomen Principis inclinant se, tanguntque manu terræ: Reuerētur Tentorium, in quo ipse habitat, etiam ipso absente. Solitus erat Princeps se quoquo tertio anno, vna sola vice, populo visendum præbere, postea largiores sunt facti, seque tribus vicibus, quotannis spectandos dederunt, nempe diebus Natiuitatis, Paschatis & Sanctæ crucis, in Septembri. Panusius, qui nunc regnat paulo mansuetior factus est. Quando aliquid eius nomine alicui, quicumque is sit, mandatur, audit is mandata, à cingulo sursum nudus, nec nisi Regis licentia vestem resumit. Iureiurando, ad perhibendum veritati testimonium adacti, non solent veritatem dicere nisi iuraerint per Regis vitam: Dat is aufertque magnam ditionem cui ipsi placet, nec ei qui priuatur, facere demonstrationem, se id egerit ferre, licet. Confert ordines sacros, & administrationes Sacramentorum, disponitque pro libitu, tam de

Religiosis, quam Laicis, & ipsorum bonis. In itineribus equitat circumdatus cortinis rubris, altis longisque, quæ ipsum retro, & à lateribus cingunt. Defert secum magna cum reuerentia duodecim lapides Altaris sacratos qui ipsorum sacra sunt. In capite coronam, cuius vna medietas ex Auro, altera ex Argento est, crucemque Argenteam manu gestare solet: Faciem cooperit particula Taffette cærulea, quæ plus minusue attollitur dimittiturque, secundum quod ipse suum fauorem, erga eum cum quo agit, indicare vult. Aliquando summum pedem monstrat, quem extra Aulea exerit: Ad ea non nisi post longum tempus, multas cæremonias, diuersosque internuncios, qui ferunt referuntque mandata, accessus datur. Nemo præter Regem vassallos habet, cui quotannis homagium præstent, deferantque obedientiã, quam subditi Regi debent. Originẽ trahit hic Rex à Salomonis, & Reginæ Sabæ filio cui Meilech nomen fuit. Receperunt Abissini fidem Christianam Candace regnante, cuius tempore, cœpit in Aethyopia regnare, florereque Gasparis, a quo post 13. generationem descendit Ioannes qui Sanctus dictus fuit. Hic circum tempora Constantini Imp. quod filios nõ haberet, Regnum filio natu maiori, Caij sui fratris relinquens inuestiuit Balthasarum & Melchiorẽ, natu minores; illum regno Farigar; hunc regno Goiame: Fuit itaq; stirps regia, diuisa in tres familias, Gasparis, Balthasaris, & Melchioris, ordinauit que, vt Imperium esset electiuum vni ex dictis tribus familijs, modo is primogenitus nõ esset, quia ij haberent sua regna propria. Vt autem tumultus scandalaq; vitarentur, præcipit vt fratres Imperatoris, cum popinquieribus parentibus includerentur in Arce montis Amaræ: Voluit præterea vt ibi ponerentur filij Imperatoris, qui nec in Imperium succedere, neq; aliquo Statu gaudere possint.

Ob hanc causam Imperator, vt
plurimum vxorem
non ducit

VIRE

VIRE S.

SVos agros per sua mancipia, suosque boues colit: Ea mancipia multiplicantur quotidie: Contrahunt enim inter se coniugia, filijque permanent eius conditionis cuius erant progenitores. Tributa expenduntur ab omnibus, qui dominia obtinent horum aliqui equos, alij boues, Aurum, Gossypium aliasque res dant. Aestimatur ipse magnos thesauros, tum pannorum & gemmarum, tum arui possidere, earumque rerum horrea amplissima referta habere. Ipse scribens Regi Portugalliae, obtulit ei ad bellum aduersus infideles gerendum, dare, Millescentum drachmarum aurearum millia Militum quoque & comeatum infinitum numerum. Ipsum ut plurimum, quotannis in arcem Amaram, tres aureorum; Milliones recondere dicitur. Verum quidem est, quod ante Regem Alexandrum, non reponerent tantum Auri, quod id purificare nescirent; sed recondabant gemmas particulasque auri rudis. Reditus eius sunt trium generum: Vnos capit ex suo dominio; Alios à populo, qui certi aliquid pro focis pendunt, & decimam omnium Mineralium, quae ex alijs quam suis fodinis eruuntur. Reliquos percipit à Principibus sibi subditis: Hi, vnius ciuitatis, quam ipse elegerint (modo eam non eligat quam ipsi inhabitant) Reditus ei dant. Quamuis autem reditus, facultatesque satis ample sunt, gens tamen ipsa ignaua est: tum quod ipse eam in mancipiorum numero habeat, unde ipsis non est illa animorum generositas, quae homines ad arma promptos, audacesque ad pericula facit: Tum quod ipsis videntur, sibi manus constrictae respectu quod ipsum reuerentur ac reuerentia qua ipsum obseruant; timore quo sibi ab illo timent. arma defensionis commoda non habent, praeter situ obsitam galeam Semi Galeam & lorica, quam Lusitani eo detulere: his addi potest defectus Arcium, Cui itaque ipsis nec loca munita sint, in quae confugiant, nec arma quibus se defendant, sunt ipsi ipsorumque pagi hostibus tanquam praeda expositi. Ipsorum arma offensionis apta, sunt sagittae non pennatae, & alia iacula. Obseruant Ieiunium 50. dierum, quod

Al. 111
 ipfos, propter magnam abstinentiam, qua se per illos sacros dies ieiunando macerant, ita extenuata affligitque, vt nec multis subsequētib; diebus, ad se mouendum vires eis suppetant. Eam occasionem captantes Mauri aggrediuntur eos, magno suo commodo. Scribit Franciscus Aluarezius quod Presbyter Ioannes, possit in campos educere centenariorum millia, sed visum fuit, quod ingruente necessitate, multo minores copias educere potuerit. Habet Religionem militarem, quæ sub protectione Sãcti Antonij est: ei vnusquisq; nobilitate clarus patrum familias, ex tribus filijs vnum, excepto primogenito, destinare debet: Ex his seliguntur 12. equitum millia, qui Regi excubent. Finis huius religionis est Imperij fines defendere, resistereque hostibus fidei.

PRINCIPES FINITIMI.

Certo nobis constat, Presbyterum conterminum esse tribus potēssimis Principibus: Primus est Rex Borno; Alter Turca; Tertius Rex adel. Rex Borno dominatur ei regioni quæ se extendit à Guangala, Ortum versus ad plus minus quingenta miliaria, inter deserta Seth & Barca: Situ inæqualis est, continet enim partim montes, partim planicem. Eam inhabitat populus satis ciuilis, degitque in casis satis fręquētib; propter frugum copiam, est ibi quoque aliquis mercatorum concursus. In montibus viuunt pastores armentorum & pecorum, qui Mylio vt plurimum viuunt, deguntque vitam bestialem, absque religione, habentque vxores liberisque comunes: Nomina propria non alia habent, quam quæ accidunt personis, vt claudi, lufci, longi, balbi dicantur. Rex Borno populo valde potens est, cui nihil aliud oneris imponit, quam decimam fructuum. Pro exercitio locoque artis manuaris, solent latrocinari, trucidare vicinos, aut eos captiuos facere, quos commutant equis, quos à mercatoribus Barbariæ consequuntur. Sub se habet multa regna & populos, partim nigros, partim albos. Infestat mirabiliter Abyssinos latrocinijs, abigit enim pecora; depredataur fodinas; abducit in captiuitatē homines. Burnenses equites præliantur eo modo, quo Asturconibus, insidentes: Vtuntur læcis, vtrin-

ceis, vtrinque ferrea cuspide armatis, tum etiam iaculis & sagittis. Inuadunt regiones, nunc hac nunc illac ab improviso, sed hi potius assassini, latronesque quam iusti hostes sunt dicendi. Turca qui Abyssinum ab Ortu attingit, & Rex Adel qui cum inter Ortum & Meridiem cingit, vexant valde Presbyterum Ioannem: coarctarunt enim fines eius Imperij, reduceruntque regionem in magnam miseriam. Turcæ præterquam quod depredati sunt vnam partem regionis Barnagasso, quam ingressi sunt Anno 1558. (quamuis tunc repulsi fuerint) eripuerunt Presbytero, quidquid in ora maris habuit, præcipue Portus & opida Suaquen & Ercoco, in quibus duobus locis, montes inter Abyssiniam & mare rubrum existentes, aperiunt se faciuntque iter comitatibus & commercio, inter Abyssinos & Arabes. Non multis annis elapsis Bernagasso coactus fuit, Turcis morem gerere & ab ipsis pacem emere, pendendo tributum, mille vnciarum auri quotannis. Non minus Presbyterum infestât Rex Adel. conterminus est hic regno Fatigar, extenditurque eius dominium ad mare rubrum vsque vbi habet Assum, Salir, Meth, Barbora, Pidar, & Zeila. Barbore appellunt multæ naues ab Aden & Cambaja, cum mercibus, quas commutant carne, Melle, Cera, Commeatu quæ Adenam vehuntur: Auro, Ebore aliisque rebus, quæ in Cambajam mittuntur. Major commeatum quantitas ex Zeila petitur, ibi enim est Mel & cera in magna copia. Sunt ibi fruges, fructusque diuersi, qui in Aden & Arabiam deferuntur; pecora quoque speciatim verueces, quorum cauda 25. & amplius pondo est, capite colloque prorsus nigri cetera albi. Sunt & alij prorsus albi cum cauda brachij longitudine vitisque instar recurvæ, habentque palearia sicut tauri. Sunt hic vaccæ, quarum cornua, ramis, tanquam syluestrium cernorum distincta sunt: Aliæ rubræ sunt, habentque in fronte cornu palmæ & semis longitudinis, quod retrorsum obuersum est. Metropolis ciuitas huius regni est Arar, 38. leucis Zeila distans Meridiem orientalem versus. Hic Rex, qui etiam religioni Mahumetanæ est addictus, quod professus sit, se semper bellum gerere velle cum Christianis. Abissiniam, id est subditis Presbyteri Ioannis, sibi Sancti cognomen in-

men inter illos barbaros parauit Expectat ille donec Abissini, longo duroque illo 30. dierum ieiunio debiles facti sint, viresque eorum adeo consumptæ, vt vix ad res domesticas peragentes, eis vires sufficiant, ingreditur tunc eorum regionem, diripit pagos, abducitq; in seruitutem populum, infertque Abissiniæ mille damna. Mancipia Abissiniæ mirosæpe habet extra patriam progressus habeturq; à Principibus in precio, ipsorumq; multi, industria sua, in seruiendo, facti sunt ex mancipijs domini in Arabia, Cæbaia Bengala, & Samatra. Cū enim Principes Mahumetani Orientis, tyranni sint regnorum, quæ Gentilibus eriperunt, vt ea sibi secura reddant, non fidunt subditis, sed instruunt armis multa mancipia externa, quibus suas personas fidunt, commituntque ipsis reginam regni. Inter mancipia, potiores estimantur Abissini, tum propter eorum magnam fidelitatem, tum propter bonam indolem. Rex Adel implet Aegyptum & Arabiam multitudine captiuorum, quos ex ditionibus Presbyteri Ioannis abducit, permutatque eos cum Turca & Principibus Arabiæ, armis, apparatu, bellico & militibus. Anno Christi supra millesimum quingentesimum Claudius Abissiniæ Rex, se viribus Gradamedi Regi Adela Imparem agnoscens (ipsum enim per 14. annos perpetuis excursionibus vexarat) relictis regni pomerijs in interiora se recepit, petijsque auxilium à Regis Lusitiæ Ioannis tertij in India legato Stephano gama, qui tunc cum parata classe, in mari rubro erat. Is ei dedit quadringentos viros Lusitanos, cum bona armorum quantitate & Selopetis, ductore Christophoro suo fratre. Horum auxilio, & Selopetorum beneficio, vicit hostes duobus prælijs: Sed cū Rex Adel à Governatore ciuitatis Zebit, habuisset mille Selopetarios, decem tormenta bellica, tertio prælio fusi & infugam acti sunt Lusitani, eorumque Capitaneus captus occisusque est. Cū autem Rex Turcas amandasset, Rex Claudius ipsum ex improviso, ad fluum Zeila, & ad montem Sannan aggressus est cum octo peditum millibus, quingentis equitibus Abissinis, & cum illis Lusitanis, qui ex superiori clade supererant, quorum vnus, inflixit lethale vulnus Grada Amedi. Sed mense Martio, anni 1559. cū Rex Claudius, iterum manibus confetret cum Mauris Malacai, ipse in prælio occubuit: Rex triumphum

autem hostium tãtam victoriam à Deo concessam agnoscens, triumphum egit insidens Asinello. Regi Claudio successit Adamas eius frater, cui quod semper Mahumetanus esset, rebellavit bona pars nobilitatis Abissiniæ, fufusque fuit à Barnagasso Anno 1502. Cum itaque res Aethiopiæ aliquo tempore fluctuassent, aliquantulum restitutæ videntur regnante Alexandro, Lusitanorum auxilio, qui eo tam arma offensiva quam defensiva tulerunt, excitaruntque suo exemplo in prælijs animos ingeniaque Abyssinorum, Omnes qui cladi Christophori gãmã superfuere alijque qui postea eò venerunt, veniuntque adhuc remanent ibi, contrahunt matrimonia generantque liberos. Rex Alexander imperavit eis vt iudicem eligerent, qui inter ipsos iudicaret. tradiderunt itaque ibi, perguntque tradere vsum armorum qui est in Europa, artem bellandi, modum fortificandi Transitus, locaque maximi momenti. Postea in eas regiones se contulerunt aliqui Florentini, partim ex curiositate, partim mercaturæ gratia: Franciscus enim Medicus Magnus dux Hetruriæ, habebat aliquam consuetudinem cum Abyssinis. Presbyter solet favore prosequi, & vitæ subsidia largiri Francis (ita vocant Europæ populos) difficulterque concedit eis facultatem exeundi regno: Ultra hos, alios diuersos hostes quoque habet Presbyter Ioãnes: Inter eos est Rex Danicali, cuius est oppidum & Portus Vela ad Mare rubrum; conterminus est Balgadæ. Presbyterum quoque valde exagitant Mauri quæ provinciam Dobas inhabitant, ea in 14. Dynastias diuisa est. Quamuis hi inter confinia Imperij Presbyteri Ioannis sint sunt ipsi tamen persæpe rebelles: Pro lege habent, quod nemo ipsorum matrimonium contrahere possit, si non probet, se duodecim Christianos occidisse.

MONOMOTAPA.

IN reliquo Aethiopiae, regnū obtinent diuersi magni Principes, quales sunt Reges Adel, Monomugi, Monomotapa, Angola, & Congo, quorum nos exiguam notitiam habemus: Sed ut ex vnus eorū Statu, de alterius qualitate iudiciū fieri possit, pauca verba adiungemus, de Statu & regimine Monomotapae qui alijs maior potentiorque est. Huius Principis imperium omnem illam insulam occupat, quae fluminibus Cuama & Spiritu sancti continetur (id spacium 750. Leucarum in ambitu est) cumque Spiritu sancti transmissum est, longissimo tractu, Caput bonae spei versus extenditur: regionum enim illarum Principes illum quoque in supremum Dominum ac Principē agnoscunt. Oppida, pagi que ibi rari sunt, aedificia ex ligno & stramine constant. Ciuitatum praecipuarum vna Zimbas, altera Benamataxa nuncupatur, illa 15. haec 21. miliaribus Cefala, Occasum versus distat. Regio frumento, pecudibus magnis paruisque abundat, quae immenso numero, in campis & syluis pascentes vagantur. Ex dentium Elephantorum numero, qui extra regionem vehuntur, eorum ad 4. aut 5. millia, ibi quotannis mori aestimatur: Elephantes ibi praegrandes sunt. Non alia regio auri feracior hac est, affirmant enim aliqui hic tria fodinarum (vnde aurum eruitur) millia esse: aurum quoque in terra, in petris, & in fluminibus reperitur: ditiores fodinae sunt Mannica, Boro, Quiticui, Toroe (quam alij dicunt Butua). Populus stature mediocris, niger, beneque compositus est. Principi inferniētes, genibus insident, coram ipso sedere, idē quod apud nos stare est, nec nisi magnatibus conceditur. Fides, probatioque ciborum potusque, non ante, sed postquam Princeps ederit biberitque fit. Carceres hic nulli sunt, quod Ius, eo momento, quo delictum commissum est, ex testimonijs, dicatur. Delicta quae maiori seueritate puniuntur sunt veneficia, furta & adulteria. Aliud tributum Principi non penditur, quam aliquot dierum

● opere, &

operæ & Donaria, sine quib. nemo corâ ipso venire potest. Arma eius ligo & duo spicula: pro fidiſſima custodia habet ducen-
 tos canes. Principū ipsum, qui patronū agnoscūt, heredes apud
 se retinet, vt de parentibus securus sit. Tempore præterito hic
 Princeps, opera patris Conſalui sylvæ Iesuitæ ad fidem conuer-
 sus fuit, suscepitque Baptismum, simul cum maximo suorum
 Aulicorum numero, postea à quibusdam Mauris (qui autori-
 tate apud ipsum valebant) persuasus, illum trucidari fecit. Id
 ob facinus Rex Lusitanæ Sebastianus, bellum ei intulit, duxit-
 que eius exercitum (qui fere ex nobilibus constabat, numero-
 que erant 1600.) Franciscus Barretius cui Monomotapa Lusit-
 anorum arma perimeſcens bonas condiciones obtulit,

sed cum Barretius honesto æquoque satisfieri sibi

non pateretur, non ab hoste, sed ab aère

Aethiopiæ & morbis, qui exer-

citum depaſti sunt,

victus fuit.

S. 2. SERIE

SERIFFVS.

Inter omnes Africa Principes, non credo aliquem, opum & virium magnitudine, Seriffo præferri posse: eius enim ditio continet omnem illam Mauritaniæ partem, quam Romani Tingitanam appellarunt, extenditurque à Promontorio Boia dor Tanger vsque, & ab Oceano Athlantico, ad flumen Mulnã & vsq; quo spacio comprehenditur totius Africa præstantissima portio, quæ & incolis magis frequens, & amoenitate, & fertilitate, & morum ciuilitate reliquas superat; & inter alias ditiones, fama celeberrima sunt regna Marochi & Fessæ, quarum illud in septem Prouincias diuiditur, nempe Cuzulam Saharam (duæ hæ Prouinciæ comprehendunt partem Numidiæ) Cus, Ascaram, Ducealam, Tedle, Marochum: Hoc autem continet octo, nimirum Temesnam, Afgam, Eriffe, Elabal, Carret, Caus, Zanegam, Fessam. Hæc regna distinguuntur in planiciem & montes; comprehendunt enim bonam Athlantis maioris & minoris partem, inhabitantur à magno feroceque populo, diuiteque pasuorum & pecudum: inter Athlantem maiorem, & Oceanum planicies est in qua ciuitas Regalis Marochum in campis Athlante 14. miliaribus distantibus iacet, qui pluribus fortibus, riuulis & fluminibus illuc influentibus irrigantur. Olim cum hæc ciuitas centum focorum millia instrueret, erat caput Africae, sed paulatim decreuit, estque desertior quam habitator. Sunt in regno Marochi, præter alias Tedsi quinque millium familiarum: Tagaost octo millium: Tarodante (quamuis multis alijs minor sit, non cedit eis nobilitate & commercio) sita est, inter Athlantem & Oceanum, in Valle, 16. leucas, parumque minus lata, sacchari & omnis annonæ generis fertili: Multum ei splendoris & nobilitatis attulit diuturna mora quam in ea traxit, & æstimatio, in qua apud Mahumetem Seriffum fuit, Relicto Athlante intratur in planicies fertilissimas colliculis in quibus quam diues sit copia frugum, nempe sacchari, oliuarum, pecudum, vinearum, omniumque bonorum, dici non possit. Regnum Fessæ quoque (sicut diximus)

continet

continet diuersas prouincias, optime inhabitatas. Inter eas Aſga, habet 80. miliaria in longitudine, 60. in latitudine: Elabat, centum in longitudine, ſexaginta latitudine. Verum quid eſt quod Eriffe prouincia prorsus montuoſa ſit, numeranturque in ea 23. Athlantis rami, quia populis vt plurimum indomitis incoluntur. Caret eſt aſpera & ſicca adeoq; Libyę, quã Barbariã ſimilior. Sed quod amplitudo huius regni, & valor, magna ex parte conſiſtit in ciuitate Feſſana, extra inſtitutum non erit, de ea pauca verba facere. In partes duas diuiſa eſt hæc ciuitas, quæ à ſe inuicem parum diſtant, earum vna Feſſa vetus, altera Feſſa noua appellatur: vetus Feſſa quoq; ſiuiolo in duo corpora ſinditur: Orientale dicitur Belcida, habet autem quatuor familiarum millia. Occidentale dicitur proprie Feſſa vetus facit 80. & amplius familiarum millia, nou longe diſtat à Feſſa noua, quæ 8. Domuũ millia habet. Feſſa vetus eſt fere tota in callibus & in vallibus: cõtinet 50. Tãpla Mahumerana in ſignis magnitudinis, omnia fontes habent & colũnas ex Alabaſtrite & Iaſpide, vltra ea numerantur ſexcenta minora. Inter quæ Tẽpla illud, ſcui vulgo nomen eſt Carucen, admirabile eſt, ſitũ in meditullio ciuitatis: ſeius ambitus eſt dimidij miliaris: diuiſum eſt in 17. Fornices in latitudine, 120. in longitudine, quos 2500. columnę ex albo marmore ſuſtinent. In præcipuo maioreq; fornice (vbi Tribunal eſt) viſitur, lãpas immenſa, quã circũcingunt centum minores. Alij Fornices habent Lampades valde magnas, in quarum qualibet 1500. lumina prælucent. Feſſa fama eſt, omnes illas lampades factas eſſe, ex cãpanis, quas Arabes in Hiſpania ceperunt, qui non ſolum in prædam abſtulerũt campanas, ſed & columnas, æs, & marmora, tum quidquid præcioſi & mundi, in eam detulerant Romani primum, & deinde Cothi. Feſſa numerantur plus quã ducenta gramatices ſcholæ: ducẽta diuerſoria publica, 400. Molę aquaticæ in flumine, quarum ſingulæ quatuor aut quinque rotis agitãtur. Sunt in ea quoque diuerſa collegia, inter quæ id quod Madaraccia nomen habet, pro pulcherriſſima fabrica totius Barbariã habetur: Sunt ibi ſexcenti fontes, muris cincti, ex quibus, aqua in omnes fere Domus diſpargitur. Longum eſſet deſcribere Alcaceriam (quam

appellant). locus is est muris cinctus, cuius portæ sunt duodecim, diuiditurque in 15. vicos, vbi mercatores sua negocia, sub tētorijs peragunt. Vix dici potest quantæ sint hortorum deliciae, & quanta Viridariorum amœnitas: viridaria à fontium & fluminum aqua refrigerantur. Rex habitat complurimum Fessæ, in qua Arcem, Palacia & Hortos habet, & quidquid venusti commodique optari queat. ex hac noua Fessa. per viam subterraneam, itur ad Fessam veterem. Vt breuiter dicam, hæc ciuitas adeo & magna atque magnifica est, vt ei Reges defuncti rarum priuilegium concesserint, nimirum, vt ciues non teneantur ob fidionem ferre, nisi Rex tam potens sit, vt iusto exercitu se hosti valeat opponere, & si hostis ad semi miliare vrbi appropinquasset vt ei se dedere possint absque dedecore proditiōis, aut perfidiæ nota: quod hanc ob causam fecit, ne vrbs prætextu vanæ fidelitatis exitium subiret. Ciuitas quoque magni momenti esse perhibetur, sita in planicie, non minus frumento, oleo, lino, pecore fertili, quam iucunda propter amœnitatem locorum, aquarumque copiam: habet octo familiarum millia, muri validi sunt, & multis turribus muniti. Incolæ industrij, merinonij dediti, præcipue pannorum è Lana, serycio, gossypio, qui ibi texuntur. Primogenitus Regis Fessæ, se Principem Mequineze inscribere solitus erat. Hæc regna vltra fertilitatem naturalem, sic satis dedita sunt mercaturæ. Etsi autem Rex Fessæ ad mare Mediterraneum Portus oportunos non habet, attamen Franci & Angli, ad Portus ad Oceanū conueant præcipue Laracen, Caput Aguerio, ceterosque, quorum pars est regni Fessæ, pars Marochi. Ferunt eo, arma, & alias Europæ merces, pro quibus ipsi, inter alias Saccharum recipiunt. Cum vero regna Marochi & Fessæ, aliæque Prouinciæ Principatusque, qui inter se diuisi fuere, paruo ab hinc tempore, sub vno Principe coaluerint, qui Seriffus dicitur, non erit abs re, referre quomodo hoc acciderit; nihil enim aliud magis relatu dignum, vel potius admirandum nostro sæculo accidisse puto. Circa annum Christi 1508. in regione Numidiæ inclaruit Alfaique quidam, natus Tigumedeti (qui locus in Prouincia Dara est) vir ingenio callido; nec minus ambitiosus, quam doctus in scientijs, quibus operam dant Mahumetani, ei nomē fuit Mahumetes

humētes Benamettus, qui se etiam Seriffum nominari iubebat. Hic iactans se sanguine Mahumetis ortū, & cōfusus tumultibus Africę, ac eius Statuum Rerum publicarum quę distractionibus (in Africa enim multum poterant Lusitani) coepit cogitare de-
 inuadendo Mauritanıæ Tingitamę Imperio Quod vt efficere
 posset, misit primum tres suos filios Abdelem, Abnetem, Ma-
 humetem peregrinatum Mecam & Medinam, vt inuiserent at
 que colerent Mahumeris sui seductoris sepulchrum. Fecerunt
 adoscentes hanc peregrinationē, tanta & reuerentia & existi-
 matione sanctitatis & religionis (si conuenit vti his nomi-
 bus in tali impietate & ineptia) vt in ipsorum reditu, ipsis obui-
 am irent incolę ipsorum vestes deoscularentur, & reuereren-
 tur tanquam sanctos. Ipsi vero fingentes se raptos in altā con-
 templantationē, ibant per illas regiones suspirantes clamabant-
 que voce alta (quam suspiria & gemitus interrompebant) Ala,
 Ala: nec aliunde, quam ex eleemosyna viuebant. Cum patere
 eos magno cum gaudio voluptateq;, domum recepisset, nec ap-
 plausum & æstimationē, quā sibi illa peregrinatione concilia-
 rant euanescere, nec irritā fieri vellet, misit duos ipsorum, nēpe
 Abnettem & Mahumerem, Fessam, vbi cum eos Rex humani-
 ter & benigne excepisset, vnus eorum factus est Professor A mo-
 doraccıæ, fama celeberrimi collegij illius vrbis, iunior autem
 factus est, pædagogus filiorum Regis. Cumque se Regi gratos
 viderent, & populi in se beneuolentiam perspicerent, ex pa-
 tris consilio (occasionem capientes ex damnis, quę Arabes &
 Mauri sub insignibus Lusitanorum militantes, faciebant, illis
 qui erant suę heresis) petierunt à Rege facultatem explicandi
 vexillum aduersus Christianos, spem ei facientes, se facile ad
 se pertracturos Mauros, qui Lusitanis adhærebant, eaque via,
 securas reddi posse Prouincias Sus, Heam, Ducalam, Maro-
 hum aliasque à Lusitanis vexatas. Huic petitioni contradix-
 it Muleius Nazer, Regis frater: Si enim hi, dicebat, sub sancti-
 moniæ & defensionis legis prætextu, facient aliquem progres-
 sum in armis, non erit postea in tua potestate eos deprimere,
 frænoque continere: Arma enim homines audaces, victoriæ
 insolentes, fauor populi ambitiosos rerumque nouarum cupi-
 dos facit. Rex autē, apud quē in magna opinione sanctimonıæ
 erant, par-

erant, parui faciens confilium siue rationes, quas frater allegauerat, illis vexillum & tympanum dedit & quod amplius est, 20. equites, qui eos comitarentur diploma quoque ad Arabes, Principes, & Barbariæ ciuitates. His iniitijs multisq; ad eorum famam concurrentibus, excurrunt in Deucalam, Comitatum Sâfîni, ad Agueri Promontorium vsque; quæ loca tunc Lusitanis parebant. His quas diximus rebus, se gratulosos, fortes ac munitos sentientes, petiuerunt à populis, qui tunc vt plurimum in libertate degebant, ijsq; quibus placebat, fauebant, vt ipsis, qui pro lege Mahumetana aduersus Christianos pugnabant, auxiliarentur, elargirenturq; decimas Deo debitas, quas (decimas) à populis prouinciæ Daræ facile impetrarunt. Sibi itaque paulatim dominium Tarudante (vbi eorum pater Gubernator factus fuit) Sus, Hiæ, Deucalæ, locorumque vicinorum occuparunt. Sedem primum fixerunt in Tedueste, postea in Tesarote, Superarunt deinde Prælio Lopezium Barrigam, fama celebrè, rei militaris Lusitanorum Ducem, sed amiserunt fratrem natu maiorem. Postmodum cum blandis verbis, ingressi essent ciuitatem Marochum, veneno eius Regem sustulerunt, quò necato, eius loco se Regem Marochi proclamari fecit Ametes Seriffus. Cum hæc fierent, prælio decertabant Arabes Ducalæ & Xarquix, cum Arabibus Garbiæ, pollicebaturque sibi vtraque pars fauorem Serifforum, qui contentionem crescere videtes & illorum multos cadere, arma sua in ambos verterunt spoliaque ampla retulerunt. Miserant hæcenus Seriffi, quintam rerû potitarû partem Regi Fessæ, sed post hæc victoriâ ipsum contententes, miserunt tantum sex Equos & sex Camelos valde macilentos, quod ille moleste ferens, misit ab illis petitum, quintam spoliatorum partem & Tributum, quod ei Rex Marochi pendere solitus erat, si non facerent, se eos bello persequiturum minitans. Cum interea Rex in fata cõcessisset, Ametes eius filius, qui minoris Seriffi discipulus fuerat, non solum acquieuit, sed & cõfirmanit Ametem in dominium Marochi, modo aliqua re, Reges Fessæ in dominos agnosceret. Sed Seriffi, (quorum potentia & existimatio quotidie crescebat) cum tempus pendendi Tributum venisset, iusserunt nunciari, Regi se legitimos successores

cessores Mahumetis esse, ideoque se nemine Tributum debere: se plus iuris, quam illum in Africam habere, si ipse illos pro amicis vellet, bono ei hoc fore; si autem ipsos, à bello aduersus Christianos auertebat, non sibi animum, ad se tuendum deferre. Hoc egre ferens Rex indixit eis bellum, obseditque Marochum, sed coactus fuit ab obsidione discedere, deinde autem rediens cum 18. equitum millibus (inter quos erant duo Sclopetariorum millia) vt obsidionem instauraret, in itinere, cum flumen transmitteret, victus fuit à Seriffis, quibus septem tantum equitum millia, & ducenti supra mille Sclopetarij erant. Elati ea victoria exegerunt Tributa illius regionis, superantesque Atlantem, ceperunt Tafilettem ciuitatem præclaram, & partim beneuolentia, partim vi, sibi obedire coegerunt diuersos Numidiæ & Montium populos. Anno 1536. minor Seriffus qui se Regem Sus dicebat, collecto potenti exercitu, & magno tormentorum bellicorum numero, quorum partem Regi Fessæ eripuerat, partem Franci Apostatæ fuderant, expeditionē, Promontorij, Agueri suscepit. Is locus erat magni momenti, possidebatur à Lusitanis, qui eum exstruxerant, Imunitusque fuit, primum expensis Lopezij sequieræ, deinde Regis Emanuelis, postquam eius oportunitatem cognouisset. Pugnatum fuit vtrinque ferociter, sed cum tandem ignis munitionem pulueris pyrij corripuisset, idque milites, qui illum locum defendebant perterrefecisset, ingressus est locum Seriffus, cepit eum, fecitque captiuos maximam præsidiariorum partem. Qua victoria potiti Seriffi, subiecirunt sibi, feretotum Athlantem, regnum Marochinum. & Arabes, qui coronæ Lusitaniæ parebant. Rex Ioannes Lusitaniæ tertius, videns expensas acceptum excedere, reliquit sua sponte Safin, Azamorum, Arzillam, Alcazarum, loca que in ora Mauritaniæ possidebat. Hi felices progressus maximas dissentiones, & discordias inter fratres procrearunt, quarum exitus fuit, vt cum minor duobus prælijs, maiorem vicisset, (secundum prælium factum fuit anno 1544.) cepissetque, cum in Tafilettem relegarit: Vertit deinde arma in Regē Fessę, cumque eū captiuū factū libertati restituisset, iterū (quod promissis non stetisset) captum, cum filio, eos totā ditio-
ne & vita priuauit, cepitque opera filiorum ciuitatem Tremasenam.

senam. Collegit interim validum exercitum Sal Aries, Prorex Algeræ, timens tantum successum Seriffi, recepitque primum Tremisenam, profligatoque Seriffo cepit Fessam, deditque eius dominium Buassoni Dynastæ Velez, sed cum hic manus eum Seriffo conseruisset, vitam & regnum amisit. Tandem dū Mahumetes Tarudantem proficisceretur, in itinere trucidatus est in suo tētorio à Turcis, quos Algeræ prorex subornarat: eorum dux erat Assen, qui cum socijs Tarudantem profectus, diripuit Regis thesauros, sed domum reuerti volens, à populis neci datus est cum socijs, exceptis eorum quinque: accidit hoc anno 1557. Rex deinde proclamatus, salutatusque Muleius Abdala, Seriffi filius. Hæc dixisse sufficiat, de origine Seriffi, cuius progressus similes videntur illis, quos habuit Ismael Rex Persiæ. Ambo paruo tempore subegere regiones: Ambo creuerunt ruina Principum vicinorum: Ambo magna. incommoda passi sunt à Turcis, perdideruntque suarum ditiorum partem: Selimus enim eripuit Ismaeli. Caramit diuersasque alias Mesopotamiæ ciuitates: Vicerex Algeræ pepulit Seriffum Tremisena & eius vicinia: Et sicut Selimus occupauit Taurisum caput Persiæ, idque dereliquit, ita & Sal Aries cepit Fessam caput Mauritanix & dereliquit eam.

C E N S V S.

Seriffus habet dominium in omnes facultates vassallorum, Seriam in ipsos vassallos: quamuis enim eos oneret impositionibus tributisque grauissimis, contra tamen mutire non audent. Percipit, à suis vassallis Tributarijs decimam, & primitias fructuum pecudumque. Verum quidem est, quod ad primitias spectat, non plus vno ex viginti percipit, quod autem 20. excedit, quantumuis ad centum & eo plus primitiæ ascenderent, nunquam ultra duo capit. Ex singulis terræ iugeribus accipit Ducatum, & quintam eius partē, tantumque ab vno quoque foculo: Adhuc totidem ab vnaquaque persona, quæ 15. annum excesserit, masculo aut fæmina: Si opus est, maiorem summam capit: Vt
autem

autem populi libentius quod exigitur soluant, semper dimidium plus quā persolendum est, imperat, itaq; ipsis videtur, sibi remitti ea pars, quam non cogit dissolui. Sunt tamen quidā qui montes inhabitant, populi indomiti & immanes, qui propter difficilem ad eos accessum, cogi non possunt, vt Tributa pendant: Decimam tantum messium persolunt, quo in planicie versari possint. Ultra hos Reditus habet Rex Telonia & vestigalia ciuitatum, in quarum introitu pendunt res vestigal, nempe cuius Fessanus duo excentenario, extraneus decem. Sunt quoque Reditus molarum, quæ magnam pecuniarum summam conficiunt. Quod enim ad reditus molarum attinet, pro asini onere frumenti (quod Fessæ molitur) percipit semi Regalem. Sunt Fessæ vt diximus plus quam 400. molæ. Templum, Carriuen appellatum, habebat plus quam 80. aureorum millia annui Reditus. Multa quoque millia habebant Collegia & xenodochia Fessæ, ea omnia nunc percipit Rex. Quin etiam hæres est Rex omnium iudicum quos Alcaides appellant, & omnium suorum Officiariorum, cumque moriuntur, capit possessionem equorum, Armorum, vestium, omniumq; bonorum. At tamen si mortuus, post se filios bello aptos reliquit, eis paternam pensionem indulget: Si vero alij sunt impuberes, eos alit donec ad maturam ætatem peruenerint, filias autem alit, donec maritis copulētur. Vt manus iniicere possit bonis diuitum, dat eis aliquam gubernationem, aut munus cum pensione. Ne vero eius Fisco bona cadant, occultāt ipsi suas opes, nitunturq; vt longe ab Aula Regisque aspectu absint, ob quam causam ciuitati Fessanæ multum de antiquo splendore decessit.

P O T E N T I A.

Seriffus Arces aut munitiones valde munitas non habet, solum in Maris ora Caput Aguero, Labace & Tetuanum possidet: Præcipuas enim vires (sicut Turca & Persæ faciunt) in militibus, præcipue in equitatu, statuit. Eam ob causam se tormentis bellicis non sollicitè instruit, habet tamen eorum magnum numerū Fessæ, Marochi, & Tarudante: in Portibus supra dictis quoque tormenta quæ sui antecessores, Lusitanis & alijs

eripuerūt: Aliā quoq; cum opus est fundi curat, nec desunt ei eius Artificij magistri ex Europa. In Marochio ei est Armamentarium, quo loco quolibet mense, vt minus 46. quintales, vt appellant pulueris pirij fiunt, conficiuntur etiam tormenta manuaria & Balistæ. Anno Christi 1569. inuasit ignis tanto impetu domos, in quibus puluis pyrius cōficiebatur, vt ciuitatis magna pars diruta fuerit. Quod ad militiam Seriffi spectat, eius plura sunt genera: Primum est. 2700. Equitum, & bis mille Pyroboliariorum, quorum partem Fessæ, sed maiorem Marochi, vbi ipse habitat, pro præsidio habet. Secundum est vnus Aciei Regalis, sex millium Equitum, qui omnes nobilitate clari, & magnæ æstimationis sunt: Vtuntur hi equis generosis, phaleris egregiè ornatis, suntque ipsorum arma, tum propter colorum varietatem venustissima, tum propter ornamentorum diuitias præter modum spectabilia: Splēdent omnia Auro, Argento, Margaritis, Gēmis, ceterisq; rebus: quæ aut oculos delectare, aut curiositatem spectantium pascere valent. His militibus, præter pēsiōnē frumēti, Auenæ, butyri, carnis, pro se, vxoribus, filijs & famulis, numerantur in pecunia, à 70. ad centum vnciæ Argenti. Tertiū militū genus est Timariottorū (vt vulgo nomināt): Seriffus enī suis filijs, fratribus, cæterisq; personis, alicuius æstimationis & authoritatis, apud populos Africæ, aut Principes Arabū, possessionē agrorū clientumq; , pro sustentaculo ipsorū concedit: Illi, qui vulgo Alcaidi nuncupātur, curant coli agros, colligunt que Reditus frumenti, Oryzæ, Auenæ, Olei, Butyri, Veruecum, Gallinarum, pecuniarum, distribuuntque ea menstruè iater milites, pro cuiusque gradu militiæ: Dant eis quoque pannum, telam, serycum ad vestitum, arma quoque, & equos quibus bello vtantur: Si equi occidantur aut moriantur, dant eis alios. que res Romæ in vsu fuit, cum ijs, qui equis publicis militabant. Horum militum Præfecti sollicite curant, vt sui milites sint in optimo procinctu, armis vestibisque recte probeque instructi. Præter hæc recipiunt hi milites à 24. ad 30. vncias Argenti annuè. Quartū genus militū conficiunt Arabes qui cōtinuo viuūt in suis Auaris (ita vocāt sua castra quorū quelibet iacentum, ad 120. tentoria compartita sunt sub diuersis Præfectis, quos Alcaidi nuncupant, vt cum opus est parati sint. Hi equis merent, sed latronibus

latronibus, quam militibus similiores sunt. Quintum militiæ genus militaribus delectibus Principum Christianorum simile est. ijs adscripti sunt habitatores ciuitatum, pagorum Regni, & montium: Verum quidem est, Reges illos magni non facere nec libenter eos armare, propter seditionum motuum-ue metum, nisi bella aduersus Christianos gerantur; quia tunc prohibere non possunt: Cum enim lege Mahumetica cautum sit, Mauros à Christianis occisos, & eos qui Christianos occiderunt, restà cælum petere, confluunt certatim viri fœminæque, spe quærendæ salutis excitati, curruntque in bella, vt ibi moriantur, cælumque sibi parent, secundum stultam eorum opinionem. O Inuentum diabolicum. Non minor quoque feruor est, nostro dedecore in Turcis, maximè propter defensionem suæ hæresis. videntur illi sibi ad festa nuptiarum, non ad bella proficisci, vixque possunt expectare diem procinctus. Sanctos habent eos, qui arma manutentes in bello cadunt; infelices vero, nihilique homines existimant, qui domi inter planctus puerorum, & ululatus mulierum, diem obeunt. Quibus è rebus satis aperte colligitur, quantum Seriffus hominum numerum ad bella educere possit. Sed exemplo id clarius ostendi potest. Muleius Abdala obsedit Mazaganum cum ducentis virorum millibus. Expleuit fossam monte è terra congesto murumque; tormentis bellicis solo adæquauit. Sed Lusitanorum virtus eum ab eo conatu desistere coegit, accepto magno damno ex cuniculis. Verum tamen constat eum Principem bellum vltra trimestre continuare non posse: Nam cum miles dietim ex eius com meatu vitam degat, ex eius com meatu non solum cibum, sed & vestitum præbet; com meatus autem difficulter, quò exigit exercitus necessitas vehi possit, fit vt præ penuria com meatus breui domum reuertantur. Certum quoque est, eum diu belligerari non posse, cui desit belli neruus, pecunia. Moluccus Rex Fessæ, qui fregit Sebastianum Lusitaniæ Regem, habuit sub signis 40. Equitum & 8. Peditum stipendiariorum millia, præter Arabes, aliosque gregarios milites, existimaturque ipse 70. Equitum millia, multum quoque plus Peditum conscribere potuisse.

